

The Project Gutenberg eBook of Kasakat: Kaukasialainen kertomus, by graf Leo Tolstoy

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Kasakat: Kaukasialainen kertomus

Author: graf Leo Tolstoy

Translator: Jalo Lahja Kalima

Release date: October 10, 2015 [EBook #50172]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK KASAKAT: KAUKASIALAINEN KERTOMUS ***

Produced by Juha Kiuru

KASAKAT

Kaukasialainen kertomus

Kirj.

LEO TOLSTOI

Suomentanut Jalo Kalima

Otava, Helsinki, 1907.

I.

Moskovassa on kaikki vaiennut. Silloin tällöin kuuluu jossain rattaiden vikinää talvisilta kaduilta. Ikkunoista ei näy enää valoa, ja lyhdyt ovat sammuneet. Kirkoista kumajavat kellojen äänet ja vyöryen nukkuvan kaupungin yli ennustavat aamua. Kadut ovat tyhjät. Väliin jossain öinen ajuri kapeajalaksisella reellään sekoittaa hiekkaa lumeen ja jouduttuaan toisen kadun kulmaukseen nukahtaa, odottaen kyydittävää. Vanha eukko menee kirkkoon, jossa vahakymppitilat, pyhäin kuvain kultakehyksiin kuvastuen, palavat jo epätasaisina ja harvassa. Työväki jo nousee pitkän talviyön jälkeen ja menee työhön.

Mutta herroilla on vielä ilta.

Yhdestä Chevalier'n ikkunasta, sulettujen luukkujen alta, laittomasti pilkistelee tuli. Rappujen luona on vaunuja, rekiä ja ajureja, ajopelien perät kiinni toisissaan. Kolmivaljakkoiset kyytirattaat ovat siinä myös. Talonmies turkkiinsa kääriytyneenä ja käpristyneenä ikäänkuin piiloitteleikse talon nurkan takana.

"Ja miksi ne lörpöttelevät kaikkea joutavaa? — miettii lakeija, istuen kasvot tyhmistyneinä eteisessä. — Ja aina kun on minun vuoroni!" Vieressä olevasta pienestä valoisasta kamarista kuuluu illallispöydästä kolmen nuoren miehen ääni. He istuvat kamarissa pöydän ympärillä, jolla on illallisen ja viinin tähteitä. Eräs heistä, pieni, siistinnäköinen, laiha ja ruma mies istuu ja katsoo matkalle lähtevää hyväntahtoisin, väsynein silmin. Toinen, pitkäkasvuinen, makaa tyhjien pullojen vallassa olevan pöydän vieressä ja leikkii kellonsa avaimella, kolmas, jolla on päällään uuden uutukainen lyhyt turkki, kävelee pitkin huonetta ja seisahtuen tuon tuostakin naksauttelee rikki manteleja jotenkin paksuilla ja väkevillä, puhdaskynsisillä sormillaan ja koko ajan hymyilee jollekin; hänen silmänsä ja kasvonsa hehkuvat. Hän puhuu innostuneena tehden liikkeitä käsillään; mutta saattaa huomata, ett'ei hän löydä sanoja, ja kaikki sanat, jotka hänelle tulevat suuhun, tuntuvat riittämättömiltä ilmaisemaan kaikkea sitä, mikä hänen mieltään kuohuttaa. Hän hymyilee lakkaamatta.

— Nyt voin sanoa kaikki suoraan! — sanoo lähtöä tekevä. — Minä en suinkaan tahdo tehdä itseäni syyttömäksi, mutta minä toivoisin, että ainakin sinä ymmärtäisit minua sillä tavoin kuin itse ymmärrän itseäni eikä niin kuin kaikellinen arkiväki tätä asiata katsoo. Sinä sanot, että minä olen tehnyt väärin hänelle — kääntyy hän sen puoleen, joka hyväluontoisin silmin katselee häntä.

— Niin oletkin — vastaa pieni ja ruma mies, ja vielä enemmän hyväntahtoisuutta ja väsymystä kuvastuu hänen katseestaan.

— Minäpä tiedän miksi sinä niin sanot — jatkaa matkalle lähtevä. — Rakastettuna oleminen on sinusta yhtä suuri onni kuin rakastaminen ja sitä onnea riittää koko elämän ajaksi, jos kerran on siihen päässyt.

— Riittää hyvinkin, rakas veli! Paremmin kuin tarvitsisikaan, — vakuuttaa pieni ja ruma mies, avaten ja ummistaen silmänsä.

— Mutta miksi en itsekkin rakastaisi? — sanoo matkalle lähtevä, vaipuu ajatuksiinsa ja ikäänkuin säälien katsoo ystäväänsä. — Miksi en rakasta? En osaa rakastua... Ei, olla jonkun rakastama on onnettomuus, — onnettomuus, sillä tunnet olevasi syyllinen kun et anna takaisin yhtä paljon etkä voi antaa. Oi, Jumalani! — hän heilautti kättään: — jospa se kävisikin järkevästi, mutta se kun menee kaikki päin honkiin, ei niinkuin tahtoisin vaan omalla laillaan. Minähän tavallani olin varastanut sen tunteen. Sitä mieltä olet sinäkin; älä väitä vastaan — sinun täytyy olla sitä mieltä. Mutta uskotko, että kaikista tyhmyyksistä ja sikamaisuuksista, joita olen paljon ehtinyt tehdä elämässäni, on tämä ainoa, jota en kadu enkä voi katua. En alussa enemmän kuin jälkeenkään päin ole valehdellut enemmän itselleni kuin hänellekään. Minä luulin, että nyt olin viimeinkin rakastunut, mutta sittemmin huomasin tahtomattani valehdelleeni, tunsin, että niin oli mahdoton rakastaa enkä voinut mennä edemmäksi; mutta hän meni... Onko se minun syy, ett'en voinut? Mitä minä sille voin?

— No, nytpäähän se on sitten lopussa! — sanoi hänen ystävänsä sytyttäen sikarin karkoittaakseen uneliaisuuttaan. — Sen vain sanon: sinä et ole vielä rakastanut etkä tiedä mitä rakastaminen on.

Lyhytturkkinen tahtoi taaskin sanoa jotain ja tarttui päähänsä. Mutta ei saanut ilmi sitä, mitä olisi tahtonut.

— En ole rakastanut!... Se on totta, ett'en ole rakastanut. Mutta minussa on halu rakastaa, niin voimakas halu, ett'ei sen voimakkaampaa voi olla! Ja toiseksi, onko oikeata rakkautta? Kaikki jää niin kesken! Ja mitä siitä puhuukaan! Paljon olen minä sotkenut elämässäni! Mutta nyt on kaikki lopussa, se on tosi. Ja minä tunnen, että alkaa uusi elämä.

— Jossa sinä sotket samalla lailla, — sanoi se, joka makasi sohvalla ja leikitteli kellonsa avaimella. Mutta matkalle lähtevä ei kuullut häntä.

— Minun on sekä ikävä että hauska lähteä, — jatkoi hän. — Minkä tähden ikävä en tiedä itsekkään.

Ja lähtöä tekevä alkoi puhua vain itsestään, huomaamatta, ettei se toisia voinut huvittaa niinkuin häntä. Ihminen ei ole koskaan niin itsekäs kuin sisäisen riemun hetkenä. Hänestä tuntuu, ettei maailmassa sinä hetkenä ole mitään ihanampaa ja intressantimpaa kuin hän itse.

— Dmitrij Andrejevitsh, kuski ei rupea odottamaan! — sanoi huoneeseen astunut, turkkiin vyötetty nuori palvelija. — Kahdennellatoista tunnilla tulivat hevoset ja nyt on kello neljä.

Dmitrij Andrejevitsh katsoi Vanjushaansa. Tämän turkin ympäri kiedotussa vyössä, huopasaappaissa ja unisissa silmissä hän kuuli äänen toisenlaisesta elämästä, joka kutsui häntä, — vaivojen, puutteiden ja toiminnan elämästä.

— Niinpä tosiaankin, suo anteeksi! — sanoi hän katsoen, olisiko mikään hakanen jäänyt auki.

Vaikka toverit kehoittivat antamaan vielä juomarahaa kyytimiehelle, hän pani lakin päähänsä ja asettui keskelle huonetta. He suutelivat toisiaan kauan yhteen mittaam, sitten uudestaan, pysähtyivät, ja vielä kolmannen kerran suutelivat. Lyhytturkkinen meni pöydän luo, joi pohjaan maljan, joka oli pöydällä, tarttui pienen ja rumannäköisen miehen käteen ja punastui.

— Ei, sanon sen sittenkin... Sinun kanssasi pitää ja voikin olla avomielinen, sillä pidän sinusta. Sinähän rakastat häntä, — niin olen aina luullut, — eikö niin?

— Rakastan, — vastasi hänen ystävänsä vielä lempeämmin hymyillen.

— Ja kentiesi...

— Tehkää hyvin, käskettiin sammuttaa kynttilät! — sanoi uninen lakeija, joka oli kuunnellut viimeistä keskustelua ja mietiskellyt, miksi herrat aina puhuvat yhtä ja samaa. — Kenelle käskette merkitsemään laskun, teillekö? — hän lisäsi kääntyen pitkän herran puoleen, tietäen edeltäpäin kenen puoleen on käännytävä.

— Minulle, — sanoi pitkä mies. — Paljonko se tekee?

— Kaksikymmentä kuusi ruplaa.

Pitkä mies mietti hetkisen, mutta ei sanonut mitään ja pani laskun taskuunsa.

Mutta toisilla oli vielä omat keskustelunsa.

— Hyvästi, sinä kunnan poika! — sanoi pieni, rumannäköinen ja lempeäsilmäinen herra.

Kyyneleet nousivat kummankin silmiin. He menivät rappusille.

— Ai, niin! — sanoi lähtevä punastuen ja kääntyen pitkän miehen puoleen: — Chevalier'n laskun sinä suoritat ja kirjoitat sitten minulle.

— Hyvä, hyvä, — sanoi pitkä mies vetäen hansikkaita käsiinsä. — Miten sinua kadehdin! — lisäsi hän aivan odottamatta, kun he olivat tulleet rappusille.

Lähtevä istuutui rekeen, kääri turkin ylleen ja sanoi: "no niin, ajetaan!" ja siirtihe antaakseen reessä sijaa sille, joka oli sanonut häntä kadehtivansa; hänen äänensä värisi.

Saattamaan lähtenyt sanoi: "Hyvästi, Mitja, suokoon Jumala..." Hän toivoi ainoastaan, että toinen olisi mitä pikemmin lähtenyt eikä sentähden saanut sanotuksi loppuun mitä oli aikonut sanoa.

He vaikenivat. Vielä kerran joku sanoi "hyvästi".

Joku sanoi "aja!" — ja kuski lähti ajamaan.

— Jelizar, tänne hevonen! — huusi yksi saattajista.

Ajurit ja kuski alkoivat liikkua, hoputtivat hevosiaan ja vetivät ohjaksista. Kohmeiset vaunut narisivat lumessa.

— Kunnan poika tuo Olenin! — sanoi yksi saattajista. — Mutta mikä ihmeen halu Kaukasiaan ja vielä junkkariksi? Minä en mistään hinnasta... Tuletko huomenna klubiin päivälliselle?

— Tulen.

Ja saattajat hajaantuivat.

Matkustavasta tuntui lämpimältä, kuumalta turkissaan. Hän istuutui reen pohjalle, avasi turkkinsa levälleen ja takkuiset kyytihevokset kolmivaljakossa juosta hölköttivät pimeältä kadulta toiselle, talojen ohi, joita hän ei ollut ennen nähnyt. Oleninistä tuntui, että vain ne, jotka matkustavat pois, ajavat näitä katuja. Ympärillä oli pimeää, äänetöntä, alakuloista, mutta sydän oli niin täynnä muistoja, rakkautta, sääliä ja suloisia, ahdistavia kyyneleitä...

II.

"Rakastan! Rakastan niin! Erinomaisia! Kuinka hyvältä tuntuu!" — toisti hän ja hänen teki mieli itkeä. Mutta miksi hänen teki mieli itkeä? Ketkä olivat erinomaisia? Ketä hän niin rakasti? — Hän ei sitä oikein tiennyt. Väliin hän jäi tarkastelemaan jotain taloa ja oli ihmeissään miksi se oli niin kummallisesti rakennettu; väliin hän ihmetteli, miksi kuski ja Vanjusha, jotka olivat hänelle niin vieraita, olivat niin lähellä häntä ja hänen kanssaan tärisivät ja heilahtelivat jäätäneistä vetohihnoista kiinnitettyjen sivuhevosten riuhtomisista, ja uudelleen sanoi: "erinomaisia, rakastan", vieläpä myös: "jos riittää, niin on se mainiota!" ja itsekin ihmetteli miksi näin puhui ja kysyi itseltään: "olenkohan minä juovuksissa?" Tosin hän oli osaltaan juonut pari pulloa viiniä, mutta ei viini yksin ollut saanut aikaan tätä vaikutusta Oleniniin. Hänelle muistui mieleen kaikki ne ystävyiden sanat, jotka olivat tuntuneet niin sydämellisiltä ja joita oli kainosti, ikäänkuin erehdyksestä lausuttu hänelle ennen lähtöä. Muistui mieleen kädenpuristukset, katseet, äänettömyydet, äänen sävy, joka oli sanoissa "*hyvästi Mitja!*" — kun hän jo istui reessä. Muistui mieleen oma epäröimätön avomielisyys. Ja kaikki tuo oli omiaan liikuttamaan häntä. Lähdön edellä olivat kaikki, ei vain ystävät ja sukulaiset, vaan myös välinpitämättömät, vieläpä epäsympatiset ja pahansuovatkin ihmiset ikäänkuin liittoutuneet häntä enemmän rakastamaan ja anteeksiantamaan hänelle, kuten synnintunnustuksen tai kuoleman edellä. "Kenties en minä koskaan palaakkaan Kaukasiasta", ajatteli hän. Ja hänestä tuntui, että hän rakasti ystäviään sekä vielä jotakuta muutakin. Ja hänen oli surku itseään. Mutta ei rakkaus ystäviin ollut saanut hänen sieluaan niin helymään ja nousemaan, ett'ei hän voinut estää noita tahtomattaan kielelle tulevia järjettömiä sanoja, eikä myöskään rakkaus naiseen (hän ei vielä koskaan ollut rakastanut) ollut saattanut häntä tällaiseen tilaan. Rakkaus omaan itseensä, hehkuva, täynnä toiveita oleva nuori rakkaus kaikkeen hyvään, mitä hänen sielussaan oli (ja hänestä näytti nyt siinä olevan pelkkää hyvää), pani hänet itkemään ja sopertamaan yhteyttä vailla olevia sanoja.

Olenin oli nuorukainen, joka ei ollut missään päättänyt kurssia eikä palvellut (hän oli ainoastaan ollut jonkin viraston kirjoissa), joka oli tuhlannut puolen omaisuuttaan eikä kahdenkymmenen neljän vuoden ikään saakka ollut vielä valinnut itselleen mitään virka-uraa eikä koskaan mitään tehnyt. Hän oli niitä, joita moskovalaisessa seurassa kutsutaan nimellä "nuori mies".

Kahdeksantoistavuotiaana Olenin oli niin vapaa kuin yksin venäläiset neljäkymmenluvun rikkaat, jo varhain vanhemmistaan jääneet nuoret miehet ovat olleet. Hän ei tiennyt mistään ruumiillisista eikä siveellisistä siteistä; hän saattoi tehdä mitä hyvänsä eikä tarvinnut mitään, eikä mikään häntä sitonut. Hänellä ei ollut perhettä, ei isänmaata, ei uskoa eikä mistään puutetta. Hän ei uskonut mihinkään eikä tunnustanut mitään. Mutta vaikka hän ei mitään tunnustanut, ei hän ollut synkkä, ikävystynyt ja järkeilevä nuorukainen vaan päinvastoin alinomaa syttyvä. Hän väitti, ett'ei rakkautta ole, mutta nuoren ja kauniin naisen läsnäolo pani joka kerta hänen sydämensä seisahtumaan. Hän oli jo aikoja tiennyt, että kunnianosoitukset ja arvonimet ovat hulluutta, mutta hän tunsu väkisininkin mielihyvää, kun tanssiaisissa ruhtinas Sergej tuli hänen luokseen ja puhui herttaisesti. Kaikesta innostui hän vain sen verran, ett'ei se päässyt kahlehtimaan häntä. Kun hän oli antautunut jotain harrastamaan ja alkoi vain vähänkin tuntea työn ja taistelun, arkipäiväisen elämäntaistelun lähenevän, niin hän heti vaistomaisesti kiiruhti riistäytymään irti siitä tunteesta tai työstä saadakseen takaisin entisen vapautensa. Niin hän oli aloittanut hienon seuraelämän, viran, talouspuuhat, musikin, jolle hän yhteen aikaan aikoi pyhittää elämänsä, vieläpä rakkauden naiseenkin, johon hän ei uskonut. Hän mietiskeli sinne tänne, mihin kohdistaisi kaiken sen nuoruuden voiman, joka on ihmisessä vain kerran: taiteeseenko, tieteeseen, naisen rakastamiseen, — vai käytännölliseen toimintaankko, järjen, sydämen, sivistyksen palvelukseen, — tuon innon, joka ei enää toistu, vain kerraksi ihmiselle annetun vallan tehdä itsestään kaikkea, mitä vain tahtoo ja parhaana pitää, ja koko maailmasta, mitä haluaa. Tosin on ihmisiä, joilta tuo hengen levoton pyrkimys puuttuu, jotka astuessaan elämään heti kohta panevat kaulaansa ne länget, jotka ensinnä sattuvat käsiin, ja työskentelevät niissä uskollisesti elämänsä loppuun. Mutta Olenin tunsu itsessään liian selvästi tuon kaikkivaltiaan nuoruuden jumalan läsnäolon, kyvyn muuttua yhdeksi ainoaksi haluksi, yhdeksi ainoaksi ajatukseksi, — kyvyn tahtoa jotain ja tehdä jotain, heittäytyä suinpäin pohjattomaan kuiluun tietämättä miksi. Hän oli siitä tietoinen ja samalla ylpeä ja oli onnellinen siitä, itse sitä tietämättään. Tähän saakka hän oli rakastanut vain itseään eikä ollut voinut olla rakastamatta,

siksi että odotti itseltään vain hyvää eikä vielä ollut ehtinyt pettyä itseensä nähden. Lähtiessään matkalle Moskovasta hän oli siinä onnellisessa nuorekkaassa mielialassa, jolloin nähdessään entiset vikansa nuorukainen yhtäkkiä sanoo itselleen, että kaikki on ollut erehdystä, että kaikki tähänastinen on ollut satunnaista ja mitätöntä, ett'ei hän ennen ollut tahtonutkaan elää *oikein hyvin*, mutta että nyt Moskovasta päästyä alkaa uusi elämä, jossa ei enää ole niitä vikoja eikä katumusta vaan jossa varmaan on pelkkää onnea.

Pitkillä matkoilla on aina niin, että kahdella-kolmella ensi kyytivälillä mielikuvitus pysyy siinä paikassa, josta olet lähtenyt, mutta ensimmäisen matkalla viettämäsi aamun tullen se yhtäkkiä siirtyy matkan määräraikkaan ja rakentelee jo sinne tulevaisuuden tuulentupia. Niin kävi Olenininkin.

Kun hän oli päässyt kaupungin ulkopuolelle ja näki lumisia kenttiä niin hän ilostui siitä, että oli yksin keskellä noita kenttiä, kääriytyi turkkiinsa, laskeutui reen pohjalle, mieli tuli levolliseksi, ja hän vaipui uinailuun. Ystävien jäähyväiset liikuttivat häntä ja hänelle alkoi tulla muistoon koko viime talvi, jonka oli viettänyt Moskovassa, ja hämärien ajatusten ja soimausten keskeyttäminä alkoivat kutsumattomat kuvat tuosta kuluneesta ajasta tulla hänen mielikuvitukseensa.

Hänen mieleensä muistui häntä saattamassa ollut ystävänsä ja hänen suhteensa tyttöön, josta he olivat puhuneet. Tuo tyttö oli rikas. "Miten hän saattoi rakastaa tyttöä kun tämä rakasti minua? — mielti hän, ja ilkeitä epäilyksiä tuli hänen mieleensä. — Taitaa olla ihmisissä paljon epärehellisyyttä. Mutta miksi minä en todellakaan ole sitten vielä rakastanut? — tuli hänen eteensä kysymys. — Kaikki sanovat minulle, ett'en minä ole rakastanut. Olenko minä todellakin siveellinen epäsikiö?" Ja hän alkoi muistella huvittelujaan. Hän muisti ensi ajat hienossa maailmassa ja erään ystävänsä sisaren, jonka kanssa hän silloin vietti illat ja pöydällä oleva lamppu valaisi tytön hienot sormet, jotka olivat kiinni työssä, ja alaosan hänen kauniita hienoja kasvojaan; muistui mieleen kaikki nuo keskustelut, jotka olivat venyneet sanomattoman hitaasti, ja yleensä liika juhlallisuus ja kankeus ja alituinen kiusallinen tunne tuon pingoitettun aseman vuoksi. Jokin ääni sanoi koko ajan: *ei näin, ei näin!* — ja niinpä se todellakaan ei päättynyt hyvin. Sitten hänen mieleensä tuli tanssiaisat ja masurkka kauniin D:n kanssa. "Miten olin rakastunut sinä yönä, miten olin onnellinen! Ja miten minuun koski ja miten minua harmitti, kun seuraavana aamuna herätessäni tunsin olevani vapaa! Miksi ei se rakkaus sitten tule ja köytä minua ihan käsistä ja jaloista? — ajatteli hän. — Ei, ei ole rakkautta! Naapurin rouva, joka minulle, Dubrovinille ja johtajalle kertoi kaikille samalla tavalla, että rakasti tähtiä, ei myöskään ollut *oikea*." Ja nyt johtuu hänen mieleensä omat taloudelliset toimensa maalla eikä taaskaan näissä muisteloissa ole mitään mihin mielellään pysähtyisi. "Puhuvatkohan nuo kauan minun lähdestäni?" — pälkähtää hänen päähänsä. Mutta ketä ne nuo ovat, ei hän tiedä, ja kohta sen perästä tulee mieleen asia, joka panee hänen otsansa ryppyyn ja antaa hänen lausua epäselviä ääniteitä: muisto monsieur Cappellesta ja 678:sta ruplasta, jotka hän oli jäänyt velkaa räätäliille, ja hän muistaa sanat, joilla oli pyytänyt räätäliä odottamaan vielä vuoden ja hämmennyksen ja kohtaloonsa alistumisen ilmeen, joka oli kuvastunut räätälin kasvoilla. "Voi Jumalani, Jumalani!" — toistaa hän rypistäen otsaansa ja koettaen karkoittaa tuota kiusallista ajatusta. "Siitä huolimatta hän kuitenkin rakasti minua, — ajattelee hän tyttöä, josta oli puhe hyvästiä jättäessä. — Niin, jos olisin mennyt hänen kanssaan naimisiin, ei minulla olisi velkoja, mutta nyt jäin velkaa Vasiljevälle". Ja hänen mieleensä muistuu viimeinen peli-ilta herra Vasiljevin kanssa klubissa, jonne hän oli mennyt suoraan tuon naisen luota, ja tulevat mieleen omat alentavan nöyrät pyynnöt jatkamaan peliä ja tämän kylmät kiellot. "Vuosi säästävyyttä ja kaikki se on maksettu ja vieköön heidät sitten vaikka piru!..." Mutta tästä varmuudesta huolimatta hän alkaa uudelleen laskea jällelle jääneitä velkojaan, niiden määräaikoja ja otaksumiaan maksupäiviä. "Mutta minähän jäin vielä velkaa Morellillekin enkä vain Chevalier'ille", muistui hänen mieleensä; ja hänen eteensä tulee koko se yö, jona oli niin suuresti velkaantunut. Oli vietetty juominkeja mustalaisten kanssa ja ne oli toimeenpannut Sashka B., sivus-adjutantti, ja ruhtinas D., ja tuo hyvinarvoisa herra... Ja miksi ne ovat niin tyytyväisiä itseensä nuo herrat, — ajatteli hän, — ja millä perustuksella he muodostavat oman piirinsä, johon kuulumisen muka on muille hyvin suuri kunnia? Senkö vuoksi, että ovat sivus-adjutantteja? Onhan ihan kauheata, miten tyhminä ja kurjina he pitävät muita Minä sitä vastoin näytin heille, ett'en ollenkaan halua heitä lähennellä. Luulen kumminkin, että työnjohtaja Andrej olisi hyvin ihmeissään jos kuulisi, että olen *sinä* sellaisen herran kanssa kuin Sashka B:n, joka on eversti ja sivus-adjutantti. Niin, eikä kukaan juonut enemmän kuin minä sinä iltana; minä opetin mustalaisille uuden laulun ja kaikki kuuntelivat. "Tosin olen tehnyt paljon tyhmyyksiä, mutta sittenkin olen hyvin hyvä nuori mies", ajattelee hän.

Aamu valkeni kun Olenin oli ehtinyt kolmanteen pysähdyspaikkaan. Hän joi teetä, asetti uudestaan sälyt ja kapsäkit paikoilleen ja istuutui niiden keskeen järkevänä, suorana ja huolellisena, selvillä siitä missä mikin on: missä on rahat ja paljonko niitä on, missä passi ja matkakuitti — ja kaikki tuntui hänestä niin käytännöllisesti järjestetyltä, että hän tuli hyvälle tuulelle, ja kaukainen matka tuntui vain jonkunmoiselta kestävältä kävelyretkeltä.

Aamun ja keskipäivän hän vietti kokonaan aritmetisiin laskuihin vaipuneena: montako virstaa oli kulkenut, paljonko vielä oli lähimmälle pysäkillä, paljonko lähimpään kaupunkiin, paljonko päivälliseen,

teen juontiin, Stavropoliin, ja monesko osa koko matkasta oli jo kuljettu. Samalla hän myös laskei: paljonko on rahaa, paljonko jää jällelle, paljonko menee kaikkien velkojen maksamiseen ja kuinka suuren osan kaikista tuloista hän on kuluttava kuukaudessa. Illalla juotuaan teensä hän laskei, että Stavropoliin oli seitsemän yhdettätoista osaa koko matkasta, velkoja oli jällellä kaikkiaan seitsemää säästäväisesti elettyä kuukautta kohti ja yksi kahdeksas osa koko omaisuudesta, — ja rauhoittuen hän kääri turkin ylleen, heittäytyi rekeen ja vaipui taas uinailuun. Hänen mielikuvituksensa oli nyt jo tulevaisuudessa, Kaukasiassa. Kaikkiin vastaisiin unelmiin liittyi kuvia Amalat-bekeistä, tsherkessitytöistä, vuorista, jyrkänteistä, kauheista putouksista ja vaaroista. Se kaikki esiintyy himmeänä, epäselvänä, mutta kunnia houkutusineen ja kuolema varoittavana herättävät mielenkiintoa tuohon tulevaisuuteen. Väliin hän harvinaisen urheasti ja voimalla, jota kaikki hämmästyvät, surmaa ja kukistaa lukemattomia vuorelaisia; väliin on hän itse vuorelainen ja heidän kanssaan puolustaa riippumattomuuttaan venäläisiä vastaan. Milloin yksityisseikatkin tulevat näkyviin on noissa yksityisseikoissa aina osallisina entisiä Moskovan henkilöitä. Sashka B. tuossa joko venäläisten tai vuorelaisten kanssa taistelee häntä vastaan. Ottaapa, käsittämätöntä miten, räätäli monsieur Cappelle'kin osaa voittajien riemuun. Jos siinä samalla muistellaan entisiä solvauksia, heikkouksia, erehdyksiä, on niiden muistelemisesta vain huvia. On selvää, ett'ei nuo erehdykset voi enää uudistua siellä vuorien, putousten, tsherkessiläistytöjen ja ainaisten vaarain keskellä. Kun on kerran tehnyt niistä synnintunnustuksen itselleen, niin on niistä päässyt. On vielä yksi haave, kaikkein kallein, joka tunkeutui kaikkiin nuoren miehen tulevaisuuden ajatuksiin: se oli unelma naisesta. Ja siellä, vuorten keskessä, se esiintyy mielikuvitukselle tsherkessiläis-orjattaren muodossa, solakkavartaloisena, pitkäpalmikkoisena, nöyrä- ja syväsilmäisenä. Hän näkee edessään vuorilla yksinäisen majan ja sen kynnyksellä on nainen odottamassa miestä, joka palaa hänen luokseen väsyneenä, pölyisenä, veren ja maineen peittämänä, ja hän on tuntevinaan tuon naisen suudelmat, hänen hartiansa, viehättävän äänensä ja kuuliaisuutensa. Nainen on ihana, mutta sivistymätön, hurja, raaka. Hän rupeaa kasvattamaan häntä pitkinä talvi-iltoina. Hän on viisas, älykäs ja lahjakas ja nopeasti omistaa kaikki välttämättömät tiedot. Miksi ei voisi? — hän voi hyvin helposti oppia kieliä, lukea teoksia ranskalaisesta kirjallisuudesta, ymmärtää niitä... *Notre Dame de Paris* esimerkiksi on varmaan hänen mieleensä. Hän osaa puhuakkin ranskaa. Salongissa hänellä saattaa olla enemmän synnynnäistä arvokkuutta kuin kaikkein hienoimmalla maailmannaisella. Hän osaa laulaa koruttomasti, voimakkaasti, intohimoisesti: "Uh, mitä hullua!" sanoo Olenin itselleen. Ja nyt he olivat tulleet johonkin pysähdyspaikkaan ja piti siirtyä reestä toiseen ja antaa juomarahaa. Mutta hän etsii uudestaan mielikuvituksellaan sitä hullua, jonka oli hylännyt ja hänen eteensä tulevat taas tsherkessiläistytöt, maine, paluu Venäjälle, sivusadjutantin arvo, ihana vaimo. "Mutta rakkauttahan ei ole, — hän sanoo itselleen, — arvonimet ovat roskaa. Mutta kuusisataa seitsemänkymmentä kahdeksan ruplaa?... Entä valloitettu maa, joka on antanut minulle enemmän rikkautta kuin tarvitsen koko elämäkseni? Muuten ei ole hyvä yksin käyttää hyväkseen sitä rikkautta. Se on jaettava. Mutta kenelle? — Kuusisataa seitsemänkymmentä kahdeksan ruplaa Cappelle'lle, ja sittenpä hän näkee..." Ja nyt laskeutuvat jo aivan epäselvät näyt tajuntaan ja vain Vanjushan ääni ja tunne liikumisen pysähtymisestä keskeyttävät tervettä, raikasta unta, ja itse muistamattaan sitä hän siirtyy toiseen rekeen uudella pysäkillä ja matkustaa eteenpäin.

Toisena aamuna tapahtuu aivan sama: samallaiset asemat, tee, hevosten liikkuvat lautaset, lyhyt sananvaihto Vanjushan kanssa, samat epäselvät unelmat ja horrokseen vaipuminen iltaisin ja raskas, terve, tuores uni yön kestäessä.

III.

Mitä kauemmas Olenin tuli Venäjän keskustasta, sitä kaukaisemmilta tuntuivat hänestä kaikki omat muistonsa; ja kuta lähemmäksi Kaukasiaa hän saapui sitä hilpeämmäksi kävi hänen mielensä. "Entä jos matkustaisi kokonaan pois eikä koskaan palaisi eikä ilmaantuisi enää ihmisten ilmoille", tuli joskus hänen päähänsä. Mutta ne ihmiset, joita minä näen täällä, *eivät ole ihmisiä*; ei yksikään niistä tunne minua, eikä koskaan kukaan heistä saata olla Moskovassa siinä seurapiirissä, jossa minä olen ollut, ja kuulla minun entisyydestäni. Ja aivan uusi kaikesta entisestä vapautumisen tunne valtasi hänet noiden karkeiden olentojen parissa, joita hän tapasi matkalla ja joita hän ei tunnustanut moskovalaisten tuttavainsa vertaisiksi ihmisiksi. Mitä karkeampaa kansa oli, mitä vähemmin näkyi sivistyksen merkkejä, sitä vapaammaksi hän tunsu itsensä. Stavropol, jonka läpi hänen oli matkustaminen, ärsytti häntä. Nimikilvet — niitä oli päällisiksi ranskankielisiäkin — vaunuissa istuvat naiset, ajurit torilla, bulevardi ja sinelliin ja hattuun puettu herrasmies, joka käyskenteli bulevardilla tarkastellen ohikulkevia, — vaikuttivat häneen sairaasti. "Kenties nuo ihmiset tuntevat jonkun tuttavistani?" — ja hän muisti taas klubin, räätälin, kortit, hienoston... Stavropolista lähtien oli sen sijaan taas kaikki tyydyttävää: jylhää ja sen lisäksi kaunista ja sotaista. Ja Olenin ilostui ilostumistaan. Kaikki, kuten

kasakat, kuskit, majatalontarkastajat, olivat hänestä vääristämättömiä olentoja, joiden kanssa hänen kävi suoraan laskeminen leikkiä ja puhuminen, miettimättä mikä arvo-aste kullakin on. Kaikki kuuluivat ihmiskuntaan, joka oli kokonaan itsetiedottomasti ystävällinen Olenille, ja kaikki suhtautuivat häneen suosiollisesti.

Vasta Donin joukkojen maassa vaihdettiin reki rattaihin, ja Stavropolin tuolla puolen tuli ilma jo niin lämpimäksi, että Olenin ajoi ilman turkkia. Oli jo kevät — odottamaton, iloinen kevät Oleninille. Öisin ei enää laskettu lähtemään kasakkakylästä ja iltaisin sanottiin, että on vaarallista kulkea. Vanjushaa alkoi silloin tällöin peloittaa ja pyssy oli ladattuna mukana rattailla. Oleninin ilo kasvoi. Eräessä majapaikassa tarkastusmies kertoi äskettäin matkalla tapahtuneesta kauheasta murhasta. Vastaan tulijat alkoivat olla aseilla varustettuja. "Vai tässä se alkaa!" — sanoi Olenin itselleen ja alati odotti milloin näkyisivät lumipeitteiset vuoret, joista oli niin paljon hänelle puhuttu. Kerran iltapuolella päivää nogajilainen kyytimies piiskallaan viittasi pilvien takaisiin vuoriin. Olenin alkoi ahneesti tähystellä mutta oli pilvinen päivä ja pilvet puoleksi verhosivat taakseen vuoret. Oleninin silmiin siinsi jotain harmaata, valkeata, kutrista, ja kuinka olisi koettanutkin, hän ei voinut huomata mitään kaunista vuorien näyssä, vaikka oli niistä niin paljon lukenut ja kuullut. Hän arveli, että vuoret ja pilvet näyttävät aivan samanlaisilta ja että tuo hänelle uskoteltu lumivuorten erityinen kauneus on samanlainen keksintö kuin Bachin musikki ja rakkaus naiseen, joihin hän ei uskonut. Ja hän herkesi odottamasta vuoria. Mutta seuraavana päivänä varhain aamulla hän rattaillaan heräsi viileydestä ja välinpitämättömästi katsahti oikealle. Aamu oli aivan kirkas. Yhtäkkiä hän näki, noin kahdenkymmenen askeleen päässä itsestään, kuten hän luuli ensi näkemällä, puhtaan valkoisia röykkiöitä hienon hienoine rajapiirteineen ja kangastuksen tapaisen, selvän eetterimäisen viivan niiden harjain ja kaukaisen taivaan välillä. Ja kun hän tajusi koko etäisyyden itsensä ja vuorten sekä taivaan välillä ja vuorten koko mahtavuuden ja kun hän alkoi tuntea että tuota kauneutta oli koko loppumattomuus, niin hän pelästyi, että se onkin näkyä, unta. Hän ravisteli herätäkseen. Vuoret vaan pysyivät samoina.

— Mitä se tuo on? Mitä ihmettä tuo on? — kysyi hän kyytimieheltä.

— Vuoria vaan, — vastasi nogajilainen välinpitämättömästi.

— Minäkin olen niitä pitkän aikaa katsellut, — sanoi Vanjusha: — onpa se kaunista! Kotona eivät uskoisi.

Hevosten nopeasti kulkiessa tasaista tietä näyttivät vuoret juoksevan pitkin taivaanrantaa, välkkyyen ruusunhohteisin huipuin nousevan auringon valossa. Aluksi vuoret vain ihmetyttivät Oleninia, sitten riemastuttivat; mutta sitten yhä enemmän ja enemmän vaipuessaan tuon suoraan arosta eikä toisista mustista vuorista nousevan ja pakenevan lumipeitteisen vuorijonon tarkasteluun, hän alkoi vähitellen käsittää tuota kauneutta ja *tuntemalla tuntea* noita vuoria. Siitä hetkestä kaikki, mitä hyvänsä hän näki, kaikki mitä hän ajatteli, kaikki mitä hän tunsu, sai häneen nähden uuden ankaran majestetisen vuorten luonteen. Kaikki Moskovan muistot, häpeä ja katumus, kaikki halpamaiset haaveet Kaukasiasta kokonaan katosivat eivätkä palanneet enää. Oli kuin jokin juhlallinen ääni olisi sanonut hänelle: "nyt se on alkanut". Ja tie ja kaukana siintävä Terekin viiru ja kylät ja ihmiset — kaikki tuo ei tuntunut enää miltään leikiltä. Hän katsahtaa taivaalle — ja muistuu vuoret. Katsahtaa itseensä, Vanjushaan — ja taas vuoret. Tuossa ratsastaa kaksi kasakkaa, ja koteloihin pistetyt pyssyt tasaisesti heilahtelevat heidän selässään ja hevosten tummanruskeat ja harmaat jalat hämmentyvät toisiinsa, mutta vuoret... Terekin takaa näkyy savua kylästä, mutta vuoret... Aurinko nousee ja väikkyä kaislikon takaa siintävässä Terekissä, mutta vuoret... Kylästä ajetaan rattailla, naisia kulkee jalkaisin, kauniita naisia, nuoria, mutta vuoret... "Abrekit mellastavat arolla, minä ajan, en pelkää niitä — minulla on pyssy ja voimaa ja nuoruutta", mutta vuoret...

IV.

Koko se Tersk'in jakson osa, jota pitkin sijaitsevat grebeniläis- (s.o. harjanteilla olevat) kasakkakylät, on melkein 80 virstan pituudelta pinnanmuodostuksen ja asutuksen puolesta samannäköistä. Terek, joka eroittaa kasakat vuorelaisista, virtaa sekaisena ja vuolaana, mutta jo leveänä ja levollisena, lakkaamatta kulettaen harmahtavaa hiekkaa matalalle, kaislaa kasvavalle oikeanpuoleiselle rannalle, ja syöden jyrkkää, joskaan ei korkeata, vasenta rantaa ja sen satavuotisten tammien, mätänevien platanien ja nuorten vesojen juuria. Oikealla rannalla ovat tosin nyt jo rauhassa mutta vieläkin levottomina elävät paimentolaiskylät; pitkin vasenta rantaa, puolen virstan etäisyydessä vedestä, seitsemän ja kahdeksan virstan päässä toisistaan, ovat kasakkaosastojen kylät eli stanitsat. Ennen aikaan suurin osa noita stanitsoja oli aivan rannalla, mutta Terek vuosi vuodelta siirtyen pohjoiseen päin vuorista huuhtoi ne ja

nyt saattaa nähdä vain tiheään kasvettuneita vanhojen kaupunkien jäännöksiä, puutarhoja, päärynäpuita, yrttejä ja pyramidipoppeleja, joiden ympärille sinivattupensaat ja villinä kasvavat viiniköynnökset ovat kietoutuneet. Ei kukaan asu enää siellä, ja hiekassa näkyy vain paikkaan mieltuneiden hirvien, susien, jänisten ja fasanien jälkiä. Stanitsasta toiseen kulkee tie, joka on hakattu metsään tykin kantaman pituiseksi. Tien varrella on vartiopaikkoja, joissa kasakat palvelevat; vartiopaikkojen välillä on vahtitorneja, joissa on vartioita. Vain kapea, noin kolmensadan sylen levyinen kaistale metsäistä hedelmällistä maata on kasakkain aluetta. Pohjoiseen heistä alkaa Nogaiskin tai Mozdokskin aron aaltomainen hiekka-aavikko, joka ulottuu kauas pohjoiseen Truhmenin, Astrakanin ja Kirgiz-Kaisakin aroihin. Terekin takana etelässä on Iso-Tshetshnja, Kotshkalosovin harjanne, Mustat vuoret, vielä jokin harjanne ja vihdoin lumivuoret, jotka vain näkyvät mutta joilla ei kukaan koskaan vielä ole käynyt. Tällä hedelmällisellä, metsäisellä ja kasvillisuudesta rikkaalla kaistaleella asuu ikimuistoisista ajoista sotaisia, kaunis ja rikas vanhauskoinen venäläinen väestö, jota kutsutaan grebeniläiskasakoiksi.

Hyvin, hyvin kauan sitte heidän vanhauskoiset esi-isänsä pakenivat Venäjältä ja asettuivat Terekin taakse tshetshenien pariin Grebenillä, joka on ensimmäinen harjanne Ison Tshetshnjan metsäisillä vuorilla. Tshetshenien parissa asuen kasakat sekoittuivat näihin ja omistivat vuorelaisten tavat, elämän muodot ja luonteen; mutta he säilyttivät täälläkin täydessä puhtaudessaan venäjän kielen ja vanhauskoisuuden. Taru, joka vielä tänäkin päivänä elää tuoreena kasakoilla, kertoo, että tsaari Iivana julma teki matkoja Terekille, kutsui Grebeniltä eteensä ukkoja, lahjoitti heille maan tällä puolen jokea, kehoitti elämään sovussa ja lupasi olla pakoittamatta heitä alamaisuuteen ja vaatimatta heiltä uskonsa muuttamista. Vielä tänäkin päivänä kasakkasuvut selittävät heimolaisuuttaan tshetsheniläissukujen kanssa, ja vapauden rakkaus, mieltymys toimettomuuteen, ryöstöön ja sotaan ovat heidän luonteensa pääpiirteitä. Venäjän vaikutus ilmenee vain epäedulliselta puolelta — vaalien häiritsemisessä, kirkonkellojen poisottamisessa ja sotajoukoissa, joita pidetään siellä ja kuljetaan maan läpi. Kasakka vaistomaisesti tuntee vähemmän vihaavansa vuorelais-dzhigittiä,[1] joka on tappanut häneltä veljen, kuin sotamiestä, joka majoilee hänen luonaan puolustaakseen hänen stanitsaansa mutta joka tupruuttaa hänen majansa täyteen tupakan savua. Hän kunnioittaa vuorelais-vihollistaan, mutta halveksii vennon vierasta sortajaansa ja häiritsijäänsä sotamiestä. Oikeastaan venäläinen talonpoika on kasakalle outo, eriskummallinen ja halveksittu olento, josta hän on saanut nähdä kuvan vain kiertelevissä kaupustelijoissa ja vähävenäläisissä siirtolaisissa, joita kasakat ylenkatseellisesti kutsuvat shapovaleiksi. Keikailla koetetaan matkimalla tsherkessii puvussa. Paras ase saadaan vuorelaiselta, parhaat hevoset ostetaan tai varastetaan myös heiltä. Oikea kasakka ylpeilee tatarin kielen taidollaan ja remutessaan hän iloisella päällä puhuu oman veljensäkin kanssa tataria. Siitä huolimatta tämä pieni, maailman kolkkaan heitetty kristitty kansa, puolivillien muhamettiläis-heimojen ja sotamiesten parissa, luulee olevansa korkealla kehitysasteella ja tunnustaa ihmiseksi vain kasakan, kaikkea muuta se katsoo halveksivasti. Enemmän aikansa kasakka viettää vartiopaikalla, sotaretkillä, metsällä ja kalalla. Hän ei juuri koskaan ole kotitöissä. Hänen viipymisensä stanitsassa on poikkeus säännöstä ja silloin hän *hurjailee*. Kaikilla kasakoilla on oma viininsä ja juoppoutta ei voi sanoa niin kaikkien yhteiseksi taipumukseksi kuin tavaksi, jonka laiminlyömistä pidettäisiin luopioisuutena. Naista kasakka pitää välikappaleena varallisuuteensa; vain neitosen sallii hän huvitella, vaimonsa sitävästoin antaa nuoruudesta kauas vanhuuteen saakka tehdä työtä itseään varten ja itämaalaiseen tapaan vaatii naiselta nöyryyttä ja työtä. Tämän katsantokannan vuoksi nainen, voimakkaasti kehittyen sekä ruumiillisesti että henkisesti, vaikkakin ollen ulkonaisessa alamaisuudessa, saa koti-elämässä, kuten yleensä itämailla, verrattomasti suuremman vaikutuksen ja tärkeyden kuin lännessä. Hänen vetäytymisensä yhteiskunnallisesta elämästä ja tottumuksensa miesten raskaisiin töihin antavat hänelle sitä suuremman painon ja vallan koti-oloissa. Kasakka, joka syrjäisten läsnäollessa pitää sopimattomana ystävällisesti taikka muuten suotta puhella vaimonsa kanssa, tuntee tahtomattaankin tämän etevämmyyden, kun jää hänen kanssaan kahden. Koko koti, kaikki omaisuus, koko talous on vaimon hankkimaa ja pysyy pystyssä vain hänen vaivoillaan ja huolenpidollaan. Vaikka miehellä on se varma usko, että työ on kasakalle häpeä ja sopii vain nogajilaiselle rengille sekä vaimoväelle, tuntee hän kuitenkin itsessään hämärästi, että kaikki mistä hän elää ja mitä omakseen kutsuu on saman työn tuotetta ja että naisen, äidin tai orjattarenaan pitämänsä vaimon, vallassa on viedä häneltä kaikki mitä hänellä on. Sitä paitsi alituiset naisten huoleksi jätetyt raskaat miestentyöt ja heille annetut toimet ovat luoneet grebeniläisnaisen erikoisesti itsenäisen, miehekkään luonteen ja ovat ihmetyttävässä määrässä kehittäneet hänen ruumiillista voimaansa, tervettä järkeään, päättäväisyyttään ja luonteensa kestävyyttä. Ylipäänsä ovat naiset sekä voimakkaampia, viisaampia, kehittyneempiä että kauniimpia kuin kasakkamiehet. Grebeniläisnaisen kauneudessa erityisesti ihmetyttää mitä puhtaimman tsherkessiläiskasvotyypin yhtyminen pohjoismaalaisen naisen leveään ja voimakkaaseen vartaloon. Kasakkanaiset käyttävät tsherkessiläistä pukua: tatarilaista paitaa, beshmettiä[2] ja kenkiä, mutta liinansa he sitovat venäläiseen tapaan. Koreilu, puhtaus ja sirous puvussa ja tupiensa sievistämisessä kuuluvat tapaan ja ovat elämän välttämättömyytenä. Suhteissaan miehiin naiset, etenkin tytöt, ovat täysin vapaita. Novomlinin stanitsaa on pidetty grebeniläiskasakkain kehtona. Siellä on paremmin kuin muualla säilynyt vanhain grebeniläisten luonne ja sen stanitsan naiset ovat jo ammoisista ajoista olleet kauneudestaan kuuluja yli koko Kaukasian. Kasakkain tulolähteinä ovat viini- ja hedelmätarhat,

arbuseja ja meloneja kasvavat ryytimaat, kalastus, metsästys, maissin ja riisin viljely ja sotasaalis.

Novomlinin stanitsa on kolmen virstan päässä Terekistä, josta sen erottaa sankka metsä. Toisella puolen stanitsan läpi kulkevaa tietä on joki, toisella vihertää viini- ja hedelmätarhoja ja välkkää Nogaiskin aron hiekkaburuneja (lentohiekkakumpuja). Stanitsaa ympäröi multavalli ja pistävä orjantappurametsä. Stanitsan sisään ja sieltä pois päästään korkean pylvällä lepävän portin kautta, jota peittää pieni kaisloilla päällystetty kansi, ja portin vieressä puisella jalustalla on tykki, kömpelönnäköinen, sata vuotta ampumatta ollut, jonka kasakat jolloinkin ovat ottaneet saaliikseen. Kasakka palveluspuvussa miekkoineen ja pyssyineen väliin seisoo, väliin ei, vahtipaikalla portin luona; milloin tekee kunniaa rintaman ohi kulkevalle upseerille, milloin jättää tekemättä. Portin kamaran valkeaan alalautaan on mustalla kirjoitettu: taloja 266, miespuolista väkeä 897 henkeä, naispuolista 1,012. Kasakkain asunnot ovat pylväiden päällä, maasta melkein metrin korkeudella, niitä peittää siisti kaislakatto korkeine harjoineen. Kaikki asunnot ovat, joskaan ei uusia, niin puhtaita, ja niissä on erilaisia korkeita kuisteja eivätkä ne ole toisissaan kiinni, vaan väljällään, sievästi leveiden katujen ja välikujain varrella. Valoisain, suurten ikkunain edessä, kasvitarhain takaa, kohoaa useissa kodeissa majain yli ulottuen tummanvihreitä poppeleja, hentoja vaalealehväisiä akasioita valkeine lemuavine kukkineen sekä räikeinä loistavia keltaisia auringonkukkia ja kiertoheinäin ja viinirypäleen kiemurtelevia köynnöksiä. Avaralla torilla näkyy kolme pientä kojua, joissa on punaista rihkamaa, auringonkukan siemeniä, liskoja ja prenikoita; korkean muurin takaa, vanhojen poppeliin keskeltä näkyy kaikkia muita korkeampi rykmentin komentajan talo kaksipuolisine ikkunoineen. Väkeä ei stanitsan kaduilla arkipäivinä, etenkin kesällä, näy paljon. Kasakat ovat palveluksessaan: vartioissa ja sotaretkillä; vanhuksat ovat metsällä, kalassa tahi vaimojen kanssa työssä puutarhoissa ja kasvismailla. Vain ikäloput, pienokaiset ja sairaat jäävät kotiin.

V.

Oli semmoinen erityinen ilta, jommoisia on vain Kaukasiassa. Aurinko oli vaipunut vuorten taa, mutta oli vielä valoisaa. Iltarusko oli vallannut kolmannen osan taivasta ja ruskotuksen valossa erottautuivat selvästi vuorten kiillottoman valkeat röykkiöt. Ilma oli harvaa, liikkumatonta ja kaikuisaa. Vuorista laskeutui arolle muutamia virstoja pitkä varjo. Jos joskus sattuu näkymään jossain ratsumiehiä niin jo heti kasakat vartiopaikoistaan ja tshetshenit leirikylästään katselevat ihmeissään ja uteliaina ratsastavia koettaen arvata, ketä nuo vihamieliset ihmiset mahtavat olla. Kun tulee ilta niin ihmiset toinen toistaan peläten ahtautuvat asuntoihinsa ja vain metsän peto ja lintu ihmistä säikähtämättä vapaana temmeltää tässä erämaassa. Puutarhoista korien punonnasta kiiruhtavat kasakattaret ennen auringon laskua, hilpeästi tarinoiden. Puutarhatkin käyvät tyhjiksi kuten koko ympäristö; mutta stanitsa tähän aikaan illasta vilkastuu erityisesti. Kaikilta tahoilta — jalkaisin, ratsain ja narisevin rattain — liikkuu väkeä stanitsaa kohti. Tytöt vyöltä kohotetuissa paidoissa, vitsat kädessä, iloisesti haastellen juoksevat karjaa vastaan, joka tungeskellen kulkee, ympärillään pilvi tomua ja arolta tuomiaan sääskiä. Lihavat lehmät ja niiden kanssa puhvelilehmät juoksentelevat kaduilla sinne tänne ja kasakattaret kuvikkaisissa puseroissaan, beshmeteissä, häärivät niiden kesken. Kajahtaa heidän kimeät äänensä, iloinen naurunsa ja kirkkaisunsa, joihin sekoittuu karjan mylvintä. Tuolla kasakka, aseissaan, hevosen selässä, on päässyt lomalle vartiosta ja ratsastaen majan viereen kumartuu ikkunaan ja koputtaa sitä, heti koputettua tulee näkyviin kasakattaren kaunis nuori pää ja kuuluu hymyilevää, sydämellistä puhetta. Tuolla nogajilainen renki, jolla on ulkonevat poskipäät ja jonka puku on repaleinen, on tuonut kuorman kaisloja arolta ja kaataa narisevat rattaat esaulin[3] puhtaalle, avaralle pihalle, ottaa länget härkien nuokkuvista päistä ja vaihtaa isäntänsä kanssa joitakuuta tatarinkielisiä huudahduksia. Lammikon vieressä, joka täyttää melkein koko kadun ja jonka ohi niin monta vuotta ihmiset ovat kulkeneet, kompuroi kasakatar, vaivaloisesti pysytellen liki aitausta, kantamus puita selässään, valkoisia jalkoja peittävä paita korkealle nostettuna, ja metsältä palaava kasakka leikillään huutaa: "nosta ylemmäs, kelvoton!" — ja tähtää häneen; kasakatar laskee alas paidan ja pudottaa puut. Kasakkavanhus, housunlahkeet käärittyinä ja harmaa rinta paljaana, palaa kalalta ja kantaa olalle heitetyssä *sanetkassaan*[4] vielä hytkähteleviä hopeisia sillejä, ja kulkeakseen suorinta tietä kiipeää naapurinsa särkyneen aidan yli ja irroittaa takkinsa, joka on takertunut aitaan. Tuolla eukko vetää perässään kuivanutta rankoa ja nurkan takaa kuuluu kirveen iskuja. Kasakkalapset vikisevät ja heittävät kiekkoa kaikkialla missä vaan on tasaisia paikkoja. Päästäkseen kiertämästä kiipeävät vaimot aitojen yli. Kaikkialla nousee piipuista lemuava kizjakin[5] savu. Kaikilta pihoilta kuuluu kiireistä touhua, joka käy yön hiljaisuuden edellä.

Ulitka-eukko, jonka mies on kasakkavänrikki ja koulunopettaja, on kuten muutkin mennyt kartanon portille odottamaan karjaa, jota hänen tyttänsä Marjanka ajaa katuja pitkin. Hän ei ole vielä ehtinyt

avata vitsa-aitaa, kun mahdottoman iso puhvelilehmä sääskien vainoomana ja ammuen raivaa itselleen tien veräjistä; sen perästä tulevat vähitellen kylläiset lehmät suurine silmineen tunnustellen emäntää ja hännällään tahdissa viuhtoen kupeitaan. Solakka kaunotar Marjanka tulee portista ja heittäen risut, sulkee veräjän ja minkä jaloista lähtee hyökkää hätistämään erilleen pihamaalla puskeilevaa karjaa. "Kengät pois, paholaisen tyttö! — huutaa äiti: — jalkineesi ovat ihan mäsänä". Marjanka ei hiukkaakaan pahastu saamastaan paholaisen tytön nimestä, pitää sanoja hellyytenä ja iloisesti jatkaa puuhaansa. Marjanka on sitonut liinan päähänsä; hänellä on päällään punertava paita ja vihreä pusero, beshmetti. Hän häviää kartanon katoksen alle, lihavan, uhkean karjansa perässä ja kuuluu vain karsinasta hänen äänensä, joka hellästi neuvoo puhvelilehmää. "Ei nyt pysy paikoillaan! No mihin sinä oikein, emä kulta!..." Pian astelee tyttö eukon kanssa olkikarsinasta maituhuoneeseen ja kumpikin vie sinne kaksi suurta ruukullista maitoa — tämänpäiväisen lypsyn. Huoneen savipiipusta nousee kohta kizjakin savu, maitoa keitetään *kaimakiksi*; tyttö hoitaa tulta ja eukko menee veräjälle. Hämärä on jo vallannut stanitsan. Kaikkiällä ilmassa on kasviksien, karjan ja kizjakin lemua. Porteilla ja kaduilla, kaikkiällä vilisee kasakattaria, joilla on käsissään palavia vaateriepuja. Pihalta kuuluu puhkumista ja joutilaan karjan märehäytymistä ja ainoastaan naiset ja lapset huudahtelevat toisilleen pihamailla ja kaduilla. Arkisin harvoin kuulee juopuneita miesääniä.

Kasakka-vaimo, vanha, pitkä, miehekäs nainen vastapäätä olevasta talosta, lähestyy Ulitka-eukkoa ja pyytää tulta; hänellä on kädessään riepu.

— Joko teillä on työt tehty? — sanoo hän.

— Tyttö lämmittää. Tultako tarvitaan? — sanoo Ulitka-eukko ylpeänä siitä että voi tehdä palveluksen.

Molemmat kasakkavaimot menevät majaan; karkeat, pieniin esineihin tottumattomat kädet vavisten nostavat kannen kallisarvoisesta tulitikkulaatikosta, joka Kaukasiassa kuuluu harvinaisuuksiin. Vieraaksi tullut miehekäs kasakkanainen istuu rapulle silminnähtävästi aikoen vähän jutella.

— Koulussako se vaan on miehesi? — kysyy vastatullut.

— Yhä vain lapsia opettaa. Kirjoitti tulevansa pyhäksi kotiin, — sanoo vänrikin vaimo.

— Viisas mies; hyvä se on.

— Onpa tietenkä.

— Mutta minun Lukashani se on vartiossa, eivätkä päästä kotiin, — puhuu vieraaksi tullut, vaikka vänrikin vaimo sen jo ammoin tietää. Hänen pitää puhua Lukashastaan, jonka on juuri saanut kasakaksi ja jolle hän toivoisi Marjanaa, vänrikin tytärtä.

— Vai vartiossa yhä?

— Niin on, emäntä. Pyhästä saakka ei ole käynyt. Äskettäin lähetin paitoja Fomushkinin mukana. Kaikki kuuluu olevan hyvin, päällysmiehet ovat mieleiset. Siellä kuulutaan taas abrekkeja etsittävä. Lukashka on muka hyvällä tuulella eikä hätää mitään.

— No sepä hyvä, — sanoo vänrikin vaimo. — Riuhtaisija se on kerrassaan.

Lukashkalle oli annettu *riuhtaisijan* nimi uljuudesta, hän kun oli nostanut kasakkatytön vedestä, *riuhtaisut*. Ja vänrikin vaimo mainitsi sen sanoakseen omasta puolestaan jotain ystävällistä Lukashkan äidille.

— Luojan kiitos, emäntä, kunnon poika on; uljas, kaikkien mieliksi, — sanoo Lukashkan äiti. — Kun vain saisin hänelle vaimon niin kuolisin rauhassa.

— No vähänkö on tyttöjä stanitsassa? — vastaa ovela vänrikin vaimo, kuivettuneilla raihmaisilla käsillään huolellisesti sulkien tulitikkulaatikon kannen.

— Paljon on, paljon, emäntä, — huomauttaa Lukashkan äiti ja heiluttelee päätään: — sinun tyttäresi Marjanushka, siinäpä vasta tyttö, semmoista saa koko rykmentistä etsiä.

Vänrikin vaimo tietää Lukashkan äidin tarkoituksen, ja vaikka Lukashka hänestä on oiva kasakka, karttaa hän tätä keskustelua ensiksikin siksi, että hän on rikas vänrikin vaimo ja Lukashka on halvan kasakan poika ja orpo; toiseksi siksi, että hän ei tahdo niin pian erota tyttärestään, mutta etupäässä kuitenkin siksi, että säädyllisyys sitä vaatii.

— No niin, kunhan Marjanushka kasvaa niin tyttöhän siitäkin tulee, — puhuu hän varovaisesti ja vaatimattomasti.

— Lähetän puhemiehiä, lähetän, kunhan olemme korjanneet puutarhoista hedelmän, tulemme sinulta

suostumusta pyytämään, — sanoo Lukashkan äiti. — Ilja Vasiljevitchia kumartamaan tulemme.

— Mitä Iljasta! — sanoo ylpeästi vänrikin vaimo: — minun kanssani on puhuttava. Siitä kyllä keritään.

Lukashkan äiti näkee vänrikin vaimon ankarista kasvoista, ettei käy pitemmältä puhuminen, sytyttää tulitikulla rievun, nousee ja sanoo: — älkää unohtako, emäntä, muistakaa mitä on sanottu. Minä lähden, keittää pitää, — lisää hän.

Matkalla kadun poikki hän ojennetussa kädessään heiluttaa palavaa riepua ja kohtaa Marjanan, joka tervehtii häntä.

"Kuningatar se on tuo tyttö ja mainio työntekijä! — ajattelee hän katsellen kaunotarta. — Vai kasvaa hänen vielä tarvitsisi! Paras aika naimisiin ja hyvään taloon, Lukashkalle."

Ulitka-eukolla taas on omat huolensa ja hän jää kynnykselle istumaan ja istuu siinä, jokin vaivaloinen ajatus mielessään, kunnes tyttö huutaa häntä.

VI.

Stanitsan miesväki elää sotarekillä ja vartiassa eli asemilla, kuten kasakat sanovat. Se *riuhtaisija* Lukashka, josta eukot stanitsassa olivat puhuneet, seisoi iltapuolella päivää Nizhne-Prototskij'n aseman vahtitornissa, aivan Terekin rannalla. Nojaten kyynärpäillään tornin kaidepuihin hän katseli silmiään siristellen milloin Terekin takaiseen etäisyyteen, milloin alas kasakkatovereihinsa, joiden kanssa hän silloin tällöin vaihtoi sanan. Aurinko läheni jo lumiharjannetta, joka valkeana hohti kutristen pilvien yläpuolella, pilvet vaippuivat sen juurella ja kävivät yhä tummavarjoisemmiksi. Ilmassa väikkyi illan heleä kirkkaus. Umpeen kasvaneesta koskemattomasta metsästä huokui raikkautta, mutta aseman luona oli vielä kuuma. Tarinoivien kasakkain äänet kaikuivat heleämmin ja väräjäivät ilmassa. Ruskea, nopea Terek ja koko sen liikkuva vuo eroittautui selvemmin liikkumattomista rannoista. Vesi siinä oli alkanut laskea ja paikoittain kostea hiekka punersi rannoilla ja särkänkeillä. Toisella rannalla, suoraan vartioaseman kohdalla, oli aivan autiota; vain matalaa, loputonta ja alakuloista kaislikkoa ulottui vuorten juurille saakka. Vähän syrjemmällä näkyivät matalalla rannalla tshetsheniläiskylän savirakennukset laakoine kattoineen ja suppilonmuotoisine savupiippuineen. Kasakan tarkat silmät seurasivat tornista kaukaa rauhallisen kylän iltasauhun keskeltä näkyvien sini- ja punapukuisten tshetsheninaisten liikuntaa.

Vaikka kasakat joka hetki odottivat abrekien[6] hyökkäystä joen takaa tatarien puolelta, varsinkin juuri toukokuussa, jolloin metsä Terekin rannalla on niin sankka, että jalkamiehen on vaikea tunkeutua sen läpi, ja joki niin matala, että paikoittain voi kahlaten ratsastaa sen yli, ja vaikka kaksi päivää sitten kasakka oli rykmentin komentajalta tuonut *tsydulkan*,[7] jossa ilmoitettiin, että vakoilijoilta saatujen tietojen mukaan kahdeksanmiehinen joukko oli hankkeissa kulkea Terekin yli ja sen vuoksi käskettiin noudattamaan suurta varovaisuutta, — ei vartiassa välitetty erikoisesti varovaisuudesta. Kasakat aivan kuin kotonaan, satuloimatta hevosiaan ja ilman aseita, vain kalastelivat, juopottelivat tai metsästelivät. Päivystäjän hevonen yksin kulki satulointuna ja etujalat toisiinsa kytkettyinä orjantappuraa kasvavaa metsänlaitaa, ja vain vahdissa olevalla kasakalla oli yllään tsherkessitakki, pyssy ja miekka. Aliupseeri, korkeakasvuinen ja laihanpuoleinen kasakka, jolla oli pitkä selkä ja pienet jalat ja kädet, istui tuvan seinän vieressä, yllään avonainen beshmetti, ja päällikön velto ja ikävystynyt ilme kasvoillaan silmät ummessa siirteli päätään milloin toisen milloin toisen kätensä varaan. Iäkkäänpuoleinen kasakka, jonka parta oli leveä ja harmahtavan musta ja jolla oli päällään vain mustalla remmillä kiinnitetty paita, makasi aivan veden äyräällä ja katseli veltoasti yksitoikkoista, lirisevää ja mutkaista Terekiä. Toisista, jotka olivat kuumuudesta yhtä näännyksissä ja puolialastomia, mikä huuhtoivat vaatteita Terekissä, mikä makasi maassa rannan kuumalla hiekalla laulua hyräillen. Yksi kasakoista, kasvoiltaan laiha ja mustaksi päivettynyt, oli nähtävästi sikahumalassa ja makasi suullaan tuvan seinustalla, joka noin kaksi tuntia sitten oli ollut varjossa, mutta johon nyt iskivät suoraan kuumat vinot säteet.

Lukashka, joka seisoi tornissa, oli pitkä kaunis nuorimies, noin kahdenkymmenen ikäinen, hyvin äitinsä näköinen. Hänen kasvonsa ja koko ruumiinrakenteensa ilmaisivat nuoruuden kulmikkuudesta huolimatta suurta ruumiillista ja henkistä voimaa. Vaikka hänestä vasta äskettäin oli tehty sotamies, saattoi hänen kasvojensa leveästä ilmeestä ja asentonsa tyyneestä varmuudesta huomata, että hän jo oli ehtinyt omistaa kasakoille ja yleensä aina asestettuina oleville miehille ominaisen sotaisen ja hiukan ylpeän ryhdin, että hän oli kasakka ja tunsikin itsensä oikean kasakan arvoiseksi. Leveä tsherkessiläistakki oli paikoittain repeytynyt, lakki oli tshetsheniläiseen tapaan painettu niskaan, kengänvarret lasketut

alapuolelle polvien. Hänen pukunsa ei ollut komea, mutta sen istumisessa oli sitä erityistä kasakkakeimailua, joka johtuu tshetsheniläisten dzhigitien (ratsumiesten) matkimisesta. Oikealla dzhigitillä on kaikki väljää, repaleista, huoletonta; vain aseet ovat komeat. Mutta tuo repaleinen puku aseinen on pantu ylle, vyötetty ja kiinnitetty omaan määrättyyn tapaansa, jota ei kuka tahansa osaa ja joka heti pistää kasakan tai vuorelaisen silmiin. Lukashka näytti sellaiselta dzhigitiltä. Kätet miekassa kiinni ja siristellen silmiään hän katseli katselemistaan kaukana olevaan paimentolais-kylään. Hänen kasvonpiirteensä yksitellen tarkaten olivat rumat, mutta jos loi silmäyksen koko hänen komeaan vartaloonsa ja viisaisiin kasvoihinsa mustine kulmakarvoineen niin täytyi ehdottomasti jokaisen sanoa: "komea poika!"

— Eukkoja, eukkoja miten on kylvänyt kylään! — sanoi hän kimeällä äänellä, veltosti avaten näkyviin kiiltävät valkeat hampaansa ja kääntymättä erityisesti kenenkään puoleen.

Nazarka, joka makasi alhaalla, kohotti heti kiireesti päätään ja huomautti:

— Eivätkö liene viinan haussa.

— Kun olisi pyssyllä säikäyttää, — sanoi Lukashka naurusuin: — havahtuisi ne vietävät!

— Ei kannu sinne asti.

— Sekö! Kantaa minun ylikin. Varros, kunhan tulee heidän pyhänsä niin menen tästä Girei-kaanin vieraaksi juomaan buzaa,[8] — sanoi Lukashka, vihaisesti huitoen tungettelevia sääskiä ympäriltään.

Kahina tiheikössä veti kasakkain huomion puoleensa. Kirjava sekarotuinen lintukoira nuuski jälkiä ja touhuisasti heiluttaen karvatonta häntäänsä juoksi vartiopaikalle. Lukashka tunsu sen metsästäjänaapurinsa Jeroshka-sedän koiraksi ja heti perästä hän näki metsämiehen itsensä lähenevän tiheiköstä.

Jeroshka-setä oli erittäin kookas kasakka, jolla oli vaalean harmaa, leveä parta ja niin leveät hartiat ja rinta, että hän metsässä, missä ei ollut kehen vertaisi häntä, näytti lyhyeltä, — niin sopusuhtainen oli koko hänen voimakas jäsenistönsä. Hänen yllään oli vyöllä kiinnitetty mekko, jaloissa riepujen päälle nuorilla köytetyt hirvannahkajalkineet ja päässään risainen valkea hatturähjä. Selässään oli hänellä toisen olan takana fasanipyydys ja pussi, jossa oli kananpoika ja mehiläishaukka haukkojen houkuttelemiseksi; toisella olallaan hän kantoi hihnassa tapettua villiä kissaa; selkäpuolella riippui vyöstä pussi haulien, ruudin ja leivän kantamista varten, hevosen häntä sääskien huiskimiseksi, iso tikari rikkonaisessa, vanhan veren tahraamassa huotrassa ja kaksi tapettua fasia. Hän katsahti vartiopaikalle ja pysähtyi.

— Hei, Ljam! — huusi hän koiralleen niin täyteläisellä bassolla, että kaiku vastasi kaukaa metsästä, heitti olalleen suuren pyssyn, jota kasakat kutsuvat *flintaksi*, ja nosti lakkiaan.

— Hyvinkö kuluu päivä, ystävät? Hei! — kääntyi hän kasakkain puoleen puhuen samalla voimakkaalla ja iloisella äänellä, ilman mitään ponnistusta ja kuitenkin niin kovasti kuin olisi huutanut jollekulle toisella puolen jokea olevalle.

— Hyvin setä, hyvin! — kajahtivat iloisina eri tahoilta kasakkain nuorteat äänet.

— Mitä kuuluu, kertokaa? — huusi Jeroshka-setä pyyhkien tsherkessiläistakkinsa hihalla hikeä punaisilta, leveiltä kasvoiltaan.

— Kuules, setä, tiedätkö minkälainen haukka tuossa poppelissa asustaa! Joka ilta liitelee niin vimmatusti, — sanoi Nazarka iskien silmää ja hytkäytellen olkapäätään ja jalkaansa.

— Valehtelet! — sanoi ukko epäluuloisena.

— Ihan totta, setä, *koetappas istua*,[9] — vakuutti Nazarka suu naurussa.

Kasakat alkoivat nauraa.

Veitikka ei ollut nähnyt mitään haukkaa; mutta vartiossa olevilla nuorilla kasakoilla oli jo kauan ollut tapana härnätä ja petkuttaa Jeroshka-setää joka kerta kun tämä tuli heidän luokseen.

— Kunhan vain höpisee... — virkkoi Lukashka tornista Nazarkalle.

Nazarka vaikenä hetki.

— Täytyypä sitten *istua*. Jään *istumaan*, — vastasi ukko kaikkien kasakkain suureksi huviksi.

— Entä sikoja, oletteko niitä nähneet?

— Kaikkia, vai sikoja! — sanoi aliupseeri erittäin tyytyväisenä, että oli saanut tilaisuuden pitää hauskaa, venytteli ruumistaan ja molemmin käsin raapi pitkää selkäänsä. — Abrekkeja tässä pyydystä pitää eikä sikoja. Sinä et ole mitään kuullut, setä, hä? — lisäsi hän, aiheettomasti rypistäen otsaansa ja päästäen valkeat tiheet hampaansa näkyviin.

— Abrekeistako? — sanoi ukko: — ei, en ole kuullut. Entäs viiniä onko? Anna juoda, hyvä mies. Uupunut olen ihan kerrassaan. Minä tuon, kunhan ehdin, tuoresta sianlihaa, tuon kun tuonkin. Antakaa! — lisäsi hän.

— Niin että *istuakko* sinä aiot, niinkö? — kysyi aliupseeri, ikäänkuin ei olisi kuullut, mitä tämä oli sanonut.

— Tahtoisin *istua* yön seudussa, — vastasi Jeroshka-setä: — ehkäpä pyhäksi, Jumalan avulla, jotain nujerran; sitten annan sinullekin, annan varmasti!

— Setä! Hoi, setä! — huusi Luka kimeästi ylhäältä, vetäen huomion puoleensa, ja kaikki katsahivat Lukashkaan! — Menepäs ylä-ojalle, siellä on niitä aika lauma. Se ei ole valetta, ei! Äskettäin meikäläisistä eräs ampui yhden. Totta puhun, — lisäsi hän korjaten selässään olevaa luodikkoa ja sellaisella äänellä, josta saattoi tuntea, ettei hän laskenut leikkiä.

— Ahaa, onko Lukashka-riuhkaisija täällä! — sanoi ukko katsellen ylös. — Missä ampui?

— Sinä et nähnyt ensinkään! Pieni näyn olevan, — sanoi Lukashka. — Ihan ojan luona, setä, — lisäsi hän vakavasti, ravistellen päätään. — Me kuljimme paraillaan ojan vartta, kun se rusahti, mutta minulla oli pysy huotrassa. Iljaska kun ampua pamautti... Minä näytän sinulle, setä, missä kohden, — ei se ole kaukana. Odotas. Minä tiedän, hyvä veli, kaikki sen tiet... Mosev-setä!... lisäsi hän varmasti ja melkein käskevästi aliupseerille: — on aika jo vaihtaa, — ja kohottaen pyssyään hän vastausta odottamatta alkoi laskeutua tornista.

— Tule pois! — sanoi aliupseeri jälestäpäin, katsoen ympärilleen.
— Sinun vuorosi, niinkö, Gurka? Mene! Aika poika on tullut sinun Lukashkastasi, — lisäsi aliupseeri kääntyen ukon puoleen: — ihan kuin sinä, kulkee, eikä pysy kotona; eikä ole kauan kuin tappoi erään.

VII.

Aurinko oli jo mennyt piiloon ja yön varjot lähenivät nopeasti metsän puolelta. Kasakat lopettivat työnsä asemalla ja rupesivat lähtemään illalliselle tupaan. Vain ukko, yhä vielä haukkaa vahtien ja tempoen jalastaan kiinni sidottua mehiläishaukkaa, jäi platanin alle. Haukka istui puussa, mutta ei iskenyt kananpojan kimppuun. Lukashka viritti verkalleen pahimpiin ohdake-pesiin fasanien poluille rihmoja fasaneille ja lauleli laulun toisensa jälkeen. Huolimatta hänen pituudestaan ja suurista käsistään näkyi kaikki työ, suuri ja pieni, luistavan hänen käsissään.

— Hei, Luka! — kuuli hän läheltä tiheiköstä Nazarkan läpituokevan kimeän äänen. — Kasakat ovat menneet illalliselle!

Nazarka, jolla oli elävä fasani kainalossaan, tunkihe orjantappurain läpi ja pääsi polulle.

— Oo! — sanoi Lukashka lakaten laulamasta: — mistä olet tuon kukon ottanut. Varmaan minun loukustani...

Nazarka oli Lukashkan kanssa yhdenikäinen ja niinikään vasta kevästä saakka palveli vartiassa.

Hän oli pieni, ruma, laihanpuoleinen, kivulloinen, hänellä oli kirkuva ääni, joka pani korvat helisemään. Hän ja Luka olivat sekä naapureita että tovereja. Lukashka istui tatarilaiseen tapaan ruohossa ja asetteli pauloja.

— En tiedä kenen, kenties sinun.

— Kuopan takana, platanin luonako? Minun on, eilen asetin.

Lukashka nousi ja tarkasteli kiinni saatua fasia. Silitettyään kädellään tummansinistä päätä, jonka kukko pelästyneenä ja silmiään pyöritellen kurotti eteenpäin, hän otti sen syliinsä.

— Me teemme siitä nyt puuroa: mene, tapa ja kyni se.

— Miten, itsekkö syömme vai aliupseerille annamme?

— Mitä siitä hänelle!

— En minä uskalla niitä tappa, — sanoi Nazarka.

— Anna tänne.

Lukashka otti tikarin alta pienen veitsen ja nopeasti viilsi sillä. Kukko räpytteli siipiään, mutta ei ehtinyt niitä oikaista kun jo verinen pää painui herpoutuneena alas.

— Näin se on tehtävä! — sanoi Lukashka, heittäen käsistään kukon.

— Siitä tulee rasvainen riisipuuro.

Nazarka vavahti kukkoa katsellessaan.

— Kuules Luka, taas se piru lähettää meidät väijyntään, — lisäsi hän nostaen maasta fasanin ja pirulla tarkoittaen aliupseeria. — Fomushkinin lähetti viiniä noutamaan, hänen vuoronsa olisi ollut. Monesko yö se meillä jo on! — Meillä se yksin kaikki teetättää.

Lukashka kulki vihellellen asemalle päin.

— Ota köyttä mukaasi! — huusi hän.

Nazarka totteli.

— Minä sanon sille heti, sanon, — jatkoi Nazarka. — Sanomme, ettemme lähde kun olemme uuvuksissa, — ja sillä hyvä! Sano sinä, hän kuuntelee sinua. Onhan se hävytöntä!

— No, ei kannata puhua! — sanoin Lukashka nähtävästi muuta ajatellen. — Roskaa! Toista jos stanitsasta olisi yön selkään ajanut, se olisi harmi. Siellä saa huvitella, mutta mitä täällä? Asemalla tai väijymässä, yksi ja sama. Älä turhia!...

— Tuletko stanitsaan?

— Pyhäksi tulen.

— Gurka kertoi, että sinun Dunajkasi liehittelee Fomushkinia, — sanoi Nazarka yhtäkkiä.

— Viis minä! — vastasi Lukashka näyttäen tiheitä valkeita hampaitaan, nauramatta. — Enkö minä sitten toista löydä?

— Niinpä tuo Gurka kertoi: sanoi olleensa tytön luona, isän ei olleen kotona, vaan Fomushkinin istuneen siinä syömässä piirakasta. Kun Gurka oli istunut ja läksi pois, oli hän ikkunan alla kuullut kun tyttö sanoi: "läksipäs viimein tuo peeveli... Miksi et kultani syö piirakasta? Ja että: älä mene kotiin yöksi". Mutta hänpä ikkunan alta oli sanonut: "hyvä".

— Valehtelet?

— Totta, jumaliste!

Lukashka vaikeni. — Kun on löytänyt toisen, niin sama minusta! Vähänkö niitä on tyttöjä? Hän on muutenkin jo vähän tympäissyt.

— Kas niin pitääkin! — sanoi Nazarka. — Menisit vänrikin Marjankan luo. Onkos sillä ketään tiettyä?

Lukashka synkkeni. — Mitä Marjankasta? Samallinen! — sanoi hän.

— No koeta nyt kuitenkin...

— Miten sinä arvelet? Onko niistä puute stanitsassa.

Ja Lukashka alkoi taas viheltää ja kulki pitkin asemaa repien puiden oksista lehtiä. Kulkiessaan pensaikossa hän yhtäkkiä pysähtyi, kun huomasi sileän puun, otti tikarin alta puukon ja taittoi. — "Siitäpä syntyy oiva latasin!" — sanoi hän vingahuttaen ilmassa vitsaa.

Kasakat istuivat illallisella aseman maalatun etehisen multalattialla matalan pienen tatarilaisen pöydän ääressä, kun puheeksi tuli kenen vuoro oli mennä vakoilemaan.

— Kenen on nyt mentävä? — huusi yksi kasakoista kääntyen aliupseerin puoleen majan avatusta ovesta.

— Kenen mentävä? — vastasi aliupseeri. — Burlak-setä on ollut, Fomushkin on ollut, — sanoi hän hiukan epävarmasti. — Menkää te, eikö niin... sinä ja Nazar, — hän kääntyi Lukan puoleen, — Jergushov menköön myös, lienee nukkunut jo tarpeekseen.

— Ethän sinä itsekään koskaan pääse hereille, mitä sitten hänestä! — sanoi Nazarka puoliääneen.

Kasakat naurahtivat.

Jergushov oli juuri se kasakka, joka oli humalassa maannut tuvan vieressä. Hän oli juuri silmiään hieroen puskenut eteiseen.

Lukashka oli tällä välin noussut ja laittanut pyssyään kuntoon.

— Ja menkää pian! Syökää illallinen ja lähtekää, — sanoi aliupseeri. Ja odottamatta myöntymyksen ilmaisuksi aliupseeri sulki oven, nähtävästi sangen pienin toivein kasakkain tottelemisesta, — jos ei olisi käsketty, en minä lähettäisi, mutta jollen sitä tee, niin saatte nähdä, että päällikkö meitä löylyttää. Kun vielä kerrotaan, että kahdeksan abrekkaa on tullut yli.

— Mitäs siinä muuta, mennä täytyy, — sanoi Jergushov: — järjestys! Ei käy päinsä, aika on semmoinen. Minä sanon että mennä täytyy.

Lukashka sillä välin piti suunsa edessä suurta palaa fasanipaistia, katseli milloin aliupseeria milloin Nazarkaa, näytti aivan välinpitämättömältä siitä mitä tapahtui ja nauroi kummallekin. Kasakat eivät olleet vielä ehtineet lähteä väijyntään, kun Jeroshka-setä, joka yöhön saakka oli turhaan istunut platanin alla, astui pimeään kuistiin.

— No, pojat, — kaikui matalassa kuistissa hänen bassonsa, joka sumensi kaikki muut äänet, — minäkin lähden teidän kanssanne. Te vahditte tshetshenejä ja minä vahdin sikoja.

VIII.

Oli jo aivan pimeä, kun Jeroshka-setä ja kolme kasakkaa huopavaipoissa ja pyssyt olalla kulki vartioasemalta pitkin Terekiä väijyntäpaikalle. Nazarka ei ollut ollenkaan halunnut lähteä, mutta Luka oli huutanut häntä ja pian olivat he matkalla. Kuljettuaan vaiti muutamia askeleita kasakat kääntyivät ojan viereltä ja tuskin eroitettavaa polkua pitkin kaislikon läpi lähestyivät Terekiä. Rannalla oli paksu musta pölkky, jonka vesi oli heittänyt ja kaislat pölkyn ympärillä olivat vasta äsken survoontuneet.

— Tässäkö vahditaan? — kysyi Nazarka.

— Välipä sillä, — sanoi Lukashka: — istu tässä, minä tulen pian, neuvon vain sedälle paikan.

— Ihan tämä on paras paikka: meitä ei näe kukaan, mutta me näemme, — sanoi Jergushov, — istutaan tässä; parhain paikka kerrassaan.

Nazarka ja Jergushov levittivät vaippansa ja asettuivat pölkyn taa, mutta Lukashka ja Jeroshka-setä menivät edemmäs.

— Se ei ole enää kaukana tästä, setä, — sanoi Lukashka, astuen kuulumattomasti ukon edellä: — minä näytän mistä ne ovat kulkeneet. Minä sen, veliseni, yksin tiedän.

— Näytä. Uljas sinä olet poika, oikea riuhtaisija, — samoin kuiskaamalla sanoi ukko.

Astuttuaan muutamia askeleita Lukashka pysähtyi, kumartui lätäkön yli ja päästi vihellyksen. — Tässä ne ovat käyneet juomassa, näetkö? — sanoi hän tuskin kuuluvasti, näyttäen verestä jälkeä.

— Kristus sinut palkitkoon, — vastasi ukko: — Tähän se veitikka tulee mutaan rypemään, — lisäsi hän. — Minä istun, mene sinä.

Lukashka heitti vaippansa ylemmäs ja meni yksin takaisin rantaa pitkin, nopeasti silmäillen milloin vasemmalla olevaa kaislaseinämää, milloin Terekiä, joka lirisä äyrään alla hänen sivullaan. "Olisi niitä

vahdittava, taikka sattuvat vielä jostain pujahtamaan", ajatteli hän tshetshenejä. Yhtäkkiä kova kahina ja läiskäys veteen saivat hänen vahahtamaan ja tarttumaan luodikoon: rannalta hyppäsi metsäsika puhkuen jokeen ja sen musta haamu erottautui hetkeksi veden kiiltävästä pinnasta mutta piiloutui sitten kaislikkoon. Luka tempasi nopeasti pyssynsä, asettihe ampumaan, mutta ei ehtinyt laukaista, — metsäsika oli jo paennut tiheikköön. Hän sylkäisi harmista ja meni kauemmas. Tullessaan lähelle väijyntäpaikkaa hän uudelleen pysähtyi ja päästi heikon vihellyksen. Vihellykseen vastattiin ja hän meni toveriensa luo.

Nazarka oli kääriytynyt vaatteisiinsa ja nukkui. Jergushov oli käpristänyt jalat alleen ja istui siten ja väistyi hiukan antaakseen tilaa Lukashkalle.

— Miten tässä on hauska istua, sattuipa kerrassaan hyvä paikka! — sanoi hän. — Neuvoit tien?

— Näytin, — vastasi Lukashka vaippaansa levittäen. — Ja mikä metsäsian juttura äsken ihan rannasta pääsi livahtamaan! Varmaan se sama! Kaiketi kuulit, mitä ilvettä se piti?

— Kuulin miten pelihti ja arvasin heti mikä otus se oli. Sitä minä arvelinkin, että nyt se Lukashka säikäytti otuksen, — sanoi Jergushov kääriytyen vaippaansa. — Minä nukun nyt, — lisäsi hän: — herätä kun kukko on laulanut, sillä järjestys on oleva kaikessa. Minä rupean nukkumaan, levähdetään; ja sitten sinä nukut, minä vahdin, — sillä lailla.

— Minä en, kiitos vaan, välitä koko nukkumisesta, — vastasi Lukashka.

Yö oli pimeä, lämmin ja tyyni. Vain toisella puolen taivasta tuikkivat tähdet; toinen, suurempi puoli taivasta oli vuorista saakka suuren synkän pilven peitossa. Musta pilvi sulautuen yhteen vuorten kanssa liikkui yön tyvenessä hitaasti kauemmas ja kauemmas, jyrkästi eroittautuen kaartuvine reunoineen syvästä tähtitaivaasta. Vain kasakan edessä siinti Terek ja taivaanranta, takaa ja sivuilta hänet ympäröi kaislaseinä. Kaislat väliin aivan kuin itsestään alkoivat huojua ja kahista toisiaan vasten. Nuokkuvat kaislojen tähdät näyttivät alhaalta katsoen tupsuisilta puunoksilta selkeällä taivaanrannalla. Edessä, aivan jalkojen vieressä, oli ranta, jonka alla pulpahteli virta. Edempänä väreili yksitoikkoisesti ruskean veden lasimainen liikkuva vuo matalikkojen ja rannan kohdalla. Kauempana vesi ja ranta ja pilvi sulautuivat läpätunkemattomaksi pimeydeksi. Veden pinnalla väikkyi mustia varjoja, jotka kasakan tottunut silmä tunsi virran tuomiksi puurangoiksi. Vain väliin kalevanvalkea heijastui veteen kuin mustaan peiliin ja osoitti loivan vastaisen rannan rajajuovan. Alakuloiset öiset äänet, kaislikon kahinan, kasakkain kuorsaamisen, sääskien surinan ja virran lirinän katkaisi välistä kaukainen pyssynlaukaus tai sortuvan rannan pulahdus, väliin taas suuren kalan loiskahdus tai metsäeläimen rasahdus sankassa rytömetssä. Kerran lensi pöllö Terekin vartta satuttaen joka kolmannella vedolla siipensä vastakkain. Aivan kasakkain pään kohdalla se kääntyi metsään ja lentäessään puuhun se joka toisella ja viimein joka kerralla löi siipiään yhteen ja sitten kauan räpytellen istuutui vanhaan plataniin. Jokainen tällainen odottamaton ääni sai valveilla olevan kasakan jännittämään herkäksi kuuloaan, teroittamaan silmiään ja verkalleen kopeloimaan pyssyään.

Yöstä oli jo enin osa kulunut. Musta pilvi oli vetäytynyt länteen ja repaleisten reunojensa takaa avannut näkyviin selkeän tähtitaivaan, ja ylösalaisin oleva kuun kultainen sarvi alkoi punaisena loistaa vuorten takaa. Rupesi tuntumaan kylmältä. Nazarka heräsi, sanoi muutaman sanan ja taas nukkui. Lukashkasta alkoi aika tuntua pitkältä, hän nousi, otti puukon tikarinsa alta ja alkoi vuolla vitsaa latasimeksi. Hänen päässään pyöri ajatuksia siitä, miten mahtanevat tshetshenit asua noilla vuorilla, miten ne pelkäämättä tulevat joen yli tänne, miten vähän ne välittävät kasakoista ja miten ne saattaisivat kulkea yli jostain toisesta kohdin. Ja hän kurotti ruumistaan ja katseli pitkin jokea, mutta ei mitään näkynyt. Vähänväliä hän katseli jokea ja etäistä rantaa, joka eroittautui himmeästi vedestä kuun arassa loisteessa, eikä enää ajatellut tshetshenejä ja odotti vain milloin saisi herättää toverinsa ja pääsisi stanitsaan. Stanitsasta hän muisti Dunjkan, mielitietynsä, ja tuli kiukkuun ajatellessaan häntä. Aamua ennustaen alkoi hopeista usvaa vaippua veden yllä ja nuoret kotkat vinkuivat vihlovasti lähellä häntä ja läpättelivät siipiään. Vihdoin kuului kaukaa stanitsasta ensimmäinen kukon kieunta, sitä seurasi heti toinen venyttävä kukkokiekuu, johon muut äänet vastasivat.

"On aika herättää", ajatteli Lukashka, saaden valmiiksi latasimen ja tuntien silmiään raukaisevan. Hän kääntyi tovereihinsa päin ja tutkisteli mitkä jalat ovat minkin; mutta yhtäkkiä hänestä näytti, että jotain läiskähti Terekin toisella rannalla ja hän katsasti vielä kerran valkenevaa vuorten äärtä nurinkäännetyn sirpin alla, vastaisen rannan juovaa, Terekiä ja sitä pitkin uivia puurankoja, jotka nyt jo selvästi eroittautuivat vedestä. Hänestä tuntui kuin hän itse olisi liikkunut ja Terek ajelehtivine rankoineen ollut liikkumaton; mutta sitä kesti vain hetken. Hän rupesi uudelleen tähystelemään. Suuri musta, oksainen ranko herätti hänen huomiotaan. Pyörimättä ja kiikkumatta kulki se omituisesti aivan keskellä jokea. Näyttipä hänestä, ettei se kulkenut aivan virran suuntaan vaan vetäytyi matalikkoa kohti. Lukashka kurotti kaulaansa ja alkoi tarkkaavasti seurata sitä. Ranko kulki matalikolle, pysähtyi ja omituisesti liikahti. Lukashka oli näkevinään käden puun alta. "Nyt nähdään miten minä yksinäni

ammun abrekin!" — ajatteli hän, tarttui pyssyyn, hätäilemättä mutta nopeasti pani pystyyn haarukaisen kannattimen, asetti sen päälle pyssyinsä, kuulumattomasti ja hilliten veti hanan ja pidättäen henkeään alkoi tähdätä, koko ajan tarkaten eteensä. "Minä en herätä", ajatteli hän. Mutta sydän löi niin kovasti hänen rinnassaan että hän pysähtyi kuuntelemaan. Ranko yhtäkkiä keikahti ja alkoi taas uida, virran suuntaa leikaten, tälle rannalle päin. "Ettei vain pääsisi menemään!" arveli hän ja nyt hän kuun himmeässä valossa näki rangon edessä tatarin pään välkähtävän. Hän käänsi pyssyn suoraan päätä kohti. Se näytti hänestä olevan aivan lähellä, pyssyn piipun päässä. Hän katsoi ylempää. "Abrekkipas on", mietti hän hyvillään ja yhtäkkiä rajusti heittäytyi polvilleen, uudestaan siirsi pyssyään, löysi tähtäuspilkun, jota tuskin saattoi nähdä pitkän pyssyn päässä, ja lapsuudesta saakka tottumaansa kasakkain tapaan lausuen: "Isälle ja Pojalle", — painoi liipaisimen päätä. Leimahtava välähdys valaisi hetkiseksi kaislikon ja veden. Laukauksen raikas, äkkinäinen ääni kajahti pitkin veden vartta ja jossain kaukana muuttui jyrinäksi. Ranko ei enää uinut virran poikki vaan alas myötävirtaa pyörien ja keikahdellen.

— Älä päästä, kuule! — huusi Jergushov kopeloiden pyssyään ja nousten pystyyn pölkyn takaa.

— Oletko ääneti, senkin ryökäle! — kuiskasi hänelle Luka hampaitaan kiristäen: — abrekkeja!

— Minkä sinä ammuut? — kyseli Nazarka: — kenen sinä ammuut, Lukashka?

Lukashka ei vastannut mitään. Hän latasi pyssyinsä ja seurasi katseellaan virran kulettamaa rankoa. Se pysähtyi lähellä olevalle matalikolle ja sen takaa näkyi jotain suurta vedessä kelluvaa.

— Mitä sinä ammuut? Miksi et sano? — toistivat kasakat.

— Abrekkeja, ettekö kuule! — toisti Luka.

— Ole valehtelematta! Vai itsestäänkö pyssy laukesi?...

— Tapoin abrekin, sitä minä ammuin! virkkoi Lukashka mielenkuohon tukahuttamalla äänellä, hypähtäen seisomaan. — Mies ui... — sanoi hän osoittaen matalikkoa. — Minä tapoin sen. Katsoppas tuonne.

— Ole valehtelematta, — toisti Jergushov, hieroen silmiään.

— Mitä ole? No, katso! Katso tuonne, — sanoi Lukashka tarttuen hänen hartioihinsa ja taivuttaen häntä itseensä päin niin voimakkaasti että Jergushov älähti.

Jergushov katsoi minne Luka osoitti ja keksittyään ruumiin heti muutti äänilajia.

— Ahaa! Saat uskoa, tulee toisiakin, tulee, — sanoi hän hiljaa ja alkoi tarkastaa pyssyään. — Tämä on uinut etumaisena; joko ovat jo täällä tai ihan lähellä toisella rannalla, se on varma.

Lukashka heitti vyön päältään ja alkoi riisua tsherkessiläisnuttuaan.

— Minne sinä, hölmö? — huusi Jergushov: — meneppäs vaan ihan tyhjän takia hukkumaan, kuuletko. Jos se on tapettu niin eihän se mihin pääse. Anna minulle ruutia pyssyyn. Onko sinulla? Nazar! mene kiireesti asemalle, mutta älä kule rantaa pitkin, — tappavat vielä sinut, usko minua!

— Vai yksin minä lähden! Mene itse, — sanoi Nazarka vihaisesti.

Lukashka oli riisunut tsherkessiläisnuttunsa ja meni rantaan.

— Älä mene veteen, kuuletko! — sanoi Jergushov riputtaen ruutia pyssyn reikään. — Katso, ei hievahda, minä näen. Aamuun ei ole pitkälti, odota kunnes asemalta tulevat. Mene, Nazar, — tyhjää sinä pelkää! Älä jänistä, kuule!

— Luka, Luka hoi, — sanoi Nazarka: — kerroppas miten sinä tapoit.

Luka jätti aikomuksensa heti kohta mennä veteen.

— Menkää pian asemalle, minä vahdin. Ja sanokaa kasakoille, että lähettävät vakoilemaan. Jos niitä kerran on tällä puolen, niin on ne saatava kiinni.

— Sitähän minä sanon, että pääsevät pakoon, — sanoi Jergushov nousten, — kiinni ne on saatava!

Jergushov ja Nazarka nousivat, tekivät ristinmerkin ja läksivät asemalle, mutta ei rantaa pitkin vaan orjantappurain läpi pujottautuen metsäpolulle.

— No, muista Luka ettet hievahda, — sanoi Jergushov, — taikka vielä tähän samaan paikkaan

tappavat sinut. Pidä sinä varasi ja usko minua.

— Mene, kyllä minä, — sanoi Lukashka, tarkasteli pyssyään ja istuutui taas pölkyn taakse.

Lukashka istui yksin, katseli matalikkoa ja kuunteli eikö kasakoita kuulu; mutta asemalle oli pitkä matka ja hän oli kärsimätön: oli näet varma siitä, että nyt pääsevät pakoon ne abrekit, jotka ovat olleet tapetun mukana. Samoin kuin metsäsiasta, joka oli illalla päässyt karkuun, oli hän nyt harmissaan abrekeista, jotka nyt pääsevät. Hän katseli milloin ympärilleen, milloin toiselle rannalle odottaen juuri nyt näkevänsä vielä yhden miehen, laittoi paikoilleen pyssyn kannattimen ja oli valmis ampumaan. Hänelle ei mieleenkään tullut, että hänet voitaisi tappa.

IX.

Aamu alkoi valjeta. Tshetshenin ruumis, joka oli jäänyt tuskin huomattavasti kiikkumaan matalikolle, näkyi nyt selvästi. Yhtäkkiä alkoi kaislikko lähellä kasakkaa kahista ja kuulua askeleita ja kaislain tupsut liikahtelivat. Kasakka veti pyssyn vireeseen ja lausui: "Isälle ja Pojalle." — Heti hanan napsahduksesta askeleet vaikenivat.

— Hoi, kasakat, älkää ampuko setää! — kaikui tyyni basso ja työntäen tieltään kaisloja tuli Jeroshka-setä hänen luokseen.

— Olin sinut vähällä ampua, usko pois! — sanoi Lukashka.

— Mitä sinä ammuut? — kysyi ukko.

Ukon soinnukas ääni, joka kajahti metsään ja alas joelle, poisti heti öisen äänettömyyden ja salaperäisyyden, joka oli ympäröinyt kasakkaa. Oli kuin olisi yhtäkkiä käynyt valoisammaksi ja selkeämmäksi.

— Sinä et ole nähnyt mitään, setä, vaan minäpä ammuin aika otuksen, — sanoi Lukashka laskien hanan ja nousten luonnottoman tyynesti seisomaan.

Päästämättä silmiään enää mihinkään muuhun katseli ukko valkeana kuultavaa selkää, jonka ympärillä Terek väreili.

— Ranko selässä se ui. Minäpä hoksasin... Katsos tuonne... Katsos! Siniset housut, pyssy kuin ainakin... Näetkö, hä? — sanoi Luka.

— Näenpä tietenkin! — sanoi ukko innoissaan, ja vakavuutta ja ankaruutta kuvastui ukon kasvoilla. — Dzhigitin[10] olet ampunut, — sanoi hän ikäänkuin säälien.

— Minä istuskelin siinä ja katselin, että mitä mustaa siellä näkyy tuolla toisella rannalla. Minä huomasin sen jo sieltä, ihan kuin olisi mies tullut tänne päin ja kaatunut. Ja jo on ihme! Puun ranko, aika ranko kulkee vedessä, vaan ei kule pitkin vaan poikkivirtaa. Ja näen miten sen alta pilkistää pää. Jo minä ihmettelin. Vedin hanan, vaan kaislikosta en oikein nähnyt; nousin pystympään, mutta se kuuli varmaan, ryökäle, kun matalikolle ryömi ja alkoi katsella. Erehdyt, ajattelin, siihen sinä jäät. Ryömi maalle, katseli (no mikä lie tarttunut kurkkuun!), minä varaan pyssyn, en hievahda, odotan. Seisoin, seisoin, ja jo uudelleen läksi uimaan ja kun tulee kuun kohdalle niin jo selkä näkyy. "Isälle, Pojalle ja Pyhälle Hengelle..." Katson savun välistä — pulikoi mies. Lieneekö voihkaissut vai muuten lie minusta kuulunut. No, Luojan kiitos, ajattelin, otan minä siltä hengen! Ja kun oli tullut matalikon luo, niin siinä se näkyi: ponnisteli, ponnisteli, vaan siihen jäi. Selvä paikka, kaikki näkyi hyvin. Katsoppas, ei hievahda, varmaan on henki lähtenyt. Kasakat juoksivat asemalle, etteivät toiset pääsisi pakoon.

— Vai niin sinä sieppasit! — sanoi ukko. — Saat nyt pysytellä loitompana... — Ja hän heilutti taas surullisesti päätään. Samassa kuului rannalta jalan ja ratsain saapuvien kasakkain kovaa puhetta ja oksien ryskettä.

— Tuotte purren, niinkö? — huusi Luka.

— Luka, sinä olit miestä! Kisko rantaan, — huusi yksi kasakoista.

Lukashka oli ruvennut riisuutumaan jo ennenkuin pursi saapuikaan eikä päästänyt saalista silmistään.

— Odota, Nazarka tuo purren, — huusi aliupseeri.

— Pöllö! elää kenties — on vaan olevinaan... Ota tikari! — huusi toinen kasakka.

— Ole lörpöttelemättä! — virkkoi Luka heittäen housut päältään. Hän riisui vaatteet kiireesti, teki ristinmerkin, harppasi ja hyppäsi läiskähtäen veteen, kastausi ja voimakkain harauksin vetäen valkeita käsiään ja nostaen selkensä korkealle vedestä ja pulskuttaen poikkivirtaan alkoi luovia särkälle. Rannalta kasakkajoukosta kuului soinnukas moniääninen puhe. Kolme ratsumiestä läksi vakoiluun. Pursi tuli näkyviin käänteen takaa. Lukashka nousi särkälle, kumartihe ruumiin yli, käänteli sitä pari kertaa. "Kuollut kuin kuollut!" — huusi sieltä Lukan kimeä ääni.

Luoti oli sattunut tshetshenin päähän. Hänen yllään oli siniset housut, paita ja tsherkessitakki, pyssy ja tikari olivat kiinnitettyt selkään. Kaiken yli oli sidottu suuri oksa, joka juuri oli aluksi pettänyt Lukashkan.

— Aika kalapas lähti! — sanoi yksi ympärille kerääntyneistä kasakoista kun purresta vedetty tshetshenin ruumis retkahti maahan survoen ruohoa.

— Ja miten keltainen! — sanoi toinen.

— Minne meidän miehemme menivät etsimään? Ne ovat kukaties kaikki toisella puolen. Jos se ei olisi ollut etumaisin, ei se olisi niin uinut. Miksi se lie lähtenyt yksin? — sanoi kolmas.

— Tämä se varmaan onkin veitikka, kaikkein ensimmäiseksi työntäikse. Näky olevan oikea dzhigitti! — sanoi Lukashka leikillisesti, vääntäen märkiä vaatteitaan rannalla ja lakkaamatta väristen. — Parta on värjätty ja lyhyeksi leikattu.

— Ja mekkoaan on pitänyt selässään pussiin käärittynä. Niinpähän sen on helpompi uida, — sanoi joku.

— Kuule, Lukashka! — sanoi aliupseeri pitäen käsissään tikaria ja pyssyä, jotka oli riisunut vainajalta. — Ota sinä itsellesi tikari ja mekko myös, mutta pyssystä, kun käyt, niin saat minulta kolme ruplaa. Kas, se oikein vinkuu, — lisäsi hän, puhaltaen sen suuhun: — onpa siinä mulle mieleinen muisto.

Lukashka ei vastannut mitään, — häntä nähtävästi harmitti tuo mankuminen; mutta hän tiesi, ettei sitä voinut välttää.

— On siinä paholainen! — sanoi hän synkistyen ja heittäen maahan tshetshenin mekon: — olisi tuo edes hyvä mekko vaan kun on vihoviimeinen rääsy.

— Kehtaa sillä käydä puita hakemassa, — sanoi toinen kasakka.

— Mosev, minä menen kotiin, — sanoi Lukashka, joka näkyi jo unohtaneen harminsa ja tahtoi käyttää hyödykseen päällikölle antamaansa lahjaa.

— Mene vaan!

— Kiskokaa se asemalle, pojat! — aliupseeri kääntyi kasakkain puoleen yhä tarkastaen pyssyä. — Ja sen päälle on asetettava suojus, ettei aurinko pääse. Kenties tulevat vuorilta sitä lunastamaan.

— Ei ole vielä kuuma, — sanoi joku.

— Entä jos shakali repii? Onko se sitten hyvä? — huomautti yksi kasakoista.

— Pannaan sille vahdit, varma on, että tulevat lunastamaan: ei ole hyvä jos repii.

— No, Lukashka, jos tahdot niin saat antaa pojille sangon viinaa, — lisäsi päällikkö iloisesti.

— Niinpä se on ollut tapana, — yhtyivät kasakat. — Antoipas Luoja hyvän onnen, jo ensi työkseen abrekin tappoi.

— Ostakaa tikari ja mekko. Rahaa vaan enemmän. Housutkin myön, hittoako niillä, — sanoi Luka. — Minun päälleni eivät mahdu, laiha ronkelo oli piru.

Eräs kasakoista osti mekon ruplasta. Tikarista antoi toinen kaksi sangollista viinaa.

— Juokaa pojat, sangollisen saatte! — sanoi Luka: — minä tuon itse stanitsasta.

— Leikkaa sinä housut tytöille liinoiksi, — sanoi Nazarka.

Kasakat rähähtivät nauramaan.

— Olkaa siinä nauramatta! — toisti päällysmies: — hilatkaa pois ruumis. Mitä te siitä ruojasta tuvan luo jätitte?...

— Minnekkä jätite seisomaan? Kiskokaa se tänne, pojat! — huusi Lukashka kärkevästi kasakoille, jotka vastahakoisesti kävivät käsiksi ruumiiseen, ja kasakat täyttivät hänen käskynsä kuin olisi hän ollut päällikkö. Vedettyään ruumista muutaman askeleen matkan kasakat päästivät irti jalat, jotka elottomasti värähtäen retkahtivat maahan, väistyivät syrjään ja seisoivat ääneti jonkun aikaa. Nazarka meni ruumiin viereen ja oikaisi alassuin kääntyneen pään siten, että verinen pyöreä haava vainajan ohimon yläpuolella ja kasvot tulisivat näkyviin. — "Kas vaan minkälaisen merkin laittoi: ja ihan aivoihin! — virkkoi hän. — Ei se hukkaan mene, tulee se päällikköjen tietoon!"

Ei kukaan vastannut mitään ja jälleen syvä hiljaisuus sai vallan.

Aurinko oli jo noussut ja väreilevin sätein valaisi kasteista vihantaa. Terek lirisii lähellä heräävässä metsässä; aamua tervehtien lähettivät fasanit toisilleen joka suunnalta huudahduksia. Kasakat seisoivat ääneti ja liikkumatta kuolleen ympärillä katsellen sitä. Ruskea ruumis, jonka päällä oli vain mustuneen-siniset, märät, painuneen vatsan kohdalla vyöllä kiinnitetyt housut, oli solakka ja kaunis. Jäntereiset kädet lepäsivät suorina kupeilla. Sinettynyt, vasta-ajettu pyöreä pää, jonka sivussa oli hyytynyt haava, oli riipuksissa. Sileän, päivettyneen otsan ja leikatun tukan välillä oli jyrkkä raja. Lasinavoimet silmät alas pysähtyneine silmäterineen katsoivat ylös, kaiken ohi, kuten näytti. Ohuille huulille, jotka päistään olivat venyneet ja jotka pistivät esiin punaisten, lyhyeksi ajettujen viiksien alta, oli jäänyt hyväntahtoinen hieno hymy. Punertavia karvoja kasvavien pienten kämmmenten sormet olivat sisäänpäin koukistuneet ja kynnet olivat värjäytyneet punaisiksi. Lukashka ei vielääkään pukeutunut, hän oli märkä, kaula oli tavallista punaisempi ja silmät tavallista kiiltävämmät; leveät poskipäät värähtelivät; valkeasta, raikkaasta ruumiista nousi hienon hieno höyry vilpoisaan aamu-ilmaan.

— Mies oli sekin! — sanoi hän nähtävästi ihastuksissaan vainajasta.

— Oli, jos olisit sinä sen käsiin joutunut, ei olisi sekään vähällä laskenut! — vastasi eräs kasakoista.

Äänettömyys oli ohi. Kasakat alkoivat liiokskella ja puhella. Kaksi meni hakkaamaan vesakkoa suojukseksi. Toiset painuivat vartiopaikalle päin. Luka ja Nazarka juoksivat stanitsaan mennäkseen.

Puolen tunnin perästä kulki sankan metsän läpi, joka eroitti Terekin stanitsasta, Lukashka ja Nazarka melkein juoksujalkaa kotiin keskustellen taukoamatta.

— Älä sano hänelle, että minä lähetin; ja mene katsomaan onko sen isä kotona, vai missä, — sanoi Luka kimeällä äänellä.

— Minäpä menen Jamkan luo: pidetään lystiä, eikö niin? — kysyi nöyrymielinen Nazar.

— Milloin sitte jollei nyt, — vastasi Luka.

Tultuaan stanitsaan kasakat joivat itsensä juovuksiin ja maata rötköttivät sitten iltaan saakka.

X.

Kolmantena päivänä kerrotun tapauksen jälkeen tuli kaksi komppaniaa Kaukasian jalkaväen rykmenttiä majoilemaan Novomlinin stanitsaan. Komppanian kuormasto seisoj jo hajallaan torilla. Puuronkeitäjät olivat kaivaneet kuopan ja kulettaneet kaikkialta pihoista puunpalasia ja olivat jo puuronkeitossa. Väapelit laskivat väkeään. Kuormastosotilaat löivät paaluja, joihin sidottaisiin hevoset. Majoittajat hyörivät kaduilla ja kujilla kuin kotonaan näyttäen asuntoja upseereille ja sotamiehille. Tuolla oli vihreitä kirstuja rintamaksi järjestettyinä. Tuolla oli tykistörottaita ja hevosia. Tuolla kattoiloita, joissa keitettiin puuroa. Tuolla oli sekä kapteeni, luutnantti että Onisim Mihailovitsh, vääpeli. Ja kaikki oli juuri siinä stanitsassa, johon kuuleman mukaan komppaniain tuli jäädä, siis komppaniat olivat kotonaan. Mitä ne täällä tekevät? Mitä väkeä ne ovat nuo kasakat? Onko niille mieleen, että he majoittuvat tänne? Ovatko he lahkolaisia vai eikö? — Siitä vähät. Väenlaskusta päässeet nääntyneet ja pölyiset sotamiehet melua pitäen ja epäjärjestyksessä kuten laskeutuva mehiläisparvi hajaantuvat toreille ja kaduille: ollenkaan huomaamatta kasakkain nyrpeyttä, kaksittain, kolmittain, iloisesti jutellen ja pyssyjään kolisuttaen astuvat majoihin, ripustavat ampumatarpeensa jos jonnekin, selvittelevät säkkejään ja laskevat leikkiä naisten kanssa. Sotilasten mielipaikkaan, puuron ääreen kokoontuu suuri joukko, ja piippu suussa katselevat sotapojat vuoroin savua, joka huomaamatta nousee kuumalle

taivaalle ja sakenee korkeudessa valkoiseksi pilveksi, vuoroin nuotiotulta, joka sulan lasin tavoin väräjäi puhtaassa ilmassa, laskevat sukkeluuksia ja viisastelevat kasakoista ja kasakattarista siksi että nämä elävät aivan toisin kuin venäläiset. Kaikilla pihoilla näkyy sotamiehiä ja kuuluu heidän nauruaan, kuuluu myös kasakattarien vihastuneita ja kimeitä huutoja kun he puolustavat kotejaan ja kieltävät ottamasta vettä tai astioita. Pikku pojat ja tytöt painautuvat äitinsä turviin ja toisiinsa kiinni ja pelästyneinä ja ihmeissään seuraavat ennen tuntemattomien sotamiesten kaikkia liikkeitä ja kunnioittavan matkan päässä juoksevat heidän perästään. Vanhat kasakat lähtevät majoistaan, istuutuvat nurmipenkereille rakennuksen viereen ja synkkinä ja äänettöminä katselevat sotamiesten puuhia: sama se heistä, tehköt mitä tahtovat, he eivät voi ymmärtää, mikä tästä kaikesta vielä lopuksi tulee.

Oleninille, josta jo kolme kuukautta sitten oli tehty junkkari Kaukasian rykmenttiin, oli toimitettu kortteeri taloon, joka oli stanitsan parhaita, vänrikki Ilja Vasiljevitchin, tai oikeammin Ulita-eukon luona.

— Mikä ihme tästä tulee, Dmitrij Andrejevitch? — sanoi hengästynyt Vanjusha Oleninille, joka tsherkessilakki päässään Groznajassa ostamansa kabardinilaisen selässä viisituntisen matkan perästä iloisena ajoi hänelle määrätyn talon pihaan.

— Mistä niin, Ivan Vasiljevitch? — kysyi hän hyväillen hevostaan ja iloisesti katsellen hikistä, pörhöisin hiuksin ja hämmentynein kasvoin seisovaa Vanjushaa, joka oli tullut kuormaston mukana ja järjesteli tavaroita.

Olenin oli ulkonäöltään nyt kokonaan toinen mies. Sileäksi ajetuissa leuoissa versoi nyt nuoret viikset ja pieni parta. Öisen elämän kuluttamien kellahtavain kasvojen sijasta oli poskilla, otsassa ja korvantaustalla terve punainen hohde. Puhtaan uuden mustan frakin sijalla oli valkea, likainen leveäpoimuinen tsherkessitakki ja aseet. Viileiden tärkättyjen kiiltokaulusten sijalla oli tatarilaisen mekon punainen kaulus, joka tuki päivettynttä kaulaa. Hän oli puettu tsherkessiläiseen tapaan, mutta huonosti; ken tahansa olisi tuntenut että hän on venäläinen eikä dzhigitti. Kaikki oli kuten tulee, eikä kuitenkaan ihan niin. Siitä huolimatta koko hänen olentonsa huokui terveyttä, iloisuutta ja tyytyväisyyttä itseensä.

— Niinhän te nauratte, — sanoi Vanjusha, — mutta menkääpäs itse puhuttelemaan niitä: ei mihinkään lasketa, mitäs sitten. Kun ei niiltä saa sanaa suusta. — Vanjusha heitti vihaisesti rautasangon kynnykselle. — Mitä lienevätkään, ei ainakaan venäläisiä.

— Olisit kysynyt kyläpäälliköltä?

— Enhän minä tiedä hänen asuntoaan, — vastasi Vanjusha närkästyneenä.

— Kuka sinua sitten härnää! — kysyi Olenin katsellen ympärilleen.

— Piru niitä ymmärtää... Hyi! Oikeata isäntää ei ole, jollekin muka "kalatarhalle" on mennyt ja eukko on sellainen paholainen, että auta armias! — vastasi Vanjusha tarttuen päähänsä. — Miten tässä eletään, minä en tiedä. Paljon hullumpia kuin tatarit, jumaliste, vähät siitä että kuuluvat kristittyihin. Näiden rinnalla tatarilainen on paljon jalomielisempi. "Kalatarhalle meni..." Minkä kalatarhan ovat keksineet, ota siitä selvä! — lopetti Vanjusha ja kääntyi pois.

— Eikö ole niinkuin on kotona palvelusväki? — kysyi Olenin tehden pilaa, nousematta hevosen selästä.

— Antakaapa hevonen, — sanoi Vanjusha nähtävästi masentuneena uudesta järjestyksestä mutta taipuen kohtaloonsa.

— Siis tatarilainen on jaloluontoisempi... hä, Vanjusha? — toisti Olenin, nousten hevosen selästä ja lyöden kämmenellään satulaa.

— Naurakaa te siinä, teistä on hauskaa! — sanoi Vanjusha vihaisella äänellä.

— Malta, älä suutu, Ivan Vasiljitch, — vastasi Olenin yhä hymyillen. — Annappas kun minä menen isäntäväen luo, — saat nähdä, kaikesta sovitaan. Mainiosti tässä vielä eletään. Kunhan sinä vain et tuskaile.

Vanjusha ei vastannut, siristi vain silmiään ja halveksien katseli herransa jälkeen ja puisti päätään. Vanjusha piti Oleninia vain herranaan ja Olenin Vanjushaa vain palvelijanaan. Ja he olisivat kumpikin kovasti hämmästyneet, jos joku olisi heille sanonut, että he olivat ystäviä. Mutta he olivat ystäviä tietämättä sitä itse. Vanjusha oli otettu hänen kotiinsa yhdentoistavuotiaana poikana, jolloin Olenin oli yhtäikäinen. Viisitoistavuotiaana Olenin yhteen aikaan antoi Vanjushalle opetusta ja opetti lukemaan

ranskaa, josta Vanjusha oli erittäin ylpeä. Vielä nytkin Vanjusha hyvän tuulen hetkinä päästi ranskalaisia sanoja ja sitten aina tuhmasti nauroi.

Olenin juoksi majan rappusille ja tyrkkäsi eteisen ovea. Marjanka, pelkkä vaaleanpunainen paita päällään, kuten kasakkatyttärillä on tavallisesti kotonaan, pelästyi, hyppäsi ovelta ja painautui seinää vasten peittäen alapuolen kasvojaan tatarilaisen paidan leveällä hihalla. Avattuaan selemmäksi ovea Olenin näki puolihämärässä nuoren kasakattaren pitkän ja solakan vartalon. Vilkkaassa ja kiihkeässä nuoruuden uteliaisuudessaan hän tahtomattaan huomasi ohuen karttunipaidan alla näkyvät voimakkaat ja neitseelliset ruumiinmuodot sekä ihanat mustat silmät, jotka lapsellisesti kauhistuneina ja säikkyisän uteliaina olivat häneen suunnatut. "Siinä hän on! — ajatteli Olenin. — Ja niitä näen vielä monta", tuli heti sen jälkeen hänen mieleensä, ja hän avasi majan toisen oven. Vanha Ulitka-eukko, jolla myös oli päällään vain paita, lakaisi lattiaa kumarruksissa, selin häneen.

— Hyvää päivää, emäntä! Minä tulin kortteerista... — alkoi hän.

Oikaisematta itseään käänsi kasakkavaimo häneen ankarat, mutta vielä kauniit kasvonsa.

— Mitä sinä täällä teet? Pilkan vuoksi, hä? Saat sinä vielä pilkatkin, periköön sinut rutto! — huusi vaimo katsoen syrjäsilmillä tulijaa rypistyneiden silmäluomiensa alta.

Olenin oli alussa luullut, että uupunutta, urhoollista kaukasialaista armeijaa, jonka jäsen hän oli, kaikki, etenkin kasakat, sotatoverit, ilomielin ottaisivat vastaan ja siksi tällainen kohtelu oli hänelle arvoitus. Joutumatta kuitenkaan ymmälle hän ryhtyi selittämään, että aikoi maksaa kortteerista, mutta eukko ei antanut hänen päättää puhettaan.

— Pahuusko sinut toi? Rupiseksiko tahdot tulla, senkin höylätty naama? Malta kunhan isäntä tulee, hän näyttää sinulle paikan... Minä en tarvitse sinun irstaita rahojasi. Kuin ei niitä olisi nähty! Tupakalla talon tuhnuuttaa ja rahalla aikoo sen maksaa. Senkin vietävät! Ampuisivat mokomaa vatsaan, sydämeen!... — huusi hän kimakasti keskeyttäen Oleninin.

"Vanjusha näkyy olevan oikeassa! — ajatteli Olenin: — tatarilainen on jalomielisempi", ja läksi ulos majasta Ulitka-eukon haukkuessa hänen jälkeensä. Juuri kun hän astui ulos pujahti Marjana yhtäkkiä eteisestä hänen ohitsensa yllään nytkin vain sama vaaleanpunainen paita, mutta pää silmiä myöten liinan peitossa. Tömsyttäen vikkelästi portaita paljain jaloin hän juoksi alas rappusilta, pysähtyi hetkeksi, katsahti äkkiä hymyilevin silmin nuoreen mieheen, ja katosi majan nurkan taa.

Kaunottaren luja, reipas käynti, säihkyväin silmäin hurja katse valkean liinan alta ja voimakkaan ruumiinrakennuksen solakkuus vielä enemmän hämmästyttivät Oleninia. "Hän se varmaankin on", ajatteli hän ja yhä huolettomampana asunnon suhteen, katsellen vain Marjankaa, meni Vanjushan luo.

— Samallinen hurja on tyttökini! — sanoi Vanjusha yhä puuhaten kuorman luona, mutta jo hiukan hilpeämpänä: — ihan kuin villin hevosen varsa. *Lafam!*[11] — lisäsi hän kovalla ja juhlallisella äänellä ja purskahti nauramaan.

XI.

Illaksi isäntä palasi kalalta ja kuultuaan, että saa maksun kortteerista, rauhoitti vaimoan ja suostui Vanjushan vaatimuksiin.

Uusi asunto pantiin kaikin puolin kuntoon. Talonväki siirtyi lämpimään majaan ja junkkarille annettiin kylmä kolmesta ruplasta kuussa. Olenin söi ja rupesi nukkumaan. Kun hän iltapäivällä heräsi, pesi hän kasvonsa, siisti itsensä, söi päivällistä ja sytyttäen paperossin istuutui kadulle päin olevan ikkunan ääreen. Kuumuus oli vähentynyt. Majan ja sen lovikoristeisen katonharjan vino varjo vaippui pölyisen kadun yli taittuen vielä talon alaosaan. Vastapäätä olevan talon jyrkkä kaislakatto loisti laskevan auringon säteissä. Ilma viileni. Stanitsassa oli hiljaista. Sotamiehet olivat asunnoissaan, heidän ääntään ei kuulunut. Karjaa ei vielä oltu kotiin ajettu eikä väki ollut vielä palannut työstä.

Oleninin asunto oli melkein stanitsan laidassa. Joskus jostain kaukaa Terekin takaa, sieltäpäin mistä Olenin oli tullut, kajahti kumeita laukauksia: Tshetshnjasta tai Kumytskin tasangolta. Olenista tuntui oikein hyvältä kolmikuukautisen leirielämän jälkeen. Hän tunsu tuoreuden pestyillä kasvoillaan, väkevässä ruumiissaan puhtauden, joka on sotaretkeltä saapuessa harvinainen, ja tyyneyttä ja voimaa levänneissä jäsenissään. Hänen sielussaan oli myös raitista ja kirkasta. Hän muisteli sotaa,

välttämäänsä vaaraa. Hän muisteli, että oli vaaran hetkenä käyttäytynyt miehen tavoin, eikä häntä muita huonommin oltu otettu urhoollisten kaukasialaisten piiriin. Moskovan muistot olivat jo ties missä. Entinen elämä oli pyyhkäisty pois ja oli alkanut uusi, aivan uusi elämä, jossa ei vielä ollut erehdyksiä. Hän saattoi täällä uutena miehenä uusien ihmisten parissa hankkia itselleen uuden hyvän maineen. Hän tunsu sitä raikasta tunnetta, joka ilman mitään aihetta iloitsee elämästä, ja katsoessaan milloin ikkunasta poikasia, jotka heittivät kiekkoa talon siimeksessä, milloin uutta siistittyä asuntoaan, hän ajatteli kuinka hauskaksi on järjestävä uuden stanitsaelämänsä. Hän katseli vielä vuoria ja taivasta ja kaikkiin hänen muistoihinsa ja haaveihinsa sekoittui mahtavan luonnon ankara tunne. Hänen elämänsä ei ollut alkanut niinkuin hän oli olettanut Moskovasta lähtiessään, mutta se oli alkanut odottamattoman hyvin. Vuoret, vuoret, vuoret väikkyivät kaikkialla mitä hän ajatteli ja tunsu.

— Narttua suuteli, ruukun nuoli!... Jeroshka-setä suuteli narttua! — alkoivat kirkua yhtäkkiä kasakkamuoskat, jotka ikkunan alla heittivät kiekkoa, ja kääntyivät kujalle. — Narttua suuteli! Tikarinsa joi! — huusivat poikaviikarit tunkeutuen lähelle ja taas peräytyen.

Nämä huudot kohdistuivat Jeroshka-setään, joka pyssy selässä ja fasaneja vyössä kiinni palasi metsältä.

— Pahoin olen tehnyt, lapsukaiset, pahoin! — myönteli hän, reippaasti huitoen käsiään ja katsellen majojen ikkunoihin kadun molemmille puolille. — Nartun join, synti se oli! — toisti hän, huomattavasti suutuksissa, mutta teeskennellen, kuin ei olisi tietävinään asiasta.

Oleninia kummastutti poikasten käytös vanhaa metsämiestä kohtaan ja vielä enemmän hämmästyttivät häntä Jeroshka-sedäksi kutsutun miehen ilmehikkäät, viisaat kasvot ja voimakas ruumiinrakennus.

— Vaari! kasakka! — kääntyi hän häneen päin. — Tuleppas tänne.

Ukko katsahti ikkunaan ja pysähtyi.

— Terve, hyvä ystävä, — sanoi hän kohottaen lakkiaan lyhyttukkaisesta päästään.

— Terve, hyvä ystävä, — vastasi Olenin. — Mitä ne pojat huutavat sinulle?

Jeroshka-setä meni akkunan luo.

— Härnäävät vaan minua, vanhaa ukkoa. Ei se mitään. Se on mulle mieleen. Pitäkööt huvinaan setää, — sanoi hän äänessään luja laulava intonatsioni, joka on ominaista vanhojen ja kunnianarvoisten ihmisten puheelle. — Oletko sinä armeijan päällikkö?

— Ei, minä olen junkkari. Mutta mistä olet fasanit saanut? — kysyi Olenin.

— Metsässä nujersin kolme poikasta, — vastasi ukko, kääntäen ikkunaan leveän selkensä, jossa riippui kolme fasania päät vyön alle pistettyinä ja tahraten verellään tsherkessitakkia. — Vai etkö ole ennen nähnyt? — kysyi hän. — Jos tahdot, ota pari kappaletta. He! — ja hän antoi ikkunasta kaksi fasania... Metsästätkö sinä? — kysyi hän.

— Metsästä. Minä sotamatkalla tapoin itse neljä.

— Neljä? Siinäpä onkin! — leikillisesti sanoi ukko. — Entäs osaatko juoda? Juotko tshihiriä?

— Miks'ei! Kyllä minä juonkin.

— Kas, sinä näytkin olevan mies! Meistä tulee hyvät kaverit, — sanoi Jeroshka-setä.

— Käy talossa, — sanoi Olenin. — Sitten juomme tshihiriäkin.

— Voipihan sitä käydä, — sanoi ukko. — Ota tästä fasanit.

Ukon kasvoista saattoi nähdä, että junkkari oli hänen mieleensä, ja hän ymmärsi paikalla, että junkkarin luona sai juoda ilmaiseksi ja siksi sopi lahjoittaa hänelle pari fasania.

Muutaman minutin perästä majan ovelle ilmaantui Jeroshka-setä. Nyt vasta Olenin oikein huomasi miten kookas ja jäntevärakenteinen tuo mies oli, huolimatta siitä, että hänen punaisen ruskeat kasvonsa, joita kaunisti valkea tuuhea parta, olivat ihan täynnä vanhuuden voimakkaita vaivan uurtamia ryppejä. Jalkojen, käsien ja hartiaien jäntereet olivat niin täysinäiset ja pulleat kuin nuoren miehen. Hänen päässään näkyi lyhyen tukan alta syviä paranneita arpia. Suoninen, paksu kaula oli kuten härällä ruutumaisten laskosten peitossa. Kovettuneet kädet olivat kurtuiset ja naarmuiset. Hän astui keveästi ja liukkaasti kynnyksen yli, päästi pyssyn, pani sen nurkkaan, nopein katsein tarkasti ja arvioi kaikki

majaan asetetut kapineet ja virsut jalassa tömistämättä astui keskelle huonetta. Hänen mukanaan lemahti huoneeseen voimakas, vaan ei vastenmielinen, tshihirin, viinan, ruudin ja hyytyneen veren hajusekoitus.

Jeroshka-setä kumartui pyhäinkuvain eteen, sukaisi partaansa ja mennen Oleninin luo antoi tälle mustan paksun kätensä.

— *Koshkildy!* — sanoi hän. — Se merkitsee tatariksi: toivomme terveyttä; rauha teille, heidän kielellään.

— *Koshkildy!* Tiedän, — vastasi Olenin antaen hänelle kättä.

— Ähä, et tunne, et tunne tapoja... Hölmö! — sanoi Jeroshka-setä, moittivasti pyörittäen päätään. — Jos sinulle sanotaan *koshkildy*, niin vastaa: *allah razi bo sun*, Jumala suojelkoon. Sillä tavalla, veikkoseni, eikä *koshkildy*. Minä opetan sinulle kaikki. Oli meillä täällä ennen Ilja Moseitsh, teitä Venäjän miehiä, niin sen kanssa me olimme ihan veljeksiä. Se oli poika. Juomari, varas, metsämies — siinä olikin metsämies! Minä opetin hänelle kaikkea.

— Mitäs sinä minulle opetat? — kysyi Olenin yhä enemmän kiintyen ukkoon.

— Vien sinut metsälle, kalastamaan opetan, näytän tshetshenejä, jos heilaa haluat niin hankin senkin. Semmoinen minä olen mies! Minä olen veijari. — Ja ukko naurahti. — Minä istun, ystäväni, olen väsyksissä. Karga? — lisäsi hän kysyvästi.

— Mitä se *karga* merkitsee? — kysyi Olenin.

— Se merkitsee: *hyvä* grusian kielellä. Vaan minä puhun siten, se on puheenparteni, mielisananani: *karga*, *karga*, sanon niin aina kun leikkiä lasken. Kuule ystäväni, käskeppäs tuoda tshihiriä. Sinulla on sotamiesdrabantti? — Ivan! — huusi ukko. — Teillähän se on että niissä vain on sotamies, niin aina Ivan. Ivanko se on sinunkin, niinkö?

— Ivan on sekin. Vanjusha! hae talonväeltä tshihiriä ja tuo tänne.

— Sama asia, Vanjusha tai Ivan. Miksi teillä sotilailla ovat kaikki Ivaneja? Ivan! — toisti ukko — pyydä sinä, ystäväni, aloitetusta tynnöristä. Niillä on paras tshihiri koko stanitsassa. Ja katso ett'et anna yli kolmenkymmenen kopekan kahdeksannesta vedroota, muuten se noita-akka ilostuu... Meidän väkemme on vihoviimeistä, tyhmää väkeä, — jatkoi Jeroshka-setä luottavalla äänellä, kun Vanjusha oli mennyt: ne eivät pidä teitä ihmisinäkään. Sinä olet niille tatarilaistakin huonompi. Venäläiset muka ovat maallisia. [12] Mutta minusta vaikka oletkin sotamies, [13] niin ihminen olet sinäkin ja sydän on sinullakin. Puhunko oikein? Ilja Moseitsh oli sotamies, ja miten oli läpihyvä mies! Eikö niin, ystävä. Sentähden meidän väkemme ei minusta pidä; mutta sama minusta. Minä olen iloinen mies, minä pidän kaikista, minä olen Jeroshka, — niin juuri, veliseni!

Ja ukko ystävällisesti taputti nuorta miestä olalle.

XII.

Vanjusha, joka sill'aikaa oli ehtinyt järjestää taloutensa vieläpä käydä komppanian parturissa ajamassa partansakin ja joka oli nostanut housunsa lahkeet saappaiden sisästä merkiksi, että komppania majoilee avarissa kortteereissa, oli mitä paraimmalla tuulella. Hän katseli tarkkaavasti vaan ei hyvänsuovasti Jeroshkaan, kuten villiin, tuntemattomaan petoon, puisti päätään hänen likaamalleen lattialle, ja otettuaan penkin alta kaksi tyhjää pulloa, läksi isäntäväen luo.

— Hyvää päivää, armahaiseni, — sanoi hän päättäen olla oikein lempeä. — Herra käski ostaa tshihiriä; kaatakaa, hyvät ystävät.

Eukko ei vastannut mitään. Tyttö seisoj pienen tatarilaisen peilin edessä ja koristeli liinalla päätään; hän vilkaisi äänettömänä Vanjushaan.

— Minä maksan rahalla, kunnan ihmiset, — sanoi Vanjusha, helskytellen lantteja taskussaan. — Olkaa te hyviä niin mekin olemme hyviä, se on parempi, — hän lisäsi.

— Paljonko? kysyi eukko äkisti.

— Kahdeksannen vedroota.

— Mene, kultani, laske heille, — sanoi Ulita-eukko kääntyen tyttärensä puoleen. — Laske aloitetusta, ilosilmäseni.

Tyttö otti avaimet ja karahvin ja Vanjushan kanssa meni ulos majasta.

— Sano, ole hyvä, kuka on tuo nainen? — kysyi upseeri osoittaen Marjankaa, joka juuri kulki akkunan ohi.

Ukko iski silmää ja nykäsi kynärpäällään nuorta miestä.

— Malta, — sanoi hän ja kurottautui ikkunasta. — Khm! Khm! — yski ja mörisi hän. — Marjanushka! Hoi, Marjanka-neitsyt, hoi! Tule minun kullakseni, ihanaiseni!... Minä olen leikinlaskija, — lisäsi hän kuiskaten, kääntyen Oleniniin.

Tyttö päättään kääntämättä, tasaisesti ja voimakkaasti heiluttaen käsiään, kulki ikkunan ohi sitä erityistä, keikailevaa, reipasta käyntiään, joka kasakattarille on ominaista. Hän vain hitaasti loi ukkoon mustat, varjokkaat silmänsä.

— Tule minun kullakseni, niin onnea riittää! — huusi Jeroshka ja iskien silmää kysyvästi katsahti junkkariin. — Minä olen iloinen mies, minä olen veitikka, — lisäsi hän. — Eikö ole tyttö kuin kuningatar, mitä?

— Kaunotar, — sanoi Olenin. — Kutsu hänet tänne.

— Ei, ei! — lausui ukko. — Hänet naitetaan Lukashkalle. Luka on oikea kasakka, dzhigitti, äskettäin tappoi abrekin. Minä etsin sinulle paremman. Semmoisen hankin, että kokonaan silkissä ja hopeassa kulkee. Niinkuin puhuttu — kaunottaren tuon.

— Vanha mies ja tuollaista puhut, — sanoi Olenin: — sehän on synti.

— Synti? Missä on synti? — kysyi ukko varmasti. — Kauniin tytön ihaileminen synti? Synti lystäillä sen kanssa? Vai synti sitä rakastaa? Niinkö teillä?... Ei, veliseni, se ei ole synti, vaan autuus! Jumala on tehnyt sinun. Jumala on tytönkin tehnyt. Kaikki on Hän tehnyt, veliseni. Ei ole mikään synti katsella kaunista tyttöä. Sitä vartenhan se on olemassakin, että sitä rakastettaisi ja että se olisi iloksi. Eikö ole oikein puhuttu, hyvä mies?

Kulettuaan pihan poikki ja mentyään pimeään, viileään aittaan, johon oli ladottu tynnöreitä, Marjana tavanmukaisine rukouksineen meni tynnörin luo ja laski siihen imuputken. Vanjusha seisoi ovella ja hymyillen katseli häntä. Hänestä tuntui kauhean naurettavalta, että tällä on päällään vain paita, joka on takaa pingoitettu ja jonka helmat ovat edestä nostetut, ja vielä naurettavammalta se, että hänen kaulassaan riippui puolenruplan rahoja. Hän mietiskeli, että se ei ole venäläistä, ja että sitäpä vasta heillä palvelijat nauraisivat, jos näkisivät sellaisen tytön. *La fil, kom setre bjö*[14] vaihtelun vuoksi, — hän ajatteli, — sanon nyt herralle.

— Mitä sinä piru seisot valon edessä! — huusi tyttö äkkiä. — Annatko karahvisi!

Laskettuaan karahvin täyteen kylmää punaista viiniä Marjana antoi sen Vanjushalle.

— Rahat anna äidille, — sanoi hän, työntäen pois Vanjushan käden rahoineen.

Vanjusha hymähti.

— Miksi te olette niin vihainen, kaunokaiseni? — sanoi hän hyväntahtoisesti ujostellen tytön peittäessä tynnöriä.

Tyttö naurahti.

— Olettekos te sitten hyviä?

— Herra ja minä olemme hyviä, — vastasi Vanjusha vakuuttavasti. — Me olemme niin hyviä, että missä ikinä vain olemme asuneet, niin aina on isäntäväkemme jäänyt kiitolliseksi. Sillä hän on kunnan ihminen.

Tyttö pysähtyi kuunnellakseen.

— Tuota niin, onko hän naimisissa, herrasi? — kysyi tyttö.

— Ei! Meidän herra on nuori ja naimaton. Sillä säädylliset herrat eivät voi koskaan mennä nuorena naimisiin, vastasi Vanjusha opettavasti.

— Kaikkea vielä! Mies puhvelin kokoinen, ja nuori muka naimisiin!
Onko hän teidän kaikkien päällikkö? — kysyi Marjana.

— Minun herrani on junkkari, siis ei vielä upseeri. Mutta hänellä on korkeampi arvo kuin kenraalilla — korkealla herralla. Sillä ei vain meidän everstimme vaan itse tsaari tuntee hänet, — Vanjusha selitti ylpeästi. — Me emme olekkaan kuten mitkä hyvänsä armeian kerjäläiset, vaan meidän isämme on senattori itse; tuhat, enemmänkin sielua talonpoikia omisti ja meille lähetetään tuhansia. Sen tähden meistä aina pidetäänkin. Vähänkös sitä nähdään, että on vaikkapa kapteeni, vaan ei ole rahaa. Mitä semmoisesta?...

— Mene, panen kiinni, — keskeytti tyttö.

Vanjusha toi viinin ja ilmoitti Oleninille, että *la fil se tre zhuli*, [15] ja heti paikalla tyhmästi hohottaen meni pois.

XIII.

Sill'aikaa torilla soitettiin auringonlaskukelloa. Väki palasi työstä. Porteilla ammui karja, tungeskellen kultaisessa tomupilvessä. Sekä tytöt että vaimot alkoivat häärailla kaduilla ja pihamailla kukin korjaten karjaansa. Aurinko oli peittynyt kokonaan kaukaisen lumiharjanteen taa ja sinertävä varjo oli verhonnut maan ja taivaan. Tummenneiden puutarhojen yllä miltei huomaamatta syttyivät tähdet ja äänet stanitsassa vähitellen vaikenivat. Suoriuduttuaan karjasta kasakattaret menivät katujen kulmiin ja pureskellen siemeniä istuutuivat seinäpenkereille. Sellaiseen ryhmään yhtyi Marjankakin lypsettyään kaksi lehmää ja yhden puhvelilehmän.

Piirissä oli muutamia vaimoja ja tyttöjä sekä yksi vanhempi kasakka.

Oli puhe tapetusta abrekista. Kasakka kertoi, vaimot kyselivät.

— Saako hän siitä suurenkin palkinnon? — sanoi kasakatar.

— Mitenkäs? Sanotaan että ristin lähettävät. — Mosev meinasi tehdä hänelle vääryyttä. Otti pyssyn, mutta päälliköt Kizljarissa saivat tietää.

— On siinä matala sielu Mosev-peijakkaassa!

— Kertovat Lukashkan tulleen, — sanoi yksi tytöistä.

— Jamkan luona (Jamka oli irstas vanhapiika, jolla oli kapakka)
Nazarkan kanssa hurjailee. Puoli sankoa kertovat niiden siemaisseen.

— Oli se potkaus riuhtaisijalle! — sanoi joku. — On siinä tosiaankin aika riuhtaisija. Pulska ja ketterä poika. Ja rehti poika. Samallinen oli isäkin, Kirjak-vaari; hän on kokonaan isäänsä. Kun hänet tappoivat niin koko stanitsa itki. — Tuollahan ne tulevatkin, — jatkoi puhuja osoittaen kasakkoja, jotka tulivat kadulla heihin päin. — Onpas Jergushovkin ennättänyt seuraan... Senkin patajuoppo!

Lukashka, Nazarka ja Jergushov olivat tyhjentäneet puoli sankoa ja kulkivat tyttöjen luo. He olivat kaikki, etenkin vanha kasakka, tavallista punaisempia. Jergushov horjahteli ja kaiken aikaa tuuppaili Nazarkaa kylkeen äänekkäästi nauraen.

— Miksi, ilotytöt, ette laula! — huusi hän tytöille. — Laulakaa te kun me pojat kemuilemme.

— Hyväkö kuuluu? Kuuluuko mitä? — kaikui tervehdyksiä.

— Mikä juhla nyt on että laulaa pitäisi? — sanoi eukko. — Sinähän juopporatti voit laulaa itsekin.

Jergushov nauraa hohotti ja tuuppasi Nazarkaa.

— Laula sinä, laulathan! Niin laulan minäkin; minä olen mestari, kuuletko.

— Mitä, kaunottaret, nukutteko? — sanoi Nazarka. — Me tulimme asemalta onnen ryyppyjä ottamaan tuon Lukashan terveydeksi.

Lähestyksen piiriä Lukashka hitaasti nosti korkeata kasakkalakkaa ja pysähtyi tyttöjen eteen. Hänen leveät poskipäänsä ja kaulansa olivat punaiset. Hän seiso ja puhui hiljaa ja sävyisästi; mutta siinä liikkumisen hitaudessa ja sävyisyydessä oli enemmän eloa ja voimaa kuin Nazarkan lörpöttelyssä ja kiireessä. Hän muistutti valloilleen päässyttä varsaa, joka huiskauttaen ylös häntänsä ja päristäen on äkkiä pysähtynyt kuin paikalleen kivettynyt. Lukashka seiso hiljaa tyttöjen edessä; hänen silmänsä nauroivat; hän puhui vähän, katsellen vuoroon juopuneita tovereitaan, vuoroon tyttöjä. Kun Marjana tuli nurkalle, hän tasaisin, hitain liikkein kohotti lakkiaan, väistyi sivulle ja uudelleen asettui hänen eteensä jalat hieman hajallaan, työntäen peukalonsa vyön alle ja leikitellen tikarillaan. Vastaukseksi hänen tervehdykseensä Marjana kumarsi hitaasti päätään, istuutui turvepenkille ja otti povestaan siemeniä. Lukashka silmiään kääntämättä katseli Marjanaa, puri siemeniä ja syljeskeli. Kaikki olivat vaienneet Marjanan saapuessa.

— Tulitteko pitemmäksi aikaa? — kysyi kasakatar keskeyttäen vaitiolon.

— Aamuun saakka, — vastasi Lukashka sävyisästi.

— No niin, suokoon sinulle Luoja hyvää menestystä, — sanoi kasakka: — olen hyvilläni, vast'ikään puhuttiin.

— Puhun minäkin, — tarttui päihtynyt Jergushov nauraen puheeseen. — Katsos noita vieraita! — hän lisäsi, osoittaen ohikulkevaa sotamiestä. — Sotamiesten viina on hyvää, kelpaa juoda.

— Kolme saatanata meille ajoivat, — sanoi yksi kasakattarista. — Isoisä kävi jo kysymässä lautakunnalta: sanovat, ettei niille mitään voi.

— Ahaa! Saitkos nyt surua! — sanoi Jergushov.

— Ovatko tupakkaansa tupruuttaneet? — kysyi toinen kasakatar. — Polttakoon pihalla minkä jaksaa, mutta sisään emme laske. Tulkoon vaikka päällikkö, *en laske!* Varastavat vielä kaikki. Miksi ei se paholaisen penikka, hetmani, ottanut niitä omaan kotiinsa.

— Etkö ole hyvilläsi? — sanoi taas Jergushov.

— Ja kerrotaan vielä, että on käsketty tyttöjen tehdä tilat sotamiehille ja juottaa heille tshihiriä ja hunajaa, — sanoi Nazarka asettaen toisen jalkansa sivulle Lukashkan tapaan ja samoin kuin hän työntäen lakin niskaansa.

Jergushov räpähti nauramaan ja yhtäkkiä syleili tyttöä, joka istui lähinnä häntä.

— Tosissani puhun.

— No, senkin tungetteliija! — vinkui tyttö, — sanon äidille.

— Sano vaan! — huusi hän. — Totta se tuo Nazarka puhui: raportti tuli, osaa se poika lukea. Totta se on. — Ja hän ryhtyi syleilemään toista tyttöä järjestyksessä.

— Mitä tuppaudut, renttu? — nauraen kiljasi punakka, pyöreäkasvoinen Ustenjka, huitoen häntä pois.

Kasakka väistyi ja oli vähällä kaatua.

— Vielä sanovat, ettei tytöillä ole voimia: kun oli vähällä tappaa.

— No, vietävän tungetteliija, piruko sinut toi asemalta, — puhui Ustenjka ja kääntyen pois hänestä taas nauraen hirnui. — Olitpa unissasi päästää abrekin. Se olisi sinun tappanut, ja parempi olisi ollutkin.

— Etköhän olisi volunnut! — naurahti Nazarka.

— Kyllä minä sinulle voluan!

— Vai ei se ole surevinaankaan. Ulvoisikohan tuo, Nazarka, hä? — sanoi Jergushov.

Lukashka koko ajan vaiti katseli Marjankaa. Hänen katseensa nähtävästi saattoi tytön hämille.

— Kuule, Marjanka, päällikötkö ne teille toivat? — sanoi hän lähestyen tyttöä.

Marjanka tapansa mukaan ei vastannut heti ja hitaasti loi silmänsä kasakkoihin. Lukashka nauroi silmillään kuin olisi jotain erityistä, keskustelusta riippumatonta, sill'aikaa tapahtunut hänen ja tytön välillä.

— Niin, hyvähän niiden on kun on kaksi tupaa, — puuttui vanha eukko vastaamaan Marjanan

puolesta: — mutta Fomushkineillepa olivat myös asettaneet yhden päällikön, ja kertovat sen sulloneen tavaroitaan nurkan täyden, niin ettei omalle perheelle ole paikkaa missään. Onko sitä ennen kuultu, että kokonaisen läänin stanitsaan ajavat! Minkä heille teet? — kysyi hän. — Ja mitä saakelin työtä niillä täällä on!

— Sanotaan, että siltaa Terekin yli rupeavat rakentamaan, — sanoi yksi tytöistä.

— Minullepa on kerrottu, — sanoi Nazarka, läheten Ustenjkaa, — että kuoppaa rupeavat kaivamaan ja tyttöjä istuttamaan kun eivät pidä pienistä lapsista. — Ja hän taas teki mielikyykähdyksensä, jota kaikki nauroivat, vaan Jergushov rupesi syleilemään vanhaa kasakkanaista, jättäen väliin Marjankan, jonka vuoro olisi ollut.

— Miksi et Marjankaa halaile? Pitäisi kaikki järjestyksessä, — sanoi Nazarka.

— Ei, tämä vanha on rakkaampi ja makeampi, — huusi kasakka suudellen puolustautuvaa eukkoa.

— Kuristaa, — huusi eukko nauraen.

Tahdikas askelten töminä kadun päästä keskeytti naurun. Kolme sotamiestä sinellit päällä kulki tahdissa vahtivuorolle komppanian asesäiliölle. Jefreitteri, vanha keikari, vilkaisi vihaisesti kasakkoihin ja ohjasi sotamiehet niin, että Lukashkan ja Nazarkan, jotka seisoivat keskellä tietä tulisi väistyä syrjemmäksi. Nazarka väistyi, mutta Lukashka vain rypisti kulmakarvojaan ja käänsi päätään ja leveätä selkäänsä eikä liikahtanut paikaltaan.

— Ihmisiä seisoo, kiertäkää, — sanoi hän, syrjäsilmillä halveksivasti vilkaisten sotamiehiin.

Sotamiehet kulkivat äänettöminä ohi, tahdin mukaan tömistäen pölyistä tietä.

Marjana herähti nauramaan ja hänen jälkeensä kaikki tytöt.

— Jo oli upeita poikia! — sanoi Nazarka. — Ihan kuin pitkäliepeiset lukkarit, — ja hän läksi marssimaan pitkin tietä matkien heitä.

Kaikki taas purskahtivat nauramaan.

Lukashka läheni hitaasti Marjanaa.

— Missä teillä asuu se päällikkö? — kysyi hän.

Marjana mietti hetkisen.

— Uuteen tupaan ottivat, — sanoi hän.

— Onko se vanha vai nuori? — kysyi Lukashka istuutuen tytön luo.

— En ole minä ikää kysellyt, — vastasi tyttö. — Tshihiriä kävin sille laskemassa, niin silloin näin, Jeroshka-sedän kanssa ikkunassa istui, punatukkainen mikä lie. Tavaroita täyden kuorman toivat.

Ja hän painoi silmänsä maahan.

— Olen hyvilläni, että pääsin vartiosta täällä päin käväsemään! — sanoi Lukashka siirtyen lähemmäksi tyttöä turvepenkillä ja yhä katsoen häntä silmiin.

— Kuule, tulitko kauaksi aikaa? — kysyi Marjana, hiukan hymyillen.

— Aamuun asti. Anna siemeniä, — lisäsi hän ojentaen kättään.

Marjana hymyili suoraan ja avasi paidan kauluksen.

— Älä ota kaikkia, — sanoi hän.

— Ihan totta, olen koko ajan sinua ikävöinyt, usko minua, — sanoi Luka hillitysti, tynesti kuiskaten, ottaen tytön povelta siemeniä, ja vielä lähemmäksi häntä kumartuen alkoi kuiskaten jotain puhua nauru silmissä.

— En tule, se on sanottu! — sanoi Marjana yhtäkkiä, väistyen hänestä.

— Ei, kuulehan... mitä minä aioin sinulle sanoa, — kuiskasi Lukashka: — kuule minua! Tule Mashenjka.

Marjana puisti kieltävästi päätään, mutta hymyili.

— Sisko, Marjanka! Sisko hoi! Äiti kutsuu illalliselle, — huusi kasakatarten luo juosten Marjanan pieni veli.

— Tulen heti! — vastasi tyttö. — Mene sinä, veikko, mene yksin, — minä tulen heti.

Lukashka nousi ja nosti lakkiaan.

— Lienee minunkin mentävä kotiin, parasta on, — sanoi hän tekeytyen välinpitämättömäksi, mutta tuskin voidaan olla hymyilemättä ja katosi talon nurkan taa.

Sillä välin oli yö jo kokonaan laskeutunut stanitsan yli. Kirkkaat tähdet syttyivät pimeälle taivaalle. Kaduilla oli pimeätä ja tyhjää. Nazarka jäi kasakatarten kanssa turvepenkille, josta kuului heidän naurunsa, mutta Lukashka poistui hiljaa tyttöjen luota, kyyristyi kuin kissa ja yhtäkkiä varpaisillaan kuulumattomin askelin läksi juoksemaan, pitäen kiinni heiluvasta tikaristaan, — ei kotiin, vaan vänrikin talolle päin. Juostuaan kaksi katua ja kääntäytyään kujalle hän nosti tsherkessitakin liepeet ja istuutui maahan aidan suojaan. "Katsos sitä vänrikin tyttöä, — ajatteli hän Marjanaa, — ei se anna leikitellä, vietävä! Malta..."

Lähestyvän naisen askeleet herättivät hänen huomiotaan. Hän alkoi kuulostella ja naurahti itsekseen. Marjana painunein päin kulki nopein ja tasaisin askelin suoraan häntä kohti, koputellen kepakolla aidan seipäitä. Lukashka nousi. Marjanka säpsähti ja pysähtyi.

— Oh, senkin vietävä! Säikäytit minut. Etpäs mennytkään kotiin? — sanoi hän ja kovasti nauroi.

Lukashka toisella kädellään syleili tyttöä ja toisella tarttui hänen kasvoihinsa. — Minä tahdoin sinulle sanoa... jumaliste!... — hänen äänensä värisi ja katkeili.

— Mitä puheita olet keksinyt keskellä yötä! — vastasi Marjana. — Äiti odottaa, ja mene sinä heilasi luo.

Ja irtauduttuaan hänen kädestään tyttö juoksi pakoon muutamia askeleita. Päästyään pihansa aidalle tyttö pysähtyi ja kääntyi kasakkaan päin, joka oli juossut hänen vieressään yhä kehoittaen tyttöä odottamaan hetkisen.

— No, mitä sitten tahdot sanoa, yöjuoksija? — ja tyttö herähti taas naurahtelemaan.

— Älä pidä minua pilkkanasi, Marjana, kuule! Mitä sinä siitä heilasta puhut? Piru hänet viekөөn! Sano yksi sana vain, niin minä rakastan sinua aina, — mitä hyvänsä tahdot, niin teen. Kuuletko näitä!... — ja hän helisytti rahoja taskussaan. — Nyt elämme. Ihmiset iloitsevat, vaan minä? En saa sinulta mitään iloa, Marjanushka!

Tyttö ei vastannut mitään, seisoi hänen edessään ja nopein sormien liikkein mursi kepakon pieniksi palasiksi.

Lukashka äkkiä puristi nyrkkiään ja hampaitaan.

— Ja miksi yhä pitää odottaa ja odottaa! Enkö minä sinua rakasta, kuuletko! Mitä aiot minulle tehdä? — sanoi hän äkkiä, synkistyen tuimasti ja tarttuen tytön molempiin käsiin.

Marjana ei muuttanut kasvojen ja äänen tyyntä ilmettä.

— Älä sinä rehentele, Lukashka, vaan kuuntele minun sanojani, — vastasi tyttö, vetämättä käsiään pois, mutta työntäen loitommalle kasakan. — Vaikka olenkin tyttö, niin kuuntele minua kuitenkin. Tee kuten tahdot mutta jos minua rakastat, niin sanon sinulle sen... Päästä irti kätesi, minä sanon sen kuitenkin. Naimisiin menen, mutta mihinkään tyhmyyksiin et minua saa, — sanoi Marjana kääntämättä kasvojaan.

— Niinkö, menet naimisiin? Naimisiin — siitä emme me päätä. Rakasta sinä muutenkin, Marjanushka, sanoi Lukashka, joka yhtäkkiä synkeästä ja rajusta oli muuttunut lempeäksi, nöyräksi ja helläksi, ja katsoi tyttöä hymyillen läheltä silmiin.

Marjana painoi itsensä häntä vasten ja voimakkaasti suuteli häntä huuliin.

— Veikkoseni! — kuiskasi tyttö, kiivaasti pusertaen häntä itseään vasten. Sitten hän yhtäkkiä tempasihe irti, ja kääntymättä taakseen lähti juoksemaan kotinsa porttia kohti.

Huolimatta kasakan pyynnöistä jäämään vielä hetkeksi kuulemaan, mitä hän sanoisi, Marjana ei pysähtynyt.

— Mene, näkevät! — virkkoi tyttö. — Vielä tuokin paholainen, meidän hyyriläisemme, näkyy kulkevan

pihalla.

"Vänrikin tyttö, — ajatteli itsekseen Lukashka, naimisiin tulee...
Naimisiin — se on eri asia, vaan rakasta sinä minua."

Hän tapasi Nazarkan Jamkan luona ja kemuiltuaan hänen kanssaan meni Dunjashkan luo ja tämän uskottomuudesta huolimatta vietti yönsä hänen luonaan.

XIV.

Olenin todellakin kulki pihalla kun Marjana tuli portista, ja kuuli kun tämä sanoi: "hyyriläisemme, paholainen, näkyy kulkevan". Koko tämän illan hän oli viettänyt Jeroshka-sedän kanssa uuden asuntonsa rappusilla. Hän oli käskenyt kantaa ulos pöydän, samovarin, viinin, sytytetyn kynttilän ja teelasin ja sikarin ääressä kuunteli ukon kertomuksia; ukko oli istunut rapulle hänen jalkainsa juureen. Vaikka ilma oli tyyni, valui kynttilä ja liekki lepatteli kaikkiin suuntiin, valaisten milloin rappusten pylvään, milloin pöydän ja astiat, milloin ukon lyhyttukkaisen pään. Yöperhoset liitelivät ja riputtaen pölyä siivistään löivät pänsä pöytään ja laseihin, milloin lensivät kynttilän liekkiin, milloin katosivat pimeään, valoisan piirin ulkopuolelle. Olenin joi Jeroshkan kanssa kahden viisi pulloa tshihiriä. Jeroshka joka kerta kun oli täyttänyt lasit tarjosi toisen niistä Oleninille, kilistäen hänen kanssaan, ja puhui lakkaamatta. Hän kertoi kasakkain muinaisesta elämästä, *leveästä* isästään, joka yksin oli selässään kantanut kymmenpuutaisen metsäsian ja yhteen kyytiin yksin juonut kaksi kannua tshihiriä. Kertoi omasta ajastaan ja ystävästään Girtshikistä, jonka kanssa oli ruton aikana Terekin takaa kuljettanut burka-vaippoja. Kertoi metsästysretkestä, jolla hän oli yhtenä aamuna tappanut kaksi hirveä. Kertoi *kullastaan*, joka oli öisin juossut hänen luokseen vartioon. Ja tämä kaikki kerrottiin niin kauniisti ja kuvaelmallisesti, ettei Olenin huomannut kuinka aika kului.

— Niin, veliseni, — puhui hän, — sinä et ole tuntenut minua minun kulta-aikanani, minä olisin sinulle kaikki näyttänyt. Nyt Jeroshka ruukkua nuolee, mutta silloin Jeroshka läpi koko rykmentin jyrisi. Kellä on ensimmäinen hevonen, kellä gurdalainen miekka, kenen luo juomaan mentiin, kenen kanssa rymyttiin? Kuka lähetettiin vuorille Achmet-kaania surmaamaan? — Aina Jeroshka. Keneen tytöt mieltyvät? — Aina vaan Jeroshkaan. Sillä minä olin oikea dzhigitti. Ryyppääjä, varas, hevoslaumoja vuorilta ryöstin, laulaja, — kaikkeen pystyin. Nyt ei enää olekkaan semmoisia kasakoita. Niitä ei enää ilkeä katsoa. Tämän verran maasta (Jeroshka osoitti arssinan korkeutta), jo panee pöllö saappaat jalkaan, katselee koko ajan niitä, on sekin iloa. Taikka älyttömäksi pöhnään juo — eikä juokkaan ihmisten tavoin, vaan miten juone. Mutta mikä olin minä? Minä olin Jeroshka-voro; eikä tunnettu vain stanitsassa, vaan vuorillakin. Ruhtinaat ne kavereina tulivat luokse. Minä olin ennen kaikkien kanssa kaveri. Tatarilainen kuin tatarilainen, armenilainen kuin armenilainen, sotamies kuin sotamies, upseeri kuin upseeri, minusta sama, kun vaan juoda osaa. Sinun, sanotaan, pitää puhdistua maallisten suruttomain seurasta: älä juo sotamiehen, äläkä syö tatarilaisen kanssa.

— Kuka niin sanoo? — kysyi Olenin.

— Meidän saarnamiehemme... Mutta kuunteleppas mullaa tai tatarilaista kadia. Se sanoo: "te uskottomat pakanat, miksi syötte sianlihaa?" Siitä näkyy, että jokainen pysyy omassa säännössään. Vaan minusta on kaikki yhtä. Jumala on tehnyt kaiken ihmisten iloksi. Ei missään ole syntiä. Katsotaan vaikka petoa. Se asuu niin tatarin kuin meidän kaislistossa. Minne menee, siinä koti. Pistää poskeensa mitä sattuu. Ja meille puhutaan, että sen tähden saadaan vielä pannuja nuolla. Minä vaan luulen, että kaikki on yhtä valetta, — lisäsi hän, oltuaan hetkisen vaiti.

— Mikä on valhetta? — kysyi Olenin.

— Mitä saarnaavat. Meillä oli, veli hyvä, Tshervlenajassa kasakkamajuri, — kaveri oli minulle. Mies oli niinkuin minäkin, samallinen. Tappoivat hänet Tshetshnjassa. Niin hän sanoi, että semmoiset asiat ovat papit omasta päästään keksineet. Kuolet, sanoi, nurmi kasvaa haudalle — siinä kaikki (ukko naurahti). Raju mies oli.

— Miten vanha olet? — kysyi Olenin.

— Herra sen tiennee! Seitsemänkymmenen tienoissa. Kun teillä oli keisarinna, en minä enää ollut pieni. No laske siitä, paljonko tulee. Tuleeko seitsemänkymmestä?

— Tulee. Mutta sinä olet vielä reipas mies.

— Mitäs, Luojan kiitos, terve minä olen kaikin puolin; eukko hittolainen pilasi...

— Miten?

— Pilasipahan vaan...

— Siis kun kuolet, niin kasvaa ruoho päälle? — toisti Olenin.

Jeroshka nähtävästi ei tahtonut selvästi ilmaista ajatustaan. Hän vaikeni hetkeksi.

— Entä miten sinä arvelet? Juo! — huusi hän, hymyili ja tarjosi viiniä.

XV.

— Niin, mistä hitosta minä puhuin? — jatkoi hän muistellen. — Niin, saat kuulla millainen mies minä olen! Minä olen metsämies. Ei ole rykmentissä toista metsästäjää minun rinnalleni. Minä löydän ja näytän sinulle joka eläimen, joka linnun, mikä ja missä — kaikki tiedän. Koiria on minulla, ja kaksi pyssyä on, on verkkoja, on maalitaulu, ja haukka, — kaikki on, Luojan kiitos. Vaan oikea metsästäjä ei kehu, saat nähdä ne kaikki. Semmoinen mies minä olen! Kun näen jälen, niin heti sanon mikä otus ja tiedän missä se makaa, minne menee juomaan ja rypemään. Teen vahtimapaikan puuhun ja istun yön, vahdin. Mitä minä kotona tekisin. Paljasta pahaa vaan teen ja juopottelen. Tulee vielä naisia — lörpötykset, lärpätykset, poikaviikarit huutavat; satut vielä saamaan häkää päähäsi. Toista on kun lähdet aamun valjetessa, katsot paikan, survot allesi kaislat, istut siihen kuin poika ja jäät odottamaan. Tiedät ihan kaiken mitä metsässä tapahtuu. Katsot taivaalle, tähtöset kulkevat, tarkastelet niitä ja näet paljonko kello on. Katsahdat ympärillesi: metsä huojauttaa, odotat — odotat että nyt rusahtaa, metsäsika tulee rypemään. Kuuntelet miten nuoret kotkat vinkuvat, ja kuulostat kukotko vai hanhet stanitsassa ääntelevät. Hanhet, ei vielä siis puoliyö. Ja kaikki minä tiedän. Ja jos pyssy jossain kaukana pamahtaa, niin tulee ajatuksia. Mietit: kukahan tuo ampui? Onkohan kasakka, samallinen kuin minäkin, tavannut otuksen, ja saiko sattumaan siihen, vai vikuuttiko vain ja nyt se kulkee poloinen kaislikkoa tuhrien ihan suotta verissään. Se on ilkeätä — hyi, ilkeätä! Mitä meni eläintä pilaamaan? Hölmö, hölmö! Taikka mietit: "jospa lie abrekki ampunut jonkun tyhmän kasakkanulikan!" Päässäsi pyörii kaikkea tällaista. Niinpä kerran istuin veden vieressä, näin että kätkyttä toi virta ylhäältä päin. Aivan ehyt oli, reuna vain oli särkynyt. Olipas silloin pää täynnä ajatuksia. Kenen se on kätkyt? Varmaankin on, ajattelin, teidän sotamiehiänne pirulaisia tullut kylään, tshetsheninaisia ovat ryöstäneet, lapsen tappoi piruista joku: otti jaloista kiinni ja nurkkaa vasten. Eivätkö tee sillä lailla? Hyi, ei ole sydäntä ihmisillä!... Semmoisia tuli ajatuksia, sääli tuli. Ajattelin: kätkyen ovat heittäneet ja vaimon ovat ajaneet pois, talon ovat polttaneet, ja dzhigitti on ottanut pyssyn ja lähtenyt meidän puolellemme ryöväämään. Istut istumistasi, mietit. Ja kun kuulet tiheikössä metsäsikalauman ruskavan, niin sinussa alkaa ihan hyppiä. Siskoseni, tulkaapas lähelle! Tuntevat hajun, arvelet; istut, et liikahda ja sydän: dun, dun, dun! Heittelee sinua niin vietävästi. Nyt keväällä samaten tuli aika lauma, mustanaan oli. "Isälle ja Pojalle..." meinasin jo ampua, — miten se röhähti porsailleen! "Hätä, muka, lapsoset: mies väijyy", ja kaikkosivat kaikki pois läpi pensaiden. Olisi luullut jo vaikka suuhun saavansa.

— Kuinka sitten sika porsailleen sanoi, että mies väijyy? — kysyi Olenin.

— Mitenkä sinä luulet? Sinä luulet, että elukka on hölmö? Ei, se on viisaampi kuin ihminen, vähät siitä että sitä siaksi kutsutaan. Se tietää kaikki. Otetaan vaan vaikka tästä esimerkki: ihminen kulkee jälkeä pitkin, eikä sitä huomaa, mutta kun sika osuu sinun jälillesi, heti nuuskii ja menee tiehensä; älypäs sillä on, kun et sinä omaa hajuasi tunne, vaan se tuntee. On vielä toinenkin kohta: sinä tahdot sen tappaa, mutta se tahtoo kulkea elävänä metsässä. Sinulla on omat sääntösi ja sillä on omat sääntönsä. Se on sika, mutta se ei siltä ole sinua huonompi, — yhtä hyvä on Jumalan luoma. Hohoi! tyhmä on ihminen, tyhmä, tyhmä on ihminen! — toisti ukko useita kertoja ja laskien päänsä alas vaipui ajatuksiinsa.

Olenin myös vaipui mietteisiinsä, astui alas kuistista ja rupesi kädet selän takana ääneti kulkemaan pihaa pitkin.

Heräten ajatuksistaan Jeroshka nosti päätään ja alkoi tutkivasti tarkastella yöperhosia, jotka liehuivat kynttilän lepattelevan liekin yllä ja koskettelivat sitä.

— Hölmö, hölmö! — alkoi hän puhua. — Minnekkä lennät? Hölmö, hölmö! — Hän kohotti ruumistaan ja alkoi paksuilla sormillaan ajaa pois perhosia. — Palat, pöllö! Tänne lennä, tilaa on kyllä, — kehoitteli

hän lempeällä äänellä, koettaen paksuilla sormillaan ottaa sitä sievästi kiinni siivistä laskeakseen sen irti. Itse surmaat itsesi, mutta minä armahdan sinua.

Hän istui kauan, tarinoiden ja ryyppäten lasista. Mutta Olenin kulki pihalla edestakaisin. Yhtäkkiä kuiskutus portin takaa sai hänet säpsähtämään. Huomaamattaan pidätti hän hengitystään ja kuuli naisen naurua, miehen puhetta ja suutelemista. Tahallaan kahisuttaen jaloillaan ruohoa hän meni pihan toiselle puolelle. Mutta lyhyen ajan perästä vitsa-aita narahti. Kasakka, jonka yllä oli tsherkessitakki ja päässä korkea valkeakarvainen kasakkalakki (se oli Luka), kulki aidan viertä ja pitkä nainen, valkea liina päässä, kulki Oleninin ohi. Minulla ei ole sinun kanssasi, eikä sinulla minun kanssani mitään tekemistä, näytti Marjankan varma käynti sanovan. Olenin seurasi häntä katseellaan isäntäväen majan rapuille asti, näkipä vielä ikkunasta kuinka tyttö otti liinan päästään ja istuutui penkille. Ja yhtäkkiä valtasi nuoren miehen sielun yksinäisen ikävän tunne, epämääräiset halut ja toiveet sekä jonkunmoinen kateus jotakin kohtaan.

Viimeiset tulet majoissa sammuiivat. Viimeiset äänet vaikenivat stanitsassa. Aidat, valkoiselta paistava karja pihoilla ja rakennusten katot ja solakat poppelit — kaikki näytti nukkuvan tuoresta, rauhallista ja toimellista untaan. Vain sammakkojen kimeät, keskeyttömät äänet kuuluivat kaukaa kosteikosta tarkkaavaiseen korvaan. Idässä tähdet harvenivat ja näyttivät katoavan valon lisääntyessä. Pään päällä ne sirottuivat yhä syvemmälle, yhä suuremmissa joukoin. Ukko torkkui pää kättä vasten nojaten. Kukko kiekaisi vastapäätä olevalla pihalla. Mutta Olenin yhä vain kulki ja kulki mieltien jotain. Laulu, johon oli useita yhtynyt, kaikui hänen korvaansa. Hän meni aidan luo ja alkoi kuunnella. Kasakkain nuoret äänet vierivät iloisena lauluna ja kaikista muista eroittautui eräs nuori, terävän voimakas ääni.

— Tiedätkö kuka siellä laulaa? — sanoi ukko heräten. — Lukashka-dzhigitti. Hän on tappanut tshetshenin, siksi hän nyt iloa pitää. Ja mistä iloitsee?... Hölmö, hölmö!

— Oletkos sinä tappanut ihmisiä? — kysyi Olenin.

Ukko kohottautui äkisti molempien kyynärpäidensä varaan ja vei kasvonsa aivan Oleninin kasvoihin kiinni.

— Saakeli! — huusi hän hänelle: — mitä kyselet? Ei maksa puhua. Sielua on vaikea surmata, — oh, vaikea! Hyvästi ystäväni: olen saanut ruokaa, ja juomaa juovuksiin asti, — sanoi hän noustessaan. — Tulenko huomenna metsälle?

— Tule.

— Muista että nouset jo ajoissa ja jos nukut niin saat sakkoa.

— Ehkäpä nousen ennen sinua, — vastasi Olenin.

Ukko läksi. Laulu vaikenä. Kuului askeleita ja iloista puhetta. Vähän ajan kuluttua kajahti taas laulu, mutta kauempana, ja Jeroshkan kova ääni yhtyi äskeisiin ääniin. "Minkälaisia ihmiset, millaista elämä!" mietti Olenin, huokasi ja palasi yksin majaan.

XVI.

Jeroshka-setä oli yksinäinen, varaväkeen kuuluva kasakka; hänen vaimonsa, joka noin kaksikymmentä vuotta sitten oli antanut kastaa itsensä oikeauskoisuuteen, oli karannut hänen luotaan ja mennyt naimisiin venäläisen vääpelin kanssa; lapsia hänellä ei ollut. Hän ei ollut kerskaillut kertoessaan itsestään, että oli muinoin ollut uljain poika koko stanitsassa. Hänet tunsu rykmentissä jokainen hänen entisen uljuutensa vuoksi. Ei ainoastaan tshetshenien ja venäläisten tappaminen ollut hänen sielullaan. Hän oli tehnyt vuorille matkoja ja varastanut venäläisiltä ja kaksi kertaa istunut vankilassa. Suurin osa hänen elämästään oli kulunut metsästyksellä ja metsässä, missä hän vuorokauden eli yhdellä leipäpalalla eikä juonut mitään muuta kuin vettä. Sen sijaan hän stanitsassa hurjaili aamusta iltaan. Palattuaan Oleninin luota hän nukkui pariaksi tunniksi ja herättyään jo ennen auringon nousua loikoi sängyssään ja arvosteli miestä, jonka oli eilen tullut tuntemaan. Oleninin *yksinkertaisuus* miellytti häntä suuresti (yksinkertaisuus siinä merkityksessä, ettei häneltä oltu viiniä säästetty). Myös Olenin itse oli hänen mieleensä. Hän ihmetteli, miksi kaikki venäläiset ovat *yksinkertaisia* ja rikkaita ja miksi he eivät mitään tiedä, ja ovat kaikki oppineita. Hän mietti itsekseen sekä näitä kysymyksiä että mitä voisi saada Oleninilta itselleen. Jeroshka-sedän maja oli jokseenkin iso eikä mikään vanha, mutta saattoi huomata,

että siitä puuttui kokonaan vaimoväki. Vastoin kasakkain tavallista huolenpitoa puhtaudesta oli kamari aivan liian ja mitä suurimman epäjärjestyksen vallassa. Pöydälle oli heitetty verinen takki, munapiirakkaan puolikas ja sen viereen kynitty ja paloitettu naakka, haukan ruuaksi. Penkeillä räkyilivät hajallaan virsut, pyssy, tikari, märät vaatteet ja rievut. Nurkassa, sammion likaisessa, löyhkävässä vedessä olivat toiset virsut liossa; nurkassa oli myös pyssy ja fasanien viekotin. Lattialle oli heitetty verkko, muutamia tapettuja fasaneja, ja pöydän luona likaisella lattialla kävellä tapsutteli jalastaan sidottu kananpoika. Lämmittämättömässä uunissa oli malja, joka oli täynnä jotain maitonestettä. Uunilla vinkui mehiläishaukka, joka koetti irtautua nuorasta ja vaalennut tavallinen haukka istui tyynesti uunin laidalla katsoen kananpoikaan vinosti ja väliin taivuttaen päätään oikealta vasempaan. Jeroshka-setä itse makasi selällään lyhyellä vuoteella, joka oli tehty seinän ja uunin väliin, vain paita päällä ja vankat jalat uunille pistettyinä, repi paksulla sormellaan rupea käsistään, joita haukka oli kynsinyt, kun hän oli sitä kulettanut ulos ilman käsineitä. Koko huoneessa ja etenkin itsensä ukon luona oli ilma täynnä sitä voimakasta, ei-epämielellistä hajujen sekoitusta, joka seurasi ukkoa.

— *Ujde-ma*, setä? (s.o. oletko kotona, setä?) — kuuli hän ikkunasta terävän äänen, jonka hän heti tunsi Lukashka-naapurin ääneksi.

— *Ujde, ujde ujde!*... Kotona, tule sisään! — huusi ukko. — Naapuri Marka, Luka Marka, mitä varten olet tullut sedän luo? Vai vartioonko?

Haukka pyrähti pystyyn isännän huudosta ja räpytteli siipiään, tempoen rihmaansa.

Ukko piti Lukashkasta ja vain hän teki poikkeuksen ukon ylenkatseesta koko nuorta kasakkapolvea kohtaan. Sitä paitsi Lukashka ja hänen äitinsä naapureina usein antoivat ukolle viiniä, kaimakkia (paksua keitettyä kermaa) ynnä muita taloustuotteita, joita Jeroshkalla ei ollut. Jeroshka-setä, joka oli koko elämänsä ollut syttyvä luonne, selitti aina käytännöllisesti vaikuttimensa. "Mitäs siinä, ovat varakkaita ihmisiä, — puhui hän itselleen. — Minä annan heille tuoresta sianlihaa, tai kanan, eivätkä hekään unohda setää: kun sattuu niin tuovat piirakasta, pannukakkua".

— Terve, Marka! Oikein tehty, — huusi ukko iloisesti ja ketterästi heittäen paljaat jalkansa vuoteelta, nousi pystyyn, astui pari askelta narisevalla lattialla, katsahti ulospäin kääntyneitä jalkojaan ja yhtäkkiä näyttivät hänestä jalat hullunkurisilta: hän naurahti, polkaisi kerran paljaalla kantapäällään, sitten toisen kerran ja teki hyökkäysliikkeen. — Eikös se ole somaa? — kysyi hän, pienet silmät loistavina. Lukashka naurahti hiukan. — Vartioonko on matka? kysyi ukko.

— Toin sinulle tshihiriä, setä, niinkuin vartiossa lupasin.

— Kristus sinua siunatkoon, — virkkoi ukko, nosti ylös lattialla retkottavat arkihousut ja mekon, puki ne päälleen, kiristi remmillä, valoi maljasta vettä käsilleen, kuivasi ne vanhoihin housuihinsa, kamman kappaleella suki partaansa ja jäi Lukashkan eteen seisomaan. — Valmis! — sanoi hän.

Lukashka otti pikarin, pyyhki, kaatoi siihen viiniä, istuutui penkille ja tarjosi ukolle.

— Terveystersesi! Kunnia Isälle ja Pojalle! — sanoi ukko, ottaen juhlallisesti vastaan viinin. — Tapahtukoon sinulle kaikki mitä haluat ja tulkoon sinusta semmoinen mies, joka vielä töillään ristinkin ottaa.

Rukousta lukien Lukashkakin joi viiniä ja pani sen sitten pöydälle. Ukko nousi, haki kuivaa kalaa, vei kynnykselle, hakkasi sitä kepillä pehmeämmäksi, pani sen karkeilla käsillään ainoalle siniselle lautaselleen ja toi pöytään.

— Minulla on kaikkea, särvintäkin on, Jumalan kiitos! — sanoi hän ylpeästi... No, miten Mosev? — kysyi ukko.

Lukashka kertoi miten aliupseeri oli ottanut hänen pyssynsä, ja saattoi huomata, että hän halusi kuulla ukon mieltä asiasta.

— Pyssystä älä yhtään välitä, — sanoi ukko: — ilman pyssyn antamista ei palkintokaan tule.

— Mitä vielä, setä, sanovat: vai palkinto alaikäiselle! Ja pyssy oli mainio, krimiläinen, kahdeksankymmentä ruplaa maksaa.

— Heitä hiiteen! Niin ikään minä riitelin päällikön kanssa: pyysi minulta hevosta. Anna hevonen, sanoi, niin vänrikin teen sinusta. Minä en antanut ja niinpä en sitten päässytäkään.

— Entäs, setä, kun pitää hevonen ostaa ja sanotaan, ettei joen takaa saa ilman viittäkymmentä ruplaa.

— Huihai! me emme surreet, — sanoi ukko: — kun Jeroshka-setä oli sinun ijässäsi, hän jo nogajilaisilta hevoslaumoja varasteli ja Terekin toiselle puolelle ajoi. Ennen aikaan annettiin hyvä

hevonen viinatuopista tai päällysvaipasta.

— Miksi niin vähästä annoitte? — sanoi Lukashka.

— Hölmö, hölmö, Marka! — sanoi ukko ylenkatseellisesti. — Mitäs muuta: siksihän varastetaan, ettei tarvitse sita olla. Mutta te ette luultavasti ole oikein nähneetkään kuinka hevosia ajetaan? Miksi et sinä puhu?

— Ei maksa puhua, setä! — sanoi Lukashka. — Me emme näy olevan niitä miehiä.

— Hölmö, hölmö, Marka!... Vai ei niitä miehiä! — vastasi ukko härnäten nuorta kasakkaa. — Toisellainen minä olin kasakka sinun ijässäsi.

— Entä sitten? — kysyi Lukashka.

Ukko halveksivasti heilutti päätään.

— Jeroshka-setä oli suora mies, ei mitään surrut. Siksi koko Tshetshnia oli paljaita minun kaveriani. Tulee luokseni kaveri, minä viinalla juotan humalaan, pidän hyvänä kaikin tavoin, panen viereeni nukkumaan; taas kun hänen luokseen menen niin lahjan, peshkeshin, vien. Niin ne miehet tekevät, toista se oli kuin nyt: ei näillä ole lapsilla muuta lystiä kuin että siemeniä nakertavat ja kuoren sylkäisevät! — lopetti ukko halveksivasti, näyttäen liikkeillään, miten nykyiset kasakat nakertavat siemeniä ja sylkevät kuoren.

— Kyllä tiedän, — sanoi Lukashka: — niin se on!

— Jos tahdot oikea mies olla, niin ole dzhigitti eläkä moukka. Vaikka kyllä moukkakin hevosen ostetuksi saa, lyö rahat käteen ja ottaa hevosen.

He olivat vaiti.

— On sitten yhtä ikävä sekä stanitsassa että vartiassa olla, setä, eikä ole minne menisi iloa pitämään. Kaikki ovat pelkureita. Nazar vaikka esimerkiksi. Äskettäin olimme tshetshenien kylässä, Girei-kaani kutsui Nogajiin hevosia hakemaan, — ei kukaan lähtenyt; mitenkä sitä yksin?

— No entä setä? Luuletko että minä olen näivettynyt? En minä ole!
Anna hevonen, heti paikalla ajan Nogajiin.

— Mitä tyhjää! — sanoi Luka. — Vaan sanoppas miten Girei-kaanin kanssa on oltava? Se sanoo, että toisin vaan hevosen Terekille asti, ja sitten vaikka kokonainen hevosparvi saataisi, niin on niille paikka mihin piilotetaan... Mutta kerittypäinen on sekin, uskoa on vaikea.

— Girei-kaaniin voit uskoa, koko hänen sukunsa on hyviä ihmisiä; hänen isänsä oli uskollinen kaveri. Mutta kuule setää, minä en sinulle pahaa opeta: anna hänen vanna vala, silloin siitä on varma; jos taas hänen kanssaan matkustat, pidä pistoli aina varalla. Etenkin kun rupeat hevosia jakamaan. Kerran oli minut siinä tappaa eräs tshetsheni; minä pyysin häneltä kymmentä ruplaa hevosta kohti. Usko tai älä, mutta ilman pyssyä älä käy levolle.

Lukashka kuunteli tarkkaavaisesti ukkoa.

— Kuule, setä, olen kuullut, että sinulla on taikaheinä, jolla voi päästä minne hyvänsä, — virkkoi hän vaitiolon jälkeen.

— Taikaheinää ei ole, mutta sinulle sanon, sanon minä sinulle: sinä olet hyvä poika, et unhota ukkoa... Sanonko?

— Sano, setä.

— Kilpikonnan tunnet? Se on koko saakeli, se kilpikonna.

— Tunnen tietysti.

— Etsi sen pesä ja puno vitsa-aita ympärille niin ettei se pääse läpi. Se tulee, tekee kierroksen ympäri ja heti takaisin, — löytää taikaheinän, tuo sen mukanaan ja särkee vitsaraidan. Silloin sinä kiirehdi toisena aamuna katsomaan: mistä on rikki, siinä on taikaheinä. Ota ja vie minne haluat. Eikä ole tielläsi lukot eikä salvat.

— Oletko sitten koettanut, setä?

— Koettanut en ole, mutta ovat hyvät ihmiset kertoneet. Minulla on vaan sen verran loitsuja ollut, että luen "terve sulle", kun istun hevosen selkään. Eikä kukaan ole tappanut.

— Mikä "terve sulle" se on, setä?

— Sinä et tiedä? Hoh, sitä kansaa! Siksi kysykkin sedältä. No, kuuntele, sanele minun perästäni:

Terve sulle Sioni.
Täss' on ruhtinaasi.
Me istumme hevosen selkään.
Sefania parkusuu,
Sakarias hirsipuu,
Isä mantrikki,
Ihmismihmis-laupeus.

— Ihmismihmis-laupeus, — toisti ukko. — Osaatko? No, sano.

Lukashka naurahti.

— Kuule, setä, niinkö, että sen vuoksi sinua ei ole tapettu? Ihanko?

— Onpa teistä tullut viisaita! Opi ulkoa kokonaan ja sano sitten. Se ei ole vahingoksi. No, kun olet "Mantrikin" laulanut, niin on siinä tarpeeksi, — ja ukko itse naurahti. — Mutta älä sinä mene Nogajiin, Luka, usko minua!

— Minkä tähden?

— Ei ole ne ajat, ette te ole niitä miehiä, — roskakasakoita te olette! Ja miten paljon venäläisiä ovat tuonne ajaneet! Jopa siinä on rangaistus! Jätä, kuule. Mihinkä teistä olisi! Mepä Girtshikin kanssa ennen...

Ja ukko oli ryhtymäisillään loppumattomien juttujensa kertomiseen.
Mutta Lukashka katsahti ikkunaan.

— On jo aivan valoisa, setä, — keskeytti hän hänet. — On aika lähteä, käy joskus meilläkin.

— Herra olkoon kanssasi. Minäpä menen armeijalaisen luo, — lupasin sen metsälle viedä. Hyvä mies, niin näyttää.

XVII.

Jeroshkan luota Lukashka poikkesi kotiin. Kun hän palasi, kohosi kostea, kasteinen usva maasta ja peitti stanitsan. Näkymätön karja alkoi liikuskella eri suunnilta. Yhä useammin ja terävämmin ääntelivät kukot. Ilma kävi läpinäkyväksi, ja väki alkoi nousta levolta. Vasta aivan liki tultuaan Lukashka huomasi usvasta kostean pihansa aidan, majan kuistin ja avoimen karsinan. Pihalla hän kuuli sumun keskeltä kirveen jysähdyksiä puuhun. Lukashka astui majaan. Hänen äitinsä oli jo noussut, seisoi uunin edessä ja heitti uuniin halkoja. Vuoteessa vielä makasi sisartyttö.

— No, Lukashka, oletko iloa pitänyt? — kysyi äiti hiljaan. — Missä olit yön?

— Stanitsassa olin, — vastahakoisesti vastasi poika, ottaen pyssyn huotrasta ja tarkastaen sitä.

Äiti heilutti päätään.

Siroitettuaan ruutia pyssyreikään Lukashka otti pienen pussin, veti esiin muutamia tyhjiä koteloita ja rupesi tekemään latinkeja, huolellisesti sulloen niitä tikulla, jonka ympäri oli käärittynyt riepu. Vedettyään hampaillaan ulos täytettyjä koteloita ja tarkastettuaan niitä, hän laski ne pussiin.

— Niin tuota, äiti, puhuin, että korjaisitte kontit: onko korjattu? — sanoi hän.

— Mitenkäs muuten, mykkä korjaili eilen. Vai onko jo asemalle lähtö?
En minä ole vielä kerinnyt sinua nähdäkään.

— Laitan vaan itseni kuntoon ja sitten on lähdettävä, — vastasi
Lukashka, kooten ruutinsa. — Entä missä mykkä on? Ulkonako?

— Varmaankin hakkaa puita. Koko ajan on sinua surrut. En saa nähdä, sanoo, häntä enää ollenkaan. Noin hän kädellään viittaa kasvoihinsa, napsauttaa sormiaan, ja painaa kädet rinnalleen, — ikävä muka.

— Menenkö hakemaan? Abrekin ymmärsi kokonaan.

— Mene, — sanoi Lukashka. — Ja minulla oli siellä rasvaa, tuo tänne. On miekka voideltava.

Eukko meni ulos ja muutaman minutin kuluttua narisevia portaita astui majaan Lukashkan mykkä sisar. Hän oli kuusi vuotta vanhempi veljeään ja olisi ollut äärettömästi hänen näköisensä, jollei hänellä olisi kasvoissa ollut kaikille kuuromykyille yhteistä tylsyyttä ja raa'an muuttuvaista ilmettä. Hänen pukunaan oli karkea paita, johon oli tilkkuja ommeltu; jalat olivat paljaat ja liassa; päässä oli vanha sininen liina. Kaula, kädet ja kasvot olivat suoniset kuten talonpoikaismiehellä; sekä puvusta että kaikesta näkyi, että hän oli aina raskaassa miesväentyyössä. Hän toi sisään halkokannoksen ja heitti sen uunin viereen. Sitten hän meni veljensä luo ja hymyili iloisesti, jolloin hänen kasvonsa kokonaan menivät ryppyyn, kosketti hänen olkapäätään ja rupesi käsillään, kasvoillaan ja koko ruumiillaan tekemään Lukashkalle kiireesti merkkejä.

— Hyvä, hyvä, kunnon Stepka! — vastasi veli nyökäyttäen päätään. — Kaikki olet varustanut ja paikannut kuin mestari! Tuossa on sinulle siitä! — hän otti taskustaan kaksi prenikkaa ja antoi tytölle.

Tytön kasvot tulivat punaisiksi ja hän alkoi hurjasti mumista ilosta. Otettuaan prenikat hän rupesi vielä nopeammin tekemään merkkejä, usein osoittaen yhtä suuntaa ja vieden paksua sormiaan kulmakarvoja ja kasvoja pitkin. Lukashka ymmärsi ja nyökäytteli päätään hiukan hymyillen. Tyttö puhui, että veli antaisi tytöille makeisia, kertoi, että tytöt pitävät hänestä ja että eräs Marjanka-tyttö on paras kaikista — ja hän rakastaa Lukashkaa. Marjankaa tyttö ilmaisi viittaamalla hänen kotiinsa päin, näyttämällä silmänluomiaan, kasvojaan, mauskauttamalla suutaan ja heilutellen päätään. "Rakastaa!" ilmaisi hän painaen kädellä rintaansa, suutelemalla kättään ja ikäänkuin syleillen jotakin. Äiti palasi majaan ja saatuansa tietää mistä mykkä puhui hymyili ja heilutti päätään. Mykkä näytti hänelle prenikoita ja taas mumisi ilosta.

— Minä sanoin äskettäin Ulitalle, että lähetän kosimaan, — sanoi äiti: — otti sanani hyvästi vastaan.

Lukashka äänetönnä katsahti äitiinsä.

— Kuulkaapas, äiti, viiniä pitäisi viedä myytäväksi, — hevonen on saatava.

— Myyn, kun aika tulee, tynnörejä hankin, — sanoi äiti, joka nähtävästi ei olisi suonut pojan sekaantuvan talousasioihin. — Kun lähdet, — sanoi eukko pojalleen, — niin ota eteisestä pussi. Olen saanut ihmisiltä lainaksi että olet varustettuna asemalla. Vai panenko laukkuun?

— Hyvä, — vastasi Lukashka. — Ja jos joen takaa Girei-kaani tulee, lähetä hänet asemalle, eivät kuitenkaan anna minulle pitkää lomaa. On asiata hänelle.

Hän teki lähtöä.

— Lähetän, Lukashka, lähetän. Jamkan luonako te koko ajan rymysitte, varmaankin? — sanoi eukko. — Minäpä yöllä nousin karjaa katsomaan, kuuntelin, ihan kuin sinun äänelläsi olisi lauluja vedelty.

Lukashka ei vastannut, meni eteiseen, heitti repun olalle, työnsi mekon liepeet housujen alle, otti pyssyn ja pysähtyi kynnykselle.

— Hyvästi, äiti! — sanoi hän äidilleen, sulkien portin jälestään. — Lähetäppä tynnöri Nazarkan mukana, — lupasin pojille; hän poikkeaa tänne.

— Kristus sinua siunatkoon, Lukashka, Jumalan haltuun! Lähetän, uudesta tynnöristä saatte, — vastasi eukko, mennen aidan luo. — Mutta kuuleppas mitä sanon, — lisäsi hän kumartuen aidan yli.

Kasakka pysähtyi.

— Olet pitänyt täällä iloa, — no, se on oikein! — eikö nuorena pitäisi huvitella? No niin, Jumala on onnenkin antanut. Se on hyvä. Mutta siellä sinä katso, poikaseni, ettei... Ennen kaikkea ole päällikön mieliksi, — muuten ei! Minä myön viiniä, hankin rahoja hevosen ostoon ja puhun tytön valmiiksi.

— Hyvä, hyvä! — vastasi poika rypistäen kulmiaan.

Mykkä huudahti kääntääkseen itseensä Lukashkan huomion. Osoitti päätä ja kättä, joka merkitsi lyhyeksi leikattua tukkaa, tshetsheniä. Sitten rypistäen silmäkulmiaan antoi kasvoillensa ilmeen kuin olisi tähdännyt pyssyllä, kirkkaisi ja alkoi nopeasti laulaa päätään heiluttaen. Hän puhui, että Lukashka vielä ampuisi tshetshenin.

Lukashka ymmärsi, naurahti ja nopein, kevein askelin, pitäen pyssyä selässä viitan alla, katosi sakeaan sumuun.

Kun eukko oli ääneti seisonut portilla, palasi hän tupaan ja heti paikalla ryhtyi työhön.

XVIII.

Lukashka meni vartiopaikalle, mutta Jeroshka-setä sill'aikaa vihelsi koirat ja kiivettyään vitsa-aidan yli kiersi takateitä Oleninin asunnolle (metsälle mennessä ei hän tahtonut, että naisia olisi tullut vastaan). Olenin vielä nukkui ja Vanjushakin, joka oli jo herännyt, mutta ei vielä noussut, katseli ympärilleen ja tuumi, onko jo aika nousta vai eikö vielä ole, kun Jeroshka-setä, pyssy olalla ja täysissä metsämiehen tamineissa, avasi oven.

— Seivästä! — alkoi hän huutaa sakealla äänellään. — Hätä on käsissä! Tshetshenit ovat täällä!... Ivan! laita herrallesi samovari. Ja sinä kiireesti ylös! — huusi ukko. — Näin sitä meillä, hyvä ystävä! Tytötkin ovat jo nousseet. Katsoppas ikkunasta, katsoppas, vettä on hakemassa, ja sinä nukut.

Olenin heräsi ja hyppäsi pystyyn. Ja hän tuli niin ihmeen nuorteaksi ja iloiseksi nähdessään ukon ja kuullessaan hänen äänensä.

— Pian, pian!... Vanjusha! — huusi hän.

— Silläkö lailla sinä metsälle lähdet? Aamiainen muilla ja sinä nukut? Ljam! Mihinkä? — huusi hän koiralleen.

— Onko pyssy valmis, hä? — huusi ukko ihankuin kokonainen väkijoukko olisi ollut tuvassa.

— No, minun syyni on, niin on. Vanjusha, ota ruutia ja laita pyssy latinkiin! — sanoi Olenin.

— Sakko! — huusi ukko.

— Dy te vuleevuu? (tahdotteko teetä?) — sanoi Vanjusha naureskellen.

— Sinä et ole meikäläisiä, mitä vierasta mongertanet, ryökäle! — huusi hänelle ukko irvistäen hampaittensa tyngin.

— Näin ensi kerralla annetaan anteeksi, — sanoi Olenin leikkiä laskien ja vetäen suuria saappaita jalkaansa.

— Annetaan anteeksi näin ensi kerralla: — vastasi Jeroshka: — vaan toisella kerralla jos tapaan nukkumassa, niin kannu tshihiriä on sakko. Kun lämpenee ilma niin jää hirvi tavoittamatta.

— Ja vaikkapa tavattaisikin niin se on meitä viisaampi, — sanoi Olenin, toistaen ukon illalla lausumia sanoja: — sitä ei petetä.

— Naura sinä siinä! Ensin tapa ja sano sitten. No, pian! Katsoppas, tuolla tulee isäntäkin luoksesi, — sanoi Jeroshka, joka oli katsonut ikkunasta. — Miten on laittautunut. Uuden mekon on päälleen pannut, että huomaisit hänet upseeriksi. On ne miehiä, on!

Ja Vanjusha todellakin ilmoitti, että isäntä tahtoi tavata herraa.

— Larzhan (rahaa), — hän sanoi syvämietteisesti, ilmaisten herralleen vänrikin käynnin tarkoituksen. Heti sen jälkeen vänrikki itse, päällään uusi tsherkessitakki ja upseerin olkalaput olkapäillä, kiillotetut kengät jalassa, — mikä on harvinaista kasakoilla, — kasvoilla hymy ja heilutellen ruumistaan astui huoneeseen ja toivotti onnellista pyhäpäivää.

Vänrikki Ilja Vasiljevitch oli *sivistynyt* kasakka, Venäjällä oleskellut, koulunopettaja ja, mikä on pääasia, erittäin *kunnon mies*. Hän tahtoi näyttää kunnon mieheltä; mutta liukkauden, itsetietoisuuden ja soveltumattoman puheen kömpelön kiillon alta, jolla hän oli itsensä hölvännyt, näkyi hänessä heti vaan tuo sama Jeroshka-setä. Se näkyi myös hänen päivettyneistä kasvoistaan, käsistään ja punakasta nenästään. Olenin pyysi häntä istumaan.

— Terve, veli Ilja Vasiljevitch! — sanoi Jeroshka nousten ja, kuten Oleninista näytti, pilkallisen syvään kumartaen.

— Päivää, setä! Joko sinä olet täällä? — vastasi vänrikki, huolettomasti nyökäyttäen hänelle päätään.

Vänrikki oli noin neljäkymmenen ikäinen, hänellä oli harmaa, kiilanmuotoinen parta, hän oli kuiva,

laiha ja kaunis, vielä sangen tuores neljäänkymmeneen vuoteensa katsoen. Tullessaan Oleninin luo hän nähtävästi pelkäsi, että häntä luultaisiin tavalliseksi kasakaksi ja tahtoi siksi heti näyttää arvonsa hänelle.

— Tässä on meidän *egyptiläinen Nimbrodimme*, — sanoi hän, itseensä tyytyväisesti hymyillen, kääntyi Oleniniin ja osoitti ukkoa. — *Metsämies herran edessä*. Joka suhteessa ensimmäinen mies. Olette jo suvainneet tutustua?

Jeroshka-setä katseli jalkojaan, joihin oli vedetty märät virsut, heilutti miettiväisenä päätään, ikäänkuin olisi ihmeteltyt vänrikin kekseliäisyyttä ja oppia ja toisti itsekseen: *eptiläinen Nimbrot!* Kaikkea se!

— Niin, kas, me aiomme lähteä metsälle, — sanoi Olenin.

— Aivan niin, — huomautti vänrikki: — mutta minulla on teille pieni asia.

— Mitä haluatte?

— Koska te olette kunnioitettava mies, — alkoi vänrikki, — ja koska minä voin ymmärtää itseni, että meillä myös on upseerin arvo, ja sen vuoksi voimme aina vähitellen sovitella, kuten kaikkikin kunnan ihmiset... (hän pysähtyi ja hymyillen katsahti ukkoon ja Oleniniin). Mutta jos teillä olisi toivomus, minun suostumuksellani, katsoen, että vaimo on tyhmä nainen meidän säädysämme, ei ole osannut nykyään täydellisesti tulla tajuisuuteen teidän sanoistanne eilen. Siitä syystä asuntoni rykmentin adjutantille saatetaan suorittaa, talli poislukien, kuudesta ruplasta, mutta ilmaiseksi minä aina, kunniallisena ihmisenä, luovutan itseltäni. Ja koska te haluatte, niin minä ollen itse upseerisäätyä, saatan kaikessa sopia teidän kanssanne persoonallisesti ja, seudun asukkaana, ei niinkuin noudattaen meidän tapojamme, vaan kaikessa voin ottaa huomioon olosuhteet...

— Komeasti puhuu! — mörähti ukko.

Vänrikki puhui vielä kauan samaan tapaan. Kaikesta tästä Olenin, tosin ei ilman vaivaa, saattoi käsittää vänrikin haluavan asunnosta kuukaudelta kuutta ruplaa hopeassa. Hän mielellään suostui ja tarjosi vieraalleen lasin teetä. Vänrikki kieltäytyi.

— Meidän tyhmän katsannon mukaisesti, — sanoi hän, — me pidämme ikäänkuin syntinä käyttää maallisten[16] lasia. Vaikkakin sen, sivistykseeni katsoen, saattaisin käsittää, mutta minun vaimoni inhimillisen heikkouden vuoksi...

— Kuinka, tahdotteko teetä?

— Jos sallitte, minä tuon oman lasini, *erinäisen*, — vastasi vänrikki ja meni rappusille. — Anna lasi! — huusi hän.

Muutaman minutin perästä ovi avautui ja päivettynyt nuori käsi, vaaleanpunaisen hihan alla, ojensi ovesta lasin. Vänrikki meni ottamaan lasia ja kuiskasi jotain tyttarelleen. Olenin kaatoi teetä vänrikille *erinäiseen*, Jeroshkalle *maalliseen* lasiin.

— Mutta en halua olla teille esteenä, — sanoi vänrikki polttaen teellä suunsa ja tyhjentäen lasinsa. — Minulla, totta sanoakseni, on myös kova halu kalastamaan ja olen täällä vain käymältä, ikäänkuin virkalomalla. Myöskin olen halukas koettamaan onnea, eikö sattuisi osalleni *Terekin antimia*. On toivomukseni, että te käytte minunkin luonani joskus juomassa *kotoista*, meidän stanitsatapamme mukaan, — lisäsi hän.

Vänrikki sanoi jäähyväiset, puristi Oleninin kättä ja läksi. Sill'aikaa kun Olenin varustautui lähtöön hän kuuli vänrikin kärkevän ja selittävän äänen antavan määräyksiä kotoväelle. Ja muutaman minutin kuluttua Olenin näki vänrikin, housut polviin saakka käärittynä ja repaleinen beshmetti päällään, verkko selässä kulkevan ikkunan ohi.

— Hunsvotti! — sanoi Jeroshka-setä lopettaen teetään maallisesta lasista. — Ihanko sitten aiot maksaa kuusi ruplaa? Onko mokomaa kuultu? Parhaimman majan stanitsassa saat kahdella ruplalla. Senkin ryökäle! Ja minä annan tupani kolmesta ruplasta.

— Ei, tähän minä nyt jään, — sanoi Olenin.

— Kuusi ruplaa!... Jopa sitten ovat rahat joutilaita. Ohhoi! — vastasi ukko. — Anna tshihiriä, Ivan!

Olenin söi hiukan ja joi viinaa matkan varalta ja läksi ukon kanssa kadulle kahdeksan tienoissa aamulla.

Portissa tuli heitä vastaan kaksipyöräiset kärkyt. Marjana, päässä valkea liina silmiin saakka ja

beshmetti paidan päällä, saappaat jalassa ja pitkät vitsat kädessä, tempoi härkiä sarviin sidotusta nuorasta.

— Kultaseni, — virkkoi ukko ollen ottavinaan häntä kiinni.

Marjanka huitoi vitsallaan häntä kohti ja iloisesti loi molempiin kauniit silmänsä.

Oleninin mieli tuli yhä iloisemmaksi.

— No mennään, mennään! — sanoi hän heittäen pyssyn olalleen ja tuntien että tyttö katselee häntä.

— Hei, hei! — helähti hänen takanaan Marjanan ääni ja heti sen perästä narahtivat liikkeeseen päässeet rattaat.

Niin kauan kuin matka kulki stanitsan takapihain kautta, laitumia pitkin, Jeroshka jutteli. Hän ei voinut unohtaa vänrikkiä ja koko ajan haukkui häntä.

— Mistä ihmeestä sinä olet niin vihainen hänelle? — kysyi Olenin.

— Itara on! En kärsi semmoista, — vastasi ukko. — Kuolla tupsahtaa, niin kaikki jää. Kenelle kokoaa? Kaksi taloa on rakennuttanut. Toisen puutarhan veljeltään riiteli pois. Entäs minkälainen veijari on kirjoitushommissa! Toisista stanitsoista tulevat hänen luokseen papereitaan kirjoituttamaan. Niinkuin kirjoittaa, niin menee. Tekee kaikki ihan hiuskarvalleen. Vaan kelle sitte keräilee? On kaikkiaan vaan yksi poikaviikari ja tyttö; sen antaa miehelle, niin ei jää ketään.

— Hänpä kokoakin myötäjäisiksi, — sanoi Olenin.

— Vai myötäjäisiksi? Tytön kyllä ottavat, tyttö ei olekkaan mikään joutava. Vaan isä on semmoinen peijakas, ettei tahdo antaakaan muulle kuin rikkaalle. Suuret lunnaat meinaa kiskoa. On Luka niminen kasakka, minun naapurini ja veljenpoikani, ja uljas mies kerrassaan, joka tshetshenin tappoi, kauan on jo pyydetty hänelle vaimoksi; eipäs vaan anna. Milloin on mikäkin esteenä, tyttö on muka nuori. Mutta tiedämpäs minä, mitä hän meinaa. Tahtoo, että kumartaisivat ja pyytäisivät. Miten paljon on äskettäin ollut sen tytön tähden mieliharmia! Ja Lukashka sen kuitenkin ottaa. Sillä siinä on ensimmäinen kasakka stanitsassa, dzhigitti, tappoi abrekin, ristin antavat.

— Entäs mitäs tämä merkitsi? Kun minä eilen kulin pihalla, niin näin, että tyttö ja joku kasakka suutelivat, — sanoi Olenin.

— Panet omiasi! — huusi ukko pysähtyen.

— Niin totta kuin minä tässä! — sanoi Olenin.

— Saamarin tyttö, — sanoi Jeroshka mietteissään. — Minkänäköinen oli kasakka?

— En nähnyt minkälainen.

— No minkävärinen oli hattu, valkeista karvoista?

— Niin.

— Ja mekko punainen? Sinun kokoisesi, yhtä iso?

— Ei, vähän isompi.

— Se on ollut! — Jeroshka rupesi nauraa hohottamaan. — Se se oli, minun Markani. Lukashka se on ollut. Minä kutsun häntä Markaksi leikilläni. Sama mies! Niin sitä pitääkin! Semmoinenpa minäkin olin, ystäväni. Mitä niistä välittää? Vaikka olisi äitinsä tai ystävänsä kanssa nukkunut minun heilani, niin minä kiipesin sen luo. Se asui korkealla; sen äiti oli ihan noita, ryökäle: sietää ei voinut minua. Tulin ystäväni kanssa, Girtshik-nimisen. Tulen ikkunan alle, kiipeän hänen hartioilleen, nostan ikkunan pois ja kopeloin. Tyttö makasi siinä penkillä. Kerran herätin siten. Sekös säikähti! Ei tuntenut minua. Kuka siinä? Ja sainkos minä puhua! Äiti oli jo liikahtaa. Minä otin lakin ja tuuppasin hänen silmilleen: paikalla tunki lovesta, joka oli lakissa. Hyppäsi pystyyn. Eipä ennen aikaan mitään puuttunut. Sekä kaimakkia että viinirypäleitä, kaikkea hilasi mulle, — lisäsi Jeroshka, joka selitti kaikki käytännöllisesti. — Eikä se ollut ainoa tyttö. Toisenlaista oli ennen!

— Entäs nyt?

— Mennään koiran perästä, pistetään fasani puuhun, sitten ampumaan.

— Liehittelisit sitä Marjankaa?

— Pidä sinä huoli koirista. Illalla kerron loput, — sanoi ukko osoittaen lemmikkiään Ljamia.

He vaikenivat.

Kulettuaan noin sata askelta keskustellen, ukko taas pysähtyi ja osoitti risua, joka oli tien poikki.

— Mitä sinä tästä luulet? — sanoi hän. — Luuletko, että se on niinkuin olla pitää? Ei. Tämä keppi on pahasti.

— Mitenkä pahasti?

Hän naurahti.

— Et sinä tiedä mitään. Kuuleppas. Kun keppi on noin, niin älä astu sen yli, vaan joko kierrä tai heitä tieltä näin ja lue rukous: "Isälle ja Pojalle ja Pyhälle Hengelle", ja sitten mene minne haluat. Se ei tee mitään. Niin opettivat vanhat minulle ennen.

— Tuollaista hassutusta! — sanoi Olenin. — Kerro sinä ennen Marjanasta. Kuule, Lukashkan kanssako hän kuhertelee?

— Sht... nyt ääneti, — keskeytti taas kuiskaten ukko keskustelun: — kuuntele vain sinäkin. Kulemme metsää pitkin kierroksen.

Ja astuen kuulumattomasti virsuineen kulki ukko edellä kapeata polkua, joka vei tiheään, villiin umpimetsään. Hän katsahti muutaman kerran otsaansa rypistäen Oleniniin, joka kahisutti ja kolisutti suuria saappaitaan ja varomattomasti kantoi pyssyään niin että se jonkun kerran takertui puiden oksiin, jotka olivat kasvaneet toisiinsa kiinni tien yli.

— Älä kolisuta, kulje hiljaan, sotamies! — sanoi hän hänelle äkäisesti kuiskaamalla.

Ilmassa tuntui että aurinko oli noussut. Sumu hälveni, mutta peitti yhä metsän latvat. Metsä näytti kauhean korkealta. Joka askeleella maisema edessä muuttui. Mikä näytti puulta, se olikin pensas; kaisla näytti puulta.

XIX.

Sumu osaksi haihtui, avaten näkyviin kosteat kaislakatot, osaksi muuttui kasteeksi, tehden tien ja nurmen aitojen vierellä kosteaksi. Kaikkialla nousee savu piipuista. Väki on lähtenyt stanitsasta — mikä työhön, mikä joelle, mikä vartioihin. Metsämiehet kulkivat rinnatusten kosteaa ruohottunutta tietä. Koirat, häntiään huiskuttaen ja vilkaisten isäntiinsä, juoksisivat kupeilla. Hyttysparvia vaippui ilmassa ja ajaen takaa metsästäjiä ne peittivät näiden selät, silmät ja kädet. Tuoksui ruoholta ja metsän kosteudelta. Olenin lakkaamatta silmäili rattaita, joissa Marjanka istui kepakolla hoputtaen härkiä. Oli hiljaista. Stanitsasta tulevat äänet, joita vielä äsken kuului, eivät enää kantaneet metsämiesten korviin; koirain juostessa orjantappurat risahtelivat; väliin linnut ääntelivät. Olenin tiesi, että metsässä on vaarallista olla, että abrekkeja aina piiloitteleikse näissä paikoissa. Hän tiesi myös, että metsässä pyssy jalkamiehelle on luja turva. Peloissaan hän ei ollut, mutta hän tunsu, että toinen hänen sijassaan voisi pelätä ja tähystellen erityisen jännitettynä autereista, kosteata metsää, hän kuullessaan harvoja heikkoja ääniä otti kiinni pyssystään ja tunsu mieluista ja aivan uutta tunnetta. Kulkien edellä Jeroshkasetä pysähtyi jokaiselle lätäkölle, missä oli kaksiosaisia eläinten jälkiä, ja tarkkaavaisesti silmäillen osoitti niitä Oleninille. Hän ei juuri ollenkaan puhunut; vain silloin tällöin kuiskaten teki huomautuksiaan. Tietä, jota he kulkivat, oli aikoinaan ajettu kaksipyörärattailta ja se oli jo aikoja sitten ruohottunut. Vaivaisjalava- ja platanimetsä oli molemmin puolin niin sankka ja umpeen kasvanut, ettei sen läpi saattanut nähdä mitään. Melkein jokainen puu oli ylhäältä alas saakka villin viiniköynnöksen kiertämä; alhaalla kasvoi sankkana tumma orjantappurapensaikko. Jokaisen pienen kedon olivat kokonaan vallanneet sinivattupensaat ja kaislaheinät, joiden harmaat tupsut nuokkuivat. Paikoittain läksi tiestä suuria eläinten polkuja ja pieniä tunnelintapaisia fasaniteitä metsän tiheikköön. Kasvullisuuden voima tässä metsässä, johon karja ei ollut päässyt tunkeutumaan, joka askeleella hämmästytti Oleninia, joka ei vielä koskaan ollut nähnyt mitään sellaista. Metsä, pelko, ukko salaperäisine kuiskauksineen, Marjanka miehekkäine solakkoine vartaloineen ja vuoret — tuo kaikki tuntui Oleninista unelta.

— Sain fasanin puuhun, — kuiskasi ukko, katsellen ympärilleen ja vetäen lakin silmilleen. — Turpasi

peitä: fasani! — Hän heilautti vihaisesti kättään Oleninille ja ryömi kauemmas melkein nelinkontan. — Se pelkää ihmisen turpaa.

Olenin oli vielä jälessä, kun ukko pysähtyi ja alkoi tarkastella puuta. Fasanikukko kotkotti puusta koiralle, joka sitä haukkui, ja Olenin näki fasanin. Mutta samalla pamahti laukaus kuin tykistä Jeroshkan jyrävästä pyssystä ja kukko räpytti siipiään, pudotti höyheniä ja putosi maahan. Ukon luo menessään Olenin säikäytti toisen. Tyhjennettyään pyssynsä hän viritti sen ja ampui. Fasani pyrähti pystysuoraan ylös ja sitten putosi kuin kivi tiheikköön takertuen oksiin.

— Mestari! — nauraen huusi ukko, joka ei osannut ampua lennosta.

Otettuaan fasanit maasta he menivät eteenpäin. Olenin liikkumisen ja kiitoksen huumaamana puhui puhumistaan ukon kanssa.

— Malta! tänne mennään, — keskeytti hänet ukko: eilen näin täällä hirven jälen.

He kääntyivät tiheikköön ja kulettuaan noin kolmesataa askelta joutuivat kedolle, joka kasvoi kaislikkoa ja jossa paikoittain oli vesilätäköitä. Olenin ei pysynyt vanhan metsämiehen perässä ja Jeroshka-setä kumartui noin kahdenkymmenen askeleen päässä hänen edellään, merkitsevästi nyökäten ja kättään heilauttaen. Päästyään hänen luokseen Olenin näki ihmisen jalan jälen, jota ukko hänelle osoitti.

— Näetkö?

— Näen. Mitä? — kysyi Olenin, koettaen puhua niin tynesti kuin suinkin: — ihmisen jälki.

Hänen päässään välähti hänen tahtomattaan muisto Cooperin Sukkajalasta ja abrekeista ja katsellen ukon käynnin salaperäisyyttä hän ei tahtonut uskaltaa kysyä ja oli epätietoinen siitä vaarako vai metsästys aiheuttivat tuon salaperäisyyden.

— Eipähän, se on minun jälkeni, — vastasi yksinkertaisesti ukko ja osoitti ruohoa, jonka alla näkyi tuskin huomattavasti eläimen jälki.

Ukko läksi eteenpäin. Olenin ei jäänyt hänestä jällelle. Kulettuaan noin kaksikymmentä askelta ja painautuen alas, he tulivat tiheikköön, tuuhean päärynäpuun luo, jonka alla maa oli mustaa ja jossa oli tuoresta eläimen lantaa.

Viiniköynnöksen kietomana paikka oli katetun, kodikkaan, pimeän ja viileän huvimajan näköinen.

— Aamulla on ollut siinä, — huohtaen sanoi ukko: — näyttää makuusija hikiseltä, tuoreelta.

Yhtäkkiä kauhea rysähdys kuului metsästä noin kymmenen askeleen päässä heistä. Molemmat säpsähtivät ja tarttuivat pyssyihinsä, mutta ei mitään näkynyt; kuului vaan kuinka oksat taittuivat. Tasainen, nopea ravijuoksun kopse kuului hetken ajan, rysähteleminen muuttui töminäksi, joka yhä kauempana ja kauempana, laajempaan ja laajempaan kaikui äänettömässä metsässä. Jotain ikäänkuin repeytyi Oleninin sydämessä. Hän tarkasti tähysteli viheriää tiheikköä ja vilkaisi vihdoin ukkoon. Jeroshka-setä puristi pyssyä rintaansa vasten ja seiso liikkumatta, hänen lakkinsa oli taaksepäin heitetty, silmät paloivat tavattomin loistein ja auki oleva suu, josta tuikeina töröttivät mädänneet keltaiset hampaat, jähmettyi paikalleen.

— Sarvipäinen! — virkkoi hän. Ja toivotonna heittäen pyssynsä maahan alkoi tempoa harmaata partaansa. — Tässä seiso! Tieltä olisi pitänyt lähestyä sitä... Pöllö, pöllö! — ja hän kiukuissaan tarttui partaansa. — Pöllö, sika! — toisti hän, kovasti repien itseään parrasta. Metsän yllä sumussa ikäänkuin kiiri jotain; yhä kauempana ja kauempana, laajemmalta ja laajemmalta kumisi pakenevan hirven juoksu.

Vasta hämärissä Olenin palasi ukon kanssa, väsyneenä, nälissään ja väkevänä. Päivällinen oli valmis. Hän söi, joi ukon kanssa niin että hänen tuli lämmin ja hauska olla, ja meni rappusille. Taas silmien edessä kohosivat vuoret laskevassa auringossa. Taas ukko kertoi loppumattomia kertomuksiaan metsästyksestä, abrekeista, heiloista, huolettomasta uljaasta elämästä. Taas Marjana-kaunotar kulki sisään, ulos ja pihan yli. Paidan alla kuului kaunottaren voimakas, neitseellinen ruumis.

XX.

Seuraavana päivänä ei ukko ollut mukana ja Olenin meni yksin sille paikalle, missä oli ukon kanssa

säikäyttänyt hirven. Jottei tarvitsisi kiertää portin kautta, hän kiipesi kuten kaikki muutkin stanitsassa tekivät, piikkiaidan yli. Eikä hän ollut vielä ehtinyt irroittaa piikkejä, jotka olivat takertuneet hänen tsherkessitakkiinsa, kun hänen koiransa, joka juoksi edellä, säikäytti lentoon kaksi fasania. Tuskin hän oli päässyt orjantappurametsään, kun rupesi fasaneja joka askeleella lähtemään lentoon. (Ukko ei ollut näyttänyt hänelle eilen tätä paikkaa säästääkseen sen metsästyksen pyydyksellä). Olenin ampui fasaneja viisi kappaletta kahdellatoista laukauksella ja ryömiessään orjantappuroista niitä ottamaan uupui niin, että hiki virtanaan valui hänestä. Hän huusi koiran luokseen, laski hanat, pani pois luodit ja haulit ja huiskien sääskiä tsherkessitakkinsa hihalla, hiljalleen läksi kulkemaan eiliselle paikalle. Mutta oli mahdoton hillitä koiraa, joka aivan tien vierestä löysi jälkiä, ja hän ampui vielä pari fasania ja niiden vuoksi viiptyen hän vasta puolen päivän aikaan alkoi tulla eiliselle paikalle.

Päivä oli aivan kirkas, tyyni, kuuma. Aamun tuoreus oli metsästäkin nuutunut ja hyttyslaumat tarttuivat suorastaan liimana kasvoihin, selkään ja käsiin. Koira oli muuttunut mustasta tummanharmaaksi; sen selkä oli kokonaan sääskien peitossa. Tsherkessitakki, jonka läpi ne työnsivät pistimensä, tuli samanlaiseksi. Olenin oli valmis juoksemaan sääskiä pakoon; hänestä tuntui jo, ettei kesällä voikkaan asua stanitsassa. Hän läksi jo kotiinsa päin kulkemaan, mutta muisti sitten, että elettävä on ihmisten näinkin, päätti kestää ja alkoi antaa niiden rauhassa purra itseään. Ja merkillistä, keskipäiväksi tämä tunne tuli hänestä jo mieluisaksikin. Tuntuipa hänestä, että jollei olisi tätä joka puolelta ympäröivää hyttyskehää, tätä hyttystahdasta, joka käden alla siveltyi hikisille kasvoille, ja tätä rauhatonta kutkutusta yli koko ruumiin, niin tämä metsä hänen silmissään menettäisi luonteensa ja sulonsa. Nuo hyönteisparvet niin sopivat tähän villiin, miltei pilalle saakka rikkaaseen kasvullisuuteen, metsän täydeltä vilisevien nisäkkäiden ja lintujen loppumattomuuteen, tuohon tumman metsän vehreyteen, lemuavaan, kuumaan ilmaan, noihin sameavesisiin ojiin, joita kaikkialle imeytyi Terekistä ja jotka lirisivät jossain riippuvain lehtien alla, että hänelle kävi mieluisaksi juuri se, mikä ennen oli tuntunut kauhealta ja sietämättömältä. Kierrettyään sen paikan, jossa oli eilen tavannut otuksen, ja löytämättä mitään teki hänen mielensä levähtää. Aurinko paistoi kohtisuoraan metsän päältä ja sen säteet sattuivat aina suoraan hänen selkäänsä ja päähänsä, kun hän poikkesi aholle tai tielle. Seitsemän raskasta fasania painoi kipeästi hänen vyötäreitään. Hän etsi eiliset hirven jälet, tunkihe tiheikköön pensaan alle samaan paikkaan missä hirvi eilen oli maannut ja heittäytyi sen makuusijalle. Hän tarkasti ympärillään olevaa tummaa metsän vihannuutta, tarkasti hikistä paikkaa, eilistä lantaa, hirven polvien merkkiä, mustamultaista turvetta, jonka hirvi oli nyhtäissyt irti, ja eilisiä jälkiään. Hänen oli viileä ja mukava olla; hän ei ajatellut mitään eikä halunnut mitään. Ja yhtäkkiä häneen tuli ilman aihetta niin omituinen onnen ja kaiken rakastamisen tunne, että hän vanhaan lapsuudentapaansa rupesi tekemään ristimerkkiä ja kiittämään jotakuta. Hän havaitsi yhtäkkiä erityisen selvästi, että nyt minä, Dmitrij Olenin, kaikista muista eroava olento, makaan tässä yksin, Herra ties missä, sillä sijalla jolla hirvi on ollut, — vanha hirvi, kaunis, joka kenties ei ole koskaan nähnyt ihmistä, — ja sellaisessa paikassa, jossa ei koskaan kukaan ihminen ole istunut ajatellen tätä samaa. Istun ja ympärilläni on nuoria ja vanhoja puita ja yhden niistä kietovat syliinsä villin viiniköynnöksen lehdet; ympärilläni teuhaavat fasanit, ajaen toisiaan takaa, tuntien kenties surmattujen veljiensä hajun. Hän tunnusteli kädellään fasaneja, tarkasteli niitä ja pyyhki lämpimään vereen tahrautuneen kätensä tsherkessitakkiinsa. "Kenties shakalit vainuavat ja tyytymättömin naamoin pötkivät pois täältä päin; minun ympärilläni lentäen oksien välitse, jotka niistä näyttävät suurilta saarilta, surisee hyttysiä: yksi, kaksi, kolme, neljä, sata, tuhat, miljona hyttystä — ja ne kaikki jotain ja jostain syystä surisevat ympärilläni ja jokainen niistä on samallinen kaikista muista eroava Dmitrij Olenin, kuin minä itsekini." Hänen mielessään kuvastui selvästi, mitä sääsket ajattelivat ja surisivat. "Tänne, tänne, ystävät! Tässä on ketä voi syödä", surisevat ne ja käyvät häneen liimana kiinni. Ja hänelle selvisi, ettei hän ole mikään venäläinen aatelismies, Moskovan yhdistyksen jäsen, sen ja sen ystävä ja sukulainen, vaan yksinkertaisesti samanlainen sääski, tai samanlainen fasani, tai hirvi, kuin nekin, jotka nyt ovat hänen ympärillänsä. "Samoin kuin ne, kuin Jeroshka-setä, elän, kuolen. Ja totta on, mitä hän puhuu: ruoho vain kasvaa päällesi."

"Entä sitten, jos kasvaa ruoho? — ajatteli hän yhä. — Täytyy kuitenkin elää, täytyy olla onnellinen, sillä minä haluan vain yhtä — onnea. Sama mikä lienenkin: samanlainen eläin, kuin kaikki muutkin, joiden yli ruoho kasvaa, ja siinä kaikki, taikka kehys, johon on sovitettu osa ainoasta jumaluudesta, — joka tapauksessa on elettävä niin hyvin kuin suinkin. Kuinka sitten tulee elää tullakseen onnelliseksi, ja miksi minä en ole ennen ollut onnellinen?" Ja hän alkoi muistella kulunutta elämänsä ja hänen tuli inho itseään. Hän huomasi itsensä niin vaativaiseksi egoistiksi, vaikka oikeastaan häneltä ei itseltään puuttunut mitään. Ja yhä hän katseli ympärilleen lehtivihantaa, jonka lävitse valo pilkisti, laskevaa aurinkoa ja kirkasta taivasta — ja tunsu yhä itsensä yhtä onnelliseksi kuin ennenkin. "Mistä olen onnellinen, ja mitä varten olen tähän saakka elänyt? — ajatteli hän. — Miten olen ollut vaativainen itseäni kohtaan, miten paljon suunnitellut, enkä ole itselleni tehnyt muuta kuin häpeätä ja surua! Ja nyt en onneen tarvitse mitään!" Ja yhtäkkiä hänelle ikäänkuin avautui uusi maailma. "Mikä on onni, — sanoi hän itselleen: — onni on siinä, että elää toisten hyväksi. Ja se on selvä. Ihmiseen on pantu onnen tarve, — siis on se oikeutettu. Tyydyttämällä sitä itsekkäästi, se on, hakemalla itselleen rikkauksia, mainetta, elämän mukavuutta, rakkautta, voivat asianhaarat muodostua sellaisiksi, että onkin mahdoton tyydyttää noita haluja. Siis nämä halut ovat laittomia, vaan onnen tarve ei ole laitton. Mitä haluja voidaan aina

tyydyttää ulkonaisista edellytyksistä huolimatta, mitä? — Rakkautta, uhrautuvaisuutta!" Hän niin riemastui ja innostui tämän löydettyään, tämän, kuten hänestä näytti, uuden totuuden, että hyppäsi pystyyn ja kärsimättömästi alkoi etsiä kenen hyväksi heti paikalla voisi uhrautua, kenelle tehdä hyvää, ketä rakastaa. "Emmehän itsellemme tarvitse mitään, — hän ajatteli yhä, — miksi emme eläisi toisten hyväksi?" Hän otti pyssyn ja aikoen heti paikalla palata kotiinsa, pohtiakseen lopullisesti kaikkea tätä ja löytääkseen tilaisuuden tehdä hyvää, tuli pois vesakosta. Päästyään aholle hän katsahti ympärilleen: aurinkoa ei enää näkynyt puiden latvain takaa; ilma viileni ja seutu näytti hänestä aivan tuntemattomalta eikä sen seudun näköiseltä, joka ympäröi stanitsaa. Kaikki muuttui äkkiä, sekä sää että metsän luonne: taivas vetäytyi pilviin, tuuli humisi puiden latvoissa, ympärillä näkyi vain kaislikkoa ja yli-ikäistä ryteikkömetsää. Hän rupesi huutamaan koiraansa, joka oli juossut hänen luotaan jotain otusta ajaen ja hänen äänensä kaikui takaisin onttona. Ja yhtäkkiä hänen tuli kauhean paha olla. Hän alkoi pelätä. Tuli mieleen abrekit, tapot, joista hänelle oli kerrottu, ja hän odotti: nyt juuri hyökkää joka pensaasta tshetsheni, ja hänen täytyy puolustaa elämätään ja... kuolla tai olla raukka. Hän muisteli myös Jumalaa ja tulevaista elämää — hän ei ollut tällä tavoin kaukaan aikaan muistellut. Ja joka puolella oli tuo synkkä, ankara, villi luonto. "Kannattaako sinun elää itseäsi varten, — ajatteli hän, — kun tuossa hetkessä kuolet ja kuolet tekemättä mitään hyvää ja kenenkään saamatta kuolematasi tietää?" Hän kulki sitä suuntaa, missä luuli stanitsan olevan. Metsästystä hän ei enää ajatellut, tunsu tappavaa väsymystä ja erittäin tutkivasti, melkein kauhun vallassa, katseli jokaista pensasta ja puuta luullen joka hetki surman tulevan. Kierrettyään jotensakin kauan, hän saapui ojalalle, jossa juoksi hietaista, kylmää vettä Terekistä ja ollakseen enää eksymättä, päätti kulkea pitkin sen vartta. Hän kulki tietämättä itse minne oja hänet veisi. Äkkiä hänen takanaan kaislat risahtivat. Hän vavahti ja tarttui pyssyynsä. Hän häpesi, — hengästynyt koira läähättäen syöksyi ojan kylmään veteen ja rupesi sitä latkimaan.

Hän joi sen kanssa yhdessä ja lähti siihen suuntaan, minne koira vei, olettaen, että se johtaa hänet stanitsaan. Mutta vaikka koira oli mukana, tuntui hänestä kaikki ympäröivä vielä synkemmältä. Metsä pimeni, tuuli yhä voimakkaammin ja voimakkaammin riehui vanhojen, katkenneiden puiden latvoissa. Joitakin suuria lintuja kierteli kirkuen näissä puissa olevia pesiä. Kasvullisuus köyhtyi, yhä useammin tuli vastaan suhajavaa kaislikkoa ja paljaita hiekkaketoja, eläinten jälkien kirjailemia. Tuulen ulvontaan yhtyi vielä jokin ikävä, yksitoikkoinen humu. Mieli kävi yleensä synkeäksi. Hän koetteli takaa kädellään fasaneja, ja yksi oli poissa. Fasani oli päässyt irti ja pudonnut, ja vain verinen kaula ja pää töröttivät vyössä. Hänestä oli nyt kauheampaa kuin koskaan. Hän alkoi rukoilla Jumalaa ja pelkäsi vain sitä, että kuolee tekemättä mitään hyvää ja kaunista; ja hänen teki niin mieli elää, elää, suorittaakseen uhrautumisen urotyön.

XXI.

Yhtäkkiä oli kuin aurinko olisi hänen sieluunsa paistanut. Hän kuuli venäjänkielistä puhetta, kuuli Terekin nopean ja tasaäänisen juoksun, ja pari askelta astuttuaan hänen eteensä avautui ruskea, liikkuva joen pinta, tummanruskea, märkä hiekka rannoilla ja särkänkeillä, kaukainen aro, aseman vahtitorni, joka pisti esiin veden pinnan yli, satuloitu hevonen, joka kulki orjanruoskopensaissa etujalat ja toinen takajalka kytkettyinä yhteen, ja vuoret. Punainen aurinko pisti hetkeksi esiin päänsä ukkospilven takaa ja viimeisillä säteillään iloisesti paistoi jokeen, kaislikkoon, vahtitorniin ja kasakkoihin, jotka olivat ryhmässä ja joiden joukosta Lukashka ehdottomasti uljaalla muodollaan herätti Oleninin huomiota.

Olenin tunsu taas, ilman mitään havaittavaa syytä, olevansa täysin onnellinen. Hän oli tullut Nizhne-Prototskijn vahtipaikalle, Terekin rannalle, jonka vastapäätä joen tuolla puolen oli rauhallinen nomadikylä. Hän tervehti kasakoita, mutta kun ei vielä löytänyt syytä kellekään tehdä hyvää, meni tupaan. Eikä tuvassakaan ilmaantunut siihen tilaisuutta. Kasakat ottivat hänet kylmästi vastaan. Hän meni savimajaan ja sytytti paperossin. Kasakat loivat vähän huomiota Oleniin, ensiksikin siksi, että hän poltti paperossia, toiseksi siksi, että heillä oli muuta huvia tänä iltana. Vuorilta oli tullut vakooja ja sodanhaluisia tshetshenejä, surmatun abrekin sukulaisia, ruumista lunastamaan. Odotettiin stanitsasta kasakkapäällyskuntaa. Surmatun veli, pitkä, solakka mies, jolla oli siistiksi ajettu ja punaiseksi värjätty parta, oli repaleisesta tsherkessitakistaan ja rikkinäisestä korkeasta lakistaan huolimatta tyyntä ja juhlallinen kuin tsaari. Hänen kasvonsa olivat hyvin surmatun abrekin näköiset. Hän ei edes viitsinyt katsoa kehenkään, ei kertaakaan vilkaissut vainajaan, istui siimeksessä kyykyssä, vain syljeskeli ja poltti piippua ja väliin päästi muutamia kärkeviä kurkkuääniä, joita hänen seuralaisensa kunnioittavasti kuunteli. Saattoi huomata, että hän oli dzhigitti, joka oli nähnyt, eikä vain kerran, venäläisiä aivan toisissa olosuhteissa ja ettei mikään venäläisissä voinut herättää hänen mielenkiintoaan, vielä vähemmän ihmettelyään. Olenin oli menemäisillään vainajan luo ja rupesi sitä katselemaan, mutta sen

veli, tyynen halveksivasti katsahtaen kulmakarvojen yläpuolelle Oleninia, lyhyesti ja vihaisesti sanoi jotain. Vakoilija kiiruhti peittämään tsherkessitakilla vainajan kasvot. Oleninia kummastutti dzhigitin kasvojen ilmeen majestetisuus ja ankaruus; hän oli rupeamaisillaan puheisiin tämän kanssa ja aikoi kysyä mistä kylästä hän oli, mutta tshetsheni hiukan vilkaisi häneen, halveksivasti sylkäisi ja kääntyi pois. Olenin oli niin ihmeissään, kun vuorelainen ei hänestä välittänyt, että selitti itselleen tämän välinpitämättömyyden vain tyhmyydeksi tai kielen taitamattomuudeksi. Hän kääntyi hänen toverinsa puoleen. Toveri, vakoilija ja tulkki, oli myös repaleissa, mutta musta- eikä punatukkainen, ketterä, hampaat ihan valkeat ja silmät loistavan mustat. Vakoilija mielellään antautui keskusteluun ja pyysi paperossia.

— Niitä on viisi veljeä — kertoi vakoilija virheellisellä puolivenäläisellä kielellään: — nyt jo tämä kolmas veljeä venäläiset lyö, vain kaksi on jäänyt; hän on dzhigitti, oikein dzhigitti! — puhui vakoilija, osoittaen tshetsheniä. — Kun Achmet-kaani (niin kutsuttiin abrekki-vainajaa) sai surmansa, istui hän toisella puolen kaislikossa; hän näki kaikki, kuinka pantiin purteen ja kuinka vietiin rannalle. Hän istui yöhön saakka; tahtoi ampua ukon, vaan toiset eivät sallineet.

Lukashka meni keskustelevien luo ja istuutui heidän viereensä.

— Mistä kylästä? — kysyi hän.

— Tuolta, noilta vuorilta, — vastasi vakoilija, osoittaen Terekin takana vaaleansinertävää sumuista rotkoa: — Tiedätkö Sujuk-sun? Noin kymmenen virstaa sen takana.

— Tunnetko Sujuk-sussa Girei-kaanin? — kysyi Lukashka, huomattavasti ylpeänä tästä tuttavuudestaan: — minun toverini.

— Minun naapurini, — vastasi vakoilija.

— Siinä mies on! — ja Lukashka, hyvin innostuneena, sen näki, alkoi puhua tataria tulkin kanssa.

Pian saapui sotnikka (sadan miehen johtaja) ja stanitsan päällikkö, kaksi kasakkaa seurueenaan. Sotnikka, uusia kasakkaupseereja, tervehti kasakoita; mutta hänelle ei huutanut kukaan vastaukseksi kuten jalkaväessä: "toivomme terveyttä, teidän jalosukuisuutenne!" ja vain yksinkertaisesti kumartaen vastasi hänelle joku. Muutamat, Lukashka niiden mukana, nousivat ja ojentausivat suoriksi. Aliupseeri ilmoitti, että kaikki oli vartiopaikalla järjestyksessä. Tämä kaikki tuntui Oleninista naurettavalta; aivan kuin nämä kasakat olisivat näyttelleet jalkaväen sotamiestä. Mutta muodollisuus siirtyi pian välittömäksi suhteeksi; ja sotnikka, joka oli samallinen sukkela kasakka kuin muutkin, alkoi puhua vilkkaasti tataria tulkin kanssa. Kirjoitettiin jokin paperi, annettiin tulkkille, otettiin häneltä maksu ja mentiin ruumiin luo.

— Kuka teistä on Luka Gavrilov? — virkkoi sotnikka. Lukashka otti lakin päästään ja meni lähemmäksi.

— Sinusta olen lähettänyt raportin rykmentin komentajalle. Miten käy, en tiedä: kirjoitin pyynnön rististä, — aliupseeriksi on aikaista. Oletko lukutaitoinen?

— En ollenkaan.

— Vaan oletpa kerrassaan uljas mies! — sanoi sotnikka näyttellen yhä päällikköä. — Pane lakki päähäsi. Mitä Gavriloveja hän on... Leveänpö, vai?

— Veljenpoika, — vastasi aliupseeri.

— Tiedän, tiedän. No, käsiksi miehet, auttakaapa heitä, — kääntyi hän kasakkain puoleen.

Lukashkan kasvot loistivat pelkkää riemua ja näyttivät tavallista kauniimmilta. Mentyyään aliupseerin luota ja pantuaan lakin päähänsä, hän taas istuutui Oleninin viereen.

Kun ruumis oli kannettu purteen, meni tshetshenin veli rantaan. Kasakat vaistomaisesti väistyivät sivulle antaakseen tietä hänelle. Hän työnsi voimakkaasti jalallaan veneen rannasta ja hyppäsi siihen. Silloin hän ensi kerran, sen huomasi Olenin, nopein katsein vilkaisi kaikkiin kasakkoihin, ja taas kysyi äkisti jotain toveriltaan. Toveri vastasi jotain ja osoitti Lukashkaa. Tshetsheni katsahti häneen ja hitaasti kääntyen pois rupesi katsomaan toista rantaa. Ei viha, vaan kylmä ylenkatse kuvastui tuossa katseessa. Hän sanoi vielä jotain.

— Mitä hän sanoi? — kysyi Olenin liukaskieliseltä tulkilta.

— Teitä meitä lyö, meitä teitä mukuroi. Kaikki yksi pörölorö, — sanoi vakoilija nähtävästi viekastellen, naurahti virnistäen valkein hampain ja hyppäsi purteen.

Vainajan veli istui liikkumatta ja kiinteästi katseli toista rantaa. Hän niin vihasi ja halveksi, ettei hän

edes ollut mistään utelias. Vakoilija, seisoen purren nenässä ja siirtäen airon milloin toiselle, milloin toiselle puolelle, ohjasi taitavasti ja puhui lakkaamatta. Viistoon halkaisten virran tuli pursi yhä pienemmäksi ja pienemmäksi, äänet enää tuskin kuuluivat ja vain näkyi, kuinka he vihdoinkin laskivat rantaan, jossa heidän hevosensa olivat. He kantoivat ruumiin sinne. Vaikka hevonen painon alla rusahti, pantiin ruumis satulan yli poikittain, noustiin hevosten selkään ja käyden ajettiin nomadikylän ohitse, josta joukko väkeä tuli katsomaan heitä. Tällä puolen olevat kasakat olivat erittäin tyytyväisiä ja iloisia. Kaikkialta kuului naurua ja pilaa. Sotnikka ja stanitsanpäällikkö menivät vierailulle savihökkeliin. Lukashka iloisin kasvoin, joille hän koetti huolellisesti antaa arvokkaan ilmeen, istui Oleninin vieressä kyynärpäät polvia vasten ja vuoli keppiä.

— Miksi tupakoitte? — sanoi hän aivan kuin olisi ollut utelias: — maistuuko hyvältä?

Hän sanoi sen nähtävästi ainoastaan siitä syystä, että oli huomannut, kuinka Oleninin oli nolo olla kun oli niin yksin kasakkain parissa.

— Olen tottunut siihen, — vastasi Olenin; — entä sitten?

— Hm... Jospa meikäläinen rupeaisi polttamaan — paha perisi! Tuollahan vuoret eivät ole kaukana, — sanoi Lukashka osoittaen rotkoa, — vaan sinne ei pääse!... Mitenkäs te menette yksin kotiin, pimeää on? Tulen saattamaan, jos haluatte, — sanoi Lukashka: — pyytäkää lupa aliupseerilta.

"Miten uljas poika!" ajatteli Olenin, katsellen kasakan iloisia kasvoja. Hän muisti Marjankaa ja suutelon, jonka oli salaa kuullut portin takaa, ja hänen tuli sääli Lukashkaa, sääli hänen sivistymättömyyttään. "Mikä typeryyttä ja sotku, — ajatteli hän: — ihminen on tappanut toisen — ja on onnellinen, tyytyväinen, kuin olisi tehnyt mitä kauneimman teon. Eikö tosiaankaan mikään sano hänelle, ettei siinä ole syytä suureen iloon, — ettei onni ole tappamisessa, vaan uhrautumisessa?"

— Ei ole sinun nyt hyvä joutua hänen kynsiinsä, veli, — sanoi yksi kasakoista, joka oli ollut saattamassa purrelle, kääntyen Lukashkaan: — kuulitko, miten kyseli sinua?

Lukashka nosti päätään.

— Niin ristipoika? — kysyi Lukashka, tarkoittaen sillä sanalla tshetsheniä.

— Ristipoika ei nouse vaan punatukkainen, ristiveli.

— Kiittäköön Jumalaa, että itse pääsi eheänä, — sanoi Lukashka nauraen.

— Mistä sinä olet iloissasi? — kysyi Olenin Lukashkalta. — Jospa sinun veljesi olisi tapettu, olisitkohan sinä iloinen?

Kasakan silmät nauroivat kun ne katselivat Oleninia. Hän näytti ymmärtäneen kaiken, mitä tämä tahtoi sanoa hänelle, mutta oli semmoisten mietelmien yläpuolella.

— Entä sitten? Käyhän niinkin. Eikö sitten meidän miehiä tapeta?

XXII.

Sotnikka ja stanitsan päällikkö olivat lähteneet pois, ja tuottaakseen iloa Lukashkalle ja päästäkseen kulkemasta yksin pimeässä metsässä pyysi Olenin lomaa Lukashkalle ja aliupseeri antoi. Olenin arveli, että Lukashka tahtoi tavata Marjankaa, ja oli iloissaan muutenkin tuon hauskan näköisen ja puheliaan kasakan seurasta. Lukashka ja Marjanka tahtomattakin yhtyivät hänen mielikuvituksessaan ja hänestä oli hupaista ajatella heitä. "Hän rakastaa Marjanaa, — ajatteli itseksensä Olenin, — vaan minäpä voisin rakastaa tyttöä". Ja jokin voimakas ja hänelle uusi hetyksen tunne piti häntä vallassaan, kun he kulkivat pimeätä metsää pitkin kotiin. Lukashkan mieli oli myös iloinen. Jotain rakkauden kaltaista tuntui olevan näiden kahden niin erilaisen nuoren miehen välillä. Joka kerta, kun he katsoivat toisiinsa, teki heidän mieli nauraa.

— Mistä portista sinä? — kysyi Olenin.

— Keskimäisestä. Mutta minä saatan teidät suolle saakka. Siellä ei ole enää mitään pelättävää.

Olenin naurahti.

— Minäkö pelkäisin? Saat mennä takaisin, paljon kiitoksia. Menen yksin loppumatkan.

— Ei tarvitse! Mihinkä mulla on hätä? Kyllä te pelkäätte. Mekin pelkäämme, — sanoi Lukashka, nauraen hänkin ja tynnyttäen Oleninin itserakkautta.

— Tule minun luokseni. Juttelemme, ryypäämme ja aamulla lähdet.

— Eikö mulla ole sijaa missä yhden yön nukkuu? — naurahti Lukashka, — vaan aliupseerikin pyysi tulemaan.

— Minä kuulin eilen kun sinä lauloit ja näinkin sinut.

— Kaikki ihmiset... — Ja Luka heilutti päätään.

— Niin, sinä menet naimisiin, niinhän? — kysyi Olenin.

— Äiti tahtoisi naittaa. Vaan ei ole vielä hevostakaan.

— Sinä et ole rintamakasakka?

— Mitenpä minä? Vasta olen otettu. Ei ole vielä hevosta, eikä ole mistä saisi. Sentähden eivät naitakaan.

— Paljonko hevonen maksaa?

— Kaupitsivat tuonnoin joen takana yhtä, niin kuuttakymmentä ruplaakaan eivät tahtoneet, ja hevonen oli nogajilainen.

— Tuletko minulle drabantiksi (sotaretkeltä drabantti on tavallaan lähetti, käskyläinen, joita annetaan upseereille)? Minä toimitan sinulle kaikki ja lahjoitan hevosen, — sanoi Olenin äkkiä. — Ihan totta. Minulla on kaksi, minä en tarvitse.

— Miten ette tarvitse? — nauraen sanoi Lukashka. — Mitäs te lahjoittelemaan? Kun vaurastumme, niin saadaan se Luojan avulla.

— Ihan totta! Vai etkö rupea drabantiksi? — sanoi Olenin iloiten siitä, että hänen oli juolahtanut päähän lahjoittaa hevonen Lukashkalle. Hänestä tuntui kuitenkin jostain syystä nololta ja pahalta. Hän etsi, eikä tiennyt mitä sanoisi.

Lukashka keskeytti vaitiolon ensiksi.

— Onko teillä Venäjällä oma talo? — kysyi hän.

Olenin ei voinut pidäytyä kertomasta, ettei hänellä ole ainoastaan yksi talo, vaan on useampiakin taloja.

— Hyvä talo? suurempi kuin meidän? — kysyi Lukashka hyvänsävyisästi.

— Paljon suurempi, kymmenen kertaa, kolmikerroksinen, — kertoi Olenin.

— Entäpä hevosia, onko semmoisia kuin meillä?

— Minulla on sata päätä hevosia, kolmesataa, neljäsataa ruplaa kappale, — vaan ei semmoisia kuin teidän. Hopeassa kolmesataa! Juoksijoita, ajattele... Sittenkin pidän näistä enemmän.

— Mitenkä te tulitte tänne, omasta tahdosta vaiko pakosta? — kysyi Lukashka ikäänkuin pilaa tehden koko ajan. — Tässä, katsokaas, te eksyitte, — lisäsi hän, osoittaen tietä, jonka ohi he kulkivat: — teidän olisi pitänyt kääntyä oikeaan.

— Muuten vaan; omasta tahdosta, — vastasi Olenin: — teki mieli katsella teidän seutujanne ja olla sotaretkillä.

— Sotaan lähtisin nyt, — sanoi Luka. — Kuulkaas, shakalit ulvovat, — lisäsi hän kuunnellen.

— Mutta eikö sinua peloita kun olet tappanut ihmisen? — kysyi Olenin.

— Sitäkö minä pelkäisin... Sotaan minä lähtisin! — toisti Lukashka.
— Tekee niin mieli, tekee niin niin mieli...

— Ehkä menemme yhdessä. Meidän komppaniamme lähtee ennen pyhiä ja teidän sotnjanne myös.

— Ja mikä halu teillä oli tänne tulla! Talo on, hevosia ja palvelijoita. Minäpä vain hurjailisin ja hurjailisin. Mikä on teidän arvonne.

— Minä olen junkkari ja nyt olen pääsemässä upseeriksi.

— No, jos ette liikaa puhu, että teillä on semmoiset olot, niin en minä kotoa minnekään matkustaisi. Enkä minä nytkään lähtisi pois minnekään. Onko hyvä olla täällä?

— On, hyvin hyvä, — sanoi Olenin.

Oli jo aivan pimeä, kun he näin keskustellen lähestyivät stanitsaa. Vielä ympäröi heitä metsän synkkä pimeys. Tuuli ulvoi korkealla latvoissa. Oli kuin shakalit olisivat ruvenneet yhtäkkiä niiden vieressä ulvomaan, hohottamaan ja itkemään, mutta edestäpäin stanitsasta kuului jo naisen puhetta, koiran haukuntaa, majojen sivut eroittausivat selvästi, tulet tuikkivat ja tuntui hajua, kizjakin savun erikoista hajua. Erityisesti tänä iltana tuntui Oleninista siltä, että tuossa stanitsassa oli hänen kotinsa, hänen perheensä, koko hänen onnensa ja ettei hän ole koskaan muualla ollut eikä tule olemaan kuin tuossa stanitsassa. Hän niin rakasti tänä iltana kaikkia, etenkin Lukashkaa! Päästyään kotiin Olenin, Lukashkan suureksi hämmästykseksi, itse toi tallista Groznajassa ostamansa hevosen, — ei sitä, jolla itse aina oli matkustanut, — vaan toisen, ei ollenkaan huonon vaikkakaan ei enää nuoren hevosen, ja antoi sen hänelle.

— Mitä varten te minulle lahjoitate? — sanoi Lukashka: — enhän minä ole tehnyt teille vielä mitään hyvää.

— Usko pois, minulle se ei merkitse mitään, — vastasi Olenin: — ota! Sinä voit lahjoittaa minulle sitten jotain... Sitten lähemme sotaretkelle.

Luka tuli hämilleen.

— No, mitä tämä nyt on? Vähänkö se hevonen maksaa? — puhui hän, katsomatta hevoseen.

— Ota pois, ota! Jos et ota niin sinä pahoitat minua. Vanjusha, taluta hänelle harmaa.

Lukashka tarttui suitsiin.

— No, suuret kiitokset. Tulipa se arvaamatta, aavistamatta.

Olenin oli onnellinen kuin kaksitoistavuotias poika.

— Sido se tähän. Se on hyvä hevonen, minä ostin sen Groznajassa, ja laukkaa vietävästi. Vanjusha, tuo meille tshihiriä. Mennään majaan.

Tuotiin viiniä. Lukashka istuutui ja otti pikarin.

— Jos Jumala suo niin palkitsen teidät, — sanoi hän juoden pohjaan viinin. — Mikä sinun nimesi on.

— Dmitrij Andreitsh.

— No, Mitrij Andreitsh, Jumala sinut palkitkoon! Me olemme ystäviä. Tule joskus meillä käymään! Vaikka emme olekkaan rikkaita, vaan kun ollaan ystäviä, niin kestitsemme. Minä sanon äidillekin, jos mitä puuttuu, kaimakkia tai viinirypäleitä... Jos taas asemalle tulet, niin teen mitä käsket — metsälle, joen yli, minne tahansa. Kun äskettäin tapoin semmoisen metsäsian ettei maailmassa! Ja kasakoille jakelin, muuten olisin sinulle tuonut.

— Hyvä, kiitoksia. Älä vaan pane valjaisiin sitä, sillä ei ole ajettu.

— Mitä siitä valjaisiin! Vielä yksi asia, — sanoi Lukashka painaen päätään alemmaksi: — jos tahdot, minulla on kumppani, Girei-kaani; käski piilottaamaan tien viereen, joka tulee vuorilta; niin yhdessä lähemme, minä en sinua ilmaise, olen sinun vartiasi.

— Mennään, mennään joskus!

Lukashka näytti kokonaan tyyntyneen ja käsittäneen Oleninin suhteen häneen. Hänen tyyneytensä ja käytöksensä yksinkertaisuus ihmetytti Oleninia, eikä ollut oikein hänen mieleensä. He juttelivat kauvan, ja Lukashka läksi hänen luotaan vasta myöhään, selvänä, (hän ei ollut koskaan juovuksissa), vaikka olikin paljon ryypännyt, puristaen Oleninin kättä.

Olenin katsoi ikkunasta nähdäkseen, mitä hän aikoi tehdä lähdettyään hänen luotaan. Lukashka kulki hiljaan, pää alas vaipuneena. Talutettuaan sitten hevosensa portin taakse, hän äkkiä ravisti päätään, kuin kissa hyppäsi sen selkään, tarttui suitsiin ja hihkaisten antoi kiitää pitkin katua. Olenin arveli, että

hän menee iloaan Marjankalle jakamaan; mutta vaikka Luka ei tehnyt niin oli hänen mielensä niin iloinen kuin olla voi. Hän iloitsi kuin pieni poika eikä voinut olla kertomatta Vanjushalle, että oli lahjoittanut hevosen Lukalle, vieläpä miksi oli lahjoittanut ja koko uuden teoriansa onnesta. Vanjusha ei hyväksynyt sitä teoriaa ja ilmoitti että *larzhang ilniaapaa*[17] ja siksi se kaikki oli tyhmää.

Lukashka poikkesi kotiinsa, hyppäsi hevosen selästä ja antoi sen äidilleen käskien että se päästettäisiin kasakkain hevoslaumaan; itsensä piti hänen vielä samana yönä palata asemalle. Mykkä otti viedäkseen hevosen ja merkeillä näytti, että jos hän tapaa miehen, joka hevosen lahjoitti, niin kumartaa hänelle maahan asti. Eukko vain puisti päätään pojan kertomukselle ja mielessään vakuutteli, että poika oli varastanut hevosen, ja siksi käski mykän viedä hevosen laumaan jo ennen päivän nousua.

Lukashka meni yksin asemalle ja lakkaamatta mietiskeli Oleninin tekoa. Vaikk'ei hevonen ollutkaan hyvä hänen mielestään, maksoi se kuitenkin vähintään neljäkymmentä ruplaa, ja Lukashka oli lahjasta hyvin hyvillään. Mutta miksi tämä lahja oli annettu, sitä hän ei voinut käsittää, eikä siksi tuntenut pienintäkään kiitollisuuden tunnetta. Päinvastoin hänen päässään kierteli epäselvää epäluuloa junkkarin aikeiden huonoudesta. Mitä nuo aiheet olivat hän ei voinut tehdä itselleen selväksi, mutta myös siihen uskoon jääminen, että tuntematon mies, vain hyvästä sydäimestä, ilman mitään syytä, lahjoittaisi hänelle neljänkymmenen ruplan hevosen, tuntui hänestä mahdottomalta. Jos olisi ollut juovuksissa, niin kävisi sitä vielä ymmärtäminen: tahtoi olla reima mies. Mutta junkkari oli selvällä päällä ja siksi varmaan tahtoi lahjoa hänet johonkin huonoon tekoon. "No, älä luule! — ajatteli Lukashka: — hevonen on minun, ja sittenpä hän nähdään. Pidän minä silmäni auki. Kuka pettää ja kuka petetään, se sitten nähdään!" ajatteli hän tuntien tarvetta olla varuillaan Oleninin suhteen ja siksi koettaen synnyttää itsessään pahansuopaa tunnetta häneen. Hän ei kellekään kertonut, kuinka oli saanut hevosen. Toisille kertoi ostaneensa; toisista suoriutui välttelevin vastauksin. Mutta stanitsassa saatiin totuus pian tietää. Lukashkan äiti, Marjana, Ilja Vasiljevitsh ja muut kasakat, jotka saivat kuulla Oleninin ilman aikojaan antamasta lahjasta, tulivat ymmälle ja alkoivat varoa junkkaria. Tästä pelosta huolimatta tuo teko herätti heissä suurta kunnioitusta Oleninin *vaatimattomuuteen* ja rikkauteen.

— Kuule, viidenkymmenen ruplan hevosen työnsi Lukashkalle junkkeri, joka asuu Ilja Vasiljevitshin luona, — puhui eräs. — Rikas!

— Olen kuullut, — vastasi toinen syvämietteisesti. — Varmaan on tehnyt jotain hyvää hänelle. Katsotaan, katsotaan, mikä siitä tulee. Mikä onni Riuhtaisijalle!

— On niillä juonensa, noilla junkkereilla, hitto vie! — puhui kolmas. — Nurkan alle tulen pistää taikka muuta...

XXIII.

Oleninin elämä kulki yksitoikkoisesti, tasaisesti. Päälystön ja toverien kanssa hänellä oli vähän tekemistä. Rikkaan junkkarin asema Kaukasiassa on erittäin edullinen tässä suhteessa. Töihin ja harjoituksiin opettamaan häntä ei lähetetty. Hänen sotaretkensä vuoksi oli ehdotettu hänen upseeriksi koroittamistaan ja siihen saakka hän oli saanut jäädä rauhaan. Upseerit pitivät häntä ylimysmielisenä ja siksi noudattivat arvokkuutta käytöksessään häntä kohtaan. Korttipeli ja upseerijuomingit lauluineen, joista hän oli osastossaan saanut kokemusta, eivät tuntuneet hänestä houkuttelevilta, ja hän puolestaan myös vetäytyi pois upseerien seurasta ja upseeri-elämästä stanitsassa. Upseeri-elämällä stanitsoissa on jo kauan ollut määrätty muotonsa. Kuten jokainen junkkari tai upseeri linnaväessä säännöllisesti juo portteria, pelaa shtossia, kiistelee sotaretkipalkinnoista, niin hän stanitsassa säännöllisesti juo talonväen kanssa tshihiriä, kestitsee tyttöjä makeisilla ja hunajalla, liehittelee kasakattaria, joihin rakastuu ja joita jotkut ovat ottaneet vaimokseenkin. Olenin oli aina elänyt omaa elämätään ja sileäksi tehtyihin teihin oli hänellä luontainen vastenmielisyys. Eikä hän täälläkään kulkenut kaukasialaisen upseerin sileäksi polettua raidetta.

Ihan itsestään kävi niin että hän heräsi juuri päivän valjetessa. Juotuaan teetä ja ihastuixin katseltuaan rappusiltaan vuoria, aamua ja Marjankaa, hän puki ylleen rikkinäisen härännahkatakkin, liotetut jalkineet, joissa oli pelkästään pohjat, pani vyölleen tikarin, otti pyssyn, evästä ja tupakkaa varten laukun, kutsui koiran ja läksi noin kuudetta käydessä aamulla stanitsan takaiseen metsään. Noin seitsemättä käydessä illalla hän palasi väsyksissä, nälissään, viisi-kuusi asania vyöllä, välistä nelijalkainen otus mukanaan, eväs- ja paperossipussi koskemattomana. Jos ajatukset päässä olisivat olleet samalla lailla järjestetyt kuin paperossit pussissa, niin olisi voinut nähdä, ettei siinä koko noina neljänätoista tuntina ainoakaan ajatus ollut liikkunut. Hän tuli kotiin henkisesti virkeänä, voimakkaana

ja tuntien täyttä onnea. Hän ei olisi saattanut sanoa mitä oli koko tuon ajan ajatellut: oikeastaan ei ajatuksia, eikä muistoja, eikä unelmia kulkenut hänen päässään, vaan palasia niistä kaikista. Jos hän havahtuu kysymään mitä nyt ajatteli, niin hän tapaa itsensä joko kasakkana, joka on työssä puutarhoissa kasakka-vaimonsa kanssa, tai abrekkinä vuorilla, tai metsäsikana, joka juoksee juuri häntä pakoon. Ja koko ajan hän kuuntelee, katselee ympärilleen ja odottaa fasia, metsäsikaa tai hirveä.

Iltasin istuu ihan ehdottomasti hänen luonaan Jeroshka-setä. Vanjusha noutaa kahdeksannella vedroota tshihiriä, ja he tarinoivat hiljaan, juovat kylläkseen ja eroavat makuulle tyytyväisenä kumpikin. Huomiseksi taas metsästys, taas terve väsymys, tarinan kuluessa taas samallinen juonti, ja taas he ovat onnellisia. Välistä hän pyhänä tai lomapäivänä oli koko päivän kotona. Silloin oli parhaana ajanvietteenä Marjanka, jonka jokaista liikettä hän, itse sitä huomaamatta, ahneesti seurasi ikkunoistaan tai rappusiltaan. Hän katseli Marjanaa ja rakasti häntä, niin tuntui hänestä, samoin kuin rakasti vuorten ja taivaan kauneutta, eikä hän aikonut ruveta mihinkään suhteisiin häneen. Hänestä tuntui, ettei hänen ja Marjanan välille saata tulla sitä suhdetta, joka on mahdollinen tuon tytön ja Lukashka-kasakan välillä, vielä vähemmin sitä, joka on mahdollinen rikkaan upseerin ja kasakkatytön välillä. Hänestä tuntui, että jos hän koettaisi tehdä sitä, mitä hänen toverinsa tekivät, niin hän vaihtaisi koko nautintonsa, joka oli hänellä tarkastelusta, suunnattomiin kärsimyksiin, pettymyksiin ja katumuksiin. Sitä paitsi suhteessaan tähän tyttöön hän oli jo tehnyt uhrautumisen urotyön, joka oli tuottanut hänelle niin paljon nautintoa; mutta ennen kaikkea hän jotenkuten pelkäsi Marjankaa eikä millään ehdolla olisi suostunut sanomaan hänelle sanaakaan leikillistä rakkautta.

Kerran kesällä Olenin ei mennyt metsälle vaan istui kotona. Aivan odottamatta tuli hänen luokseen hänen moskovalainen tuttavansa, hyvin nuori mies, jonka hän oli tavannut hienossa maailmassa.

— Ah, mon cher, rakkaani, miten riemastuin kuullessani, että te olette täällä! — aloitti hän moskovalais-ranskalaisella kielellä ja jatkoi samaan suuntaan, höystäen puhettaan ranskalaisilla sanoilla. — Minulle sanottiin: "Olenin". Mikä Olenin? Minä niin tulini iloiseksi... Niin siis johti kohtalo näkemään. No miten te, mitä ja minkä tähden?

Ja ruhtinas Beletskij kertoi koko historiansa: kuinka hän oli astunut toistaiseksi tähän rykmenttiin, kuinka ylipäällikkö oli tehnyt hänet adjutantiksi ja miten hän sotaretken jälkeen menee hänen palvelukseensa, vaikka se ei ollenkaan huvita häntä.

— Kun kerran palvelee täällä, tässä korvessa, täytyy ainakin hankkia kieri... risti... titteli... ylennys kaartiin. Se on kaikki välttämätöntä, jos kohta ei minulle, niin sukulaisille, tuttaville. Ruhtinas otti minut hyvin hyvästi vastaan; hän on hyvin kelpo ihminen, — puhui Beletskij herkeämättä. — Sotaretken tähden on hänelle pyydetty annan-ristiä. Ja nyt olen täällä sotaan lähtöön saakka. Täällä on mainiota. Mitä naisia!... No, entä miten te voitte? Minulle kertoi kapteenimme — tunnettehan, Startsev: hyväntahtoinen, tyhmä olento? — hän kertoi, että te elätte kauheata raakalais-elämää, ette seurustele kenenkään kanssa. Käsitän, ettette halua tulla lähelle täällä olevia upseereja. On niin hauska, nyt me seurustelemme yhdessä. Minä olen asettunut tänne aliupseerin luo. Siellä kun on tyttö, Ustenjka! Kuulkaa, se on kerrassaan ihana!

Ja yhä vaan satoi ranskalaisia ja venäläisiä sanoja siitä maailmasta, jonka Olenin oli luullut jättäneensä ainiaaksi. Yleinen mielipide Beletskijstä oli se, että hän oli herttainen ja hyväntahtoinen nuori mies. Kenties hän todella olikin semmoinen; mutta Oleninista hän oli, herttaisista, sievistä kasvoistaan huolimatta, erinomaisen epämiellyttävä. Hänestä niin tuoksahti kaikki se lika, jonka kanssa hän oli tehnyt eron. Mutta kaikkein harmillisinta oli hänestä se, ettei hän voinut, ei ollenkaan kyennyt jyrkästi sysäämään luotaan tuota siitä elämästä olevaa ihmistä, aivan kuin tuolla hänen vanhalla, entisellä maailmallaan olisi ollut epäämättömiä oikeuksia häneen. Hän tunsikin kiukkuja Beletskij'tä, ja itseään kohtaan ja vasten omaa tahtoaan pani ranskalaisia lauseita puheeseensa, osoitti mielenkiintoa ylipäällikköön ja moskovalaisiin tuttaviin ja sen perustuksella, että he molemmat kasakkastanitsassa puhuivat ranskansekaista kieltä, lausui halveksivia sanoja upseeritovereista, kasakoista ja ystävällisesti kohteli Beletskij'tä luvaten tulla hänen luokseen ja pyytäen häntä käymään luonaan. Olenin ei kumminkaan mennyt Beletskij'n luo. Vanjusha kehui Beletskij'tä sanoen että siinä oli oikea herra.

Beletskij kävi suoraan tavallisen rikkaan kaukasialaisen upseerin stanitsa-elämään. Oleninin silmissä hänestä tuli yhdessä kuukaudessa melkein vakinaisen stanitsalaisen kaltainen: hän juotteli ukkoja, piti illanviettoja ja itse kävi tyttöjen iltakemuissa, kehui voittojaan, vieläpä pääsi siihen saakka, että tytöt ja vaimot ristivät hänet syystä tai toisesta vaariksi, ja kasakat, joiden mielessä tämä viiniä ja naisia rakastava mies oli selvästi määriteltynä, tottuivat häneen, ja mieltäytyivät enemmän kuin Oleniniin, joka oli heille arvoitus.

XXIV.

Kello oli viisi aamulla. Vanjusha lietsoi saappaan varrella samovaria majan rappusilla. Olenin oli jo ratsastaen lähtenyt Terekiin uimaan. (Hän oli äskettäin keksinyt itselleen uuden hovin — uittaa hevosta Terekissä). Emäntä oli *pirtissä*, jonka piipusta nousi lämpiävän uunin musta, paksu savu; tyttö karsinassa lypsi puhvelilehmää. "Eipäs pysy alallaan, mokoma!" — kuului sieltä hänen kärsimätön äänensä, ja heti senjälkeen kuului tahdikas lypsämisen ääni. Kadulta, talon kohdalta, kuului hevosen rivakka käynti, ja Olenin ratsasti *ilman satulaa* kauniin, kiiltävän kostean, tummanharmaan hevosen selässä portille. Marjanan kaunis pää, johon oli punainen liina kasakattarien käyttämään tapaan sidottu, pisti ulos karsinasta ja taas katosi. Oleninin päällä oli punainen kanausi-paita,[18] valkea tsherkessitakki, joka oli kiinni remmillä, josta riippui tikari, ja korkea lakki. Hän istui hiukan keikailevasti lihavan, märän hevosen selässä ja pitäen kiinni pyssystä, joka oli selässä, kumartui avaamaan porttia. Hänen hiuksensa olivat vielä märät, kasvot loistivat nuoruutta ja terveyttä. Hän kuvitteli olevansa kaunis, sukkela ja dzhigitin näköinen; mutta se oli erehdys. Jokaisen tottuneen kaukasialaisen silmissä hän oli sittenkin sotamies. Huomattuaan tytön kurkistautuvan pään, hän erittäin ketterästi kumartui, työnsi syrjään vitsaveräjän ja nostaen ohjaksia heilautti vitsaa ja ajoi pihaan. "Onko tee valmis, Vanjusha?" — huusi hän iloisesti, katsomatta karsinan oveen. Hänen oli hauska nähdä kuinka kaunis hevonen, puristaen kokoon selkäpuoltaan, tempoen suitsista ja joka lihas väristen, valmiina minkä pääsi hyppäämään aidan yli, kuopi pihan kuivanutta savea. "*See pree!*"[19] — vastasi Vanjusha. Oleninista tuntui, että Marjanan kaunis pää yhä katseli karsinasta, mutta hän ei vilkaissut tyttöön. Hypättyään hevosen selästä, Olenin, jonka pyssy takertui portaisiin, teki kömpelön liikkeen ja säikähtäen vilkaisi karsinaan, mistä ei näkynyt ketään, kuului vaan sama tahdikas lypsämisen ääni.

Käytyään majassa hän tuli sieltä takaisin vähän ajan kuluttua ja mukanaan kirja ja piippu istuutui syrjään teelasin ääreen, mihin eivät vielä aamun vinot säteet päässeet. Hän ei aikonut minnekkään tänään aamupäivällä ja ajatteli kirjoittaa kirjeitä, jotka olivat jo kauan lykkäytyneet päivästä toiseen, mutta miten lie ollut hänen vaikea jättää paikkaansa rappusilla ja majaan teki mieli yhtä vähän kuin vankikoppiin. Emäntä oli lämmittänyt uunin, tyttö oli ajanut laitumelle karjan ja tultuaan takaisin ruvennut aitoviereltä kizjakkia kokoamaan. Olenin luki, mutta ei tajunnut mitään siitä, mitä seisoi hänen edessään auki olevassa kirjassa. Hän siirsi vähänväliä siitä pois silmänsä ja katsoi edessään liikuskelevaa voimakasta nuorta naista. Kulkipa tuo nainen aamun kosteaan varjoon, joka lankesi talosta, menipä hän iloisin, virkeän valon kirkastaman pihan keskelle, jolloin koko hänen solakka, heleään puettu vartalonsa loisti auringon valossa ja heitti mustan varjon, — hänen oli yhtä paljon pelko yhdenkään hänen liikkeensä kadottamisesta. Häntä riemastutti nähdä miten vapaasti ja siroasti hänen vartalonsa taipui; miten vaaleanpunainen paita, joka oli koko hänen pukunsa, meni poimuihin hänen rintansa kohdalta ja solakoita jalkoja pitkin; miten hänen vartalonsa ojentui ja hänen kiinteäksi vedetyn paitansa alta vahvasti kuuluivat hengittävän rinnan piirteet; kuinka kapea jalkapohja, jota peitti vanhat punaiset korkeakorkoiset naisenkengät, muotoaan muuttamatta kävi maahan; kuinka voimakkaat kädet kääriytyin hihoin ja lihaksien jännittyessä ikäänkuin vihoissaan heittivät lapiota, ja kuinka syvät mustat silmät katselivat joskus häneen. Vaikkakin hienot kulmakarvat rypistyivät, kuvastui silmissä tyytyväisyys ja oman kauneuden tunto.

— Kuulkaa, Olenin, joko olette kauan ollut ylhäällä? — sanoi Beletskij, joka kaukasialainen upseeritakki yllään astui pihalle ja kääntyi Oleniniin.

— Aa, Beletskij! — lausui Olenin, ojentuen kätensä. — Miten te näin varhain?

— Minkä sille voi! Ajoivat. Minun luonani on kohta juhla. Marjana, tulethan sinä Ustenjkan luo? — kääntyi hän tyttöön.

Oleninia hämmästytti miten Beletskij saattoi niin huolettomasti kohdella tuota naista. Mutta Marjana, aivan kuin ei olisi kuullut, painoi alas päänsä ja heittäen lapion olalleen meni reippain, miehekkäin askelin pirttiin.

— Kainostelee tyttökuulta, kainostelee, — virkkoi hänen jälkeensä Beletskij: teitä kainostelee, — ja hymyillen iloisesti, juoksi rappusille.

— Mitkä kemut teillä on? Kuka on teidät ajanut?

— Ustenjkan, minun emäntäni luona on kemut, ja tekin olette kutsuttu. Kemut, se on piirakasta ja joukko naisia.

— Mitä me sitten teemme siellä?

Beletskij viekkaasti hymyili ja iskien silmää osoitti päällään pirttiin, jonne Marjana oli kadonnut.

Olenin kohotti olkapäitään ja punastui.

— Totisesti te olette kummallinen mies, — sanoi hän.

— No, selittäkää!...

Olenin rypisti otsaansa. Beletskij huomasi sen ja mielistelevästi hymyili.

— Mitenkä ihmeen tavalla te, — sanoi hän, — asutte samassa talossa... ja noin mainio tyttö, erinomainen tyttö, täydellinen kaunotar!...

— Hämmästyttävä kaunotar! Minä en ole nähnyt niin kauniita naisia, — sanoi Olenin.

— No, ja miten? — ollenkaan mitään ymmärtämättä kysyi Beletskij.

— On kenties kummallista, — vastasi Olenin, — mutta miksipä en kertoisi miten on asianlaita? Siitä saakka kun olen asunut täällä on kuin ei minuun naiset mitenkään kuuluisi. Ja hyvä se onkin, uskokaa! Ja mitä yhteistä voikaan olla meidän ja näiden naisten välillä? Jeroshka — se on toinen asia: hänellä ja minulla on yhteinen into — metsästys.

— No jopa jotakin, mitä yhteistä!... Mitä yhteistä on sitten minulla ja Amalia Ivanovnulla? Sama juttu. Te sanotte, että ne ovat likaisia, — no, se on toinen asia — A la guerre, comme à la guerre.

— Minä en ole tuntenut Amalia Ivanovnoita enkä ole voinut koskaan niiden kanssa seurustella, — vastasi Olenin. — Mutta niitä ei saata kunnioittaa, vaan näitä minä kunnioitan.

— No kunnioittakaa sitten, — kukas teitä estää?

Olenin ei vastannut. Hän näytti tahtovan saada sanotuksi loppuun, mitä oli aloittanut. Se oli hänelle liian kipeä asia.

— Minä tiedän olevani poikkeus... — Hän oli huomattavasti hämillään. — Mutta elämäni on tullut sellaiseksi, ettei minulta ainoastaan puutu kokonaan tarve muuttaa sääntöjäni, vaan minä päälle päätteeksi en voisi elää täällä, — puhumattakaan niin hauskesti kuin nyt elän, — jos eläisin teidän tavallanne. Ja sitten minä etsin aivan toista, näen heissä aivan toista kuin te.

Beletskij epäluuloisena nosti kulmiaan.

— Tulkaa kumminkin illalla luokseni, Marjanakin tulee, teen teidät tutuiksi. Tulkaa, olkaa hyvä! Niin, tulee ikävä jos jäätte pois. Tuletteko?

— Minä tulisin; mutta totta puhuen minua peloittaa varsinainen huvittelu.

— Oo! — huudahti Beletskij. — Tulkaa vain, minä saan teidät rauhoittumaan. Tuletteko?... Kunniansana?

— Minä tulisin, mutta minä todella en ymmärrä mitä me teemme, mitä osaa me näyttelämme.

— Olkaa hyvä, pyydän teitä. Tulette?

— Kyllä, tulen kenties, — sanoi Olenin.

— Ajatelkaa toki, niin ihania naisia ettei maailmassa, elää munkkina... minkä ihmeen tähden? Miksi pitää turmella elämänsä eikä käyttää hyväkseen mitä on käytettävissä? Oletteko kuullut, meidän komppaniamme lähtee Vozdvizhenskajaan.

— Tokkohan. Minulle on kerrottu, että kahdeksas komppania menee, — sanoi Olenin.

— Ei, minä sain kirjeen adjutantilta. Hän kirjoittaa, että ruhtinas on itse mukana retkellä. Se on hauska, saamme tavata. Minä alan jo saada täältä kylläkseni.

— Kuuluu kohta tulevan hyökkäys.

— Sitä en ole kuullut; vaan sen kuulin, että Krinovitsynille hyökkäysretkestä tuli Anna. Hän odotti luutnantin arvoa, — sanoi Beletskij nauraen. Kävipä siinä mainiosti! Hän matkusti esikuntaan.

Alkoi hämärtää ja Olenin rupesi ajattelemaan pitoja. Häntä kiusasi kutsu. Hänen mielensä teki mennä, mutta tuntui kummalliselta, hurjalta ja hiukan kauhealta ajatella mitä siellä on oleva. Hän tiesi ettei kasakoita eikä eukkoja eikä ketään paitsi tyttöjä varmaan ole siellä. Mitähän siitä tulee? Miten on siellä oltava? Mitä puhuttava? Mitä naiset siellä puhuvat. Mikä on suhde hänen ja noiden sivistymättömien kasakkatyttöjen välillä. Beletskij oli kertonut niin kummallisista, kyynillisistä ja

samalla ankarista suhteista... Hänestä oli omituista ajatella, että hän tulee siellä olemaan samassa tuvassa kuin Marjana ja kenties hänen pitää puhella hänen kanssaan. Hänestä tuntui se mahdottomalta kun hän muisteli Marjanan ylevää ryhtiä. Beletskij taas oli kertonut, että se oli kaikki niin yksinkertaista. "Thankohan Beletskij Marjanaakin on samoin kohteleva? Tekee mieli nähdä, — ajatteli hän. — Ei, parempi on olla menemättä. Se on kaikki alhaista, likaista, ja ennen kaikkea ihan tyhjää." Mutta taas häntä vaivasi kysymys: kuinka siellä kaikki käy päinsä? Ja häntä tavallaan sitoi antamansa lupaus. Hän läksi tekemättä päätöstä suuntaan tai toiseen, mutta tuli Beletskijlle saakka ja meni hänen luokseen.

Maja, jossa Beletskij asui oli samallinen kuin Olenininkin asunto. Se oli pylväillä kahden arshinan korkeudessa maasta ja siinä oli kaksi kamaria. Ensimmäisessä, johon Olenin oli noussut jyrkkiä portaita, oli höyhenpatjoja, mattoja, peitteitä, päänalusia, jotka oli kasakkain tavalla kauniisti ja taiteellisesti järjestetty vierekkäin toisen valtaseinän viereen. Sivuseinillä taas riippui kuparitaasoja ja aseita; penkin alla oli arbuseja ja meloneja. Toisessa huoneessa oli suuri uuni, pöytä, penkkejä ja vanhauskoisten pyhäkuvia. Siinä asusteli Beletskij laskossänkyineen, sälyineen, kapsäkkineen, seinämattoineen, jolla riippui aseita, sekä pöydälle asetettuine toalettiesineineen ja valokuvineen. Silkinen yönuttu oli heitetty penkille. Pulska, siisti Beletskij itse makasi alusvaatteisillaan vuoteellaan ja luki *Les trois mousquetaires* (kolme muskettisoturia).

Beletskij hyppäsi pystyyn.

— Katsokaa, miten asun! Eikös kelpaa? No, hyvä että tulitte. Niillä on siellä jo kauhea touhu. Tiedättekö miten piirakkaat tehdään? Taikinasta, sianlihasta ja viinirypäleistä. Vaan ei se siinä ole vetovoima. Katsokaapas mikä hyörinä!

He näkivät todellakin ikkunasta ihmeellisen touhun talonpirtissä. Tytöt milloin mitäkin juoksuttivat eteisestä ja juoksivat takaisin.

— Joko kohta? — kysyi Beletskij.

— Paikalla! Vai joko olet vaari nälissäsi? — ja majasta kuului kimeä kikatus.

Ustenjka, pulleahko, punakka, sievännäköinen tyttö, hihat käärittyinä juoksi Beletskijn majasta lautasia.

— Äh, sinä! Särenkö lautasesi, — vinkui hän Beletskij'lle. — Tulisit sinä auttamaan, — huusi hän nauraen Oleninille. — Ja varustappas prenikat ja konvehit tytöille.

— Onko Marjanka tullut? — kysyi Beletskij.

— Mitenkäs muuten? Hän toi taikinaa.

— Uskotteko, — sanoi Beletskij — että jos pukisi kauniiksi tuon Ustenjkan ja siistisi ja putsaisi hiukan, hänestä tulisi kauniimpi kaikkia meidän kaunottariamme. Oletteko nähnyt kasakkanaista Borshtshevaa? Hän meni naimisiin everstin kanssa. Voi sentään mikä dignite (arvokkuus)! Mistä se tulee...

— En ole nähnyt Borshtshevaa, mutta minusta ei voi olla mitään tuota pukua kauniimpaa.

— Ah, minä voin niin tottua vaikka minkälaiseen elämään, — sanoi Beletskij iloisesti huoaten: — menen katsomaan mitä ne siellä tekevät. — Hän heitti aamunutun ylleen ja juoksi. — Toimittakaa te makeisia! — huusi hän.

Olenin lähetti sotamiespalvelijan hakemaan prenikoita ja hunajaa, ja niin ilkeä oli hänestä antaa rahoja, tuntui kuin hän olisi jonkun lahjonut, ettei hän vastannut mitään varmaa palvelijan kysymykseen: "paljonko on ostettava piparikakkuja, paljonko hunajakakkuja".

— Miten tahdot.

— Koko rahalla? — merkitsevästi kysyi vanha sotamies. — Piparikakut ovat kalliimpia. Kuudellatoista ovat myyneet.

— Koko rahalla, koko rahalla! — sanoi Olenin ja istuutui ikkunan luo, itsekin ihmeissään, miksi hänen sydämensä löi niin kuin hän olisi ryhtymässä johonkin törkeään ja huonoon.

Hän kuuli mikä huuto ja kirkuna tyttöjen pirtissä nousi, kun Beletskij tuli sinne, ja muutaman minutin perästä hän näki, kuinka tämä rääkyen, meluten ja nauraen tuli sieltä alas ja juoksi pois rappusilta.

— Ajoivat! — sanoi hän.

Muutaman minutin kuluttua Ustenjka astui majaan ja juhlallisesti kutsui vieraat, ilmoittaen, että

kaikki oli valmiina.

Kun he tulivat majaan oli todellakin kaikki valmiina, ja Ustenjka korjasi seinää vasten olevia patjoja. Pöydällä, jota peitti kohtuuttoman pieni liina, oli tshihirillä täytetty karahvi ja kuivaa kalaa. Majassa oli taikinan ja viinirypäleiden hajua. Tyttöjä noin kuusi kappaletta, koreissa beshmeteissä ja liinattomin päin, tavallisuuden mukaan pelihti uunin takana nurkassa, kuiskaillen, nauraen ja kikatellen.

— Pyydämme ystävällisesti juhlimaan minun päivänäni, — sanoi Ustenjka, kutsuen vieraita pöydän luo.

Tyttöjen parissa, jotka poikkeuksetta olivat kauniita, Olenin huomasi Marjankan ja hänen oli paha ja ilkeä olla, kun kohtasi hänet niin inhottavassa ja nolossa tilaisuudessa. Hän tunsi olevansa tyhmä ja kömpelö ja päätti tehdä aivan niin kuin Beletskij teki. Beletskij meni hiukan juhallisesti, mutta itsetietoisesti ja luontevasti pöydän luo, joi maljan Ustenjkan terveydeksi ja käski muita tekemään samoin. Ustenjka ilmoitti, etteivät tytöt juo.

— Voisihan ehkä hunajan kanssa, — sanoi jokin ääni tyttöjen joukosta.

Huudettiin sotamiespalvelijaa, joka juuri oli palannut puodista tuoden hunajaa ja makeisia. Sotamies kulmainsa alta puoleksi kateellisesti, puoleksi halveksivasti katsahti tuohon muka kemuilevaan herrasväkeen ja huolellisesti ja säntilleen antoi harmaaseen paperiin käärityn hunajapötlyn ja prenikat ja aikoi juuri tehdä laveasti selkoa hinnasta ja takaisin annetusta rahasta, kun Beletskij ajoi hänet pois.

Sekoitettuaan hunajaa tshihirillä täytettyihin laseihin ja komeasti heitettyään kolme naulaa prenikoita pöydälle Beletskij kiskoi väkisin tyttöjä heidän nurkastaan, pani istumaan pöydän ääreen ja ryhtyi jakamaan heille prenikoita. Olenin huomaamattaan tuli nähneeksi miten Marjanan päivettyyn pienennäinen käsi sieppasi kaksi pyöreätä piparkakkua ja yhden ruskean prenikan, tietämättä mitä niille tekisi. Keskustelu sujui kankeasti ja kuivasti huolimatta Ustenjkan ja Beletskijn arkailemattomuudesta ja heidän halustaan huvittaa seuraa. Olenin oli hämillään, mietiskeli mitä sanoisi, tunsi herättävänsä uteliaisuutta, kenties tulevansa nauretuksi ja tartuttavansa toisiin ujoutensa. Hän punehtui ja hänestä tuntui että etenkin Marjanan oli paha olla. "Varmaankin he otaksuvat, että saavat meiltä rahaa? — ajatteli hän. — Miten me saatamme antaa? Ja kun antaisimme mitä pikemmin ja lähtisimme!"

XXV.

— Kuinka sinä et tunne hyryläistäsi? — sanoi Beletskij kääntyen Marjanaan.

— Miten hänet tuntisin, kun ei käy meillä koskaan? — sanoi Marjana katsahtaen Oleniniin.

Olenin säikähti jostain syystä, punehtui ja tietämättä mitä sanoisi, virkkoi:

— Minä pelkään äitiäsi. Hän haukkui minut niin ensi kerralla, kun pistäysin teillä.

Marjanka purskahti nauramaan.

— Ihanko sinä säikähdit? — sanoi hän, katsahti Oleniniin ja kääntyi pois.

Nyt Olenin näki ensi kerran kaunottaren kasvot kokonaan, ennen hän oli nähnyt tytön liina päässä silmiin saakka. Ei häntä suotta pidetty stanitsan ensimmäisenä kaunottarena. Ustenjka oli sievä tyttö, pienenlainen, täyteläinen, punaposkinen, silmät olivat iloiset, ruskeat, punaisilla huulilla ainainen hymy, ja hän nauroi aina ja lörpötti. Marjana sen sijaan ei ollut ollenkaan *sievä*, hän oli *kaunotar!* Hänen kasvonpiirteensä olisivat saattaneet näyttää liian miehekkäiltä ja melkein raaoilta, jollei hänellä olisi ollut niin solakka vartalo ja rinta ja hartiat, ja etenkin, jollei olisi ollut tuota ankarata ja samalla vinoa ilmettä pitkissä mustissa silmissä, joita ympäröitsi tumma varjo mustien kulmakarvain alla, ja suun ja hymyn hyväilevää ilmettä. Hän hymyili harvoin, mutta sen sijaan hänen hymynsä aina hurmasi. Hänestä huokui naisellista voimaa ja terveyttä. Kaikki tytöt olivat kauniita, mutta hekin, samoin kuin Beletskij ja sotamiespalvelija, joka oli tuonut prenikoita, kaikki huomaamattaan katsoivat Marjanaa ja kääntyessään tyttöihin päin kääntyivät hänen puoleensa. Hän näytti toisten parissa ylpeältä ja iloiselta kuningattarelta.

Beletskij, koettaen pysyttää kemujen säädylisyyttä, lörpötteli taukoamatta, antoi tyttöjen tarjota tshihiriä, kujeili heidän kanssaan ja lakkaamatta teki Oleninille ranskaksi rivoja huomautuksia

Marjankan kauneudesta, kutsuen häntä "teidän", *la votre*, ja käskien Oleninia tekemään samaa mitä itse teki. Oleninin tuli yhä tukalampi ja tukalampi olla. Hän etsi tekosyytä juostakseen tiehensä, kun Beletskij julisti, että nimipäiväsankarin Ustenjkan pitää suudella tarjotessaan tshihiriä. Hän suostui, mutta ehtona oli se, että hänen tarjottimelleen pantaisiin rahoja kuten tehdään häissä. "Hittoko minut toi tähän vietävään juhlaan!" sanoi itsekseen Olenin, nousi ja aikoi lähteä.

— Minnekkä te?

— Menen tupakkaa hakemaan, — sanoi hän aikoen lähteä. Mutta Beletskij tarttui hänen käteensä.

— Minulla on rahaa, — sanoi hän hänelle ranskaksi.

"En pääse, — tässä on maksettava", ajatteli Olenin ja häntä alkoi niin harmittaa oma kömpelyytensä. "Enkö minä sitten voi tehdä mitä Beletskijkin tekee? Ei olisi pitänyt tulla; mutta kun on kerran tullut, ei saa turmella heidän hauskuuttaan. On juotava kasakkain tavalla", ja ottaen, tshapurin (puisen maljan, johon menee noin kahdeksan lasia) kaatoi viiniä ja joi melkein kaikki. Tytöt hämillään ja melkein säikähdyksissään katselivat häntä, kun hän joi. Se oli heistä kummallista ja säädytöntä. Ustenjka tarjosi heille vielä yhden lasin ja suuteli kumpaakin.

— Nyt tytöt juhlimaan, — sanoi hän helistellen lautasellaan neljää ruplanrahaa, jotka he olivat antaneet.

Oleninin ei enää ollut paha olla. Hän rupesi puhelemaan.

— No nyt sinun, Marjana, on tarjottava suutelemalla, — sanoi Beletskij tarttuen tytön käteen.

— Näin minä sinua suutelen! — sanoi tyttö, leikillään hujauttaen käsiään häntä kohti.

— Vaaria käy suuteleminen rahattakin, — yhtyi puheeseen toinen tyttö.

— Kas mestaria! — sanoi Beletskij ja suuteli tyttöä, joka koetti häntä ajaa luotaan. — Ei, tarjoa sinä! — vaati Beletskij, kääntyen Marjanaan, — tarjoa hyryläisellesi. — Ja ottaen tyttöä kädestä hän vei hänet penkille ja pani istumaan Oleninin viereen.

— Mikä kaunotar! — sanoi hän kääntäen tytön pään profiliin.

Marjana ei vastustellut, vaan ylpeästi hymyillen loi Oleniniin pitkät silmänsä.

— Kaunotar, — toisti Beletskij.

— "Enkö ole kaunotar!" näytti Marjanan katse toistavan. Olenin, punnitsematta ollenkaan mitä teki, syleili Marjanaa ja tahtoi suudella häntä. Tyttö äkkiä tempasi itsensä irti, tyrkkäsi tieltään Beletskijn ja pöydän kannen ja pakeni uunin luo. Nousi huuto, kikatus. Beletskij kuiskasi jotain tytöille, ja äkkiä he kaikki juoksivat tuvasta eteiseen ja sulkiivat oven.

— Miksi sinä Beletskijtä suutelit, mutta et tahdo minua suudella? — kysyi Olenin.

— Kun en tahdo, niin sillä hyvä, — vastasi hän väräyttäen alahuultaan ja silmäluomiaan. — Hän on vaari, — lisäsi hän hymyillen. Marjana meni ovelle ja rupesi sitä jyskyttämään. — Jäittekös lukon taakse, paholaiset.

— Mitäs siitä, olkoot siellä, me olemme täällä, — sanoi Olenin läheten häntä.

Marjana rypisti otsaansa ja jyrkästi työnsi hänet kädellään luotaan. Ja taas hän näytti Oleninista niin majestetisen kauniilta, että hän havahtui ja häpesi tekoaan. Hän meni ovelle ja alkoi tempoa sitä.

— Beletskij, avatkaa, — mitä tyhmää leikkiä?

Marjana alkoi taas nauraa kirkasta, onnellista nauruaan.

— Oh, pelkäätkö minua? — sanoi hän.

— Sinähän olet yhtä vihainen kuin äitisi.

— Kun istuisit enemmän Jeroshkan kanssa niin rupeaisivat tytöt sinusta pitämäänkin... — Ja hän hymyili ja katsoi Oleninia suoraan ja läheltä silmiin.

Olenin ei tietänyt mitä sanoisi.

— Entä jos kävisin teidän luonanne?... — sanoi hän odottamatta.

— Sitten olisi toista, — virkkoi tyttö keikauttaen päätään.

Silloin Beletskij sysäsi oven auki ja Marjana karkasi Oleninin luota, niin että hänen lanteensa sattui Oleninin jalkaan.

— "Kaikki on roskaa, mitä olen tähän saakka ajatellut: niin rakkaus, uhrautuvaisuus, kuin Lukashkakin. On vain olemassa onni: kuka on onnellinen, se on oikeassakin", välähti Oleninin päässä, ja itseäänkin hämmästyttävällä voimalla hän otti kiinni Marjanka-kaunottaren ja suuteli häntä ohimoon ja poskelle. Marjana ei suuttunut, rupesi vaan kovasti nauramaan ja juoksi toisten tyttöjen pariin.

Illanvietto päättyikin siihen. Eukko, Ustenjkan äiti, palasi työstä, haukkui tytöt ja ajoi heidät kaikki tiehensä.

XXVI.

"Niin, — ajatteli Olenin palatessaan kotiin, — en tarvitsisi muuta kuin antaa hiukan itselleni valtaa ja minä voisin mielettömästi rakastua tuohon kasakatyttöön". Hän meni levolle näin ajatellen, mutta arveli, että se on kaikki menevä ohi ja hän palaa entiseen elämäänsä.

Mutta entinen elämä ei palannut. Hänen suhteensa Marjankaan oli muuttunut toiseksi. Seinä, joka oli heidät tähän saakka eroittanut, oli särjetty. Olenin tervehti häntä nyt joka kerta tavatessaan.

Isäntä, joka oli tullut kotiin saadakseen hyyrin ja joka oli saanut kuulla Oleninin rikkaudesta ja anteliaisuudesta, kutsui hänet luokseen. Eukko otti hänet ystävällisesti vastaan ja iltahuvien päivästä saakka Olenin usein iltaisin poikkesi isäntäväkensä luo ja istuskeli heidän luonaan yöhön saakka. Näytti kuin hän olisi jatkanut entiseen tapaansa elämää stanitsassa, mutta hänen sydämessään oli kaikki mennyt toisin päin. Päivän hän kulutti metsässä, mutta kahdeksan tienoissa, kun alkoi hämärtää, pistäysi talonväen luo joko yksin tai Jeroshka-sedän kanssa. Talonväki oli häneen jo niin tottunut, että ihmeteltiin, jos hän ei tullut. Hän maksoi viinistä hyvin ja oli hiljainen mies. Vanjusha toi hänelle teetä; hän istui uunin luo nurkkaan; eukko puuhaili rauhassa omissa askareissaan ja he juttelivat teetä ja tshihiriä juodessa kasakkain asioista, naapureista, Venäjästä, josta Olenin kertoi ja he kyselivät. Väliin hän otti kirjan ja luki itsekseen. Marjana villin kauriin lailla, jalat sykkyrässä allaan, istui uunilla tai pimeässä nurkassa. Hän ei ottanut osaa keskusteluun, mutta Olenin näki hänen silmänsä, kasvonsa, kuuli hänen liikkeensä, ja miten hän särki kuoret siemenistä ja tunsi, että Marjana kuunteli koko olennollaan, kun hän puhui, ja tunsi hänen läsnäolonsa kun luki hiljaa. Välistä hänestä tuntui, että tytön silmät olivat luodut häneen ja kun niiden loiste sattui häneen niin hän tahtomattaan vaikenä ja katsoi Marjanaan. Silloin tyttö heti meni piiloon, ja Olenin, tekeyten hyvin kiintyneeksi keskusteluun emännän kanssa, kuunteli Marjanan hengitystä ja kaikkia liikkeitä ja odotti milloin taas kohtaisi hänen katseensa. Kun toisiakin oli läsnä oli tyttö enimmäkseen iloinen ja ystävällinen hänelle, mutta kahden kesken juro ja raaka. Väliin Olenin tuli heille kun Marjana ei vielä ollut palannut ulkoa: yhtäkkiä kuuluvat hänen voimakkaat askeleensa ja avatusta ovesta välähtää hänen vaaleansininen karttunipaitansa. Marjana tulee majan keskelle, näkee hänet — ja tytön silmiin tulee tuskin huomattava ystävällinen hymy, ja Oleninin valtaa ilo ja pelko.

Olenin ei hakenut häneltä mitään, ei halunnut mitään, mutta joka päivä hänen läsnäolonsa tuli hänelle yhä enemmän ja enemmän välttämättömyydeksi.

Olenin oli niin kasvanut kiinni stanitsaelämäänsä, että menneisyys tuntui hänestä joltain aivan vieraalta, ja tulevaisuudesta, varsinkin poissa siitä maailmasta, jossa nyt eli, hän ei ollenkaan välittänyt. Saadessaan kirjeitä kotoaan omaisiltaan ja ystäviltaan, häntä loukkasi se, että silminnähtävästi huolehdittiin hänestä, kuin olisi hän ollut mennyttä miestä, kun hän taas stanitsassaan piti hukkaan joutuneina kaikkia niitä, joiden elämä ei ollut samanlaista kuin hänen. Hän oli vakuutettu, ettei tule koskaan katumaan irtautumista entisestä elämästään voidessaan nyt järjestää olonsa niin rauhalliseksi ja oman mielensä mukaiseksi stanitsassaan. Sotarekillä ja linnoituksissa oli hänen hyvä; mutta vasta täältä, vasta Jeroshka-sedän siipien alta, omasta metsästään, majastaan stanitsan laidassa, ja etenkin Marjankaa ja Lukashkaa muistaessa hän näki selvästi sen valheen, jossa oli elänyt ennen ja joka jo silloin oli häntä vaivannut mutta nyt oli tullut hänelle sanomattoman inhoittavaksi ja naurettavaksi. Hän tunsi itsensä täällä päivä päivältä vapaammaksi ja vapaammaksi ja yhä enemmän ihmiseksi. Kaukasian hän näki nyt aivan toisena kuin oli kuvitellut. Hän ei tavannut täällä mitään, joka olisi muistuttanut hänen haaveitaan tai kuvauksia, joita oli Kaukasiasta kuullut ja lukenut. "Ei täällä ole mitään burkia

(viittoja), jyrkän teitä, Amalat-bekkejä, sankareja eikä pahantekijöitä, — ajatteli hän; — ihmiset elävät kuten luontokin: kuolevat, syntyvät, tulevat yhteen, taas syntyvät, tappelevat, juovat, syövät, iloitsevat ja taas kuolevat, eikä ole mitään elämän ehtoja, paitsi niitä muuttumattomia, jotka luonto on asettanut auringolle, ruoholle, metsän pedolle, puulle. Muita lakeja ei heillä ole..." Ja sen vuoksi nämä ihmiset verrattuina häneen itseensä tuntuivat hänestä ihanilta, voimakkailta, vapailta, ja katsellessaan heitä hänen tuli häpeä ja sääli itseään. Usein hän vakaasti aikoi heittää kaikki kirjoittautua kasakaksi, ostaa tuvan sekä karjaa, ottaa kasakattaren vaimokseen, — ei kuitenkaan Marjanaa, hänet hän luovutti Lukashkalle, — ja elää yhdessä Jeroshka-sedän kanssa, käydä hänen kanssaan metsällä ja kalalla ja kasakkain kanssa sotaretkillä. "Miksi en sitten tee sitä? Mitä minä varron? — kysyi hän itseltään. Ja hän härnäsi itseään, hän nolasi itseään: — vai pelkääkö tehdä mitä pidän järkevänä ja oikeana? Onko todella halu tulla yksinkertaiseksi kasakaksi, elää luontoa lähellä, olla tekemättä kellekään pahaa, vieläpä tehdä hyvää ihmisille, onko tämä haave tyhmempi kuin haaveilla, kuten ennen, että pääsisin esimerkiksi ministeriksi tai rykmentin komentajaksi?" Mutta jokin ääni sanoi hänelle, että hän vielä odottaisi eikä ratkaisisi. Häntä ehkäisi siitä hämärä tunne, ettei hän voinut elää täydellisesti Jeroshkan ja Lukashkan elämää, sillä hänen onnensa oli toisenlaista, — häntä pidätti ajatus, että onni on uhrautumisessa. Hänen tekonsa Lukashkalle piti häntä yhä iloisena. Hän lakkaamatta etsi tilaisuutta uhrautua toisten hyväksi, mutta tilaisuutta ei ilmaantunut. Välistä hän unhoitti tuon äsken keksimänsä onnen reseptin ja piti itseään mahdollisena sulautumaan Jeroshka-sedän elämään; mutta sitten äkkiä hänen muistonsa heräsi, hän sieppasi heti itsetietoisen uhrautumisen ajatuksen ja sen pohjalta tyyneästi ja ylpeästi katsoi kaikkia ihmisiä ja toisten onnea.

XXVII.

Vähän ennen viininkorjuuta ratsasti Lukashka Oleninin luo. Hän näytti vielä pulskemmalta kuin tavallisesti.

— No, menetkö sinä naimisiin? — kysyi Olenin, ottaen hänet ystävällisesti vastaan.

Lukashka ei vastannut suoraan.

— Olen vaihtanut teidän hevosenne joen takana toiseen. Tässä vasta on hevonen! Siinä on kabardinilainen Lovin leima.[20] Pidän siitä ihmeesti.

He tarkastivat uutta hevosta, tekivät sillä ratsastustemppuja pihalla. Ratsu oli todella harvinaisen hyvä: tummanruskea, leveä ja pitkä kiiltokarvainen ruuna, tuuheahäntäinen, harja sileä, hieno ja hyvälajinen, samoin otsatukka. Se oli niin lihava, että sen selkään *voit makuulle mennä*, kuten Lukashka sanoi. Kaviot, silmät, suun aukaisu — kaikki siroa ja selvästi eroittuvaa, kuten on laita vain kaikkein puhdasverisimpäin hevosten. Olenin ei voinut olla ihailematta hevosta. Hän ei ollut vielä nähnyt Kaukasiassa niin pulskaa.

— Entäs juoksu, — sanoi Lukashka, taputtaen sen kaulaa, — ja tasakäynti! Ja viisas... isäntänsä perässä vaan juoksisi.

— Paljonko annoit väliä? — kysyi Olenin.

— Enpä sitä laskenut, — sanoi Lukashka hymyillen: — sain kumppanilta.

— Voi ihme sentään, miten pulska hevonen! Mitä tahdot siitä? — kysyi Olenin.

— Antavat ne siitä puolitoista sataa ruplaa, vaan minä annan teille ilman mitään, — sanoi Lukashka iloisesti. — Sanokaa vaan, heti saatte. Riisun satulan ja siinä on. Antakaa minun jotenkin palkita teitä.

— Ei, ei mitenkään.

— No, sitten olen tuonut teille *peshkeshin* (lahjan, tuomisia), — ja Lukashka irroitti vyönsä ja otti toisen tikareista, jotka riippuivat hihnasta. — Joen takaa sain.

— No, kiitos.

— Ja viinirypäleitä lupasi äiti itse tuoda.

— Ei tarvitse, me saamme kyllä kuitatuksi. Enhän minä rupea antamaan sinulle rahaa tikaarista?

— Ei puhettakaan, vai kumppanien kesken! Joen takana Girei-kaani vei minut majaan, sanoi: ota

minkä haluat. Niinpä otin tämän miekan. Semmoinen tapa meillä on.

He menivät majaan ja joivat.

— Jäätkö asumaan tänne? — kysyi Olenin.

— En, tulin jäähyväisille. Minut ovat nyt lähettäneet vartiosta sotnjaan Terekin taakse. Kohta lähden Nazar-toverini kanssa.

— Milloinka häät ovat?

— Tulen pian takaisin, sitten on kihlajaiset, sitten on taas mentävä palvelukseen, — vastahakoisesti vastasi Luka.

— Mitenkäs, kun et sitten saakaan morsiantasi nähdä?

— Onpahan siitä! — Mitä hänestä katselee? Kun te käytte sotaretkellä niin kysykää sotnjastamme Lukashka Shirokij'ta. Siellä vasta metsäsikoja on! Minä pari tapoin. Vien teidät katsomaan... No, hyvästi! Jumalan haltuun.

Lukashka istuutui hevosen selkään ja poikkeamatta Marjankan luo ajoi ratsastustemppeja tehden kadulle, missä Nazarka jo odotti häntä.

— Mitenkä on, eikö mennä? — kysyi Nazarka vilkuttaen silmiään sinne päin, missä Jamka asui.

— Mitenkäs! — sanoi Lukashka. — Tuossa on, vie hänen luokseen hevonen, ja jos viivyn kauan, anna hevoselle heiniä. Aamuksi tulen joka tapauksessa sotnjaan.

— No eikö junkkeri ole enää lahjoittanut mitään.

— Ei! Lahjoitin onneksi tikarin hänelle, muuten olisi ruvennut hevosta pyytämään, — sanoi Lukashka nousten hevosen selästä ja antaen sen Nazarkalle.

Aivan Oleninin ikkunan alta pujahti hän pihalle ja meni isäntäväen ikkunan luo. Oli jo aivan pimeä. Marjanka paitasillaan suki hiuksiaan menossa nukkumaan.

— Minä olen tässä, — kuiskasi kasakka.

Marjankan kasvot olivat ankaran välinpitämättömät; mutta ne elostuivat heti, kun hän kuuli nimensä. Hän nosti akkunan ja peloissaan ja iloissaan pisti siitä ulos päänsä.

— Mitä?... Mitä tahdot? — sanoi Marjana.

— Avaa, — virkkoi Lukashka. — Laske minut hetkeksi. Miten on ikävä, ihan polttava ikävä!

Hän painoi ikkunasta syliinsä tytön pään ja suuteli sitä.

— Kuule, laske!

— Mitä puhut tyhjää! Usko yhdellä sanalla, en laske. Viivytkö vielä kauan?

Lukashka ei vastannut, suuteli vain häntä. Eikä hän kysellyt enää.

— Katsoppas, eihän näin ikkunasta ylety oikein syleilemäänkään, — sanoi Lukashka.

— Marjanushka! — kuului eukon ääni: — kuka on luonasi?

Lukashka otti lakkinsa, ettei siitä häntä nähtäisi, ja kyykistyi ikkunan alle.

— Mene pian! — kuiskasi Marjana.

— Lukashka kävi, — vastasi hän äidille: — kysyi isää.

— No kutsu hänet tänne.

— Läksi jo; sanoi ettei jouda.

Lukashka todellakin nopein askelin ruumis kumarassa pakeni ikkunain alitse pihalle ja juoksi Jamkan luo; Olenin yksin näki hänet. Juotuaan tshihiriä pari pikaria, hän ratsasti Nazarkan kanssa stanitsan taa. Yö oli lämmin, pimeä ja hiljainen. He ratsastivat ääneti, vain hevosten askeleet kuuluivat. Lukashka oli alkamaisillaan laulun Mignal-kasakasta, mutta ei ollut vielä päässyt ensimmäisen värssyn loppuun, kun jo vaikeni ja kääntyi Nazarkaan päin.

— Eihän se päästänyt, — sanoi hän.

— Ohoo? — virkkoi Nazarka. — Arvasin, ettei laske. Jamka kertoi minulle, että junkkeri on ruvennut käymään heidän luonaan. Jeroshka-setä on kehuskellut saaneensa junkkerilta pyssyn Marjankasta.

— Hourii, sen vietävä! — vihaisena sanoi Lukashka: — ei se ole niitä tyttöjä. Kyllä minä siltä vanhalta paholaiselta sivut nujerran poikki, — ja hän alkoi laulaa mielilauluaan:

Kerran kylästä kaunihiin Izmailovin,
Lempilehdikosta kuulun kuninkaan,
Läksi lentoon kirkassilmä haukka,
Sitä ampumaan läks' nuori metsämies,
Kutsui haukan kätehensä oikeaan.
Vastauksen haukka lausui tään:
Pitää et mua tainnut häkissä.
Etkä oikeassa tainnut kädessä,
Nyt mä lennän sinimerelle;
Tapan siellä valkojoutsenen
Syönpä makeata lihaa linnun sen.

XXVIII.

Isäntäväen puolella oli kihlajaiset. Lukashka oli tullut stanitsaan, mutta ei poikennut Oleninin luo. Eikä Olenin mennyt kihlajaisiin, vaikka vänrikki oli kutsunut. Hänen oli niin ikävä, ettei ollut vielä koskaan ollut siitä saakka kun hän oli asettunut stanitsaan. Hän näki kuinka Lukashka juhlavaatteisiin puettuna illalla äitinsä kanssa meni taloon, ja häntä kiusasi ajatus, miksi Lukashka oli niin kylmä hänelle. Olenin sulki majansa ovet ja alkoi kirjoittaa päiväkirjaansa.

"Paljon olen miettinyt ja paljon myös muuttunut nyt viime aikoina, — kirjoitti Olenin, — ja olen tullut siihen, mikä seisoo jo aapisessa. Tullakseen onnelliseksi pitää vain — rakastaa, ja rakastaa uhrautuen, rakastaa kaikkia ja kaikkea, heittää kaikkiin suuntiin rakkauden verkkoja: kuka siihen menee, se on otettava. Niin olen saanut Vanjushan, Jeroshka-sedän, Lukashkan, Marjankan."

Kun Olenin tätä kirjoitti, saapui hänen luokseen Jeroshka-setä.

Jeroshka oli mitä parhaimmalla tuulella. Joku päivä sitten, kun Olenin oli illalla poikennut hänen luokseen, oli hän tavannut hänet teurastetun metsäsian edessä, jota hän onnellisin ja ylpein kasvoin ketterästi paloitteli pienellä puukolla. Koirat, ja niiden joukossa lempikoira Ljam, loikoivat vieressä ja veltosti heiluttivat häntäänsä katsellessaan hänen puuhaansa. Poikaviikarit kunnioittavasti katselivat häntä aidan takaa eivätkä edes hännänneet kuten tavallisesti. Naapuri-eukot, jotka yleensä eivät olleet liian ystävällisiä hänelle, tervehtivät häntä ja veivät hänelle mikä ruukullisen tshihiriä, mikä kaimakkia, mikä jauhoja. Seuraavana aamuna Jeroshka istui kotonaan aitassa, aivan veressä ja jakeli sianlihaa nauloittain, kenelle maksusta, kenelle viiniä vastaan. Hänen kasvoillaan seisoivat sanat: "Luojan avulla sain metsänriistaa; nyt setää tarvitaan". Tämän vuoksi hän tietysti alkoi juoda ja joi jo neljättä päivää stanitsasta liikahtamatta. Sitä paitsi hän joi kihlajaisissa.

Jeroshka-setä tuli Oleninin luo isäntäväen majasta sikahumalassa, kasvot punaisina, parta sotkuisena, mutta yllään uusi punainen nauhareunuksinen beshmetti ja kädessä kasvivarillä maalattu balalaika, jonka hän oli tuonut joen takaa. Hän oli jo kauan sitten luvannut Oleninille tämän hovin ja oli hyvällä tuulella. Huomattuaan Oleninin kirjoittamassa hän vihastui.

— Kirjoita, kirjoita, hyvä veli, — sanoi hän kuiskaten, ikäänkuin olisi luullut jonkin hengen istuvan itsensä ja paperin välillä ja peläten säikäyttävänsä sen hiljalleen istui lattialle. Kun Jeroshka-setä oli humalassa, oli hänen mielialasentonsa olla lattialla. Olenin vilkaisi häneen, käski tuoda viiniä ja jatkoi kirjoittamistaan.

Jeroshkan oli ikävä juoda yksin: hänen teki mieli tarinoida.

— Olin talossa kihlajaisissa. Mitä niistä sioista!... En yhtään välitä! Tulin sinun luoksesi.

— Mistä olet balalaikan saanut? — kysyi Olenin ja yhä kirjoitti.

— Olin joen takana, hyvä veli, antoivat balalaikan, — sanoi hän yhtä hiljaan. — Tämä poika osaa

soittaa: tatarilaista, kasakkalaista, herrasväen, sotapoikain, — mitä vaan.

Olenin vielä kerran katsahti häneen, hymyili ja jatkoi kirjoittamistaan.

Tuo hymyily rohkaisi ukkoa.

— Heitä hiiteen, veli hyvä, heitä! — sanoi hän äkkiä päättävästi.

— No, jos ovat loukanneet sinua, — välitä sinä viis kaikesta!...

No, mitä sinä vaan kirjoitat, mihinkä siitä on?

Ja hän teki kiusaa Oleninille, koputellen paksuja sormiaan lattiaan ja vääntäen paksun naamansa ylenkatseelliseen ilmeeseen.

— Mitä sinä konnankoukkuja laittelet? Pidä iloa, niin olet miestä.

Kirjoittamisesta ei hänen päähän mahtunut muuta käsitystä kuin että sen tarkoituksena oli aina ilkeän juonen sepittäminen.

Olenin rähähti nauramaan. Jeroshka samoin. Hän ponnahti pystyyn lattialta ja ryhtyi näyttämään taitoaan balalaikan soitossa ja tatarilaisten laulujen laulamissa.

— Ole sinä kirjoittamatta, hyvä mies! Kuuntelisit ennemmin kun minä laulan sinulle. Kun henki lähtee niin et kuulekkaan enää lauluja. Iloitse!

Aluksi hän lauloi omatekoisen laulun, säestäen sitä tanssiliikkein:

He, le, le, le, lelelee,
Missä te hänet näitte?
Markkinoilla kojussa,
Myö nuppineuloja.

Sitten hän lauloi laulun, jonka oli oppinut entiseltä vääpeliltään.

Maanantaina lemmen sain,
Tiistain kuljin tuskissain,
Kesk'viikkona ilmoitin,
Torstain vastuut' odotin,
Perjantaina päätös tuli,
Hukkaan multa toivo sulii,
Lauantaina valkeuisna
Päätin elon päättää tään;
Vaan kun sieluani surin
Sunnuntaina tuuman purin.

Ja taas:

He, le, le, le, lelelee,
Missä te hänet näitte?

Sitten hän vilkuttaen silmiään, nykien olkapäitään ja tehden tanssiliikkeitä lauloi:

Suutelen ja syliin painan,
Sidon ylles punanauhan,
Kutsun kullakseni sun.
Kultaseni, olet mun,
Todellako lemmit mua?

Ja niin hän teuhasi ja tuli intoihinsa, että vimmatusti hypäten teki hurjan harppauksen ja läksi tanssimaan yksin pitkin huonetta.

He-le-lee ja muita sentapaisia *herraslauluja* hän lauloi vain Oleninille; mutta sitten, juotuaan vielä noin kolme lasia tshihiriä, hänen mieleensä tuli entiset ajat ja hän rupesi laulamaan varsinaisia kasakka- ja tatarilauluja. Keskellä erästä mielilauluaan hänen äänensä rupesi äkkiä värisemään, ja hän vaikeni, mutta näpsäytteli yhä vielä balalaikan kieliä.

— Ah, ystäväiseni! — sanoi hän.

Olenin vavahti hänen äänensä kummasta soinnusta: vanhus itki. Kyyneleet olivat nousseet hänen silmiinsä, ja yksi niistä vieri poskelle.

— Sinä olet ohitse, minun aikani, et palaa koskaan! — nyyhkyttäen virkkoi hän ja vaikeni. — Juo, miksi et juo? — huusi hän äkkiä jymisevällä äänellä, pyyhkimättä kyyneleitään.

Erittäin liikutti häntä eräs tavlinilainen laulu. Sanoja siinä oli vähän, mutta koko sen viehäytys olikin surullisessa kertosaäkeessä: "ai-dai-dalalai!" Jeroshka käänsi laulun sanat näin: "Nuorukainen on kostoretkellä ajanut karjan nomadikylästä vuorille, venäläiset tulevat, sytyttävät kylän, surmaavat kaikki miehet, ottavat kaikki naiset vangiksi. Nuorukainen tulee vuorilta: missä kylä oli ollut, on nyt tyhjä paikka; äiti on poissa, veljet, kotoa ei ole; oli jäänyt vain yksi puu. Nuorukainen istui puun alle ja rupesi itkemään. Yksin, kuten sinä, yksin olen jäänyt, ja nuorukainen lauloi: ai-dai-dalalai!" Ja tämän ulvovan, sydäntä vihlovan kertosaäkeen vanhus toisti moneen kertaan.

Laulaessaan viimeistä kertosaettä Jeroshka sieppasi seinältä pyssyn, kiireesti juoksi pihalle ja ampui molemmista piipuista ylös ilmaan. Ja sitten hän vielä surullisemmin alkoi: "Ai-dai-dalalai... a-a" — ja vaikeni.

Olenin meni hänen perästään rappusille, ääneti katseli tummaa tähtitaivasta, sinne päin, missä laukaukset olivat välähtäneet. Isäntäväen asunnosta välkkyi tulia ja kuului ääniä. Tytöt kokoontuivat pihalle rappusten ja ikkunain luo, ja juoksentelivat pirtistä eteiseen ja takaisin. Muutamia kasakoita syöksyi eteisestä, eivätkä he malttaneet olla hihkaisten yhtymättä laulun loppuun ja Jeroshka-sedän laukauksiin.

— Mitäs sinä et ole kihlajaisissa? — kysyi Olenin.

— Mitä heistä, mitä heistä! — virkkoi ukko, jota nähtävästi oli siellä jotenkin loukattu. — En välitä, en välitä... Äh, sitä väkeä! Mennään majaan! He pitävät erikseen iloa ja me erikseen.

Olenin palasi majaan.

— Entä Lukashka, onko hän iloinen? Eikö hän pistäydy minun luokseni? — kysyi hän.

— Vai Lukashka! Häntä ovat narranneet, että minä puuhailen tyttöä sinulle, — sanoi ukko kuiskaten. — Entäs sitten? — Jos tahdotaan, on tyttö meidän: annat vaan enemmän rahaa, niin meidän on! Minä toimitan, usko.

— Ei setä, rahoilla ei saa mitään, kun ei ole rakkautta. Parempi että olet puhumatta tästä.

— Hyljättyjä me olemme kumpikin, orpoja! — sanoi yhtäkkiä Jeroshka-setä ja hyrähti itkuun.

Olenin joi tavallista enemmän ukon tarinoita kuunnellessaan. "Niin, nyt on minun Lukashkani onnellinen", ajatteli hän; mutta hän oli suruissaan. Ukko joi tänä iltana siksi kunnes vierähti lattialle, ja Vanjushan täytyi huutaa avukseen sotamiehiä, kun hän syljeskellen inhosta laahasi ukkoa ulos. Hän oli niin kiukuissaan ukkoon tämän huonosta käytöksestä, ettei edes sanonut mitään ranskaksi.

XXIX.

Oli elokuu. Useina päivinä peräkkäin ei ollut näkynyt ainoatakaan pilveä taivaalla; aurinko paistoi sietämättömästi ja aamusta saakka oli puhaltanut lämmin tuuli, nostaen hiekkakummuilta ja teiltä kuumia hiekkapilviä ja kulettaen niitä ilmassa kaislikkojen, puiden ja stanitsojen yli. Ruoho ja puiden lehvät olivat pölyn peitossa, tiet ja suolakentät olivat paljastuneet ja tulleet kumajavan koviksi. Terekin vesi oli jo aikoja laskeutunut ja ojista se nopeasti väheni ja kuivui. Stanitsan viereisen lammikon liejuiset, karjan sotkemat rannat olivat paljastuneet, ja kaiken päivää kuului vedestä tyttöjen ja poikasten pulikoimista ja huutoja. Arolla alkoivat kummut ja kaislistot jo kuivua ja karja pakeni ammuun päivällä pellolle. Metsänriista oli väistynyt kaukasiin kaislistoihin ja vuorille Terekin taakse. Sääsket ja hyttyset parvina leijailivat rotkojen ja stanitsan yllä. Lumivuoret peittyivät harmaaseen sumuun. Ilma oli harvaa ja löyhkäsi pahalta. Abrekien oli kuultu tulleen madaltuneen joen yli ja ne samoilivat nyt tällä puolen. Aurinko vaipui joka ilta palavan punaiseen ruskotukseen. Oli kiirein työaika. Koko stanitsan väki puuhasi arbusi- ja viinitarhoilla. Puutarhat olivat kasvettuneet umpeen sotkuista lehdikkoa ja tulleet täyteen viileätä sankkaa varjoa. Kaikkialla näkyi leveiden lehvien alta, jonne valo pilkisti, mustia, kypsiä, raskaita terttuja. Pölyistä puutarhoihin vievää tietä pitkin vierähti narisevia kaksipyörärattaita, jotka olivat kukkuroillaan mustia viinirypäleitä. Pölyisellä tiellä retkotti pyörien survomia terttuja. Poikaset ja tytöt, joiden paidat olivat viinirypälemehun likaamia, juoksivat äitiensä perästä, rypäleitä

käsissä ja suussa. Tiellä tuli alinomaa vastaan repaleisia työmiehiä, jotka jänteillä hartioillaan kantoivat viinirypälekorja. Silmiä myöten liinaan peitetyt äidit taluttivat härkiä, jotka olivat valjastetut viinirypäleillä korkeiksi lastattujen vankkurien eteen. Tavatessaan rattaita sotamiehet pyysivät kasakattarilta rypäleitä, ja nousten rattaille niiden kulkiessa kasakatar otti kahmalollisen rypäleitä ja heitti sotamiehen syliin. Muutamilla piholla puserrettiin jo rypäleitä. Puserrettujen rypäleiden haju täytti ilman. Verta sisältäviä punaisia kaukaloita näkyi katosten alla ja nogajilaiset rengit, housunlahkeet käärittyinä ja pohkeet punaisina, kulkivat pitkin pihaa. Siat röhkien latkivat puserrejätteitä ja maata rötköttivät niiden päällä. Pirttirakennusten laakakatot olivat ylt'yleensä mustien, auringossa kuivuvien meripihkalevyjen vallassa. Varikset ja harakat hyöriskelivät jyviä noukkien kattojen ympärillä ja lentää loikahuttivat paikasta toiseen.

Iloisesti korjattiin vuoden töiden hedelmää ja tänä vuonna sato oli tavattoman runsas ja hyvä.

Varjoisista viheriöistä puutarhoista, keskeltä viiniköynnösmaata ja joka suunnalta kuului naurua, laulua, iloa ja naisten ääniä, ja näkyi naisten kirkkaita, kukikkaita, välkkyviä pukuja.

Aivan keskipäivän aikaan istui Marjana puutarhassa, persikkapuun varjossa, ja valjaista riisuttujen kärrien alta otti esiin päivällisruokaa kotiväelleen. Hänen vastapäätä istui maahan levitetyllä loimella vänrikki, joka oli palannut koulusta ja pesi ruukussa käsiään. Pieni poika, Marjanan veli, oli juuri juossut lammikolta, pyyhki kasvojaan molemmin hihoin ja katseli levottomana sisarta ja äitiä päivällistä odottaen ja raskaasti hengittäen. Äitimuori, jäntevien päivettyneiden käsien hihat käärittyinä, asetteli rypäleitä, kuivaa kalaa, kaimakkia ja leipää matalalle pyöreälle tatarilaiselle pöydälle. Vänrikki kuivasi kätensä, otti lakin päästään, risti silmänsä ja siirtyi pöydän luo. Poika sieppasi ruukun ja rupesi ahneesti juomaan. Äiti ja tytär istuivat pöytään koukistaen jalat allensa. Varjossakin oli sietämätön helle. Ilmassa puutarhan yllä vaippui ilkeä löyhkä. Lämmin voimakas tuuli, joka puhalsi lehvien läpi, ei tuonut viileyttä, se vain yksitoikkoisesti taivutti puutarhoihin sinne tänne siroiteltujen päärynä-, persikka- ja silkkiäispuiden latvoja. Vielä kerran siunaten itsensä otti vänrikki selkensä takaa viiniköynnöksen lehdellä katetun tshihiri-ruukun ja juotuaan sen suulta, antoi eukolle. Vänrikillä oli päällään vain paita, joka oli kaulasta auki ja jonka alta näkyi lihaksinen karvainen rinta. Hänen kapeat, ovelat kasvonsa olivat iloiset. Ei asennon eikä puheen läpi paistanut tällä kertaa hänen tavallinen politisuutensa; hän oli iloinen ja luonnollinen.

— Ja illaksi lopetamme nurkan ladon vieressä? — sanoi hän pyyhkien kosteata partaansa.

— Loppuu se, — vastasi eukko, — kun ei vaan olisi ilmasta haittaa.

Djomkinit eivät ole vielä puoliakaan korjanneet, — lisäsi hän. — Ustenjka yksin tekee työtä ja reutoo.

— Mitäs ne! — ylpeästi vastasi ukko.

— He, juo, Marjanushka! — sanoi eukko, antaen ruukun tytölle. —

No, kun Jumala suo, onpahan taas häiden varalta, — sanoi eukko.

— Sillä asialla ei ole kiirettä, — sanoi vänrikki, rypistäen hiukan otsaansa.

Tyttö painoi päänsä alas.

— Miksi ei saisi puhua? — sanoi eukko: — asia on päätetty, eikä ole enää paljon aikaakaan.

— Älä päätäsi vaivaa, — sanoi taas vänrikki. — Viiniä on nyt korjattava.

— Oletko nähnyt Lukashkan uutta hevosta? — kysyi eukko. — Minkä Mitrij Andreitsh lahjoitti, se ei enää ole hänellä, vaihtoi.

— En, en ole nähnyt. Vaan puhuinpa äsken hyyriläisen rengin kanssa — sanoi vänrikki: — kertoi, että se on taas saanut tuhat ruplaa.

— Pohatta kerrassaan, — vakuutti eukko.

Koko perhe oli hyvällä tuulella ja kaikki olivat tyytyväisiä.

Työ sujui hyvin. Rypäleitä tuli enemmän ja parempia kuin he itse olivat otaksuneet.

Lopetettuaan päivällisen Marjana vei härille ruohoa, käänsi beshmetin päänsä alle ja paneutui vankkurien alle levolle, survottuun mehevään ruuhoon. Hänellä oli yllään vain vaaleansininen, haalistunut karttunipaita ja päässä punainen silkkihuivi, mutta hänen oli sietämättömän kuuma. Hänen kasvonsa hehkuivat, jalat eivät löytäneet asentoa, silmät olivat unesta ja uupumuksesta kosteat; huulet itsestään avautuivat ja rinta hengitti raskaasti ja syvästi.

Työkausi oli alkanut jo kaksi viikkoa sitten, ja raskas keskeymätön työ oli vienyt kaiken ajan nuorelta tytöltä. Varhain aamulla päivän sarastaessa hän nousi, pesi kylmällä vedellä kasvonsa, sitaisi liinan päähänsä ja avojaloin juoksi karjaansa katsomaan. Hän pani kiireesti kengät jalkaansa ja beshmetin päälleen, otti nyyttiin leipää, valjasti härät ja ajoi koko päiväksi puutarhoihin. Siellä hän vain tunnin verran lepäsi, leikkasi rypäleitä ja hilasi rypälekoreja ja illalla iloisena ja virkeänä palasi stanitsaan, taluttaen härkiä nuorasta ja hoputtaen pitkällä vitsalla. Korjattuaan karjan hämärissä ja siepattuaan siemeniä paidan leveään hihaan hän meni nurkkaukseen tyttöjen kanssa nauramaan. Mutta heti kun ruskotus alkoi sammua, meni hän jo majaan, söi illallista pimeässä pirtissä isän, äidin ja pikku veljen kanssa, huoletonna, virkeänä astui majaan, istuutui uunille ja uinaillen kuunteli hyyriläisen puhetta. Heti kun tämä oli lähtenyt heittäytyi tyttö vuoteelle ja nukkui aamuun saakka heräämättä, rauhallisesti. Seuraava päivä kului samalla lailla. Lukashkaa hän ei ollut nähnyt kihlajaispäivästä saakka ja hän odotti tyynesti häiden tuloa. Hyyriläiseen hän oli tottunut ja mielellään tunsu tämän tarkkaavan katseen seuraavan itseään.

XXX.

Vaikka helteeltä ei ollut turvaa missään, vaikka hyttysparvet pyörivät vankkurien viileässä siimeksessä ja poika väännelessään itseään sysäsi häntä, veti Marjana päänsä yli liinan ja oli jo saanut unesta kiinni, kun äkkiä Ustenjka, naapurityttö, juoksi hänen luokseen ja sukeltaen rattaiden alle, laskeutui hänen viereensä pitkäkseen.

— Nyt nukkumaan tytöt, nukkumaan! — sanoi Ustenjka, laittaen itselleen sijaa rattaiden alle. — Malta! — sanoi hän nousten pystyyn: näin ei ole hyvä.

Hän nousi pystyyn, taittoi vehreitä oksia, ripusti niitä molemmille puolille rattaiden pyöriin ja heitti vielä päälle beshmettinsä.

— Laskeppas! — huusi hän pojalle, ryömien taas rattaiden alle: onko kasakkain paikka tyttöjen keskessä? Matkaasi sinä.

Jäätyään rattaiden alle ystävänsä kanssa kahden, Ustenjka äkkiä tarttui Marjanaan molemmin käsin ja pusertaen itseään häntä vasten, alkoi suudella hänen poskiaan ja kaulaansa.

— Kultaseni, veikkoseni! — virkkoi hän, päästäen ohuen, selkeän naurun.

— Kas vaan, on *vaarilta* oppinut, — vastasi Marjana, estellen häntä. — Herkiä jo!

Ja he rupesivat molemmat niin kikattamaan että äiti huusi heille.

— Käykö kateeksi? — sanoi kuiskaten Ustenjka.

— Mitä höpiset! Anna nukkua. No, sitäkö sinä tulit?

Mutta Ustenjka ei talttunut.

— Entäpä jos sanon sinulle jotain, mitä!

Marjana nousi kyynärpäälleen ja korjasi valuneen liinan paikoilleen.

— No, mitä sulla on sanottavaa?

— Mitä sinun hyyryläisestäsi tiedän!

— Mitä tietämistä hänessä on! — vastasi Marjana.

— Voi sinua tytön lurjusta! sanoi Ustenjka tuupaten häntä kyynärpäällään ja nauraen: — et sinä mitään kerro: käykö hän teillä?

— Käy. Entä sitten? — kysyi Marjana ja sävähti äkkiä punaiseksi.

— Minä olen avoin tyttö, minä kerron kaikille. Mitä minä piiloittelisin? — sanoi Ustenjka, ja hänen iloiset, punakat kasvonsa saivat mieltävän ilmeen. — Teenkö kellekään siinä pahoin? Rakastan häntä ja siinä kaikki!

— Vaaria, niinkö?

— No niin.

— Eikö ole synti? — vastasi Marjana.

— Ah, Mashenjka! Milloinka sitä huvittelisi, jollei neitopäivinään? Menen kasakalle, syntyy lapsia, saa kokea puutetta. Anna kun joudut Lukashkalle, niin ei päähäsikään tule ilo, saat lapsia, on työtä.

— Mitä siitä? Toisien on naimisissakin hyvä. Samantekevä! — vastasi tyynesti Marjana.

— Kerro nyt sitten kerrankin, mitä teillä Lukashkan kanssa on ollut.

— Mitäkö on ollut? Hän kosi. Isä siirsi vuodeksi eteenpäin; vaan nyt ovat sopineet, että syksyllä annetaan.

— Mutta mitä hän on sinulle puhunut?

Marjana hymyili.

— Arvaa tuon nyt, mitä on puhunut. Sanoo rakastavansa. On aina vaan pyytänyt tulemaan puutarhoihin kanssaan.

— Kas vaan poikaa mikä takiainen! Ethän sinä varmaankaan ole mennyt? Ja miten komea mies hänestä on nyt tullut, ensimmäinen dzhigitti! Sotnjassakin vaan hurjastelee. Muutama päivä sitten tuli sieltä meidän Kirkamme; minkälaisen hevosen Lukashka kuuluu itselleen vaihtaneen! Ja aina vaan muka sinua ikävöi. Entä mitä hän vielä on puhunut? — kysyi Marjanalta Ustenjka.

— Kaikki sinun tietää pitää... — nauroi Marjana. — Kerran yöllä tuli hevosen selässä ikkunan luo päissään. Pyrki sisään.

— Sinä et laskenut?

— Olisiko pitänyt? Jos minä kerran mitä sanon, niin se pysyy! Lujana kuin kivi, — vastasi Marjana vakavasti.

— Komea mies! Kun hän vaan tahtoo niin ei ole yksikään tyttö välittämättä.

— Menköön muiden luo, — vastasi Marjana ylpeästi.

— Sinun ei ole häntä sääli!

— On, mutta tyhmyyksiä en tee, — se olisi pahaa.

Ustenjka äkkiä heitti päänsä ystävättären rintaa vasten, kietoi hänet käsivarsillaan ja ihan tärisi naurun hytkähdyksistä.

— Tyhmä sinä olet, hupero! — sanoi hän huohottaen, — et välitä omasta onnestasi, — ja rupesi taas Marjanaa kutkuttamaan.

— Hui, jätä jo! — sanoi Marjana kirkuen kesken nauruaan. — Lazutkan survoit.

— Kas, peijakkaat, kun ovat villissään, jaksavatpas! — kuului taas rattaiden takaa eukon unelias ääni.

— Et välitä onnestasi, — toisti Ustenjka kuiskaten ja nostaen ruumistaan. — Mutta onnellinen sinä olet, ihan totta! Sinuakos rakastetaan. Sinä olet vaan tuommoinen jöröttäjä, mutta sinua ne rakastavat. Oh, olisinpa minä sinun sijassasi, voi miten minä hyyriläistäsi pyörittäisin! Minä katsoin häntä, kun oltiin meillä, ihan näytti tahtovan syödä sinut silmillään. Minun *vaarini* — on sekin antanut minulle jos jotain. Mutta teidän, kuuleppas, on venäläisten ensimmäinen pohatta. Hänen renkinsä on kertonut, että heillä on omat alustalaiset.

Marjana kohotti hiukan itseään ja miettiväisenä hymyili.

— Sanoipa se hyyriläinen kerran kummia minulle, — virkkoi Marjana pureskellen ruohonkortta. — Tällä tavalla; tahtoisin olla Lukashka-kasakka tai sinun veljesi Lazutka... Mitähän varten hän niin sanoi?

— Se höpertää mitä päähän pistää, — vastasi Ustenjka. — Entäs minun, mitä kaikkea se juttelee... ihan kuin noiduttu!

Marjana heitti päänsä käärittyä beshmettiä vasten, laski kätensä Ustenjkan olalle ja ummisti silmänsä.

— Hän aikoi nyt tulla tarhoille työhön; isä pyysi häntä, — virkkoi Marjana hetken vaitiolon jälkeen ja nukkui.

XXXI.

Aurinko oli jo tullut rattaita siimestävän päärynäpuun takaa näkyviin ja vinoin sätein, Ustenjkan punomien oksienkin läpi, paahtoi rattaiden alla nukkuvien tyttöjen kasvoihin. Marjana heräsi ja rupesi sitomaan liinaa päähänsä. Vilkaistuaan ympärilleen hän näki päärynäpuun takana hyyriläisen, joka pyssy olalla seisoi isän kanssa tarinoiden. Hän tuuppasi Ustenjkaa ja ääneti hymysuin osoitti hänelle Oleninia.

— Eilen kävelin enkä löytänyt ainoatakaan, — sanoi Olenin levottomasti katsellen ympärilleen ja näkemättä Marjanaa oksien takaa.

— Vaan menkääpäs tuolle kulmalle, suoraan ympyrässä kiertäkää, siellä entisessä puutarhassa, kutsuvat sitä takalistoksi, siellä on aina jäniksiä, — sanoi vänrikki, heti vaihtaen kieltään.

— Mitä joutavia työaikana jäniksiä haette! Tulisitte ennen meitä auttamaan, tekisitte tyttöjen kanssa työtä, — sanoi eukko iloisesti. — No, tytöt, ylös! — huusi hän.

Marjana ja Ustenjka supattelivat toisilleen ja tuskin jaksoivat olla nauruun purskahtamatta rattaiden alla.

Siitä saakka kun oli tiedoksi tullut, että Olenin oli lahjoittanut viidenkymmenen ruplan hevosen Lukashkalle, oli hänen isäntäväkensä muuttunut ystävällisemmäksi; etenkin näytti vänrikki olevan hyvillään huomattessaan Oleninin lähentymistä tyttärensä.

— Enhän minä osaa tehdä työtä, — sanoi Olenin koettaen olla katsomatta vehreiden lehvien läpi rattaiden alle, missä hän huomasi Marjanan vaaleansinisen paidan ja punaisen liinan.

— Tule, minä annan persikoita, — sanoi eukko.

— Kasakkain muinaiseen vierasvaraiseen tapaan, paljasta eukkojen tyhmyyttä, — sanoi vänrikki selittäen ja ikäänkuin oikaisten eukon sanoja: — Venäjällä varmaankin olette syöneet sekä persikoita että ananashilloa ja -mehua yllimmän kyllin.

— Siis on entisessä puutarhassa? — kysyi Olenin: — minäpä käyn siellä. — Ja vilkaistuaan kiireesti vehreiden oksien läpi hän kohotti korkeata suippolakkiaan ja katosi säännöllisten viheriäin köynnösrivien sekaan.

Aurinko jo kätkeytyi tarhojen aituuksien taa ja taittunein sätein loisti läpikuultavien lehtien lomitse, kun Olenin palasi puutarhaan talonväkensä luo. Tuuli laantui ja vilpoisa viileys alkoi levitä köynnösmaille. Jostain vaistosta tunsikin Olenin jo kaukaa Marjanan sinertävän paidan köynnösrivien lomitse ja meni marjoja poimien hänen luoksensa. Lähättävä koira myös joskus sieppasi kuolaisella suullaan matalalla riippuvan tertun. Punaisin kasvoin, hihat käärittyinä ja liina leuan alle vajonneena Marjana nopeasti leikkasi raskaita rypäleitä ja laski niitä koriin. Päästämättä kädestään vartta, jota siinä piti, hän pysähtyi, ystävällisesti hymyili ja ryhtyi uudestaan työhön. Olenin tuli lähemmäksi ja heitti pyssyn olan taa saadakseen kätensä vapaiksi. "Missä on teidän väkenne? Onnea työhön! Oletko yksin?" aikoi hän sanoa, mutta ei saanut sanotuksi ja kohotti vain suippolakkiaan. Hänen oli noloa Marjanan kanssa kahden, mutta hän meni ihan kuin varsin omaksi kiusakseen hänen luokseen.

— Noinhan sinä vielä pyssylläsi satut naisiin ampumaan, — sanoi Marjana.

— Ei, en minä ammu.

He olivat kumpikin vaiti.

— Auttaisitpa tässä.

Olenin otti puukon ja rupesi ääneti leikkaamaan. Hän veti alhaalta lehtien alta raskaan, noin kolmen

naulan painoisen sakean tertun, jossa kaikki marjat olivat niin lähässä päällekkäin, ettei niille enää oikein ollut sijaa, ja näytti sitä Marjanalle.

— Onko leikattava kaikki? Tämä ei ole viheriä.

— Anna tänne.

Heidän kätensä koskivat toisiinsa. Olenin otti hänen kätensä ja tyttö hymyillen katsoi Oleniniin.

— Sinähän menet kohta naimisiin? — sanoi hän.

Vastaamatta mitään Marjana kääntyi ja loi häneen ankarat silmänsä.

— Sinä rakastat Lukashkaa?

— Mitä se sinuun kuuluu?

— Minun käy kateeksi.

— Kaikkea!

— Ihan totta, sinä olet niin kaunis!

Ja hänen tuli heti kauhean ilkeä olla siitä mitä oli sanonut. Niin illettäviltä kaikuivat hänestä omat sanansa. Hän punehtui, joutui hämilleen ja otti tyttöä molemmista käsistä.

— Mikä lienenkin, niin anna olla! Ei tarvitse pilkata... — vastasi Marjana, mutta hänen katseensa puhui, miten varmasti hän tiesi, ettei Olenin pilkannut.

— Miten pilkata? Jos sinä tietäisit miten minä... — Sanat kaikuivat vielä ilkeämmiltä, vielä vähemmin siihen soveltuvilta, mitä hän tunsu; mutta hän jatkoi: — Minä en tiedä, mitä olisin valmis sinun tähtesi tekemään...

— Menetkö siitä, takiainen!

Mutta Marjanan kasvot, hänen loistavat silmänsä, hänen korkea rintansa, solakat jalkansa puhuivat aivan toista. Oleninista tuntui siltä kuin tyttö olisi ymmärtänyt, miten illettävää kaikki oli, mitä Olenin hänelle puhui, mutta itse oli sellaisten mielteiden yläpuolella. Hänestä näytti, että tyttö aikoja oli tiennyt kaiken sen, mitä hän tahtoi mutta ei osannut sanoa hänelle, mutta tahtoi kuunnella kuinka hän sen sanoisi hänelle. "Ja kuinka hän ei tietäisi, — ajatteli Olenin, — kun minä tahdoin sanoa Marjanalle vain yksistään kaiken sen, mitä Marjana itse oli? Mutta hän ei tahtonut ymmärtää, ei tahtonut vastata", ajatteli hän.

— Huu! — kuului äkkiä läheltä köynnösryhmän takaa Ustenjkan ääni ja hänen kimeä naurunsa. — Tule, Mitrij Andreitsh, auttamaan minua! Olen yksin... — huusi hän Oleninille, pistäen lehtien takaa näkyviin pyöreät, naivit kasvonsa.

Olenin ei vastannut mitään eikä liikahtanut paikaltaan.

Marjana rupesi taas leikkaamaan, mutta katseli lakkaamatta hyyriläistä. Olenin oli aikeessa jotain sanoa, mutta jätti sanomatta, kohautti olkapäitään, ja heittäen pyssyn olalleen nopein askelin lähti tarhalta.

XXXII.

Pari kertaa hän pysähtyi kuuntelemaan Marjanan ja Ustenjkan heleätä naurua. Päästyään yhteen tytöt huusivat jotain. Koko illan Olenin harhaili metsässä metsästyksellä. Saamatta mitään hän jo hämärissä palasi. Kulkiessaan pihan yli hän huomasi talonväen pirtin oven olevan auki ja siitä näkyi vaaleansininen paita. Hän huusi erityisen kovasti Vanjushaa, ilmaistakseen tulonsa, ja istui rappusille tavanmukaiselle paikalleen. Talonväki oli jo palannut tarhoilta; he tulivat ulos pirtistä, siirtyivät majaan, eivätkä kutsuneet häntä luokseen. Marjana kulki kaksi kertaa ulos portista. Kerran puolipimeässä hänestä näytti kuin Marjana olisi katsahtanut häneen. Olenin kiihkeästi seurasi jokaista hänen liikettään, mutta ei rohjennut mennä hänen luokseen. Kun Marjana katosi majaan, laskeutui

Olenin rappusilta ja rupesi kävelemään pihalla; mutta Marjana ei enää tullut ulos. Koko yön vietti Olenin ulkona silmää ummistamatta kuunnellen jokaista ääntä isäntäväen majasta. Hän kuuli kuinka he illalla puhelivat, kuinka söivät, kuinka kantoivat patjoja ja menivät levolle; kuuli kuinka Marjana jollekin naurahti; miten sitte kaikki vaikenä. Vänrikki virkkoi jotain kuiskaten eukolleen ja joku hengitti. Hän poikkesi majaan. Vanjusha nukkui riisuutumatta. Olenin tunsu kateutta häntä kohtaan ja rupesi taas kävelemään pitkin pihaa, koko ajan jotain odottaen, mutta ei kukaan tullut ulos, ei kukaan liikahtanut; kuului vain kolmen hengen tasainen hengitys. Hän tunsu Marjanan hengityksen ja koko ajan kuunteli sitä, ja kuunteli sydämensä tykytystä. Stanitsassa oli kaikki vaiennut, myöhäinen kuu oli noussut taivaalle ja yhä selvemmin alkoi näkyä karja, joka pihamailla puhkuili, laskeutui makuulle ja hitaasti nousi. Olenin kiukuissaan kysyi itseltään: "mitä minä tahdon?" eikä voinut yöstään irtautua. Yhtäkkiä hän kuuli selvästi askeleita ja siltapalkin narinaa isäntäväen majasta. Hän syöksyi ovelle; mutta taaskaan ei kuulunut mitään paitsi tasaista hengitystä, ja taas pihalla raskaan puhkauksen perästä käännähti puhvelilehmä nousten etupolvilleen, sitten kaikille jaloilleen, huiskutteli häntäänsä, ja tasaisesti läiskähteli jotain pihan kuivaan saveen, ja taas se huokaisten asettui makaamaan kuun utuverhoon... Hän kysyi itseltään: "mitä minun on tehtävä?" ja päättäväisenä rupesi lähtemään makuulle; mutta taas kuului ääniä, ja hänen mielikuvitukseensa nousi kuva Marjankasta, joka on tullut tuohon kuun valaisemaan sumuiseen yöhön, ja taas hän syöksyi ikkunaan ja taas kuuli askeleita. Jo ennen päivän nousua hän meni ikkunan luo, sysäsi ikkunasuojusta, juoksi ovelle ja todella kuului Marjankan huokaus ja askeleita. Hän tarttui säppiin ja koputti. Varovaiset askeleet paljasjaloin, hiukan narisuttaen siltapalkkeja, lähestyivät ovea. Liikahti säppi, ovi naurahti, tuoksahti meiramien ja melonien hajulta, ja kynnyksellä näkyi Marjanan koko varsi. Olenin näki häntä vain hetken kuun valossa. Hän paiskasi oven kiinni, kuiskasi jotain ja juoksi kevein askelin takaisin. Olenin rupesi hiljaa koputtamaan, — ei mitään vastausta. Hän juoksi ikkunan luo ja alkoi kuunnella. Äkkiä terävä, vinkuva miehen ääni kuului aivan odottamatta.

— Mainiota! — sanoi pienenlääntä kasakkapoika, jolla oli valkea suippolakki päässä ja joka tuli aivan Olenin luo pihalta: — minä näin, mainiota!

Olenin tunsu Nazarkan eikä virkkanut mitään, sillä ei tiennyt mitä tekisi ja sanoisi.

— Mainiota! Minäpä menen stanitsalautakunnalle ilmoittamaan ja hänen isälleen sanon. Vai semmoinen vänrikin tyttö! Hänelle ei yksi riitäkään.

— Mitä sinä minusta tahdot, mitä on asiaa, — lausui Olenin.

— Ei mitään, minä sanon vasta lautakunnalle.

Nazarka puhui hyvin kovasti, huomattavasti tahallaan.

— Kas sitä, miten sukkela *junkkeri* se on!

Olenin vapisi ja kalpeni.

— Tule tänne, tule!

Olenin sieppasi häntä voimakkaasti kädestä ja vei hänet majansa luo.

— Eihän tässä mitään ollut, hän ei minua laskenut, enkä minä mitään... Hän on kunniallinen!...

— No, siitä kyllä saadaan selvä... — sanoi Nazarka.

— Mutta minä annan kuitenkin sinulle... Maltahan!...

Nazarka oli vaiti. Olenin juoksi majaan ja toi kasakalle kymmenen ruplaa.

— Eihän mitään ollut; tai samantekevä, minun syyni oli ja tästä saat... mutta Jumalan tähden, ettei kukaan tiedä! Eikä mitään ollutkaan...

— Jääkääte hyvästi, — sanoi Nazarka nauraen ja läksi pois.

Nazarka oli tänä yönä tullut stanitsaan Lukashkan asialla, hankkimaan paikkaa varastetulle hevoselle, ja kulkiessaan kotiinsa katua pitkin hän oli kuullut askeleita. Hän palasi toisena aamuna sotnjaan ja kehuun kertoi toverilleen miten ovelasti oli saanut kymmenen ruplaa. Seuraavana aamuna Olenin näki talonväkeään eikä kukaan tiennyt mitään. Marjanan kanssa hän ei puhunut ja tyttö vain naureskeli katsoessaan häneen. Yön hän taas vietti nukkumatta, hartaasti käyskennellen pihalla. Seuraavan päivän hän tahallaan vietti metsällä, ja illalla hän itseään paetakseen meni Beletskij'n luo. Hän pelkäsi itseään ja lupasi itselleen olla enää talonväen luo menemättä. Seuraavana yönä herätti Oleninin vääpeli. Komppanian oli nyt heti lähdeittävä hyökkäykseen. Olenin oli tästä tapauksesta hyvillään ja aikoi olla kokonaan tulematta stanitsaan takaisin.

Hyökkäysretki kesti neljä päivää. Päälikkö halusi nähdä Oleninia, jolle hän oli sukua, ja ehdotti että hän jäisi esikuntaan. Olenin kieltäytyi. Hän ei voinut elää ilman stanitsaansa ja pyysi lupaa päästä kotiin. Hyökkäyksestä hänelle annettiin sotilaallinen risti, jota hän ennen oli niin halunnut. Nyt hän sitävastoin oli aivan välinpitämätön tästä ristikistä ja vielä välinpitämättömämpi upseeriksi ehdottamisesta, josta ei vielä kukaan ollut päätetty. Hän matkusti onnellisesti Vanjushan kanssa linjalle ja ennätti muutamia tunteja ennen komppaniaansa. Olenin vietti koko illan rappusilla katsellen Marjanaa. Koko yön hän taas ilman määrää ja tarkoitusta kulki pihalla.

XXXIII.

Seuraavana aamuna Olenin heräsi myöhään. Talonväki oli jo poissa. Hän ei mennyt metsälle vaan milloin otti käteensä kirjan, milloin meni rappusille ja taas takaisin majaan ja heittäytyi vuoteelle. Vanjusha luuli häntä sairaaksi. Illan tultua Olenin päättävästi nousi, ryhtyi kirjoittamaan ja kirjoitti myöhään yöhön. Hän kirjoitti kirjeen, mutta ei lähettänyt sitä, sillä ei kuitenkaan kukaan olisi ymmärtänyt häntä mitä hän tahtoi sanoa, eikä sitä tarvinnut kukaan muu ymmärtääkään kuin Olenin itse. Hän kirjoitti näin:

"Minä saan Venäjältä kirjeitä, jotka sisältävät valitteluja: pelätään, että minä tähän korpeen hautautuneena olen menettänyt miestä. Minusta sanotaan: hän raaistuu, jää kaikessa takapajulle, rupeaa juomaan ja vielä kukaties ottaa kasakattaren vaimokseen. Sanotaan, ettei Jermolov ole suotta sanonut: ken palvelee kymmenen vuotta Kaukasiassa, se joko ikävästi juo itsensä kuoliaaksi tai ottaa irstaan naisen vaimokseen. Miten kauheata! Mutta eihän minun oikeastaan ole mitään syytä laskea itseäni turmiolle, kun minun osakseni voisi tulla suuri onni päästä kreivitär B:n mieheksi, kamariherraksi tai aateliston johtajaksi. Miten te kaikki olette minusta vastenmielisiä ja sääliittäviä! Te ette tiedä mitä on onni ja mitä on elämä! On kerrankin eletävä elämää sen teeskentelemättömässä ihanuudessa. Tulee saada nähdä ja ymmärtää mitä minä joka päivä näen silmäini edessä: ikuisia, lähestymättömiä vuorten lumiröykkiöitä ja majestetisen naisen siinä alkuperäisessä kauneudessa, jossa varmaan ensimmäinen ihminen on Luojansa kädestä lähtenyt, ja silloin on selviävä, kuka menee turmioon, kuka elää totuudessa ja kuka valheessa, tekö vai minä. Jos te tietäisitte, kuinka te olette minusta inhoittavia ja surkeita imarteluinenne! Kun vaan majani, metsäni ja rakkauteni sijasta tulee mieleeni nuo salongit, nuo naiset voideltuine hiuksineen ja vieraat kiharat kohokkeena niiden alla, nuo luonnottomasti liikkuvat pikku huulet, nuo piiloitetut ja vääristellyt heikot jäsenet ja tuo salien löpörtely, joka on, muka keskustelua, mutta jolla ei ole mitään oikeutta siihen nimeen, — niin tulee minuun sietämätön vastenmielisyys. Näen edessäni nuo tylsät kasvot, nuo rikkaat morsiamet, kasvoissa ilme: 'ei se mitään, älä arkaile vaikka olenkin rikas morsian', nuo istumaan rupeamiset ja muuttelemiset, tuo julkea parien liittäminen ja nuo ikuiset juorut ja teeskentely; nuo säännöt: kenelle tarjottava kättä, kenelle nyökäytettävä päätä, kenen kanssa keskusteltava ja lopuksi tuo ikuinen vereen tarttunut ikävä, joka siirtyy sukupolvesta sukupolveen (ja se kaikki on tietoista ja sen välttämättömyydestä ollaan vakuutettuja).

"Käsittäkää yksi asia tai uskokaa yhteen asiaan: tulee nähdä ja ymmärtää, mitä on totuus ja kauneus, ja pölyksi hajoaa kaikki, mitä te puhutte ja ajattelette, kaikki teidän onnen toivomuksenne sekä minulle että itsellenne. Onni — se on seurustelu luonnon kanssa, sen näkeminen, sen kanssa puhuminen. 'Hän vielä, varjelkoon Herra, ottaa vaimokseen sivistymättömän kasakattaren ja on maailmalta kokonaan, kokonaan menettänyt', kuvittelen heidän puhuvan minusta, vilpittömästi surkutellen. Mutta minä tahdonkin vain yhtä — olla kokonaan menettänyt teidän katsantonne mukaan, — tahdon ottaa vaimokseni tavallisen kasakattaren, enkä uskalla sitä tehdä, sillä se olisi korkein onni, jota minä en ole ansainnut.

"Kolme kuukautta on kulunut siitä kun ensi kerran näin Marjana-kasakattaren. Minussa olivat vielä tuoreina hylkäämäni maailman käsityskanta ja ennakkoluulot. Minä en silloin uskonut, että voisin rakastua tähän naiseen. Minä ihailin häntä samoin kuin vuorten ja taivaan kauneutta, enkä voinut olla häntä ihailematta, sillä hän on ihana niinkuin nekin. Sitten aloin tuntea, että tuon kauneuden tarkastelu oli tullut välttämättömyydeksi elämässäni, ja aloin kysyä itseltäni: enkö minä häntä rakasta; mutta mitään sen tapaista, miksi olin tuon tunteen kuvitellut, en löytänyt itsestäni. Tuo tunne ei ollut yksinäisyyden ikävän eikä avioliiton kaipauksen kaltainen, eikä platonisen, vielä vähemmän lihallisen rakkauden kaltainen. Minun piti saada nähdä, kuulla häntä, tietää että hän oli lähellä ja minä olin, jos en juuri onnellinen, niin ainakin rauhallinen. Illanvieton jälkeen, jossa minä olin hänen seurassaan ja kosketin häntä, minä aloin tuntea, että minun ja tuon naisen välillä oli katkeamaton, vaikkakin luvaton side, jota vastaan ei voinut taistella. Mutta minä taistelin vielä; minä sanoin itselleni: voinko sitten rakastaa naista, joka ei koskaan käsitä elämäni sisimpiä harrastuksia? Voiko todella rakastaa naista

pelkän kauneuden vuoksi, rakastaa naista kuvapatsaana? — kyselin minä itseltäni, mutta jo rakastin häntä, vaikka en vielä uskonut tunteeseeni.

"Noiden iltakemujen jälkeen, joissa ensikerran puhuin hänen kanssaan, meidän suhteemme muuttui. Ennen hän oli ollut minulle ympäröivän luonnon vieras, mutta majestetinen olento, — iltakemujen perästä hän oli minulle ihminen. Me aloimme tavata toisiamme, puhella keskenämme, aloin käydä joskus hänen isänsä kanssa työssä ja kaiket illat istua heidän luonaan. Ja näissä läheisissä suhteissa hän pysyi minun silmissäni yhä yhtä puhtaana, lähentymättömänä ja majestetisena. Hän aina ja kaikkeen vastasi samaten — tyynesti, ylpeästi ja iloisen huolettomasti. Välistä hän oli sydämellinen, mutta useimmiten hänen joka katseensa, jokainen sanansa ja liikkeensä ilmaisi välinpitämättömyyttä, — joka ei ollut halveksiva, mutta musertava ja hurmaava. Teeskennelty hymy huulilla minä koetin joka päivä olla kaikin tavoin hänen mielikseen ja intohimon ja toiveiden tuska sydämessä leikillisesti aloin puhella hänen kanssaan. Hän näki, että minä teeskentelin, mutta katsoi minuun suoraan, iloisesti ja rehellisesti. Tämä asema kävi minulle sietämättömäksi. Minä tahdoin olla valehtelematta hänelle ja tahdoin sanoa kaikki mitä ajattelin ja mitä tunsin. Olin erityisen hermostunut; se tapahtui köynnöstarhalla. Minä rupesin puhumaan hänelle rakkaudestani sanoin, joita minun on häpeä muistella. Häpeä muistella siksi, etten minä olisi saanut uskaltaa sanoa hänelle sellaista, sillä hän oli verrattomasti ylempänä niitä sanoja ja sitä tunnetta, jota tahdoin niillä ilmaista. Minä vaikenin ja siitä päivästä saakka on minun asemani ollut sietämätön. En ole tahtonut alentua entiseen leikilliseen suhteeseen jäämällä ja olen tuntenut, etten vielä ole päässyt suoraan ja välittömään suhteeseen häneen. Minä olen epätoivoissani kysynyt itseltäni: mitä on minun tehtävä? Typerissä haaveissani olen kuvitellut häntä milloin rakastajattarekseni, milloin vaimokseni, ja inhoten työntänyt luotani kummankin ajatuksen. Tehdä hänet huvinaiseksi olisi kauheata. Se olisi murhaa. Tehdä hänet rouvaksi, Dmitrij Andreevitsh Oleninin vaimoksi, kuten eräs upseereistamme otti tšekäläisen kasakkatyön vaimokseen, olisi vielä pahempaa. Jospa minä voisin muuttua kasakaksi, Lukashkaksi, varastaa hevoslaumojia, juoda hurjasti tshihiriä; vetää lauluja sydämen pohjasta, surmata ihmisiä ja humalassa kiivetä ikkunasta Marjanan luo yöksi, ajattelemta kuka olen ja miksi olen olemassa, silloin olisi asia aivan toinen, — silloin me voisimme ymmärtää toisiamme, silloin minä voisin olla onnellinen. Minä olen koettanut antautua tähän elämään mutta olen silloin vielä voimakkaammin tuntenut heikkouteni, särkyneisyyteni. En ole voinut unohtaa itseäni ja sotkuista, epäsuhtaista, nurinkurista menneisyyttäni. Ja tulevaisuus on edessäni vielä toivottomampana. Joka päivä ovat silmäini edessä kaukaiset lumivuoret ja tuo majestetinen, onnellinen nainen. Mutta minä en saa tuota maailmassa ainoata mahdollista onnea, eikä ole minun tuo nainen. Kaikkein kauheinta ja kaikkein suloisinta asemassani on se, että minä tunnen, että minä ymmärrän hänet, mutta hän ei koskaan ole ymmärtävä minua. Hän ei ole ymmärtävä, ei sen vuoksi että hän olisi alempana minua — päinvastoin hänen ei tulekaan minua ymmärtää. Hän on onnellinen; hän on kuten luonto, tasainen, tyyni ja itse itsessään. Mutta minä — nurinkurinen heikko olento — tahdon, että hän ymmärtäisi minun vaivaisuuteni ja kärsimykseni! Öisin en ole nukkunut, vaan olen turhanpäiten viettänyt yöt hänen ikkunansa alla, enkä ole itselleni selvittänyt, mikä minua on vaivannut. 18:nä päivänä komppaniamme läksi hyökkäysretkelle. Minä olin kolme päivää poissa stanitsasta. Minä olin surullinen ja kaikesta välinpitämätön. Laulut, korttipeli, juomingit, juorut palkinnoista osastossamme olivat minusta vielä tavallista vastenmielisempiä. Äsken palasin kotiin, näin hänet, oman majani, Jeroshka-sedän, näin lumivuoret rappusiltani, ja niin voimakas riemun uusi tunne valtasi minut, että minulle kaikki selvisi. Minä rakastan tuota naista todellisella rakkaudella, ensimmäisen ja ainoan kerran elämässäni. Minä tiedän mikä minun on... En pelkää alentuvani tunteeni vuoksi, en häpeä rakkauttani, — olen siitä ylpeä... En ole itse syyppää siihen että olen rakastunut. Se tapahtui vastoin tahtoani. Minä koetin uhrautumisen kautta pelastua rakkaudesta, minä keksin itselleni huvituksen rakastaa Lukashka-kasakkaa hänen Marjanansa kanssa ja siten vain ärsytin rakkauttani ja mustasukkaisuuttani. Tämä ei ole ihanteellista, niin sanottua ylevää rakkautta, jota olen ennen tuntenut; ei sitä viehätyksen tunnetta, jossa voi olla rakkaudestaan ihastunut ja tuntea itsensä tunteensa alkulähteeksi ja tehdä itse kaikki. Olen tuntenut sitäkin. Se on vasta pienempää nautinnon halua; tämä on jotain muuta. Kenties minä hänessä rakastan luontoa, kaikkea mitä luonnossa on kaunista personoituna, mutta minulla ei ole omaa tahtoa, vaan minun kauttani rakastaa häntä joku luonnon alkuvoima, koko luomakunta, koko luonto tunkee sen rakkauden minun sieluuni ja sanoo: rakasta. Minä en rakasta häntä järjelläni, en mielikuvituksellani, vaan koko olennollani. Rakastaessani häntä tunnen olevani koko onnellisen luomakunnan erottamaton osa. Minä olen ennen kirjoittanut uusista periaatteista, jotka ovat syntyneet yksinäisessä elämässäni; mutta ei kukaan voi tietää, miten työläästi ne ovat minussa valmistuneet, miten iloinen olen ollut päästessäni niistä tietoiseksi ja nähdessäni uuden elämäntien avoimeksi. Mitään näitä vakaumuksia kalliimpaa ei minussa ole ollut... No niin... on tullut rakkaus, ja ne ovat nyt poissa, ei ole edes niitä sääli! Minun on ymmärtääkin vaikea, että olen voinut antaa arvoa tuollaiselle yksipuoliselle, kylmälle, järkeilevälle mielentilalle. On tullut kauneus ja tuhaksi siroittanut koko tuon egyptiläisen elämän sisäisen toiminnan. Ja mikä on mennyttä se ei yhtään sureta! Uhrautuvaisuus on pelkkää roskaa, hulluutta. Se on vain ylpeyttä, ansaitun onnettomuuden pakoa, pelastusta toisen onnen kadehtimisesta. Elää toisen vuoksi, tehdä hyvää... mitä varten? — kun minun sydämessäni on vain rakkautta itseäni ja vain halu rakastaa häntä ja elää hänen kanssaan, hänen elämäänsä. En nyt halua muiden onnea, en Lukashkan onnea. Minä en nyt rakasta noita toisia. Ennen aikaan olisin sanonut

itselleni, että se on paha. Olisin tuskitellut mieltien: miten käy hänen, minun, Lukashkan? Nyt on se minulle yhdentekevää. Minä en elä omassa itsessäni vaan on jotain minua voimakkaampaa, joka minua johtaa. Minä kärsin, mutta ennen olen ollut kuollut ja nyt vasta elän. Nyt lähdän heidän luokseen ja sanon kaikki hänelle."

XXXIV.

Kirjoitettuaan tämän kirjeen Olenin myöhään illalla meni isäntäväen luo. Eukko istui penkillä uunin takana punoen silkkiäistoukan kudelmia. Marjana ompeli avoimin päin kynttilän valossa. Nähtyään Oleninin hän hyppäsi pystyyn, otti liinan ja meni uunin luo.

— Istu sinä meidän seurassamme, Marjanushka, — sanoi äiti.

— En minä, kun olen paljain päin. — Ja hän hyppäsi uunille.

Olenin saattoi nähdä vain hänen polvensa ja siron riippuvan jalkansa. Olenin kestitsi eukkoa teellä. Eukko kestitsi vierasta kaimakilla, jota noutamaan laittoi Marjanan. Mutta pantuaan lautasen pöydälle Marjana taas hyppäsi uunille ja Olenin vain tunsi itsessään hänen silmänsä. He juttelivat taloudesta. Ulita-muori hääräili ja joutui vierasvaraisuuden huumaukseen. Hän kantoi Oleninille kostutettuja viinirypäleitä, rypäleivoksia, parasta viiniä, ja rupesi kestitsemään Oleninia sitä erikoista syvän kansan sivistymätöntä ja ylpeätä vierasvaraisuutta noudattaen, joka on ominainen vain ruumiillisella työllä leipänsä hankkiville. Eukko, joka ensin oli raakuudellaan niin saattanut Oleninin ymmälle, nyt usein liikutti häntä yksinkertaisella hellyydellään tytärtään kohtaan.

— Eipä tarvitse Jumalaa vihoittaa, veikkoseni! Meillä on kaikkea, Luojan kiitos, tshihiriä on puserrettu, ja suolattu on, ja noin kolme tynnöriä rypäleitä myömmä ja vielä jää juodakin. Älä pidä kiirettä lähdölläsi. Häissä sitten yhdessä laitamme iloa.

— Milloin on häät? — kysyi Olenin, tuntien miten kaikki veri yhtäkkiä syöksyi kasvoihin ja sydän alkoi epätasaisesti ja kiusallisesti lyödä.

Uunin takana alkoi liikahdella ja kuulua siementen pureskelua.

— Mitäpä tässä enää, nousevalla viikolla pitäisi viettää. Meillä on valmiina, — vastasi eukko luonnollisesti, tynnosti, ikäänkuin ei Oleninia olisi ollut eikä olisi maan päällä. — Olen koonnut ja varannut kaikki Marjanushkalle. Me annamme tytön hyvin. Se vaan ei ole oikein hyvästi, että Lukashkamme on ruvennut, miten lie, hurjastelemaan kovin. Hurja on kerrassaan, pelihtelee! Muutama päivä sitten kävi kasakka sotnjasta, kertoi, että hän on Nogajiin ratsastanut.

— Kunpa ei vaan joutuisi pahoihin käsiin, — sanoi Olenin.

— Sitä minäkin olen sanonut: älä sinä, Lukashka, pelihtele. No, nuori mies ja tietysti nyt reuhaa. Kaikellahan on aikansa. No, ryösti, varasti, abrekin tappoi, — niin pitääkin! — no, mutta eläisi sitten hiljakseen. Muuten ihan nurin menee.

— Niin, minä näin hänet pari kertaa osastossa, hän vain hurjaili. Hevosenkin on myönyt, — sanoi Olenin ja katsahti uunille.

Suuret mustat silmät loistivat ankarina ja epäystävällisinä häneen. Oleninin tuli paha olla siitä mitä oli sanonut.

— Entäs sitten! Hän ei tee pahaa kellekään, — sanoi Marjana äkkiä. — Omilla rahoillaan hurjailee, — ja pudottaen jalkansa hän hyppäsi uunilta ja meni ulos paiskaten kovasti oven kiinni.

Olenin seurasi silmin häntä niin kauan kun hän oli sisässä; sitten hän katseli ovea, odotti, eikä ymmärtänyt ollenkaan mitä Ulita-muori puhui hänelle. Muutaman minutin kuluttua tuli vieraita: ukko, Ulita-muorin veli Jeroshka-sedän kanssa, ja heti heidän jälestään Marjana ja Ustenjka.

— Hyvinkö hurisee? — vikisi Ustenjka. — Sinä pidät vaan iloa? — kääntyi Ustenjka Oleninin puoleen.

— Niin pidän, — vastasi hän ja häntä rupesi jostain syystä hävettämään ja ilettämään.

Hän olisi tahtonut lähteä, mutta ei voinut. Äänetönnä oleminen hänestä myös tuntui mahdottomalta. Ukko auttoi häntä: hän pyysi juoda ja he joivat. Sitten Olenin joi Jeroshkan kanssa. Sitten vielä toisen

kasakan kanssa. Sitten taas vielä Jeroshkan kanssa. Ja mitä enemmän Olenin joi, sitä raskaammaksi kävi hänen mielensä. Mutta ukot ilostuivat. Tytöt kumpikin kiipesivät uunille istumaan ja supatellen keskenään katsoivat heihin, ja he joivat iltaan saakka. Olenin ei mitään puhunut vaan joi ensin. Kasakat huusivat. Eukko ajoi heidät ulos eikä antanut enää tshihiriä. Tytöt nauroivat Jeroshka-sedälle, ja kello oli jo kymmenen seuduissa kun kaikki menivät rappusille. Ukot itse tarjoutuivat tulemaan Oleninin luo lopettamaan juhlimista. Ustenjka juoksi kotiinsa. Jeroshka vei kasakan Vanjushan luo. Eukko meni puuhaamaan pirttiin, Marjana jäi yksin majaan. Olenin tunsii olevansa virkeä ja reipas, ikäänkuin olisi juuri herännyt. Hän huomasi kaikki ja päästettyään edellään ukot luokseen palasi majaan. Marjana laittautui levolle. Olenin meni hänen luokseen, tahtoi sanoa hänelle jotain, mutta hänen äänensä katkesi. Marjana istuutui vuoteelleen, koukisti jalat alleen, siirtyi pois hänestä perimmäiseen nurkkaan ja ääneti, pelästynein, hurjin katsein katseli häntä. Marjana nähtävästi pelkäsi häntä. Olenin tunsii sen. Hänen tuli surku itseään ja ilkeä olla ja samalla hän kuitenkin tunsii ylpeätä tyydytystä herättäessään Marjanassa edes tuon tunteen.

— Marjana! — sanoi hän: eikö sinun koskaan tule sääli minua? Minä en tiedä, miten minä sinua rakastan.

Marjana väistyi vielä kauemmas.

— Kas, mitä viinistä on päähäsi tullut... Et hyödy sinä mitään!

— Ei, ei viinistä. Älä mene Lukashkalle. Minä otan sinut vaimokseni.

"Mitä minä nyt puhun? — ajatteli hän samalla kun sanoi tätä. — Sanonko minä samoin huomennakin? — Sanon, varmasti sanon ja nytkin toistan!" vastasi hänelle sisäinen ääni.

— Tuletko minun omakseni?

Marjana katsoi vakavasti häntä ja pelästys näytti menneen ohi.

— Marjana! minä tulen hulluksi. Minä en ole oma itseni. Mitä käsket niin teen, — ja mielettömän helliä sanoja tuli hänen suustaan ihan kuin itsestään.

— Ole siinä löpöttelemättä! — keskeytti Marjana tarttuen äkkiä käteen, jota Olenin ojensi hänelle. Mutta Marjana ei työntänyt pois hänen kättään vaan puristi sitä lujasti voimakkailla, karkeilla sormillaan. — Menevätkö nyt herrat naimisiin tyttömoukkien kanssa? Lähde jo!

— Tuletko sinä siis? Minä olen kokonaan...

— Minne Lukashkan pistämme? — sanoi hän nauraen.

Olenin riuhtaisi häneltä kätensä, jota Marjana piti, ja voimakkaasti syleili hänen nuorta ruumistaan. Mutta Marjana hypähti pystyyn kuin hirvi, ja harppasi paljain jaloin ja juoksi rappusille. Olenin havahti ja kauhistui itseään. Hän näytti itsestään taas sanomattoman kurjalta Marjanan rinnalla. Mutta katumatta hetkeäkään mitä oli sanonut hän meni kotiinsa ja vilkaisematta ukkoihin, jotka ryyppäilivät hänen luonaan, heittäytyi vuoteelle ja nukkui niin sikeään uneen, ettei ollut kaukaan aikaan nukkunut.

XXXV.

Seuraavana päivänä oli juhlapäivä. Illalla kaikki väki oli ulkona, juhlapuvut laskevassa auringossa loistaen. Viiniä oli saatu tavallista enemmän puserretuksi. Väki oli päässyt työstä vapaaksi. Kasakkain oli kuukauden kuluttua lähdeittävä sotaretkelle, ja useissa perheissä valmistettiin häitä.

Torilla stanitsahallinnon edessä ja kahden puodin ympärillä, — toisessa oli kaupan makeisia ja siemeniä, toisessa liinoja ja karttunikangasta, — oli ensin väkeä. Hallintohuoneen seinuspenkereillä istui ja seisoi ukkoja, päällään harmaat ja mustat arvokkaannäköiset takit ilman hihanauhoja ja koristuksia. Ukot tyynesti, tasaisin äänin, keskustelivat vuodentulosta ja nuorista lapsista, yleisistä asioista ja menneistä ajoista, katsoen nuorta sukupolvea juhmallisesti ja välinpitämättömästi. Kulkiessaan heidän ohitsensa vaimot ja tyttäret hiukan pysähtyivät ja laskivat päänsä alas. Nuoret kasakat kunnioittavasti hiljensivät käyntiään, ottivat lakin päästään ja pitivät sitä jonkun aikaa päänsä edessä. Ukot vaikenivat. He katselivat ohikulkevia tarkastelevasti, kuka ankarin, kuka lempein katsein, hitaasti nostivat ja painoivat takaisin lakkejaan.

Kasakkatytöt eivät olleet vielä alkaneet piirileikkejään vaan olivat kokoontuneet joukoiksi ja puettuina heleänvärisiin beshmetteihin ja valkeisiin liinoihin, jotka olivat kiedotut pään ja silmien yli, istuivat maassa seinien viereisillä majojen turvepenkeillä, suojassa auringon vinosti sattuvilta säteiltä ja kimakasti tarinoivat ja nauroivat. Poikaset ja tytön-tylleröt olivat pallosilla, lyöden pallon kauas ylös kirkkaalle taivaalle ja huutaen ja vikisten juoksentelivat torilla. Keskenkasvuiset tytöt torin toisessa kulmassa jo olivat piirissä ja kimein arastelevin äänin vikisivät laulua. Kirjurit, palveluksesta vapautetut ja juhlaaksi kotiin palanneet nuoret sotilaat, korkeissa valkeissa ja uusissa punaisissa nauhoilla reunustetuissa tsherkessitakeissa, iloisin pyhäpäiväisin kasvoin kulkivat kaksin, kolmin käsi kädessä naispiiristä toiseen, pysähtelivät, laskivat leikkiä ja pitivät kujetta kasakkatyttöjen kanssa. Armenialainen kauppias, sininen hienoverkainen galunireunuksinen tsherkessitakki päällään, seisoj avonaisella ovella, josta näkyi kuvikkaita liinakangaspakkoja, ja katseessaan itämaalaisen kauppiaan ylpeys ja tietoisuus omasta tärkeydestään odotti ostajia. Kaksi punapartaista tshetsheniä, jotka olivat tulleet Terekin takaa saamaan juhlasta huvia, istui paljain jaloin jonkun tuttavansa talon vieressä ja huolettomasti polttaen pieniä piippujaan ja syljeksien vaihtoi keskenään nopeita kurkkuääniä väkeä katsellessaan. Väliin arkipukuinen sotamies, vanha sinelli päällään, kiireesti kulki torin poikki kirjaviiden ryhmien lomitse. Sieltä täältä kuului jo juhlivien kasakkain juopuneita lauluja. Kaikki majat olivat lukitut, rappuset jo illalla pestyt. Vanhat eukotkin olivat ulkona. Kuivilla kaduilla ja kaikkialla, pölyn seassa ja jalkain alla räkyili arbusin ja melonin siemeniä ja kuoria. Ilma oli lämmin ja liikkumaton, kirkas taivas sininen ja läpikuultava. Valkean-himmeä vuoriselänne, joka näkyi kattojen takaa, näytti läheiseltä ja rusotti laskevan auringon säteissä. Silloin tällöin joen toiselta puolen kuului kanunan laukauksen kaukainen kumina. Mutta stanitsan yli vyöryi toisiinsa sulautuen erilaisia iloisia juhliä ääniä.

Olenin oli kävellyt koko aamun pihalla odottaen näkevänsä Marjanan. Mutta aamutyöt tehtyään tyttö meni rukousmajaan päivällisjumalanpalvelukseen; sitten milloin istui seinuspenkereellä tyttöjen kera siemeniä pureksien, milloin tavaroita tuoden juoksi kotiin ja katseli iloisesti ja ystävällisesti hyyriläiseen. Olenin pelkäsi puhella hänen kanssaan leikkisästi tai toisten läsnäollessa. Hän tahtoi saada sanotuksi kokonaan Marjanalle eilisen saadakseen häneltä ratkaisevan vastauksen. Hän odotti taas samanlaista hetkeä kuin eilen illalla; mutta sitä hetkeä ei tullut ja hän tunsu ettei ole enää voimia jäädä tuohon ratkaisemattomaan asemaan. Marjana meni taas kadulle ja hetken kuluttua läksi Olenin hänen perässään, tietämättä itse minne meni. Olenin sivuutti kulmauksen, jossa Marjana istui atlasikankaasta oleva sinertävä mekko hohtaen, ja kipua sydämessään tuntien Olenin kuuli takanaan tyttöjen naurua.

Beletskijn maja oli torin varrella. Kulkiessaan sen ohi Olenin kuuli Beletskijn äänen: "Käykää sisään!" — ja hän kävi.

Sanottuaan toisilleen jonkun sanan he kumpikin istuutuivat ikkunan ääreen. Pian heihin liittyi Jeroshka, uusi beshmetti päällään, ja istui heidän viereensä lattialle.

— Tuossa noin on aristokratinen ryhmä, — sanoi Beletskij, osoittaen paperossillaan kirjavaa ryhmää kulmauksessa ja hymyillen. — Minunkin on siellä, näettekö, punaisessa puvussa. Ensi kertaa päällä. — Miksi ei piirileikki ala? — huusi Beletskij katsoen ulos ikkunasta. — Odottakaahan että tulee hämärä, niin mekin menemme. Sitten kutsumme heidät Ustenjkan luo; niille pitää hommata kemut.

— Minäkin tulen Ustenjkan luo, — sanoi Olenin varmana. — Tuleeko Marjana?

— Tulee, tulkaa tekin, — sanoi Beletskij vähääkään hämmästyttä. — Eikö ole hyvin kaunista? — lisäsi hän, osoittaen kirjavia ryhmiä.

— Erittäin kaunista! — myönteli Olenin, koettaen näyttää välinpitämättömältä. — Tämmöisissä juhlissa, — lisäsi hän, — minusta aina tuntuu kummalliselta, miksi kaikki ihmiset sen johdosta, että nyt esimerkiksi on viidestoista päivä ovat yhtäkkiä tulleet tyytyväisiksi ja iloisiksi. Kaikesta näkyy juhla. Silmissä, kasvoissa, äänessä, liikkeissä, puvuissa, ilmassa, auringossa, kaikessa on juhlaa. Vaan meillä ei ole enää juhlia.

— Niin, — vastasi Beletskij, joka ei semmoisista mietelmistä pitänyt. — Mutta miksi et sinä juo, ukko? — kääntyi hän Jeroshkaan.

Jeroshka iski Beletskijstä Oleninille silmää.

— Ylpeä on tuo sinun kumppanisi!

Beletskij nosti juomalasinsa.

— *Alla birdy!* — sanoi hän ja joi pohjaan (*alla birdy* merkitsee: Jumala on antanut; se on tavallinen kaukasialaisten käyttämä toivotus kun juodaan yhdessä).

— *Saa bul* (terveydeksi)! — sanoi Jeroshka hymyillen ja tyhjensi lasinsa. — Mitä sinä juhlasta puhut! — sanoi hän Oleninille, nousten ja katsoen ikkunasta: mikä juhla tuo on! Olisitpa nähnyt miten ennen aikaan juhlittiin! Vaimot läksivät ja panivat päälleen nauhareunaiset sarafanipukunsa. Rinnan ripustivat täyteen kultia kahteen riviin. Päässä kullatut päähineet. Kun kulkee ohi niin vir vir!... oikein kahina nousee. Joka nainen oli kuin ruhtinatar. Kun tulivat, niitä oli koko liuta, lauluja lauloivat ja joltain kuului; koko yön juhlivat. Ja kasakat pyörittivät tynnörejä pihalle, istuivat koko yön, joivat päivän nousuun. Toisinaan tarttuivat toistensa käsiin, kulkivat pitkin stanitsaa hyökkäysmarssissa. Kenen tapasivat, vetivät mukaansa ja yhden luota toisen luo kulkivat. Väliin kolme päivää hurjastelivat. Isäukko tuli kotiin, — muistan vielä, — punaisena, ihan turvoksissa, lakitta, tolkkua ei yhtään, tuli ja viskautui makaamaan. Äiti tiesi jo asian: tuoresta mätiä ja tshihiriä kantoi hänelle virvokkeeksi ja itse juoksi stanitsalle hänen lakkiaan etsimään. Siten makaa mies kaksi vuorokautta. Semmoisia oli ihmiset, vaan mitä nyt?!

— No, entäs tytöt sarafanipuvuissa? Yksinkö ne juhlivat? — kysyi Beletskij.

— Yksin. Usein tulivat kasakat tai nousivat hevosten selkään ja sanoivat: mennäänpäs hajoittamaan piirit! — ja ajavat, mutta tytöt ottavat seipäät käteensä. Laskiaisena, jos sattui että joku paraista pojista oikein intoihinsa tuli, niin tytöt löivät, löivät hevosta, miestä löivät. Sepä särki piirin, tempasi siitä kuka oli rakkain ja vei tiehensä. Armaani, kultaseni!... Ja niin hyvänä piti kuin taisi. Ja oli ne tytötkin toiset, kuningattaria!

XXXVI.

Nyt tuli syrjäkadulta torille kaksi ratsumiestä. Toinen heistä oli Nazarka, toinen Lukashka. Lukashka istui hiukan kallellaan lihavan kabardinilaisensa selässä, joka kepeästi astui kovaa tietä ja nosteli kaunista, kiiltävän hienon otsatukan peittämätä päätänsä. Taitavasti huotraan pistetty pyssy ja satulan taa kääritty vaippa merkitsivät, ettei Lukashka tullut turvallisesta ja läheisestä paikasta. Hänen keikailevassa istumisessaan kallellaan, huolettomassa kädenliikunnassaan lyödessä hevosta tuskin kuuluvasti piiskalla vatsan alle, ja etenkin loistavissa mustissa silmissään, jotka ylpeästi rypistyen katsoivat ympärilleen, kuvastui tietoisuus voimasta ja nuoruuden itseluottamus. Oletteko nähneet tätä poikaa? — näyttivät hänen silmänsä puhuvan katsellessaan ympärilleen. Upea hevonen hopeoiduissa heloissaan, valjaat ja aseet ja kaunis kasakka itse vetivät kaikkien torilla olevien huomion puoleensa. Laiha ja pienikasvuinen Nazarka oli puettu paljon huonommin kuin Lukashka. Ajaessaan ukkojen ohi Lukashka pysähtyi ja nosti valkeata kutrista lakkiaan lyhyttukkaisesta mustasta päästään.

— No, sieppasitko paljonkin nogajilaisia hevosia? — kysyi laihanpuoleinen ukko katse tuikeana ja synkkänä.

— Minäkös heitä lukemaan, vaariseni, kaikkea kyseletkin? — vastasi Lukashka kääntyen pois.

— Tuota poikasta sinä suotta kuletat matkassasi, — virkkoi ukko vielä synkeämpänä.

— Kas pirua kun tietää kaikki! — sanoi itselleen Lukashka ja hänen kasvonsa saivat huolestuneen ilmeen; mutta vilkaistuaan kulmaukseen, jossa seisoi paljon kasakattaria, hän käänsi hevosensa heitä kohti.

— Hauskako teillä on, tytöt! — huusi hän kovalla, raikuvalla äänellä, äkkiä pysäyttäen hevosen. — Vanhenneet olette minun poissa ollessani, veitikat! — ja hän nauroi.

— Hauska, Lukashka, hauska, veikkosemme! — kuului iloisia ääniä. — Tuotko paljon rahaa?... Ostappa tytöille makeisia!... Tulitko pitkäksi aikaa? Eipä olekkaan vasta nähty.

— Nazarkan kanssa tulin yöksi hurjailemaan, — vastasi Lukashka, sivallellen piiskalla hevosta ja ajaen tyttöjä kohti.

— Marjankakin on kokonaan unhottanut sinut, — vikisi Ustenjka, sysäten kyynärpäällään Marjanaa ja kimakasti nauraa hihittäen.

Marjana väistyi syrjään hevosta, heitti päänsä taaksepäin ja katsoi tyyneesti loistavilla suurilla silmillään kasakkaa.

— Etpä ole kaukaan aikaan ollutkaan! Mitä siinä hevosellasi survottelet? — sanoi Marjana kuivasti ja kääntyi pois.

Lukashka näytti erityisen iloiselta. Hänen kasvonsa loistivat uljuutta ja iloa. Marjanan kylmä vastaus nähtävästi tuli odottamatta. Hän rypisti äkkiä kulmakarvojaan.

— Nouse jalustimelle niin vuorille vien sinut, tyttöseni! — huusi hän äkkiä ikäänkuin karkoittaen pahoja ajatuksiaan ja tyttölauman keskessä teettäen hevosellaan ratsastustemppeja. Hän kumartui Marjanan viereen. — Suutelen, niin minä suutelen että ihan!...

Marjanan silmät kohtasivat Lukashkan katseen ja Marjana punastui äkkiä ja väistyi pois.

— No mitä sinä! Jalat murskaat, — sanoi Marjana ja painaen alas päänsä katsahti sieviin jalkoihinsa, joihin oli vedetty vaaleansiniset suikkelisukat ja kapealla hopeagalunalla reunustetut punaiset uudet naiskengät.

Lukashka kääntyi Ustenjkaan, mutta Marjana istuutui kasakkanaisen viereen, joka piti lasta sylissänsä. Lapsi painautui tyttöä vasten ja pehmoisella kädellään tarttui helminauhaan, joka riippui hänen kaulassaan vaaleansinisen beshmetin päällä. Marjana kumartui lapsen yli ja katseli syrjästä Lukashkaa. Lukashka juuri otti tsherkessitakin alta mustan beshmettinsä taskusta makeisia ja siemeniä sisältävän tötterön.

— Tarjoan kaikille, — sanoi hän antaen käärön Ustenjkalle ja katsahti hymyillen Marjankaan.

Taas kuvastui tytön kasvoilla hämmennys. Oli kuin kauniit silmät olisivat vetäytyneet utuverhoon. Hän laski liinan huultensa alle ja työntäen äkkiä päänsä helminauhasta kiinni pitävän lapsen valkeita kasvoja vasten alkoi niitä kiihkeästi suudella. Lapsi nojasi kätösineen tytön korkeata rintaa vasten ja huusi avaten hampaattoman suunsa.

— Mitä kuristat minun poikasestani? — sanoi lapsen äiti ottaen sen häneltä ja avaten beshmettinsä napit antaakseen lapsen imeä. — Saisit sinä paremmin sanoa tervehdyksen pojalleni.

— Vien vaan hevosen talteen, sitten tullaan Nazarkan kanssa, koko yö hurjaillaan, — sanoi Lukashka sivaltaen hevosta vitsalla ja ratsasti pois tyttöjen luota.

Yhdessä Nazarkan kanssa kääntyttyään syrjäkadulle he ajoivat kahden vierettäin olevan talon luo.

— Perillä ollaan, veli! Tule pian! — huusi Lukashka toverilleen, nousten hevosen selästä naapurin pihan luona ja varovasti taluttaen hevostaan oman pihansa vitsa-aidasta. — Hyvää päivää, Stepka! — kääntyi hän mykän puoleen, joka ollen hänkin juhlaahteisiin puettu tuli kadulta korjaamaan hevosta. Ja Lukashka merkeillä näytti hänelle, että hän panisi heiniä hevoselle eikä riisuisi satulaa.

Mykkä mumisi, maiskautti suullaan osoittaen hevosta ja suuteli sen turpaa. Se merkitsi että hän rakasti hevosta ja että hevonen oli hyvä.

— Päivää, äitiseni! Etkö ole vielä käynytkään ulkona? — huusi Lukashka kannattaen pyssyään ja nousten rappusille.

Äiti-muori avasi hänelle oven.

— Eipä yhtään luultu eikä arvattu! — sanoi eukko. — Kun Kirka sanoi, ettet tule.

— Tuo tshihiriä, käyppäs tuomassa äiti. Minun luokseni tulee Nazarka juhlanviettoon.

— Heti paikalla, Lukashka, heti paikalla! — vastasi eukko. — Meidän vaimoväkemme on juhlimassa. Eikö liene mykkätyttömmekin mennyt sinne.

Ja hän koppasi avaimet ja meni kiireesti pirttiin.

Pantuaan hevosen korjuuseen ja päästettyään pyssyn irti Nazarka meni Lukashkan luo.

XXXVII.

— Olkoon onneksi, — sanoi Lukashka, ottaen äidiltään täyden tshihiriruukun ja varovasti nostaen sitä

kumartuneen päänsä luo.

— Ei nyt vetele! — sanoi Nazarka — Burlak-vaari kun kysyi: "montako hevosta olet varastanut?" Näkyy tietävän asiat.

— Senkin noita! — vastasi Lukashka lyhyesti. — Ja siitä viis! — lisäsi hän ravistaen päätään: ne ovat joen takana. Mene ja löydä!

— Huono juttu sittenkin.

— Mikä on huono juttu?... Viedään tshihiriä hänelle huomenna. Se on tehtävä, eikä tule siitä sen pahempaa. Nyt juhliitaan! Juo! — huusi Lukashka samalla äänellä, jolla Jeroshka-ukko lausui tuon sanan: — Menemme ulos hurjailemaan tyttöjen luo. Käyppä sinä hunajata hakemassa, taikka minä lähetän mykkä-sisareni. Aamuun asti juhliitaan.

Nazarka hymyili.

— Jäämmekö kauaksi? — sanoi hän.

— Ensin hurjaillaan. Käy viinaa! He, rahat!

Nazarka juoksi kuuliaisesti Jamkan luo.

Jeroshka-setä ja Jergushov, petolintujen tavoin vainuten missä remutaan, törmäsivät majaan peräkkäin.

— Anna vielä puoli sankoa! — huusi Lukashka äidilleen vastaukseksi heidän tervehdykseensä.

— No, kerro, juupeli, mistä varastit? — huusi Jeroshka-setä. — Sinä olet poikaa! Niin pitääkin!

— Vai pitääkin... — vastasi Lukashka nauraen. — Tytöille kuletat makeisia junkkerilta. Hyh, vanha mies!...

— Valetta, ihan kerrassaan valetta!... Hyi, Marka! — Ukko nauraa hohotti. — Voi sun vietävä, miten se pyyteli minua, senkin mokoma! Mene, sanoi, hommaa. Pyssyn antoi. Ei, viis minä! Olisin toimittanut, mutta säälin sinua. No, kerro, missä olet ollut. — Ja ukko alkoi puhua tatarinkieltä.

Lukashka vastasi hänelle vilkkaasti.

Jergushov, joka osasi huonosti tataria, vain silloin tällöin tokaisi joukkoon venäläisiä sanoja.

— Ihan totta, ajoi hevoset. Minä tiedän varmaan, — vakuutteli hän.

— Me ajoimme Gireikan kanssa, — kertoi Lukashka. (Siinä että hän kutsui Girei-kaania Gireikaksi oli paljon uljastelua kasakkain mielestä)... Joen takana yhtämittaa kehuskeli, että hän tuntee koko aron ja vie suoraapäätä, mutta kun lähdettiin, yö pilkkopimeä, — eksyipä minun Gireikani, rupesi jänistämään, eikä tule tiestä tolkkua. Ei löydä kylää, seiso siinä! Mentiin kaiketi liiaksi oikealle. Melkein puoliyöhön etsittiin. Kaikeksi onneksi rupesivat koirat ulvomaan.

— Hölmöt! — sanoi Jeroshka-setä. — Eksyttiin sitä mekin ennen aikaan arolle yöllä, — piruko sieltä löytää. Minä silloin ajoin kummulle, aloin ulvoa suden äänellä, näin! (Hän asetti kätensä suun viereen ja ulvoi kuin olisi ollut lauma susia ja kaikki yhtä kurkkua ulvoneet)... Heti paikalla koirat äännähtävät. No, puhu loppuun. No, miten kävi, löysitte?

— Vikkelästi iskettiin päitset päihin! Nazarkan olivat, hitto vie, ottaa kiinni nogajilaiset eukot.

— Ihan ottivat, — sanoi loukatusti huoneeseen palannut Nazarka.

— Päästiin irti, taas Gireika eksyi tieltä, oli viedä tykkänään hiekkakummuille. Osoittaa koko ajan missä Terek, ja ihan toiseen suuntaan ajettiin.

— Olisit katsonut tähdistä, — sanoi Jeroshka-setä.

— Sitä minäkin, — tokaisi joukkoon Jergushov.

— Katso nyt niistä kun on ihan pimeä. Kyllä minä pinnistin, pinnistin... Löysin yhden tamman, panin päähän suitset, ja oman hevoseni laskin irti: ajattelin, ehkä viepi oikeaan. No, mitenkä arvellette? Korskahteli, korskahteli, sieramet kiinni maassa... Laukkasi etumaisinna ja suoraan vei stanitsaan. Hyvä olikin. Tuli jo ihan päivä, kerkesimme vain kätkeä hevoset metsään. Tulini alasti joen takaa ja otin ne.

Jergushov pyöritti päätään.

— Viisaasti, sanon minä! Paljonko tuli?

— Tuossa on kaikki! — sanoi Lukashka, taputtaen kukkaroaan.

Eukko astui samalla tupaan. Lukashka ei puhunut loppuun.

— Juokaa, huusi Lukashka.

— Samaten minä kerran läksin Girtshikin kanssa myöhään... — aloitti Jeroshka.

— Kuka sinua jaksaa kuunnella loppuun! — sanoi Lukashka. — Minäpä lähden. — Ja juotuaan pikarin tyhjäksi ja vedettyään kireämmälle remminsä Lukashka läksi ulos...

XXXVIII.

Oli jo ihan pimeä, kun Lukashka tuli pihalle. Syysyö oli raitis ja tyyni. Kultainen täysikuu sukelsi esiin torin toisesta laidasta kohoavien tummien poppeliensa takaa. Pirttien piipuista nousi savu, joka valautui yhteen sumun kanssa ja laskeutui stanitsan yli. Siellä täällä ikkunoista loisti tulia. Kizjakin, rypäleiden, puserrejätteiden ja sumun hajua oli ilmaan imeytynyt. Puhe, nauru, laulut ja siementen pureskelu kuuluivat yhtä sekaisin, mutta selvemmin kuin päivällä. Valkeita liinoja ja miesten suippolakkeja näkyi laumoittain pimeässä lauta-aitojen ja talojen vieressä.

Tori puodin avonaista ja valaistua ovea vastapäätä on mustanaan ja valkeanaan kasakkoja ja tyttöjä, ja kuului kova-äänistä laulua, naurua ja puhetta. Pitäen toinen toistaan kädestä pyörivät tytöt tasaisesti käyden pölyisellä torilla. Laihanpuoleinen ja kaikkein rumin tyttö alkaa laulaa:

Tuli helmasta salon sinisen.

Ai da lu lii!

Tuli varjosta puiston vihreän,

Tuli poikaa kaks', poikaa uljasta,

Oli poikamies niistä kumpikin.

Kulki kumpikin, sitten seisattui,

Sitten seisattui, riitaan ratkesi.

Astui miesten luo kaunis neitonen,

Astui miesten luo, puhui heille näin:

Kummalleko mie kullaks' suostuisin?

Suostui kullaksi pojan valkean,

Pojan valkean, valkoverisen,

Käteens' otti nyt poika neion kä'en,

Piirin ympäri häntä pyörittäin,

Kehui ystävilleen: heipäs, heipäs vaan,

Emäntäisen millaisen mä sain?!

Eukot seisoivat vieressä kuunnellen lauluja. Poikaset ja tyttöset juoksevat ympäriinsä pimeässä ajaen toisiaan takaa. Kasakat seisovat ympärillä kosketellen ohimeneviä tyttöjä, väliin katkaisten piirin menemällä siihen. Pimeällä puolella puodin ovesta seisovat Beletskij ja Olenin, tsherkessitakit ja suippolakit päällään, eivätkä puhu keskenään kasakkain tavoin ja hiljaan, vaan kuuluvasti, ja tuntevat vetävänsä huomiota puoleensa. Vieretysten piirissä pyörivät pulleahko Ustenjka, punaisessa beshmetissään ja komeavarsinen Marjana päällään uusi paita ja beshmetti. Olenin ja Beletskij keskustelivat siitä, miten he voisivat ryöstää piiristä Marjankan ja Ustenjkan. Beletskij luuli, että Olenin halusi vain huvitella, mutta Olenin odotti kohtalonsa ratkaisua. Hän tahtoi millä hinnalla tahansa nyt juuri nähdä Marjanan yksinään, sanoa hänelle kaikki ja kysyä häneltä, tahtooko ja voiko hän tulla hänen vaimokseen. Siitä huolimatta, että tämä kysymys jo aikoja oli ratkaistu häneen nähden kieltävästi, hän toivoi voivansa kertoa Marjanalle kaikki mitä tunsikin ja luuli Marjanan ymmärtävän hänet.

— Miksi ette ole minulle ennemmin sanonut? — sanoi Beletskij: — olisin toimittanut sen teille Ustenjkan kautta. Te olette niin kummallinen!

— Minkä sille voi!... joskus, hyvin pian, kerron teille kaikki.

Toimittakaa nyt vain, Jumalan tähden, että hän tulisi Ustenjkan luo.

— Hyvä. Se käy helposti... No, sinä tulet valkealle pojalle, Marjanka, tuletko? eikä Lukashkalle? — sanoi Beletskij, säädyllisyyden vuoksi kääntyen ensin Marjankaan päin, ja odottamatta vastausta hän meni Ustenjkan luo ja rupesi pyytämään, että hän toisi mukanaan Marjanan. Hän ei ehtinyt sanoa sanottavaansa, kun laulajatyttö aloitti toisen laulun, ja tytöt vetivät toinen toistaan kädestä. He lauloivat:

Kulki puiston aidan viertä,
Kaaretteli nuori mies,
Minkätähden — hiisi ties.
Ensi kerran kulkeissaan,
Kättänsä hän vilkuttaa,
Toisen kerran kulkeissaan,
Lakkiansa huiskuttaa,
Kolmannella kerrallaan,
Seisattuu.
Seisattuu ja tiedustaa:
"Tulin luokses', armahain,
Tulin soima mielessäin.
Miks' et enää, armahain,
Tule kanssain kulkemaan?
Vaiko suotta, armaani,
Leikit kanssani?
Varrohan sä hetkinen,
Armaani.
Laitan sua kosimaan,
Otan sinut miehelään,
Itket vielä, armahain."
Tiesin kyllä vastuunkin,
Sanoa vain pelkäsin, —
Tohtinut en vastaamaan,
Lähdin kanssaan puutarhaan,
Tulen puistoon vihreään,
Syvään kumarran.
Kun mä, neito, kumarsin,
Liinan antoi kaunihin:
"Ota tämä, armahain,
Käsihisi valkoisiin,
Valkoisihin kätösiin,
Mua armas lemmi vain.
Tiedä en mit' antaisin,
Millä armaan lahjoisin...
Annan vielä armaalleni
Saalin, suuren, sinisen,
Sitten eestä saalin sen
Kertaa viisi suutelen."

Lukashka ja Nazarka katkaisivat piirin ja menivät kävelemään tyttöjen keskeen. Lukashka veti laulua kimeällä rintaäänellä ja heilutellen käsiään kulki piirin keskellä. "No tulkoon nyt joku tytöistä" — virkkoi hän. Tytöt tuuppasivat Marjankaa: tämä ei tahtonut mennä. Laulun lomasta kuului kimeätä naurua, lyöntejä, suudelmia, supatusta.

Kulkiessaan Oleninin ohi, Lukashka ystävällisesti nyökäytti hänelle päätään.

— Mitrij Andreitsh! Sinäkin olet tullut katselemaan? — sanoi hän.

— Olen, — jyrkästi ja kuivasti vastasi Olenin.

Beletskij kumartui Ustenjkan korvaan ja sanoi hänelle jotain, Ustenjka tahtoi vastata, vaan ei ehtinyt, mutta kiertäessään toisen kerran ohi hän sanoi:

— Hyvä, me tulemme.

— Marjanka myös?

Olenin kumartui Marjanaan päin.

— Tuletko? Ole hyvä, yhdeksi minutiksi edes, — minun täytyy saada puhua sinun kanssasi.

— Jos tytöt tulevat niin minäkin tulen.

— Sanotko minulle mitä pyysin? — kysyi hän taas kumartuen häneen päin. — Sinä olet nyt iloinen.

Marjana eteni jo hänen luotaan. Olenin meni hänen perästään.

— Sanotko?

— Mitä on sanottava?

— Mitä toissapäivänä kysyin, — sanoi Olenin kumartuen hänen korvaansa. — Tuletko minun omakseni?

Marjana jäi miettimään.

— Sanon, — vastasi hän, — minä sanon nyt.

Ja hänen silmänsä välähtivät pimeässä, iloisesti ja ystävällisesti katsoen nuoreen mieheen.

Olenin kulki yhä hänen perässään. Hänestä oli hauska kumartua lähelle Marjanaa.

Mutta Lukashka yhä lauloi ja tempaisi Marjanaa kovasti kädestä ja sieppasi hänet piirin keskeen. Olenin ehti vain virkkää: "tule sitten Ustenjkan luo" ja poistui toverinsa viereen. Laulu vaikeni. Lukashka kuivasi huulensa, Marjanka samoin ja he suutelivat toisiaan. "Ei, viisi kertaa!" — sanoi Lukashka. Puhe, nauru ja hyöriä tuli tasaisten liikkeiden ja tasaisten äänten sijaan. Lukashka, joka näytti olevan kovasti päissään, alkoi jaella tytöille makeisia.

— Kaikille tarjoan! — sanoi hän ylpeästi ja koomillisen liikuttavan itsetietoisesti. — Kuka menee sotamiesten kanssa juhlimaan, se piiristä pois! — lisäsi hän äkkiä tuikeasti vilkaisten Oleniniin.

Tytöt sieppasivat häneltä makeisia ja nauraen tyrkkivät tieltään toinen toistaan. Beletskij ja Olenin menivät syrjään.

Ikäänkuin anteliaisuuttaan häveten otti Lukashka päästään suippolakin, pyyhki hihalla otsaansa ja meni Marjanan ja Ustenjkan luo.

— *Vaiko suotta, armaani, leikit kanssani?* — toisti hän juuri laulettuun laulun sanoja ja kertasi vielä vihaisena: *leikit kanssani?* — kääntyen Marjanaan. — *Tulet miehelään, itket vielä armahain,* — lisäsi hän syleillen yhtäaikaa Ustenjkaa ja Marjankaa.

Ustenjka riisti itsensä irti ja lyöä säväytti häntä selkään, niin että hänen omaan käteensä koski.

— No, vieläkö aiotte pyöriä? — kysyi Lukashka.

— Tehköt tytöt miten tahtovat, — vastasi Ustenjka, — vaan minä menen kotiin ja Marjankakin lupasi tulla meille.

Kasakka yhä syleili Marjanaa ja vei hänet väkijoukosta pois talon pimeään nurkan luo.

— Älä mene, Mashenjka, — sanoi hän, — viimeisen kerran pidämme hauskaa. Mene kotiin, minä tulen luoksesi.

— Mitä minä kotona teen? Sitä varten on juhla että iloitaan. Menen Ustenjkan luo, — sanoi Marjana.

— Otanhan sinut kumminkin.

— Hyvä, — sanoi Marjana, — sittepähän se nähdään.

— No, menetkö sinä? — kysyi Lukashka tuimana ja pusertaen häntä itseään vasten suuteli poskelle.

— Älä nyt viitsi! Mene matkaasi! — ja Marjana riisti itsensä hänestä ja meni pois.

— Malta, tyttö, käy sulle huonosti! — sanoi nuhdellen Lukashka, joka oli pysähtynyt ja heilutti päätään. *Itket vielä armahain...* ja kääntyen pois hänestä Lukashka huusi tytöille: — Antakaa leikin käydä!

Marjankaa melkein pelästytti ja suututti se mitä Lukashka oli sanonut. Hän pysähtyi.

— Mikä käy huonosti?

— Se vaan.

— Mikä se.

— Se, että hyyriläis-sotilaan kanssa keimailet ja siksi oletkin minuun suuttunut.

— Suutun jos tahdon. Sinä et ole minun isäni etkä äitini. Mitä se sinuun kuuluu. Minä rakastan ketä tahdon.

— Niin, niin... — sanoi Lukashka: — pidä mielessäsi! — Hän meni puodin luo, — Tytöt! — huusi hän, — mitä siinä seisotte? Vielä piiri käymään! Nazarka, juokse hakemaan tshihiriä!

— No, tulevatko tytöt? — kysyi Olenin Beletskij'ltä.

— Tulevat heti, — vastasi Beletskij... — Mennään, kemut on saatava kuntoon.

XXXIX.

Vasta yöllä myöhään Olenin läksi Beletskij'n majasta Marjanan ja Ustenjkan jälestä. Tytön valkoinen liina välkkyi pimeällä kadulla. Kullankimalteinen kuu painui aron laitaan. Hopeinen sumu verhosi stanitsan. Kaikki oli hiljaa, valoa ei ollut missään, kuuluivat vain etenevien naisten askeleet. Oleninin sydän sykki kovasti. Kuumina hohtavat kasvot virkistyivät kosteassa ilmassa. Hän katsahti taivaalle, vilkaisi majaan, josta oli tullut; siellä oli kynttilä sammunut, ja hän alkoi taas katsoa naisten etenevää varjoa. Valkea liina katosi sumuun. Hänestä oli kauheata jäädä yksin, — hän oli niin onnellinen. Hän juoksi rappusilta ja riensi tyttöjen jälestä.

— Äh, sinua! Näkevät... — sanoi Ustenjka.

— Ei se mitään!

Olenin juoksi Marjanan luo ja syleili häntä.

Marjana ei estänyt.

— Ette vielä suudelleet tarpeeksi! — sanoi Ustenjka. — Kun pääset naimisiin, niin suutele, vaan nyt odota.

— Hyvästi Marjana, huomenna minä tulen isäsi luo, sanon itse. Älä sinä puhu.

— Mitä minä puhuisin! — vastasi Marjana.

Kumpikin tyttö läksi juoksemaan. Olenin kulki yksin muistellen mitä oli tapahtunut. Hän oli ollut koko illan Marjanan kanssa kahden nurkassa, uunin vieressä. Ustenjka ei ollut hetkeksikään poistunut tuvasta ja oli kujehtinut toisten tyttöjen ja Beletskij'n kanssa. Olenin oli puhellut kuiskaten Marjanan kanssa.

— Tuletko omakseni? — kysyi hän tytöltä.

— Petät vielä, etkä huolikaan, — vastasi Marjana iloisesti ja tynnosti.

— Vaan rakastatko minua, sano Jumalan tähden?

— Miksi en sinua rakastaisi, mikä sinulla on vikana? — vastasi Marjana nauraen ja puristaen karkeissa käsissään hänen käsiään. — Miten sinun kätesi ovat va-a-l-keat, va-a-l-keat, pehmeät kuin kaimakki, — sanoi hän.

— Puhun tosissani. Sano tuletko omakseni.

— Miksi ei, jos isä antaa luvan.

— Muista, mitä sanoit, minä menetän järkeni, jos sinä petät minun. Huomenna sanon äidillesi ja isällesi, tulen kosimaan.

Marjana purskahti yhtäkkiä nauramaan.

— Mitä sinä?

— Ilman, on niin hassua.

— Ihan totta! Ostan puutarhan, talon, kirjoitaudun kasakkaväkeen...

— Katso vaan ettet toisia naisia rakastele. Minä olen siitä vihainen.

Olenin riemastuksissaan toisti mielikuvituksessaan kaikki nuo sanat. Niitä muistellessa hän milloin tunki kipua, milloin hengitys pysähtyi onnesta. Hän tunki kipua siksi, että tyttö oli hänen kanssaan puhuessaan yhtä tyyni kuin muulloinkin. Häntä ei näyttänyt vähääkään kuohuttavan tuo uusi asemansa. Oli kuin hän ei olisi uskonut Oleniniin eikä ajatellut tulevaisuutta. Oleninista näytti, että tyttö rakasti häntä vain nykyhetkenä ja että tulevaisuudesta hänen kanssaan hän ei tiennyt. Onnellinen hän oli taas siksi, että kaikki Marjanan sanat tuntuivat hänestä todelta ja Marjana lupasi kuulua hänelle. "Niin, — sanoi hän itselleen, — vasta silloin me ymmärrämme toisiamme, kun hän on kokonaan minun. Sellaiseen rakkauteen ei ole sanoja vaan tarvitaan elämä, kokonainen elämä. Huomenna selviää kaikki. Minä en voi enää elää näin kauemmin, huomenna minä puhun kaikki hänen isälleen, Beletskij'lle ja koko stanitsalle..."

Lukashka kahden unettoman yön jälkeen joi niin paljon juhlapäivänä, että ei pysynyt jaloillaan tällä kertaa ja nukkui Jamkan luona.

XL.

Seuraavana päivänä Olenin heräsi tavallista aikaisemmin ja heti hereille päästessään tuli hänen mieleensä mikä hänellä oli edessään ja hän muisteli hyvillä mielin Marjanan suudelmia, karkeiden käsien puristusta ja hänen sanojaan: "miten sinun kätesi ovat valkeat!" Hän nousi ylös ja aikoi paikalla mennä talonväen luo pyytämään Marjanaa omakseen. Aurinko ei ollut vielä noussut ja Oleninista oli kylän kadulla eriskummallista hälinää: käveltiin, ratsastettiin ja puhuttiin. Hän heitti ylleen tsherkessitakin ja juoksi rappusille. Talonväki ei ollut vielä noussut. Viisi miestä kasakoita ratsasti kovalla äänellä keskustellen jostakin. Kaikkein etumaisimpana ratsasti Lukashka leveän kabardinilaisensa selässä. Kaikki kasakat puhuivat ja huusivat: ei saattanut mitään selvästi eroittaa.

— Aja ylä-vartioon! — huusi yksi.

— Pane satulaan ja aja minkä pääset! — virkkoi toinen.

— Tästä portista on lyhin tie.

— Vai siitä! — huusi Lukashka: — keskiportista täytyy ajaa.

— Sieltä onkin lyhempi tie, — virkkoi eräs kasakoista, joka pölyisenä istui hikisen hevosensa selässä. Lukashkan kasvot olivat punaiset ja turvoksissa eilisestä juomingista; korkea suippolakki oli niskassa. Hän huusi käskevästi, aivan kuin päällikkö.

— Mitä nyt? Minne matka? — kysyi Olenin, joka vaivoin sai vedetyksi kasakkain huomion puoleensa.

— Abrekkeja ampumaan, ne ovat buruneille (hiekkakummuille) laskeutuneet. Nyt heti lähdemme, vaan väkeä on vielä vähän.

Ja kasakat ajoivat katua eteenpäin yhä huutaen ja yhteen keräytyen. Oleninin mieleen johtui, ettei hän tee hyvin jollei mene: hän aikoikin palata pian sieltä. Hän pukeutui, pani luotia pyssyynsä, hyppäsi hevosen selkään, jonka Vanjusha oli jotenkuten satuloinut ja tapasi kasakat stanitsasta lähdössä. Kasakat olivat hypänneet pois hevosen selästä, seisovat piirissä ja kaatoivat viiniä paikalle tuodusta tynnöristä puiseen tshapuraan (pikariin) ja tarjoten sitä toisilleen joivat matkansa onneksi. Heidän joukossaan oli nuori keikarimies-vänrikki, joka sattumalta oli stanitsassa ja joka oli ottanut päällikkyyden kerääntyneen kymmenen kasakan yli. Koossa olevat olivat kaikki tavallisia ylentämättömiä kasakoita, ja vaikka vänrikki antoi itselleen päällikön-ilmeen, tottelivat kaikki vain Lukashkaa. Oleniniin eivät kasakat luoneet mitään huomiota. Ja kun kaikki jo olivat hevosen selässä ja oli jo lähdetty ja Olenin ratsasti vänrikin luo tiedustelemaan mistä oikein oli kysymys, niin vänrikki, joka tavallisesti oli ystävällinen, kohteli häntä kuin hyvin ylhäältä. Töin tuskin sai Olenin häneltä edes tietää

miten oli asia. Vakoilijat, jotka olivat lähetetyt abrekkeja etsimään, olivat tavanneet muutamia vuorelaisia buruneilla kahdeksan virstan päässä stanitsasta. Abrekit olivat asettuneet kuoppaan, ampuivat ja uhkasivat, etteivät elävinä antaudu. Aliupseeri, joka oli kahden kasakan kanssa ollut vakoilemassa, oli jäänyt sinne niitä vahtimaan ja oli lähettänyt yhden kasakan stanitsaan kutsumaan toisia avuksi.

Aurinko oli juuri alkanut nousta. Noin kolmen virstan päässä stanitsasta tuli aro joka puolelta vastaan eikä näkynyt mitään paitsi yksitoikkoista kuivaa hiekkatasankoa, jota karjan jälet olivat kirjailleet, paikoittain vaaleata kuloa, matalaa kaislikkoa kuopissa, siellä täällä hiukan tallattuja teitä ja nogajilaisia paimentolaisleirejä, jotka siintivät kaukaa-kaukaa taivaan rannalta: Varjottomuus ja maiseman jurous kaikkialla teki omituisen vaikutuksen. Aurinko nousee ja laskee aina punaisena aroon. Kun käy tuuli niin se kuljettaa kokonaisia hiekkamäkiä. Kun on tyyni, kuten tänä aamuna, niin hiljaisuus, jota ei riko yksikään liike eikä ääni, on erityisen valtava. Tänä aamuna aro oli äänetön ja sumuinen, vaikka aurinko olikin noussut; oli jotenkin erityisesti autiota ja pehmeätä. Ilma ei heilahtanut; kuului vain hevosten kapse ja korskuminen, sekin ääni kuului hiljaa ja heti sammui ilmaan. Kasakat ratsastivat enimmäkseen ääneti. Kasakalla ovat aseet aina niin, etteivät ne pääse kilisemään eikä helisemään. Aseiden heliseminen on mitä suurin häpeä kasakalle. Kaksi stanitsasta tullutta kasakkaa saavutti heidät tiellä ja he vaihtoivat pari-kolme sanaa. Lukashkan hevonen puoleksi kompastui, puoleksi takertui ruohikkoon ja hätääntyi. Se on huono enne kasakoista. Kasakat katsahivat toisiinsa ja kiireesti käänsivät päänsä pois, koettaen olla huomaamatta tätä seikkaa, jolla nykyhetkenä oli erikoinen merkitys. Lukashka riuhtaisi ohjista, rypisti ankariksi kasvonsa, kiristi hampaitaan ja heilautti vitsaa päänsä päällä. Oiva kabardinilainen työnsi kaikkia jalkoja yhtäikaa, tietämättä mille astuisi ja ikäänkuin tahtoen siivin nousta ilmaan; mutta Lukashka sivautti kerran piiskalla sen lihavia sivuja, sivalsi toisen, kolmannen kerran, — ja näyttäen hampaitaan ja häntä ilmassa, läksi kabardinilainen korskuen nelistämään ja meni muutamia askeleita edelle kasakkain ryhmästä.

— Hei vaan sitä hevosta! — sanoi vänrikki.

— Mainio hepo! — toisti yksi vanhemmista kasakoista.

Kasakat ratsastivat ääneti milloin käyden, milloin juoksua ja vain tämä tapaus keskeytti hetkeksi heidän kulkunsa äänettömyyden ja juhlallisuuden.

Koko arolla, noin kahdeksan virstan matkalla he eivät tavanneet muuta elävää sielua kuin yhden nogajilaisen teltan, joka oli asetettu rattaille ja hitaasti liikkui noin virstan päässä heistä. Siinä nogajilainen perheineen kulki paimentolasta toiseen. Vielä tapasivat he kuopassa kaksi ryysystä, kulmikaskasvoista nogajilaista vaimoa, jotka korit selässä kokosivat aroilla kulkevan karjan lantaa kizjakiksi. Vänrikki, joka puhui huonosti kumytskin kieltä, alkoi jotain tiedustella nogajilaisnaisilta; mutta nämä eivät ymmärtäneet häntä ja katselivat toisiinsa huomattavasti peloissaan.

Lukashka ratsasti viereen, pysäytti hevosensa, reippaasti lausui tavanmukaisen tervehdyksen, ja nogajittaret huomattavasti tulivat iloisiksi ja alkoivat esteettömästi puhua hänelle aivan kuin veljelleen.

— *Ai, ai, kop abrek!* — virkkoivat he surullisesti osoittaen käsillään sinne päin, mihin kasakat ratsastivat. Olenin ymmärsi, että he sanoivat: "paljon abrekkeja".

Olenin, joka ei milloinkaan ollut nähnyt tämäntapaisia seikkoja ja jolla oli vain Jeroshka-sedän kertomuksista saamansa käsitys niistä, ei tahtonut jäädä kasakoista jälkeen, nähdäkseen kaikki. Hän nautti nähdessään kasakoita, hän katseli kaikkea, kuunteli ja teki huomioitaan. Vaikka hän oli ottanut mukaansa miekan ja ladatun pyssyn, niin hän huomattuaan miten kasakat häntä vieroivat, päätti olla ottamatta mitään osaa tähän toimeen, sitä suuremmalla syyllä kun hänen urhoollisuutensa hänen mielestään oli komennuskunnassa jo todistettu asia, mutta etupäässä siksi, että hän oli nyt hyvin onnellinen.

Yhtäkkiä kuului kaukaa laukaus.

Vänrikki tuli levottomaksi ja alkoi jakaa määräyksiä, miten kasakkain piti jakautua ja miltä puolelta oli hyökättävä. Mutta näkyi selvästi, etteivät kasakat välittäneet mitään näistä määräyksistä ja kuuntelivat vain mitä Lukashka sanoi ja katsoivat vain häneen. Lukan kasvoissa ja olennessa kuvastui tyyneys ja juhlallisuus. Hän hoputti juoksuun kabardinilaistaan, jonka perässä eivät muut hevoset käyden pysyneet, ja siristäen pieniksi silmänsä tähysteli eteensä.

— Tuolla on jokin ratsastaja! — sanoi hän seisauttaen hevosensa ja tullen toisten rinnalle.

Olenin katsoi niin tarkkaan kuin voi, mutta ei nähnyt mitään. Kasakat eroittivat pian kaksi ratsastajaa, ja tyyntä käyntiä ajoivat suoraan heitä kohti.

— Ovatko nuo abrekkeja? — kysyi Olenin.

Kasakat eivät vastanneet mitään kysymykseen, jossa ei ollut mitään järkeä heidän mielestään. Abrekit olisivat olleet hulluja, jos olisivat tulleet joen yli hevosineen.

— Tuollahan Rodja-veli huiskii hevosta, vai mitä? — sanoi Lukashka osoittaen kahta ratsastajaa, jotka saattoi jo selvästi nähdä. — Kas se tulee meidän luoksemme.

Muutaman minutin perästä todellakin näkyi selvästi, että ratsastajat olivat vakoilija-kasakoita, ja aliupseeri ratsasti Lukan luo.

XLI.

— Etäällä? — kysyi Lukashka ainoastaan.

Samana hetkenä noin kolmenkymmenen askeleen päästä kuului lyhyt laukaus. Aliupseerin kasvot menivät hiukan hymyyn.

— Meidän Gurkamme jakaa niille laukauksia, — sanoi hän, viitaten päällään laukauksen suuntaan.

Ratsastettuaan vielä muutamia askeleita he näkivät Gurkan, joka istui hietakummun takana ja latasi pyssyään. Gurka joutessaan oli laukausten vaihdossa abrekien kanssa, jotka istuivat toisen hietakummun takana. Luoti singahti sieltä.

Vänrikki oli kalpea ja hätääntynyt. Lukashka nousi hevosen selästä, jätti sen kasakalle ja meni Gurkan luo. Olenin teki samoin ja meni kumarassa hänen perästään. Tuskin olivat he tulleet ampuvan kasakan luo kun kaksi luotia vingahti heidän päänsä päällä. Lukashka vilkaisi nauraen Oleniniin ja kumartui.

— Ampuvat vielä sinut, Andreitsh, — sanoi hän. — Parempi jos menet pois, — tämä ei kuulu sinulle.

Mutta Olenin tahtoi välttämättä nähdä abrekkeja.

Kummun takaa hän näki noin kahdensadan askeleen päässä lakkeja ja pyssyjä. Yhtäkkiä näkyi savun pölyhdys sieltä, vingahti vielä luoti. Abrekit istuivat kummun alla kosteikossa. Oleninia ihmetytti paikka, jossa he istuivat. Paikka oli samallinen kuin koko muukin aro; mutta sen kautta, että abrekit istuivat siinä paikassa, se oli ikäänkuin äkkiä kaikesta muusta eroava ja jollain lailla merkillinen. Tuntuipa se hänestä vielä juuri siltä paikalta, missä abrekien tuli istua. Lukashka palasi hevosensa luo, ja Olenin meni hänen jälestään.

— Täytyy hakea heinäkuorma, — sanoi Luka, — muuten surma perii. Tuolla kummun takana on nogajilaiset heinäratattaat.

Vänrikki kuunteli häntä, ja aliupseeri suostui. Heinäkuorma tuotiin, kasakat menivät heinien sisään ja alkoivat liikuttaa kuormaa joka oli heidän päällään. Olenin ratsasti kummulle, josta saattoi nähdä kaikki. Heinäkuorma liikkui; kasakat keräytyivät sen taakse. Kasakat liikkuivat; tshetshenit, — heitä oli yhdeksän miestä, — istuivat rinnatusten, polvi polvessa kiinni, eivätkä ampuneet.

Oli aivan hiljaista. Yhtäkkiä tshetshenien taholta alkoi kuulua alakuloisen laulun omituisia säveliä, jotka olivat Jeroshka-sedän *ai-dai-da-la-lai'n* kaltaisia. Tshetshenit tiesivät etteivät mitenkään pelastu, ja päästäkseen pakenemisen kiusauksesta olivat he sitoneet itsensä remmillä toinen toiseensa kiinni, polvi polvessa, varustivat pyssyjään ja lauloivat laulua kuolemaan mennessään.

Kasakat heinäkuormineen tulivat yhä likemmäksi ja likemmäksi, ja Olenin odotti joka hetki laukauksia; mutta äänettömyyttä keskeytti vain abrekien alakuloinen laulu. Yhtäkkiä laulu lakkasi, lyhyt laukaus pamahti, luodit lāsähtivät kärrien muodostamaa vallia vasten, kuului tshetshenien sadatuksia ja kirkaisuja. Laukaus kajahti laukauksen perästä ja luoti toisensa jälkeen pamahti kuormaan. Kasakat eivät ampuneet eivätkä olleet viittä askelta kauempana.

Kului vielä hetki ja kasakat hihkaisten syöksyivät kuorman molemmilta puolilta. Lukashka oli etumaisin. Olenin kuuli vain muutamia laukauksia, huutoa ja voitotusta. Hän näki savua ja verta, niin hänestä näytti. Jättäen hevosensa ja unohtaen kaikki juoksi hän kasakkain luo. Kauhu sumensi hänen silmänsä. Hän ei käsittänyt mitään, ymmärsi vain että kaikki oli lopussa. Lukashka kalpeana kuin palttina piti haavoittunutta tshetsheniä käsistä, ja huusi: "älkää tappako häntä! Minä otan elävänä!" Tshetsheni oli se sama punainen mies, surmatun abrekin veli, joka oli tullut ruumista noutamaan. Yhtäkkiä tshetsheni pääsi irti ja ampui pistoolilla. Lukashka kaatui maahan. Hänen vatsastaan tuli

verta. Hän nousi ylös, mutta kaatui uudestaan maahan kiroillen venäjäksi ja tatariksi. Verta hänen päälleen ja alleen tuli yhä enemmän ja enemmän. Kasakat menivät hänen luokseen ja alkoivat irroittaa vyötä. Yksi heistä, Nazarka, ennenkuin kävi häneen käsiksi koetti kauan aikaa pistää miekkaansa huotraan saamatta sattumaan sitä oikein päin. Miekkan terä oli veressä.

Tshetshenit, jotka olivat punatukkaisia ja joiden viikset oli ajettu, olivat maassa kuolleina ja silvottuina. Vain yksi, tuttu, haavoja täynnä, se sama, joka oli ampunut Lukashkaa, oli elossa. Kuin haukka, johon luoti on sattunut, hän aivan verissään (hänen oikean silmänsä alta juoksi veri), hampaitaan kiristäen, kalpeana ja synkkänä, ärtyisin suurin silmin katsoen joka puolelle, istui kyykyssä ja piti tikaria kädessään varustautuen vielä puolustukseen. Vänrikki meni hänen luokseen ja sivulta, ikäänkuin kiertäen hänet, nopein liikkein ampui pistolillaan häntä korvaan. Tshetsheni kiskaisihe ylös mutta ei ehtinyt ja kaatui maahan.

Kasakat laahasivat hengästyneinä kuolleita ja riisuiivat niiltä aseet. Kukin näistä punatukkaisista tshetsheneistä oli ihminen, jokaisella oli oma erikoinen ilmeensä. Lukashka vietiin rattaille. Hän yhä kiroili venäjän ja tatarin kielellä.

— Älä luule, käsin sinut kuristan! Minun käsistäni et lähde? *Anna seni!* — huusi hän riuhtoen ruumistaan. Pian hän vaikenen voimattomuudesta.

Olenin ratsasti kotiinsa. Illalla hänelle kerrottiin että Lukashka oli kuolemaisillaan mutta joen takaa tullut tatar oli ryhtynyt lääkitsemään häntä ruohoilla.

Ruumiit kuletettiin stanitsapäällystön taloon. Vaimot ja pojat kiiruhtivat niitä katsomaan.

Olenin palasi hämärissä eikä pitkään aikaan voinut selvästi tajuta kaikkea mitä oli nähnyt; mutta yöksi taas virtasivat häneen eiliset muistot; hän katsahti ikkunaan: Marjana meni majasta navettaan talouspuuhia toimittamaan. Äiti oli mennyt viinitarhalle. Isä oli päällystössä. Olenin ei malttanut odottaa siksi kunnes Marjana olisi saanut puuhansa loppuun vaan meni hänen luokseen. Hän oli majassa ja seisoi selin Oleniniin. Olenin luuli Marjanaa hävettävän.

— Marjana! — sanoi hän, — Marjana hoi! Saako sinun luoksesi tulla?

Marjana kääntyi äkkiä. Hänen silmissään oli tuskin huomattavat kyyneleet. Hänen kasvoillaan oli kaunis suru. Hän katsahti ääneti ja majestetisesti.

Olenin toisti:

— Marjana! minä tulin...

— Anna minun olla rauhassa, — sanoi hän. Hänen kasvonsa eivät muuttuneet, mutta kyyneleet valuivat hänen silmistään.

— Miksi sinä? Mitä sinä?

— Mitä? — toisti Marjana raa'alla ja tylyllä äänellä. — Kasakoita ovat tappaneet, sitä.

— Lukashkan? — sanoi Olenin.

— Mene pois! mitä sinä haluat?

— Marjana! — sanoi Olenin menen hänen luokseen.

— Minusta sinä et koskaan mitään hyödy!

— Marjana, älä sano niin! — rukoili Olenin.

— Mene tiehesi, iänikuinen! — huusi tyttö, polki jalkaansa ja uhkaavana meni häntä kohti. Ja semmoinen inho, ylenkatse ja kiukku kuvastui hänen kasvoillaan, että Olenin heti käsitti, ettei hänellä ollut mitään toivomista ja että se, mitä hän ennen oli luullut tämän naisen luoksepääsemättömyydestä, oli epäilemätön totuus.

XLII.

Palattuaan kotiinsa hän makasi pari tuntia liikkumattomana vuoteellaan, sitten läksi komppanian

komentajan luo ja pyysi tulla siirretyksi esikuntaan. Sanomatta jäähyväisiä kellekään ja Vanjushan kautta tehtyään laskunsa talonväelle selväksi hän teki lähtöä linnoitukseen, missä rykmentti oleskeli. Vain Jeroshka-setä oli häntä saattamassa. He läksivät, vielä joivat ja taas vielä joivat. Samaten kuin saattajaisissa Moskovasta lähtiessä seisoivat nytkin kolmivaljakkoiset kyytihevokset rappusten edessä. Mutta Olenin ei enää kuten silloin arvostellut itseään eikä sanonut itselleen, että kaikki, mitä oli täällä ajatellut ja tehnyt, ei ollut *oikeata*. Hän ei enää luvannut itselleen uutta elämää. Hän rakasti Marjanaa enemmän kuin koskaan ja tiesi nyt, ettei voi koskaan saada häneltä rakkautta.

— No, hyvästi, ystäväni, — sanoi Jeroshka-setä. — Jos menet sotaan, niin ole viisas, kuule minua vanhaa ukkoa. Kun joudut hyökkäykseen tai muuhun (minä vanha susi olen nähnyt kaikellaista), ja kun ampuvat, niin älä sinä mene joukkoihin, missä on monta miestä. Aina on niin, että kun meidän miehemme pelkää niin väkijoukkoon työntäytyy, luulee että on kasassa hauskempi olla. Vaan siinä on kaikkein pahin: laumaan juuri ammutaan. Minä ennen aikaan aina kävelin yksin vähän loitommalla muista: eipäs ole kertaakaan minua haavoitettu. Olen minä ijälläni saanut nähdä jos jotain!

— Mitenkä sitten on luoti sinun selkääsi päässyt? — sanoi Vanjusha, joka järjesti huonetta.

— Kasakkain pelihtelystä vaan, — vastasi Jeroshka.

— Mitenkä kasakkain? — kysyi Olenin.

— Niin vaan. Juotiin. Oli kasakka, Vanjka Sitkin nimeltään, ja se niin innostui ja kun pamautti, niin juuri tuo paikka sen pistolilta armon löysi.

— No, koskiko? — kysyi Olenin. — Vanjusha, joko joudutaan? — lisäsi hän.

— Äh, mitä hätäilet siinä! Anna kun kerron loppuun... Ja kun se täräytti minut sillä lailla, eikä kuula mennyt luun läpi, siihen jäi. Minä sanoin: sinä taisit tappaa minut, veikkoseni, vai mitä? Mitä sinä olet minulle tehnyt? En minä sitä ilmaiseksi jätä. Saat antaa sangon viiniä.

— No, koskiko se? — kysyi Olenin taas melkein kuulematta kertomusta.

— Anna minun lopettaa. Antoi sangon. Juotiin. Ja veri yhä juoksi. Koko tuvan pani vereen. Burlakvaari sanoikin: "Johan nyt poika henkensä heittää. Anna vielä tuoppi imelätä, muuten sinä joudut tuomiolle". Hankkivat vielä. Työnnettiin, työnnettiin...

— No, entäs koskiko sinuun? — kysyi Olenin taas.

— Mitä koskiko! Älä keskeytä, minä en kärsi. Anna puhua. Työnnettiin, työnnettiin, aamuun saakka ryypättiin, ja sitten nukuin uunille juovuksiin. Aamulla heräsin, — ei mitenkään voinut taivuttaa itseään.

— Hyvin kovasti koski? — toisti Olenin olettaen nyt viimeinkin saavansa vastauksen kysymykseensä.

— Olenko minä sanonut että koski? Ei koskenut, vaan taivuttaa ei voinut, ei antanut kävellä.

— No, ja parani? — sanoi Olenin eikä edes nauranut, — niin oli hänen mielensä raskas.

— Parani, vaan luoti on yhä siinä. Koettele tuota. Ja hän veti ylös paitansa ja näytti tervettä selkäänsä, jossa luun juuressa vieräsi luoti.

— Katsoppas miten se vierii, — sanoi hän ja näkyi, että luoti leikkikalun tavoin huvitti häntä. — Nyt se vieräsi takapuoleen.

— Mitä luulet, paraneeko Lukashka? — kysyi Olenin.

— Herra hänet tietää! Ei ole tohtoria. Ovat hakemassa.

— Mistä ne sen tuovat, Groznajastako? — kysyi Olenin.

— Ei, veikkoseni, teidän venäläisenne minä olisin aikoja sitten hirttänyt, jos olisin tsaari. Ne osaavat vaan silpoa. Niinpä meidän kasakastamme Baklashevistä tekivät, ettei ole enää ihminkään, jalan leikkasivat. Ihan pöllöjä! Mihin Baklashevistä nyt on? Ei, veikkoseni, vuorilla on oikeita tohtoreja. Niinpä Vortshik, minun kumppalini, sai sodassa haavan tähän kohtaan rintaansa, teidän tohtorinne eivät ollenkaan ruvenneet, vaan vuorilta tuli Saib ja paransi. Ne tuntevat ruohot, veli hyvä.

— Jätä nuo lörpötykset! — sanoi Olenin. — Parempi kun lähetän lääkärin esikunnasta.

— Lörpötykset! — härnäsi ukko. — Hölmö, hölmö! Lörpötykset! Lähetän lääkärin!... Jospa teidän miehet parantaisivat niin kasakat ja tshetshenit menisivät teidän luotanne apua saamaan, vaan teidän upseerinnehan ja everstinne tilaavat vuorilta tohtoreja. Teillä on pelkkää petosta, kaikki pelkkää

petosta.

Olenin ei ruvennut vastaamaan. Hän oli liiaksi samaa mieltä siitä, että kaikki oli petosta siinä maailmassa, jossa hän oli elänyt ja johon hän palasi.

— Entä Lukashka? Oletko ollut hänen luonaan, kysyi hän.

— Niin makaa kuin kuollut. Ei syö, ei juo, viina vain kelpaa sen sielulle. No, viina kelpaa, ei hätää. Vaan sääli on poikaa. Uljas poika oli, dzhigitti, niinkuin minäkin. Niin olin minäkin kerran kuolemaisillani: eukot jo ulvoivat, ulvoivat. Kuume kiehui päässä. Pyhäin kuvain alle työnsivät. Niin sitä makaan ja pääni päällä uunilla on paljaita tällaisia... näin tällaisia pieniä rumpuja ja ne pieksävät iltarummutusta. Minä huudan niille, ne vielä hullummin soivat. (Ukko naurahi). Eukot toivat minun luokseni saarnamiehen, aikoivat minut panna hautaan, sanoivat: se on niin suruton, naisten kanssa on elellyt, sieluja turmellut, rikkonut paastot, balalaikaa soittanut. Katumaan käskivät. Minä rupesin katumaan. Syntinen olen, sanoin. Puhui pappi mitä hyvänsä niin minä koko ajan: syntinen olen. Hän rupesi balalaikasta kyselemään. Missä se kirottu sinulla on, sanoo? Näytä tänne ja lyö kappaleiksi. Vaan minä sanon: ei minulla sitä olekaan. Mutta minä olin sen itse piiloittanut pirttiin verkon sisään; tiesin etteivät löydä. Sittenpä jättivät minut rauhaan. Ja läksikös henki! Sittenpä minä vasta balalaikaa rimputtamaan... Tuota että mitä hittoa minä puhuinkaan? — jatkoi hän, — kuule sinä minua, väestä pysy loitompana, muuten voivat pahanpäiväisesti surmata. Minun on sääli sinua, ihan totta. Sinä olet ryyppääjä, semmoisista pidän. Teidän miehenne ne kaikki mielellään kummuille ratsastavat. Niinpä asui meillä yksi, oli tullut Venäjältä, aina ratsasti kummulle, ja oli sille niin kummallisen nimen antanut. Heti kun näkee töyrään niin sinne laskee. Niinpä kerrankin laski. Pääsi perille ja oli hyvillään. Vaan tshetsheni ampui hänet ja teki lopun. Oh, osaa ne tshetshenit ampua kannattimelta! Minua paremmin osaavat. En kärsi ensinkään että noin vaan huonosti tappavat. Katselin minä ennen teidän sotamiehiänne ja ihmettelin. Se vasta on tyhmää! Kulkevat kaikki läjässä ja vielä punaisia kauluksia ompelevat. Mikä siihen on satuttaessa! Kun yhden vie surma ja kaatuu, laahaavat sitä poloista ja toinen menee. Se vasta on tyhmää! — toisti ukko, pudistaen päätään. — Mikä olisi sivulle mennessä ja yksitellen? Niin menekkin rehellisesti. Eihän se sinua tunne. Niin on sinun tehtävä.

— No, kiitoksia! Hyvästi, setä! Jos Jumala suo niin näemme, — sanoi Olenin, nousten ja aikeessa mennä eteiseen.

Ukko istui lattialla eikä noussut.

— Niinkö sitä jäähyväisiä sanotaan? Pöllö, pöllö! — virkkoi hän. — Äh, minkälaisiksi ihmiset käyvät! Yhtä seuraa on pidetty, kokonainen vuosi on pidetty: hyvästi ja silloin läksi. Minähän rakastan sinua, ja mitenkä säälin sinua! Sinä olet niin apeamielinen, aina vaan yksin ja yksin. Mikä lienetkin jöro! Väliin en nuku, kun ajattelen sinua, niin minä säälin. Kuten laulussa sanotaan:

"Vaikeata, veljyt hyvä,
Elo maassa vierahan."

Niin on sinunkin.

— No, hyvästi, — sanoi Olenin taas.

Ukko nousi ja antoi kätensä hänelle, Olenin puristi sitä ja aikoi lähteä.

— Naamasi, naamasi tuo tänne!

Ukko otti häntä molemmin paksuin käsin päästä kiinni, suuteli kolme kertaa kostein viiksin ja huulin ja rupesi itkemään.

— Minä pidän sinusta, hyvästi!

Olenin istui kärryihin.

— Niinkö sitten lähdet? Anna edes jotain muistoksi, veliseni. Pyssy lahjoitappas. Mitä sinä kahdella? — puhui ukko nyyhkyttäen vilpittömin kyynelin.

Olenin otti pyssyn ja antoi hänelle.

— Mitä te annoitte tuolle ukolle, — murisi Vanjusha: — eikö vielä riitä! Vanha mankuja!... Paljasta huikentelevaa väkeä, — virkkoi hän kääriytyen palttooseensa ja istuutuen etupäähän rattaita.

— Ole ääneti, sika! — huusi ukko nauraen. — Kas, miten saita!

Marjana tuli navetasta, välinpitämättömästi vilkaisi kolmivaljakkoon ja teki kumarruksen ja meni majaan.

— *La fille!* — sanoi Vanjusha iskien silmää ja purskahti tyhmään nauruun.

— Anna mennä! — huusi Olenin vihaisesti.

— Hyvästi, veliseni! Hyvästi, en unhotta sinua! — huusi Jeroshka.

Olenin vilkaisi taakseen. Jeroshka-setä puheli Marjankan kanssa, nähtävästi omista asioistaan; ei ukko eikä tyttö katsonut häneen.

Viiteselitykset:

[1] Mainio ratsumies ja aseenkäyttävä. (Suom. muist.)

[2] Tatareilla yleinen ihonuttu. (Suom. muist.)

[3] Kasakkakapteeni.

[4] *Sanetka* merkitsee haavia.

[5] Kizjakki on olilla sekoitettua, tiilinmuotoisiksi levyiksi kuivatettua lehmänlantaa, jolla lämmitetään huoneita. (Suom. muist.)

[6] Abrekiksi kutsutaan sodanhaluista tshetsheniä, joka varastaakseen tai ryövätäkseen tulee Terekin yli venäläiselle puolelle jokea.

[7] Tsydulka on kiertokirje, joka lähetetään kaikkiin vartiopaikkoihin.

[8] Vehnästä valmistettua tatarilaista olutta.

[9] Kasakat käyttävät suomen *istua* sanaa vastaavaa verbiä merkitsemään: vahtia pyydystettävää otusta.

[10] Dzhigitiksi sanotaan etevää ratsastajaa, mutta myös yleensä uljasta, uhkarohkeata, voimakasta, älykäästä miestä. (Suom. muist.)

[11] = la femme, nainen. (Suom. muist.)

[12] eikä vanhauskoisia.

[13] vastakohtana kasakoille. (Suom. muist.)

[14] = La fille, c'est très bien, kuinka sievä tyttö on! (Suom. muist.)

[15] La fille c'est très jolie, kuinka sievännäköinen tyttö on!

[16] Kasakat ovat vanhauskoisia ja pitävät muita maallisina. (Suom. muist.) lasia.

[17] L'argent il n'y a pas = ei ole rahaa. (Suom. muist.)

[18] *Kanausiksi* kutsutaan kaukasialaista silkkiä. (Suom. muist.)

[19] C'est pret = on valmis. (Suom. muist.)

[20] Lovin varoituslaitoksen leimalla merkityt kabardinihevokset kuuluvat Kaukasian parhaisiin.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK KASAKAT: KAUKASIALAINEN KERTOMUS ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying

with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the

Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than "Plain Vanilla ASCII" or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original "Plain Vanilla ASCII" or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, "Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation."
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain "Defects," such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or

entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax

treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.